

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

ՆԱԴԻԱԴՐԱՌ, ԵՃԱԿԱՐԱՇԱԿԻ
ԹԱՅՆԱՅԻՐ

Հ. ԿԱՅԻՐՅԱՆՆԵՐՆԵՆԵՐԻ
ՆԱԴԻԱԿԱՐԱՇԱԿԻՆԵՐԻ
ԵՃԱԿԱՐԱՇԱԿԻՆԵՐԻ
ԹԱՅՆԱԿԱՐԱՇԱԿԻՆԵՐԻ
ԶԵՆՈՒԹՅԱՆԻՆԵՐԻ
ԲԱՐՈՒԹՅԱՆԻՆԵՐԻ

ԵՃԱԿԱՐԱՇԱԿԻ
ՆԱԴԻԱԿԱՐԱՇԱԿԻՆԵՐԻ

Դ.ԳՅՈՒՐՁԻՆՅԱՆ, Ն.ՀԵՔԵՔՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԼԵՁՈՒ

Գործնական աշխատանքների ձեռնարկ
բուհերի ուսանողների համար

Հինգերորդ հրատարակություն

«ԱՍՈՂԻԿ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
Երևան 2006

ՀՏԴ 809.198.1(07)

ԳՄԴ 81.2Հ 9 7

Գ 697

*Երաշխավորված է
ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության
կրթական բարեփոխումների կենտրոնի կողմից*

*Տպագրվում է
Երևանի Վ.Բրյուսովի անվան պետական
լեզվաբանական համալսարանի հայագիտության
ամբիոնի որոշմամբ*

Խմբագիր՝ պրոֆ. Ֆ.Հ.Խղաթյան

Գ 697

*Գյուրջինյան Դ.Ս., Հեքեքյան Ն.Հ.
Հայոց լեզու. գործնական աշխատանքների
ծեռնարկ բուհերի ուսանողների համար։-Եր.:
«Աստղիկ» հրատ., 2006, 232 էջ:*

Գ 4602020100

0136(01)2006

2006

ԳՄԴ 81,2Հ 97

ISBN 99941-65-14-3

© Դ.Գյուրջինյան, Ն.Հեքեքյան

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Գործնական աշխատանքների այս ձեռնարկն ստեղծվել է Երևանի Վ.Քրյուսովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարանի Հայագիտության ամբիոնում և նախատեսված է բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսանողների համար:

Գիրքն ընդգրկում է ժամանակակից Հայոց լեզվի բուհական դասընթացի բոլոր բաժիններին վերաբերող առաջադրանքներ: Դրանք հիմնականում գործնական ուղղվածություն ունեն: Երբեմն ընտրվել է մատուցման այնպիսի եղանակ, երբ ներկայացվում են տեսական բնույթի նյութեր՝ «տեսանելի դարձնելով» դրանք և անուղղակիորեն նպաստելով նրանց յուրացմանը:

Հայերենի բուհական ուսուցման ամբողջականությունն ապահովելու նպատակով ձեռնարկի մեջ գետեղվել են բազմապիսի աշխատանքներ՝ տեքստի համառոտում, ծավալում, համընթացի կետադրում, նամակ գրել և այլն: Որոշ առաջադրանքներ էլ նպատակաուղղված են բանավոր խոսքի զարգացմանը:

Առաջադրանքները տրված են ըստ լեզվի ուսումնասիրության բաժինների, սակայն հաճախ ընդմիջարկվում են տարաբնույթ այլ աշխատանքներով: Նպատակն անցած նյութի անընդհատ կրկնությունն ու ամրապնդումն է, ինչպես նաև բազմազանություն և հետաքրքրականություն ապահովումը: Դրանով կապ է ստեղծվում նաև Հայոց լեզվի դպրոցական նոր դասընթացի հետ:

Միևնույն ենթաթեմայի վերաբերյալ այլազան աշխատանքներ են առաջարկվում: Ըստ իր հայեցողության՝ դասախոսը դրանք կարող է հանձնարարել լսարանում կամ թողնել տանը կատարելու համար, շրջանցել այս կամ այն վարժությունը կամ էլ շերտավորել դրանք՝ հաշվի առնելով ուսանողների մասնագիտությունը, կրթական, ինչպես նաև հայերենի իմացության մակարդակը: Որպեսզի դյուրությամբ գտնվեն նույն թեմային վերաբերող նյութերը, գրքի վերջում ներկայացվում է առարկայական ցանկ: Այստեղ տրված են թեման, ապա նրան

առնչվող առաջադրանքների համարները: Այդպես անհրաժեշտության դեպքում «կողք կողքի կբերվեն» իրարից հեռացած նյութերը: Որոշ առաջադրանքներ, որոնք կրկնակի պահանջ են պարունակում կամ առնչվում են տարբեր թեմաների, բնականաբար հիշատակվում են երկու անգամ:

Կարծում ենք, որ սույն ձեռնարկը կնպաստի հայոց լեզվի ծրագրային նյութի ըստ ամենայնի յուրացմանը և ուսանողների գրավոր, ինչպես նաև բանավոր խոսքի մշակմանն ու կատարելագործմանը:

Գիրքը գրելիս մեր աչքի առաջ ունեցել ենք մեր երեկվա և այժմյան ուսանողներին: Գրել ենք սիրով, ուստի և հուսով ենք, որ ուսումնասիրության ընթացքում ուսանողն էլ սիրով կբացի այս գիրքը: Դա կլինի մեր ամենամեծ վարձատրությունը:

Հեղինակներ

Խնչ է հայրենիքը: Հայրենիքը միայն հողն ու քարը չէ, նաև այդ հողին ու քարին շաղախված դարերն են ու մշակույթը՝ գիրը, գույնը, երգը, կոթողը: Իսկ ավելի շատ՝ հայրենիքը այս ամենի ճառագայթումն է մարդու շուրջը և մարդու հոգու մեջ, այդ ճառագայթումից բաղադրված մթնոլորտը:

Եվ եթե, գոնե հիմա, հնարավոր չէ մեր աշխարհատարած ժողովրդին հավաքել նույն հողի վրա, պետք է հավաքենք նրան նույն հոգևոր երկնքի տակ, պահենք այն մթնոլորտի մեջ, որ լիցքավորվում է Արարատից, դարերից ու մագաղաթներից, Վանա ծովից ու Մարութա սարից, Անիի ավերակներից ու Նարեկացուց, էջմիածնի ու Գանձասարի վանքերից, Ծիծեռնակաբերդի հավերժ կրակից, հնից, նորից, Երևանից, ողջ նորամանուկ Հայաստանից, մեր երազներից, մեր հավատից, այս ամեն-ամենից անվերջորեն հեռաձայնող ճառագայթումով:

Ս. Կապուտիկյան

- ա) Հայոց աշխարհի լեռների անուններ
- բ) լճերի ու գետերի անուններ
- գ) մայրաքաղաքների անուններ
- դ) հայ պատմիչների և միջնադարյան բանաստեղծների անուններ
- ե) ճարտարապետական հուշարձանների անուններ

- ա) Լուսի հայրենիք, հույսի հայրենիք
- բ) Նամակ հայրենիքից
- գ) Այս մեծ աշխարհի մեր անկյունը

Մեր նախնիները մեզ և աշխարհին փոքր ժառանգութիւն
չեն կտակել: Բայց մենք պիտի հասկանանք և հասկանալով
չմոռանանք երբեք, որ մեր ժառանգութեան մեծագույն գանձը
մեր լեզուն է:

Պարույր Սևակ

~~Պարույր Սևակի մահի 50-ամեակի առթիւ լեզուն մեր գանձը:~~

... Ապրեց մեր լեզուն,
Ոսկեդենիկը մեր մեսրոպագուն...
...Շողաց, հուրհրաց նա բոցի մման,
Եվ երբ շուրջբոլոր մռայլը մութի շատ էր խտանում,
Բոցն այդ առավել բորբոք էր դառնում,
Քանզի ցատումի փայլակն էր գալիս, ծուլվում այդ բոցին,
Ատելությունն իր շանթերն էր տալիս նրա հնոցին,
Սերն իր շիկնանքն էր նրա մեջ վառում,
Հույսն իր շողերն էր նրան գումարում,
Իր մաքրությունն էր տալիս արցունքը,
Քրտինքն՝ իր լույսը,
Խունկն՝ իր բուրմունքը,
Նետն՝ իր սլացքը,
Եվ սուրն՝ իր շողը,
Խոփն՝ իր ցուլանքը,
Մուրճն՝ իր կրակը,
Իսկ մեր արյունը, իսկ մեր արյունը
Տալիս էր նրան իր տաք ավյունը
Եվ անմահության գաղտնիքն էր տալիս:

Վահագն Դավթյան

~~Պարույր Սևակի մահի 50-ամեակի առթիւ լեզուն մեր գանձը:~~

Աշխարհի շինողն ու քանդողը լեզուն է:

Հայկական առած

~~Պարույր Սևակի մահի 50-ամեակի առթիւ լեզուն մեր գանձը:~~

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

*Ես երջանիկ էի հայերեն խոսքի
կարկաչունով ու ճարճառյունով:*

*Ես լսում էի օտար խոսքը և հմայվում
էի նրանով: Իսկապես, կոշտի, չիկացածի
և զարմանալիորեն փափուկի, քնքուշի
ինչպիսի՝ զուգակցում:*

*Ինչպես կոշտ, այրված հողը և հյուսթա-
լի պտուղը, որ հասունանում է նրա վրա:*

*Անդրեյ Բիաով
(ռուս գրող)*

1. *Հետևյալ քառատողերում որոշեցեք ծայնավոր և քաղածայն
հնչույթների տոկոսային հարաբերությունը:*

Առուններով, գետակներով, վտակներով անհամար
Հորդուն են հար ու կուտակվում քո մեջ խոհեր ու գանձեր.-
Այդպես գետերն են գոյանում վտակներից աննշմար,
Անհատների ու անդադար, անկերպարանք ու անձև:

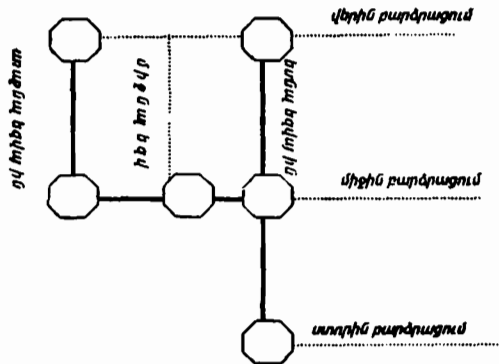
Եղե՞լ է երբ, որ քո մտքում հուրհրացող խոհ մի խոր
Գրի առած՝ լինի այդքան ինքնաբավ ու այդքան մոր.-
Ա՛խ, բույր ունեն խոհերը մեր, ունեն կշիռ, ունեն խորք,
Բայց գրքերում դառնում են լոկ – ցուլք ու ցմորք հեռավոր:

Այս խոհերի, այս գրքերի, այս մտքերի աշխարհում
Կա մի արև անեզրական, որ չի իջնում ու մարում.
Վառվում է մա լույսով անմար և ջեռ պահում մեր ոգին
Ստեղծագործ հրով անճառ՝ անգետ չարին ու բարուն:

Եղ. Չարենց

2. *Գրեցեք բառեր, որոնցում հնչույթների և տառերի քանակի անհամա-
պատասխանություն կա: Բացատրեցեք, թե ինչու՞ է դա պայմանավորված:*

3 Հայերենի ծայնավոր հնչյունները տեղադրեցեք համապատասխան տեղերում:

4 Բնութագրեցեք ծայնավոր հնչյունները, որոնցով տարբերվում են ներքոհիշյալ բառերը:

ա) չոր – չիր բ) քոր(ել) – քեր(ել) գ) զը՛նգ – զանգ դ) ծակ–ծուկ

5 Հայերենի բաղաձայնական համակարգի վրա ցույց տվեք՝

- ա) ծայնեղ, խուլ, շնչեղ խուլ և ծայնորդ բաղաձայնները
 բ) պայթական, շփական և կիսաշփական բաղաձայնները
 գ) • առաջնալեզվային, ետնալեզվային և միջնալեզվային բաղաձայնները
 • շրթնային և շրթնատամնային բաղաձայնները
 • ռնգային և կոկորդային բաղաձայնները
 դ) պարզ և բարդ բաղաձայնները

բ	պ	փ	վ	ֆ	մ
գ	կ	ք	դ	խ	ն
դ	տ	թ	զ	ս	լ
ծ	ծ	ց	ժ	շ	ր
ջ	ճ	չ		հ	ռ
					յ

6 *Նշեցեք, թե հակադրվող բաղաձայնները միմյանցից ո՞ր հատկանիշներով են տարբերվում:*

ա) բակ - փակ
բ) ճար - չար
գ) գամ - կամ
դ) կեռ - կեր
ե) սեխ - զեխ

զ) պայթել - պայտել
է) կանոն - քանոն
ը) ձորակ - ծորակ
թ) վես - ֆես
ժ) յող - յոթ

ժա) խաշ - խաժ
ժբ) ծեծ - ցեց
ժգ) ձախ - ցախ
ժդ) կոր - քոր
ժե) ող - ոխ

7 *Տրված բանաստեղծությունից երկու բառ ընտրեցեք և ենթարկեցեք հնչյունային վերլուծության:*

Արարատի ծեր կատարին
Դար է եկել, վայրկյանի պես,
Ու անցել:

Անհուն թվով կայծակների
Սուրն է բեկվել աղամանդին,
Ու անցել:

Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լույս գագաթին
Ու անցել:

Հերթը հիմա քոնն է մի պահ.
Դու էլ նայիր սեզ ճակատին,
Ու անցիր...

Ավ. Իսահակյան

8 *Երկինչյուններով հակադրվող բառազույգեր գրեցեք և նշեցեք դրանց իմաստները: Ուշադրություն դարձրեք դրանց արտասանությանը: Նմուշ՝ թույր - գույն, երանգ, թյուր - սխալ, անճիշտ*

9 *Ընդգծեցեք երկինչյունները: Հայերենի ո՞ր երկինչյունները չկան տրված բանաստեղծության մեջ:*

Իրիկուն էր: Իրիկնային տրտմության
Հուշն էր հյուսվում – մայրամուտի մի երազ:

Դու հարազատ ու մոտ էիր ինձ այնքան՝
Քո աչքերով իրիկնային, ցողաթաց...

Քո աչքերի ու երկնքի կամարում
ճառագայթները, այնքան հե՛զ, այնքան ջի՛նջ,
ճախրում էին, հոգեվարում ու մարում՝
Համբուրելով ծիածանը ամոքիչ...

Եվ լույսերը, որ ճախրեցին ու անցան,
Իրիկնային ժպիտի մեջ այն վերջին –
Անրջացած, երազ դարձած սրբացան,
Որպես դեմքը քո լուսավոր – իմ հոգին:
Եղ. Չարենց

10 *Տրված բառազույգերի երկրորդ եզրում հնչյունի կորուստ (անկում) է տեղի ունեցել: Այլ բառերի միջոցով ցույց տվեք, որ առաջին եզրերը (կամ նրանց արմատները) հանդիպում են նաև անհնչյունափոխ ծնով:*
Լմուշ՝ կարասի – կարաս, կահ-կարասի

ա) քարշել – քաշել	գ) խարշել – խաշել	ե) նուռն – նուռ
բ) խորիել – խոհ	դ) տեղի – տեղ	զ) ծառայ – ծառա

11 *Ասացեք, թե փոխազդեցական հնչյունափոխության ո՞ր տեսակներն են ներկայացված առանձին շարքերով: Յուրաքանչյուր տեսակին մեկական օրինակ ավելացրեք:*

- ա) կապերտ – կարպետ, կրուկն – կրունկ...
բ) զուժկալ – ժուժկալ, բոկիկ – բորիկ, գքողել – սքողել....
գ) բառ+բառ→բարբառ, կաչ+կաչ→կարկաչ....
դ) աշխարհահայացք – աշխարհայացք, ճարտարասան – ճարտասան...
ե) Աստվածատուր – Ասատուր / Ծատուր, աքացի – քացի....
զ) արդուկ – հարթուկ, հուճ. օրգանոն – հայ. երգեհոն....

12 *Տրված արմատներով այնպիսի բառեր կազմեցեք, որոնցում մի դեպքում ռ-ն հնչյունափոխվում է ր-ի, մյուս դեպքում՝ ոչ:*
Լմուշ՝ բառ – բարբառ, բառագետ

ա) դուռ	բ) եղեռն	գ) ձեռն (ձեռք)

13. Բառեր կազմեցե՞ք՝ հետևյալ բառերի առաջին բաղադրիչները երկրորդ բաղադրիչ դարձնելով: Համեմատեցե՞ք հնչյունափոխված և անհնչյունափոխ տարբերակները:

Ենուշ՝ քննութիւն - խորաքնին:

Լկանք, զննում, կթվոր, կթոց/քթոց, սննդարար, տպագրիչ, խնդրագիր, սփռել, ցնցուղ, դրժել, գուժկան, մտամուր, մտնել, խցարնակ, կցկտուր, բխել, հնչյուն, շնչել:

14. Է ծայնավորի հնչյունափոխության (կամ չհնչյունափոխվելու) դեպքեր մատնանշող յուրաքանչյուր շարքին համապատասխան 1-2 օրինակ գրեցե՞ք (նույն արմատներն աշխատեցե՞ք չկրկնել):

ա) էշ – իշամեղու

բ) ծես – ծխական, պարտեզ-պարտիզական

գ) մարգարե – մարգարեանալ

դ) էջ(ք) – էջմիածին

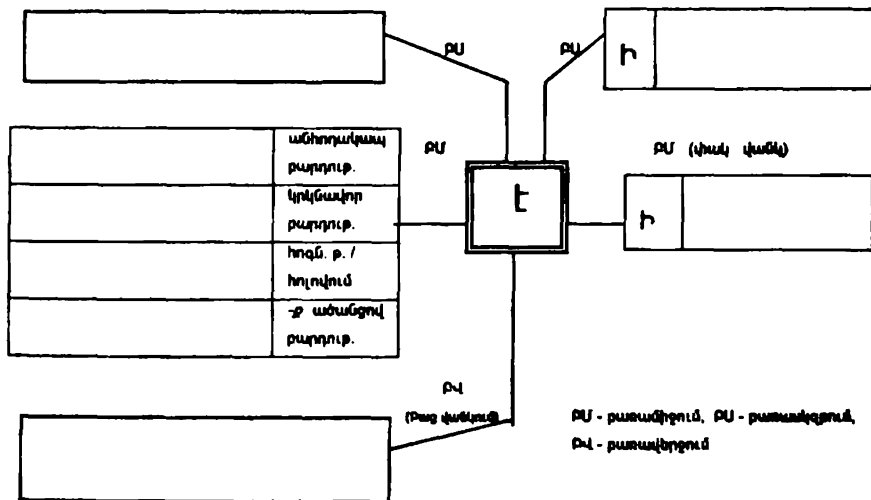
ե) ծես – ծեսեր

զ) պետքական, օրենս-դիր, դեմառդեմ

15. Համապատասխան օրինակներով լրացրե՞ք Է ծայնավորի հնչյունափոխությունը ներկայացնող հետևյալ գծապատկերը:

Չի հնչյունափոխվում

Հնչյունափոխվում է

16 **Ի** ծայնավորի հնչյունափոխության (կամ չհնչյունափոխելու) դեպքեր մատնանշող յուրաքանչյուր շարքին համապատասխան 1-2 օրինակ գրեցեք:

ա) ինչ(ք) - ընչաքաղց

բ) ինն - իննսուն

գ) սիրտ - սրտային

դ) ոսկի - ոսկեզօծ

ե) պատանի - պատանյակ

զ) մարմին - մարմնագույն

է) բարի - բարություն

ը) ծի - ծիավոր

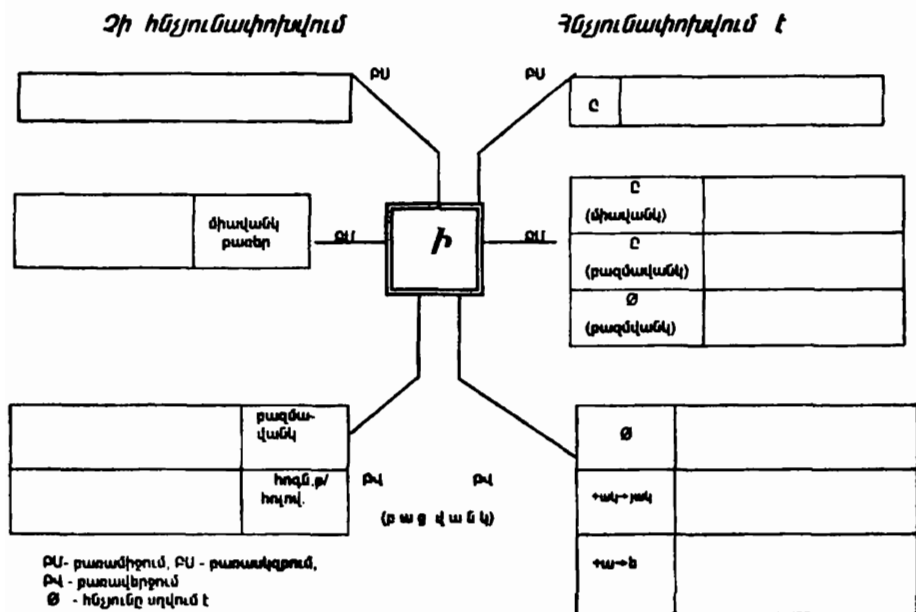
թ) փոշի - փոշիանալ

ժ) քաղաքացի - քաղաքացիություն

ճա) ուսադիր - ուսադիրներ

ժբ) նախագիծ - նախագծեր

17 Համապատասխան օրինակներով լրացրեք **Ի** ծայնավորի հնչյունափոխությունը ներկայացնող հետևյալ գծապատկերը:

18 **Բաբի** և **Հոգի** բառերն իբրև սկզբնաբաղադրիչ գործածելով՝ 7-ական բառ կազմեցեք և դրանք գործածեցեք բառակապակցությունների մեջ:

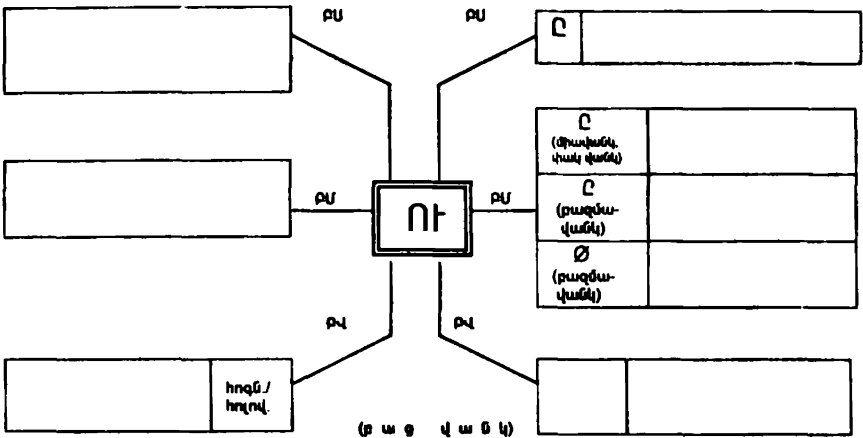
19 Ու ծայնավորի հնչյունափոխության (կամ չհնչյունափոխելու) դեպքերը մատնանշող յուրաքանչյուր շարքին համապատասխան 1-2 օրինակ ավելացրեք:

ա) ունա – ընպել դ) ռուս – ռուսներ է) հուզում – հուզումնալից
 բ) ութ – ութական ե) սնունդ – սննդի ը) առու – առվակ
 գ) սուր – սրիչ զ) աշուն – աշնան թ) վերարկու – վերարկուի

20 Համապատասխան օրինակներով լրացրեք Ու ծայնավորի հնչյունափոխությունը ներկայացնող հետևյալ գծապատկերը:

Չի հնչյունափոխվում

Հնչյունափոխվում է

ՔԱ – քառամիտում, ՔԱ – քառասկզբում, ՔԱ – քառավերջում
 Յ – հնչյունը տվում է

21 Կազմեցե՛ք հետևյալ բառերի հոգնակին՝ ուշադրություն դարձնելով հնչյունափոխության դեպքերին:

Նիշ, վիթ, խումբ, գիստ, ծիւ, քիմք, միրգ, հունդ, սուրճ, քիստ, լինդ, գունդ, գինդ, դուքս, թուր, գին, վեպ, շեն, վեճ, գիծ, թուխպ, տիպ, թուրք, ռումբ, սուր, չիթ, շիվ, բուրդ, ռուս, տուփ, խիճ, հինգ, նիգ, բուք, մուրճ, թուրք, քուղ, քուրծ, վիշտ, քուրդ, տեր, թիմ, թեն, սիրտ, կուղք:

Ի		Ու		Է	
հնչյունափոխվել	անհնչյունափոխ	հնչյունափոխվել	անհնչյունափոխ	հնչյունափոխվել	անհնչյունափոխ

22 *Հոգնակիի հետևյալ զուգաձևություններից որո՞նք եք նախընտրելի համարում:*

Ջուրմեր - քրմեր, սունկեր - սնկեր, թուզեր - թզեր, գուռեր - գոեր, ճիտքեր - ճտքեր, ճիմեր - ճմեր, չիրեր - չրեր, ճիվեր - ճվեր, տիկեր - տկեր, պինչեր - պնչեր:

23 *Որոշեցեք, թե ի՞նչ հնչյունափոխության են ենթարկվել երկհնչյունները և գրեցեք համապատասխան սյունակներում:*

Բնավեր, ստորոգելի, առաքելական, խուսափել, կապուտակ, հանգուցալուծում, սահցանավ, հուսաբեկ, պտուտակ, պտտահողմ, եղջերավոր, պատանեկություն, ողջունել, միութենական, համբուրել, ալրաթաթախ, արնաշաղախ, զրուցընկեր, ատենապետ, լուսապսակ, մատենանիշ, կենսախնդ, ծնաբուք, սենեկապետ, գործունեություն:

ույ			յու			յա
ու	ժ	ը	ե	ժ	ը	ե

24 *Հետևյալ բառերը սկզբնաբաղադրիչ դարձնելով՝ բառեր կազմեցեք: Հետևեցեք նրանց արտասանությանը. ի՞նչ հնչյունափոխություն է տեղի ունեցել:*

Բարձր, ազդր, թանձր, մեղր, կայսր, դուստր, համր, քաղցր, մանր, փոքր, կարծր:

25 *Վերականգնեցեք տրված բառերի արմատները (թառակազմական հիմքերը) և որոշեցեք հնչյունափոխությունը:*

Կոճկել, որկրամուլ, անդադրում, չորեքշաբթի, մժղուկ, պատռել, ավելել, համրիչ, շտկել, ցամքոց, առջև, քաղքենի, արմտիք, օրրան:

26 *Կազմեցեք բարդ բառեր՝ տրված բառերի արմատները գործածելով թե՛ իբրև առաջին, թե՛ իբրև վերջին բաղադրիչ:*

Նմուշ՝ զրույց - զրուցակից, հարցազրույց:

Միտք, գույն, վեճ, գունդ, հույզ, տուն, րույս, մատյան, սեր, գլուխ, սիրտ, ծաղիկ:

27. *Ընդգծված բառերը (կամ բառամասերը) հնչյունափոխության ենթարկեցեք բառեր կամ բառաձևեր կազմելու միջոցով:*

Հոգիս արթնացավ հարավի քույրից,
Ինձ դուրս է կանչում զեփյուռը նրա,
Չյունն էլ արևի ջահեւ համբույրից
Ուրախ լալիս է դաշտերի վրա:
Ելնեն՝ ծաղկունն է ձմեռադիկների՝
Չյունից ինձ մայրող աչերն համբուրեն,
Գնան հետևից ծիծեռնակների
Նրանց հետ հետ գամ, գաղունը բերեն,-
Բարձրանան կապույտ գահը լեռների՝
Արևն իբրև թագ իմ գլխին առնեն,-
Հագնեն ծիրանին արշալույսների,-
Գարնան թագավոր ինձ թագադրեն....

Հովհ. Շիրազ

28. *Շեշտադրեցեք հետևյալ բառերն ու բառաձևերը և խմբավորեցեք ըստ շեշտադրման ընդհանուր հատկանիշի:*

Բուռն, մանավանդ, քարշ տալ, գուցե, զոնե, դուստր, մի խոսիր, տուն եկ, Անանիա, նույնպես, քանիներորդ, քաղաքը, վեցերորդ, սիրտս, գիրքդ, երբևէ, որերորդ, ծաղկամանը, միթե, երգելու եմ, միգուցե, տանելու ես, վեհամձն, սիրտ տալ, չեմ գրի, առայժմ, նույնքան, չես կարող, որևիցե, իհարկե, միմիայն, Երեմիա:

29. *Այսպես կոչված «1,5 վանկանի» բառերի (գաղտնավանկը վերջում) 7-10 օրինակ գրեցեք: Կարդացեք և ուշադրություն դարձրեք շեշտադրությանը:*

30. *Հայերենում ո՞ր լեզվական միավորները (բառեր և այլն) չեն շեշտադրվում:*

31. *Շեշտադրեցեք հետևյալ փոխառյալ բառերը: Կազմեցեք յուրաքանչյուրի սեռական հոլովաձևը և ուշադրություն դարձրեք շեշտադրությանը:*

Մատերիա, օպերա, տեխնիկա, ռադիո, Ամերիկա, Լեոնոնտով, Իտալիա, Անտոնիո, Ջուլիետա, քիմիա, ֆիզիկա, մաթեմատիկա, Դրայզեր, Չայկովսկի, դիալեկտիկա, եֆրեյտոր, Էներգիա, մարշալ:

32 *Կետադրեցեք: Ո՞ր շեշտերը չնշանակեցիք և ինչու:*

Չյուն էիր դու երկնքում ճերմակ ճերմակ ծյուն
Ինչու իջար դու աշխարհ ով երկնաբնակ
Քեզ կոխկրտեց կեղտոտեց թե մարդ և թե շուն
Չյուն էիր դու ծյունեղեն ծյուն էիր ճերմակ:

Վերից նայեց նախատեց արեգակը քեզ
Եվ զոջալով լաց եղար անվերջ անդադար
Չյուն էիր դու ծյունեղեն ծյուն էիր դու հեզ
Ինչ ունեիր երկնքից ինչու իջար վար:

Գ.Սարյան

33 *Վանկատեցեք տրված բառերը և որոշեցեք վանկերի տեսակները:*

Ժամացույց, կայսր, գծագրություն, ծովափնյա, վերցնել, դրդապատճառ, վագր, դրվածք, լեռնաբնակ, ապակեպատ, տերևաթափ, մանրէաբան, երկվորյակ, թեթևաբարո, արդարամիտ, կարկին, առու, ապակի, արդյունավետ, սևագորշ, թանձր, խաղաղություն, պայթյուն, սրթսրթալ, դայլայլել, հանապազօրյա, երկկենցաղ, գործունեություն, թրխկոց, գրեթե, որևէ, հեկեկալ, անդունդ:

34 *Գրեցեք միավանկից մինչև տասը վանկ ունեցող բառերի երկուական օրինակ:*

ՈՒՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՈՒՂԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր հազարամյա անցյալի այն երկար ճանապարհին, որի վրա փռված են մեր անհուն տառապանքները, ո՛չ բանականեր ունեինք մեր պաշտպանության համար, ո՛չ ուժ, ո՛չ հնարավորություն, ո՛չ էլ դրսի օգնություն, այլ մի հատիկ բան միայն՝ մեարդական գիրը:

Լևո

35. Սեղմ ներկայացրեք հայկական այբուբենի հետևյալ գրատեսակները՝ երկաթագիր, բոլորագիր, գլխագիր, շղագիր, նոտրգիր:

36. Բացատրեցեք ուղղագրության հետևյալ սկզբունքները՝ ելմելով ներքոհիշյալից.

հնչյության (կամ հնչյունական)	պատմական (կամ ավանդական)	ձևաբանական	բառակազմական
հոդված քնույթ հուղարկավորել նվեր օր	ով վարդ աշխարհի անգամ բարձր	բառարանդ ծոցատեսող	բաց անել ալ կարմիր գյուղից գյուղ ոլոր-մոլոր ի շահ

37. Հայերենի ուղղագրության պատմության մեջ ինչո՞վ են հայտնի 1922 և 1940 թվականները:

38. Կարդացեք հետևյալ հատվածը և մատնանշեցեք դասական և նոր ուղղագրության տարբերությունները:

Այդ ժամանակ երկու անառակ կանայք եկան ու կանգնեցին արքայի առջեւ: Կանանցից մէկն ասաց. «Լսիր ինձ, տէր իմ, ես եւ այս կինը մի տան մէջ էինք: Ես երեխայ ունեցայ այդ տանը: Այնպէս պատահեց, որ երրորդ օրն այս կինն էլ ծնեց: Մենք էինք միայն տանը, մեր երկուսից

բացի ոչ ոք չկար տամը: Գիշերը սրա որդին մեռաւ, որովհետեւ նա իր երեխայի վրայ էր պառկել: Սա գիշերուայ կեսին զարթնել է, վեցրել իմ մանկանն իմ գրկից, երբ ես՝ քո աղախինը, քնած եմ եղել, պառկեցրել է իր ծոցում, իսկ իր մեռած որդուն դրել է իմ ծոցը: Առաւօտեան վեր կացայ, որ կուրծք տամ իմ որդուն, բայց տեսայ, որ մեռած է: Յերեկը մի լաւ դիտեցի նրան և տեսայ, որ դա իմ ծնած երեխան չէ»: Միւս կինն ասաց. «Ո՛հ, մեռածը քո որդին է, իմ որդին կենդանին է»: Առաջին կինն ասում էր. «Ո՛հ, կենդանին իմ որդին է, իսկ քո որդին մեռածն է»: Այսպէս վիճեցին արքայի առջեւ: Արքան ասաց նրանց. «Դու ասում ես, թէ՛ “Այս կենդանին է իմ որդին, մեռածը նրա որդին է”, իսկ դու էլ ասում ես՝ “Ո՛հ, մեռածը քո որդին է, կենդանին իմ որդին է”»: Արքան ասաց. «Կտրեցէ՛ք, երկու կէս արէ՛ք այս կենդանի ծծկեր մանկանը, նրա մի կէսը տուէ՛ք սրան, իսկ միւս կէսը՝ նրան»: Այն կինը, որի որդին կենդանի էր, ցաւից զալարուեց իր որդու համար: Նա ասաց արքային. «Լսի՛ր ինձ, տէ՛ր, կենդանի մանկանը տուէ՛ք նրան, միայն թե մի՛ սպանէք մանկանը»: Միւս կինն ասաց. «Ո՛հ իմը թող լինի, ո՛չ նրանը, մէջտեղից կիսէ՛ք նրան»: Պատասխան տուեց արքան՝ ասելով. «Նրան տուեք կենդանի մանկանը, ով ասաց, թէ՛ “Ղրա՛ն տուեք, միայն թէ մի՛ սպանէք երեխային”: Նա է դրա մայրը»: Եւ ամբողջ Իսրայէլը լսելով արքայի վճռած դատաստանը՝ երկնչեց արքայից, քանզի տեսաւ, որ նրա մէջ դատաստան վարելու Աստծու իմաստնութիւնը կար:

Աստուածաշունչ, Գ Թագ, 3. 16-28

39 *Յուրաքանչյուր բառի դիմաց մեկական այնպիսի հոմանիշ գրեցեք, որի մեջ լինի ուղղագրական արժեք ունեցող՝*

Գ, Կ կամ Ք		
ա) արշալույս	բ) մուշտակ	թ) ծնկել
բ) գուշակութիւն	գ) նավակ	ժ) հեղինակագրկել
գ) ծարավ	է) պաշտել	ժա) բարեսիրտ
դ) հանցանք	ը) փական	ժբ) նախորդ
Դ, Մ կամ Բ		
ա) թիկնեղ	բ) ծուղակ	թ) անթարթ
բ) համեմատել	գ) խտոր	ժ) մրթմրթոց
գ) բարդ	է) խղճալ	ժա) խռովվել
դ) գլխարկ	ը) թմրել	ժբ) անտուն
Ը, Վ կամ Փ		
ա) ըմբոստ	բ) շտապ	թ) շփանալ
բ) տեսիլք	գ) պաշիկ	ժ) սողոսկել
գ) կալանավորել	է) երկնամուխ	ժա) զարմանալ
դ) խայտաբղետ	ը) առևանգել	ժբ) ուռկան

Ճ, Զ Կամ Ծ

ա) կապոց
բ) հեծկլտալ
գ) այտուց
դ) կարոտալի

ե) երթևեկ
զ) արու
է) հնամենի
ը) ժլատ

թ) հյուան
ժ) սանձ
ժա) տենդ
ժբ) ընդդիմակա

Ջ, Ը Կամ Զ

ա) ձեռնածու
բ) համառ
գ) կույտ
դ) ապաշխարել

ե) կրճատել
զ) անդրամիկ
է) ամուլ
ը) ակնախոռոչ

թ) ունայն
ժ) սեթևեթանք
ժա) խոճկոր
ժբ) խառնիխուռն

Ժ Կամ Զ

ա) բոթաբեր
բ) ընդհարվել
գ) մեղեդի

դ) թագուհի
ե) դաժան
զ) սպասուհի

է) ուժգին
ը) սակավապետ
թ) ստույգ

Չ Կամ Մ

ա) այգեպան
բ) խայտաբղետ
գ) փողկապ

դ) աստիճանաբար
ե) պատահոտել
զ) մարմնակրթություն

է) երկնահույ
ը) ալեկոծ
թ) սիրավառ

Պ Կամ Խ

ա) ապականել
բ) ծաղրածու
գ) սեգ
դ) գեհեն

ե) խեղաթյուրել
զ) ավարտ
է) ուսապարկ
ը) ընչացք

թ) ծանծրալի
ժ) գանահարել
ժա) երդմնազանց
ժբ) փայտանյութ

Ն Կամ Մ

ա) գոռոզամիտ
բ) անգարդ
գ) վայելել
դ) բաժակ

ե) մեղադրյալ
զ) թափփված
է) մաքուր
ը) սուրհանդակ

թ) ի մի բերել
ժ) շտեմարան
ժա) անհաշտ
ժբ) ասեկոսե

Ր Կամ Ռ

ա) թռչկոտել
բ) աղմուկ
գ) գունատվել
դ) հրահրել

ե) խրվել
զ) դող
է) հենվել
ը) կարդալ

թ) քամահրել
ժ) ականավոր
ժա) տորդել
ժբ) ծիծաղել

Լ Կամ ԼՎ

ա) առևանգել
բ) ոսկեզօծել
գ) շնչակտուր
դ) կրոնավոր

ե) շնորհել
զ) անքթիթ
է) հանգրվան
ը) գամ

թ) ոսկեծամ
ժ) կոտրատվել
ժա) հարուստ
ժբ) ծեր

40. Բացատրեցեք հետևյալ բառերի իմաստները.

ա) կտրիճ - կտրիչ	դ) փուօ - փուտ	է) խոխոջուն – խոխոջուն
բ) գիրգ - գիրկ	ե) ուտիճ - ուտիչ	ը) կարգին – կարկին
գ) մեղկ – մեղք	զ) բրդեկ - բրթեկ	թ) այլասեր - այլասեռ

41. Գրեցեք իզական անձնանուններ, որոնք վերջանան տրված բաղադրիչներով:

- ա) -յա բ) -իա գ) -դուխտ դ) -անուշ

42. Հայկական (հայերի մեջ գործածվող) անձնանուններ գրեցեք, որոնցում գրության և հնչման տարբերություն կա:

Նմուշ՝ Սերոբ (փ):

43. Հայերեն և փոխառյալ բառեր գրեցեք իա, իե, իո, եա, եո հնչյունակապակցություններով (երկծայնավորներով):

44. Բառասկզբում զբ, զգ, շտ, սկ, սպ, ստ, սփ հնչյունակապակցություններ ունեցող երկուական բառ գրեցեք և արտասանեցեք: Հետևեցեք չգրվող ը-ի դիրքին և արտասանությանը:

45. Հետևյալ կրկնակ բաղաձայններով երկուական բառ գրեցեք:
ոռ, որ, նն, շշ, զզ, վվ

46. Գրեցեք փոխառյալ բառերի օրինակներ, որոնցում օտար բառի կրկնակ բաղաձայնի դիմաց հայերենում մեկ բաղաձայն ունենք:

Նմուշ՝ դոլար:

47. Գրեցեք փոխառյալ բառերի օրինակներ, որոնք հայերենում պահպանում են օտար բառի կրկնակ բաղաձայնի գրությունը:

Նմուշ՝ Շիլլեր, տոննա:

48. Գրեցեք բառեր (հատուկ և հասարակ անուններ), որոնցում կրկնակ ձայնավոր լինի:

Նմուշ՝ Հաագա, կոորդինատ:

49. Ամռվազմ 1-ական բառ կազմեցեք հետևյալ արմատներով:

ա) աղտ-ախտ	գ) որդ-որթ	ե) ուղի-ուղիղ
բ) ուղտ-ուխտ	դ) վարկ-վարք	զ) հով-հովիվ

50 *Շետկյալ բառերի ուղղագրությունը պարզաբանելու համար դրանք բաժանեցեք բառակազմական բաղադրիչների:*

Ամպհովանի, անշնորհք, թուլանք, ընդարձակ, տարկետում, տարադրամ, տարրալուծել, հովվերգություն, հովել, լուսատիկ, ընդդիմախոս, այբբենարան, հովհար, հովար, հեղեղատ, ամպագոռոզ, սիգապանծ, սրախողխող, փողկապ, փոխօգնություն, քաղցրահնչյուն, փողք, գործուղում, անուղղակի, բնօրրան, Վարդգես, բանբեր, հոգեվարք, գերեվարել, ոսկևորել, երթևեկել, տարեվերջ, կարկաչյուն, կարկաչուն:

51 *Փակագծերը հանելով՝ տրված բառերը գրեցեք գծիկով, միասին կամ առանձին:*

Արևոտ առավոտ էր:

Բարկ արևը հուր(կրակ) էր թափում. հրածին ցուլքերը դառնում էին ոսկեգոծ մշուշ և իջնում դաշտ ու այգու վրա:

Զորս(բոլորն) ամենուր գույների խաղ էր՝ (դեղին)կանաչ կրակներով, խորքում՝ խոխոջուն առուների կանչ ու կարկաչը, ու արև, հուր(հեր) ու ազատ արև, որից պայթել(բացվել) էր հողը, քարը՝ (ծաքել)ծաքճքել:

Անտես(անհայտ) մշուշն աննկատելիորեն մաղվում էր Արարատյան դաշտի վրա ու գնում (կորչում) հուռթի այգիների մեջ: Մեղմ(օրոր) հովիկը տարուբերում էր ծառերի զմրուխտ սաղարթները: Արևագոծ այգեստաններից լսվում էին պար բռնած մեղուների (մի)օրինակ բզզոցը, ծառից(ծառ) թռչող խուռն(երան) թռչունների (ճիչ)ճռվողյունը:

Նորոգված մայր(ուղու) երկու կողմերում (դեմ)հանդիման շարված վեհաշուք առանձնատները՝ կառուցված կարմիր(վարդագույն) տուֆից, նայում են Սարդարապատի հուշարձան(համալիրին):

Գյուղի շուրջ(բոլորն) անծիր(անծայր) այգիներ են՝ մրգերով ծանրաբեռ ծառերով, որ գլուխ(գլխի) տված ըմբոշխնում են վաղորդայնի քնքշությամբ (առ)լեցուն (հուր)հրեղեն արևի ջերմությունը:

Կիրակնօրյա այդ առավոտյան իննսուն(երկու) տարեկան Գրիգորը, ծեռնափայտին կոթնելով, ծանր(ու)մեծ գնում էր դեպի Սարդարապատի բարձունքը՝ պղտոր հայացքն ուղղած (դեմ)դիմաց շարված քարեղեն արծիվներից: Տաքացնող մի հոսանք էր անցնում նրա ցամաքած երակներով, և անցած(գնացած) օրերի կարոտը թրթռում էր մարող(մարմորող) հիշողության ծալքերում: Գնում էր նա ծերունական դողդոջուն քայլերով և օրվա վայրկյանների հետ խառն(ի)խուռն հուշերի կծիկն էր քանդում(հավաքում)՝ սրտի խորքում զգալով վաղուց(ի)վեր իրեն հանգիստ չտվող մորմորը:

Նա մի պահ փակեց հոգնած աչքերը, և նրա կուպերի տակ մեկնեմ(ի)մեկ պարզ(որոշ) նկարվեցին անցած(հեռացած) օրերի ցաք(ու)ցրիվ պատկերները. հիշեց էրգրի արևոտ առավոտները, հայրենի գյուղը, իրենց գետի

ծալ(ծալ) կոհակները՝ լի ձկների վտառներով, ու այդ վերիուշից նրա սիրտը տակն(ու)վրա եղավ:

Ծերունին լուռ(ու)մունք ու հանդիսավոր մոտեցավ քարե արծիվներին, ջերմորեն համբուրեց քարերն ու հետ(հետ) գնաց: Արծիվների թիկունքից հեռու(հեռվում) (բաց)կապույտ մշուշի մեջ, երևում էր Հայկական պարը: Ծեր ալաշկերտցին մերթ(ընդ)մերթ նայում էր հեռավոր լեռներին, և նրա մշուշված հայացքը սահում(անցնում) էր լեռներն(ի)վեր, այնտեղ փնտրում(որոնում) բարձրաթռիչ արծիվներին, բայց չգտնելով՝ նորից (զալիս)դեմ էր առնում քարակերտ թռչուններին, ու կարոտից փշուր(փշուր) էր լինում նրա հոգին:

52 *Հետևյալ բայական հարադրությունների մեջ անհրաժեշտ տեղում դրեք միության գծիկը:*

Գնալ բերել, գնալ գալ, զուգել զարդարել, ընկնել ելնել, գալ հսկել, տանել բերել, կցել կցմցել, ընկնել ջարդվել, առնել փախչել, կտրել կարել, գտնել բերել, շահել պահել, գնալ քնել, ելնել իջնել, ելնել մտնել, թողնել փախչել, բռնել բերել, ջարդել փշրել, առնել նստել, առնել տալ, թողնել հեռանալ, քաշել բերել, գալ գնալ, գալ դեմ առնել, առնել գնալ, քաշել քաշքշել, թռչել գնալ, հանել դնել, հանել փռել, մեռնել հառնել:

53 *Բացատրեցեք, թե ինչու առաջին շարքի բառերը գրվում են անանջատ, իսկ երկրորդ շարքինը՝ գծիկով:*

ա) դիմածնոտային, գիտահետազոտական, ռազմաքաղաքական, վարչատարածքային,

բ) իսրայելա-պաղեստինյան, գերմանա-հայկական, ամերիկա-եվրոպական, արաբա-հրեական:

54

ա) *Տրված սյունակների բառերից ընտրելով՝ բարդածանցավոր բառեր կազմեցեք:*

պատմական

ռազմական

գիտական

կրոնական

կրթական

ուսումնական

օդային

մարզական

ճարտարապետական

հանրամատչելի

դավանաբանական

դաստիարակչական

բ) *Առաջին շարքի բառերով նմանատիպ երկուական կազմություն գրեցեք:*

55 *Նորագույն բառարաններից երկգրություն ունեցող առնվազն 5 բառ դուրս գրեցեք և ասացեք, թե որն եք դուք նախընտրում և ինչու:*

56 *Բացատրեցեք հետևյալ լեզվական միավորների գոյության տարբերությունը և դրանցով մեկական նախադասություն կազմեցեք:*

ա) ոսկե թել – ոսկեթել գ) երեք հարյուրամյակ – երեքհարյուրամյակ
բ) ինքն իրեն – ինքնիրեն դ) բարձր արժեք – բարձրարժեք

57

ա) Հետևյալ հակադրությունների մեջ բացատրեցեք փոքրատառերով գրվածների իմաստները:

ա) մարտիրոս – Մարտիրոս	դ) սեպուի – Սեպուի
բ) վարուժան – Վարուժան	ե) պարթև – Պարթև
գ) կարապետ – Կարապետ	զ) նահապետ – Նահապետ

բ) Նմանատիպ 5 գույգ ավելացրեք:

58

ա) Արտագրեցեք: Որտեղ անհրաժեշտ է, գրեցեք մեծատառով:

Յոթ հարյուր տարի առաջ սյունյաց նահանգի վայրց ծորում՝ գլածորի վանքում, ծնվեց միջնադարյան հայաստանի խոշորագույն կրթական կենտրոններից մեկը՝ գլածորի համալսարանը:

Համալսարանի հիմնադիր ներսես մշեցին բազմաթիվ թելերով կապված էր հայ կրթական այլ կենտրոնների հետ, որոնք XII-XIII դարերում ծնվում ու երկրի տարբեր մասերում մի քանի տասնամյակ գործելով՝ իրար էին հաղորդում մտավոր կյանքի ավանդույթները, ուսուցչից աշակերտին փոխանցում գիտության, արվեստի ու գրականության նվաճումները: Ինքը՝ ներսես մշեցին, նշանավոր պատմիչ և մատենագիր վարդան արևելցու աշակերտն էր, խոր վիրապի վարդապետարանի սանը: Վերջինիս դպրոցն իր հերթին կապված է եղել հովհաննես տավուշեցու դպրոցի հետ: Տավուշեցին, մխիթար գոշի աշակերտը լինելով, անմիջականորեն շարունակել է նոր գետիկի (գոշավանքի) վարդապետարանի ավանդույթները: Այս դպրոցներն էլ իրենց հերթին սերտորեն կապված էին XI-XII դարերի խոշորագույն կրթօջախների՝ անիի, սանահինի, հաղպատի, քջնիի դպրոցների հետ:

Ընդունելով արևելյան հայաստանի կրթական կենտրոնների հոգևոր լիցքը՝ գլածորի համալսարանը շարունակել է նախորդ շրջանի՝ գրիգոր մազիստրոսի, հովհաննես սարկավազի, մխիթար գոշի և գիտության ու լուսավորության այլ երախտավորների դպրոցների արգասավոր ավանդույթները:

Լուսավորության այս նոր օջախը, որն իր ծաղկումն ապրեց ներսես մշեցու աշակերտ եսայի նշեցու ղեկավարության տարիներին, այունյաց իշխանական տների՝ օրբեյանների և պոռշյանների հովանավորությամբ գոյատևեց շուրջ 60 տարի, բայց թողեց հոգևոր մեծ ժառանգություն, ածեցրեց շնորհալի և բեղմնավոր գիտնականների ու մանկավարժների մի ջոկատ: Նրանց մեջ առանձնանում են հովհան որոտնեցին, գրիգոր տաթևացին, մոմիկը, թովմա մեծփեցին և ուրիշներ:

Համալսարանում քերականությունը դասավանդվում էր ռուսուցապետ եսայի նշեցու վերլուծութիւն քերականութեան դասագրքով, իսկ ճարտասանության արվեստ սովորելու համար օգտագործում էին քերթողահայր մովսես խորենացու գիրք պիտոյից աշխատությունը:

Այսօր երևանի մատենադարանում պահվում են նաև գլածորի մանրանկարչական դպրոցի բարձրարժեք նմուշներից, ինչպես մատթոս-ավետարանիչի մանրանկարը՝ 1292-ի ավետարանում, քրիստոսի խաչելությունը՝ 1318 թ. աստվածաշնչում և այլն:

բ) Հաղորդում պատրաստեցեք հայ մշակույթի նշանավոր գործիչներից մեկի մասին:

59 *Գրեցեք բաղադրյալ տեղանուններ, որոնց մեկ բաղադրիչը գունանուն է:*

60 *Գրեցեք մեծ, փոքր, նոր, վերին, ներքին, հյուսիսային, հարավային, արևմտյան, արևելյան բաղադրիչներով բաղադրյալ տեղանուններ:*

61 *Տրված տեղանուններից կազմեցեք ածականներ և դրանք գործածեցեք բառակապակցությունների մեջ: Ուշադրություն դարձրեք ուղղագրությանը:*

Սև ծով, Փոքր Ասիա, Նոր Ջեղանդիա, Միջին Ասիա, Հարավային Ամերիկա, Արևմտյան Եվրոպա, Առաջավոր Ասիա, Արևելյան Եվրոպա, Խաղաղ օվկիանոս, Հարավային Կորեա:

62 *Փակագծերում դրված բառերից ածանցման միջոցով կազմեցեք ածականներ: Ուշադրություն դարձրեք բառերի ուղղագրությանը:*

1. Մեծ Բրիտանիա և (Իռլանդիա) կղզիների միջև՝ (Իռլանդիա) ծովում, փոթորիկները հաճախակի են: 2. 18-րդ դարի վերջերից ավելի մեծ տեսակարար կշիռ է ստացել անգլերենով (Իռլանդիա) գրականությունը: 3. Դանիան արևմուտքից ողողվում է (հյուսիս) ծովի ջրերով:

4. Թերակղզու (կենտրոն) և (հյուսիս) շրջանների պետություններն ու ժողովուրդները սերտ առնչությունների մեջ են եղել Հունաստանի և Հռոմի հետ: 5. Ինդոնեզիայի և (կենտրոն) Ամերիկայի որոշ շրջաններ ունեն հասարակածային կլիմա: 6. Ստավրոպոլի և Կրասնոդարի երկրամասերը մտնում են (հյուսիս) Կովկասի մեջ: 7. Սոտ 650 կմ երկարություն ունեցող լեռնային համակարգ է (հայ) Տավրոսը: 8. Հայաստանում գործածվող կապույտ ներկը՝ (հայ) կապույտը, հաճախ նույնացվել է լաջվարդին:

63. *Մեկական նախադասություն կազմեցեք հետևյալ միավորներով, բացատրեցեք գրության յուրաքանչյուր ծնը:*

- ա) հաղթական կամար – Հաղթական կամար – «Հաղթական կամար»
- բ) Նոյի ագռավ – «Նոյի ագռավ»
- գ) կրեմլ – Կրեմլ
- դ) ակրոպոլիս – Ակրոպոլիս

64. *Գրեցեք հետևյալ երկրների պաշտոնական անվանումները, յուրաքանչյուրի դիմաց՝ նրա վարչատարածքային որևէ միավորի անուն: Նմուշ՝ Ռուսաստան – Ռուսաստանի Դաշնություն – Կրասնոդարի երկրամաս (կամ Վլադիմիրի մարզ):*

Գերմանիա, Անգլիա, Ֆրանսիա, Իրան, Թուրքիա, Լեհաստան, Չինաստան, Սիրիա:

65. *Գրեցեք երկուական անուն՝*

- ա) համաշխարհային կամ միջազգային կազմակերպության
- բ) կուսակցության
- գ) օրենսդիր կամ գործադիր մարմնի
- դ) մշակութային, մարզական կամ գիտական հաստատության (կամ միության):

66. *Տրված բառերը տողադարձեք հնարավոր քոլոր ծներով:*

ա) Լեռնաշղթա, սերկևիլ, զբաղվածություն, զմրուխտափայլ, ննջասենյակ, ծովեզրյա, դրդապատճառ, ընծառյուծ, ծաղկաման, ընդդիմախոսություն, գերեվարել, գույնզգույն, գոտևորել, թույրիթույր, ենթադրովայնային:

բ) Հետաքրքրաշարժ, բարձրացնել, առևանգել, հետզհետե, հակաազգայնական, հարցնել, բարձիթողի, սրթսրթալ, էքսկուրսավար, տրամադրություն, սկզբնաձև, շտապողականություն, կտրականապես,

անակնկալ, մթերանոց, զգեստապահարան, ինքնիշխան, վշտակցել, երկպառակություն, խնդրահարույց, օրենսդրություն, անօգտակար, դժկամորեն:

67 *Տողադարձք հետևյալ հատուկ անունները և նմանատիպ ուրիշ անուններ ավելացրեք:*

Ստրասբուրգ, Շտուտգարտ, Սպարտակ, Սկանդինավիա, Սմոլնի, Ստամբուլ, Ստոկհոլմ, Ջրիգն:

68.

ա) Անհրաժեշտ տեղում չակերտներ դրեք և բացատրեցեք:

Միջնադարում արհեստավոր վարպետի կոչում ստանալու համար պետք էր ներկայացնել մի օրինակելի նմուշ՝ *chef- d'œuvre* (ֆրանսերեն է, որից էլ փոխառել է ռուսերենը՝ шедевр):

Այստեղից էլ առաջ եկավ այսպես կոչված շեղեր հասկացությունը, որն արվեստում նշանակում է բարձրագույն նվաճում հանդիսացող գործ: Հայերենում այն թարգմանվում է գլուխգործոց:

Գեղանկարչության բարձրագույն նվաճումներից են Ջորջոնիի Դուդիթը, Մուրիլիոյի Հանգիստ Եգիպտոսի ճանապարհինը, Տիցիանի Դանայան, Դելակրուայի Մարոկկացին ձին թամբելիսը, Ռեպինի Իվան Ահեղը և նրա որդի Իվանը, Սերովի Դեղձերով աղջիկը, Ռենուարի Դովհարով աղջիկը, Սարյանի Հայաստանը...

Այս թվարկումը կարելի է չափազանց երկար շարունակել:

բ) Երկու նախադասություն գրեցեք՝ գործածելով ձեր սիրելի արվեստագետի կամ նշանավոր գիտնականի գործերի վերնագրերից (անվանումներից):

69 *Բարձրաձայն կարդացեք և որոշեցեք, թե ո՞ր բառերը չեն համապատասխանում ուղղախոսական միևնույն սկզբունքով կազմված շարքերին:*

ա) Մեներգ, ապերջանիկ, քսաներեք, աներևույթ, խուռներամ, զուգերգ, երեսուներկու, աներևակայելի, վրանք, շքերթ, երկրեերկիր, ամենաերջանիկ, ծովեզր, վայելուչ, անեզական, անենթակա, տասներեքերորդ:

բ) Անորակ, կանխորոշում, ախտորոշում, ամենաորակյալ, եղբորորդի, լուսնոսկի, բարորակ, չարորակ, ենթաորովայնային, հոգեորդի, հազարուսուկ, ութուսուկ, եռուսուկ:

70. *Տրված բառերը բաժանեցեք երկու խմբի.*

♦ *ա) ր-ից հետո լ-ն լ է արտասանվում, բ) լ-ն թ է արտասանվում.*

Վարդավառ, վրդովել, արդարամիտ, հարդարել, զարդարել, լյարդ, վարորդ, անդրդվելի, մակարդակ, բարդի, արդուկ, բերդակալ, խարդախություն, ջարդարար, վարդապետ, նյարդայնամալ, կարդալ, երդմնագանց, խլուրդ, ծղրիդ, լծորդ, երիտասարդական, հարդագույն, խարբերդ, Գեղարդ, խորհրդավոր, արդուզարդ, երդիկ, վաղորդայն, լերդանալ, հաղորդիչ, Վարդուհի:

♦ *ա) ր-ից հետո բ-ն բ է արտասանվում, բ) բ-ն փ է արտասանվում.*

Արբանյակ, երբեմնի, սրբազան, կարբիդ, ներբող, նրբիրան, սրբագրիչ, ուրբաթախոս, բորբոս, հարբեցող, լրբություն, Սերբիա, բորբոքել, տարբեր, պարբերություն, բորբ, որբանոց, արբենալ, գինարբուք, դարբնոց, ներբան, իբրև, հարբուխ, Գաբրիելյան:

♦ *ա) ր-ից հետո ձ-ն ձ է արտասանվում, բ) ձ-ն ց է արտասանվում.*

Չարձակում, դիահերձարան, մանկաբարձուհի, բարձիթողի, կայաբանամերձ, մերձկասայան, հանդերձյալ, վերամբարձ, բարձրավանդակ, հուշարձան, բարձունք, վրձին, դերձակուհի, հորձանուտ, հորձանք, փորձառություն, իրադարձություն, լորձաթաղանթ, որձաքար, արվարձան, վերադարձ, խուրձ, օրավարձ, Չամբարձում, հայրենադարձություն, մերձավոր:

71. *Արտասանեցեք հետևյալ բառերը: Մատնանշեցեք երկակի հնչում ունեցողները, դրանց շրջանակում՝ ձեր կողմից նախընտրելի համարվողները, և բացատրեցեք:*

Մղկտալ, էջմիածին, գտնվել, թաքնվել, ձեռնբաց, բռնկվել, ուղղել, ուղերձ, փղձկալ, համբույր, ողջույն, ընկույզ, դաշույն, դմբաց, չարորակ, չպարվել, եղբորորդի, ջերմեռանդ, շուրջերկրյա, աներևութանալ, եղերերգ, խաչեղբայր, դեռևս, թերևս, այծեղջյուր, ատամնաբույժ, շեղք, թրթուրավոր, արտաքին, չղջիկ, գանգուր, մարմարյա, զուգափայտ, զուգել, անզուգական, խաբեբայություն, ստնտու, սպանել, քննել, քննչական, թագուհի, թագավորություն, Չամբարձումյան, Սիջագետք, իջնել, իջևան, վայրկենացույց, մատյան, հայտնվել, պճնվել, մարմնական, գազար:

12 Կարդացեք հետևյալ բառերը և մտապահեցեք դրանց ճիշտ արտասանությունը: Ո՞ր սխալից պիտի խուսափել:

ա) Այսինքն, առնվազն, ուրեմն, և այլն, մանրամասն, հաշմանդամ, հոտնկայս, ներողություն, մոտավորապես, արտասովոր, հիսուն, վաթսուն, բաշխել:

բ) Անձեռոցիկ, ավելորդ, ընծեռել, կապվել, խաբվել, տարկետում, արժանվույն, ըստ պատկանելույն, բարձունք, մանրուք, ընտանեկան, հարսանեկան, ֆիդայի, առայժմ, իրավամբ, ճանաչել, կանաչի, քան, զոքանչ:

գ) Հյուրանոց, համբույր, դաշույն, ընկույզ, ողկույզ, հյուք, ալյուր, առամնաբույժ, ծյուք, տույժ, բույն, Մարիամ, դաստիարակ, սյունակ, աղյուսակ, պայուսակ, ջղային:

դ) Առտնին, պատճեն, նախագահ, բավականին, գործունեություն, ընդհակառակը/ընդհակառակն, ըստ երևույթին, առաջին, վերջին, երկրորդ, փայլփլել, ասեկոսե, տրամվայ, երաժշտական:

13 Բարձրաձայն կարդացեք հետևյալ փոխառյալ բառերը՝ ուշադրություն դարձնելով դրանց ուղղախոսությանը:

Տրանսպորտ, իդեալիզմ, էտյուդ, ռադիո, ստարտ, տերմին, գոլֆ, տրակտոր, օբյեկտ, տեքստ, գվարդիա, տրամվայ, զանգստեր, ինստիտուտ, ֆակուլտետ, քրեստոմատիա, ասֆալտ, պրոֆեսոր, ռեկտոր, իդիոմ, պարաշյուտ, ինդիկատոր, դիպլոմ, կարդինալ, պոմիդոր, կոնսերվատորիա, կոնտրաբաս, կոնստրուկտոր, ֆրանկ, սխեմա:

14 Գրեցեք փոխառյալ բառեր, որոնց վերջին վանկը չի շեշտվում: Կազմեցեք որևէ թեք ձև և հետևեցեք շեշտադրմանը:

15 Գրեցեք հայերեն և բարձրաձայն կարդացեք:

ա) ուսերեն Москва, Чайковский, Тургенев, Зощенко, Достоевский, Королёв, Краснодар, Новосибирск, Поволжье, Петербург, Одесса.

բ) անգլերեն - Wales, Wilde, Washington, Byron, Ulster, Manchester, Kennedy, Clark, Tomson, Lock, Baldwin, Faulkner, Charles, Harrison.

գ) ֆրանսերեն - Caen, Charles, Gounod, Germain, Cherbourg, Georges, Claude, Versaille, Daudet, d'Artagnan, Richard, "Air France", Raymond.

դ) գերմաներեն - Mainz, Beier, Lerah, Lessing, Müller, Alex, Erich, Becker, Oder, Häusler, Siegelberg, Marienberg, Hofsee, Zimmermann:

16 Արտագրեցեք և անգիր սովորեցեք գրաբար հետևյալ ասույթներն ու թևավոր խոսքերը: Ճիշտ արտասանելու համար ուշադրություն դարձրեք յուրաքանչյուր նախադասությունից հետո տրված կանոն-հուշումներին:

- ◆ **Ճանաչել զհմաստութիւն և զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ** (ճանաչել իմաստությունն ու խրատը, իմանալ հանճարի խոսքերը):

= 2 նախդիրն իրեն հաջորդող բաղաձայնից առաջ ըզ է կարդացվում, իսկ ծայնավորի հետ՝ միածույլ: Օրինակ՝ զխրատ [զխրատ], բայց՝ զորդին [զորդին]:

= Իւ-ը բաղաձայնից առաջ և փակ վանկում յու է կարդացվում: Օրինակ՝ զհմաստութիւն [զհմաստություն], արիւն [արյուն]:

= 3-ն բառավերջում ա-ից և ո-ից հետո չի կարդացվում: Օրինակ՝ հանճարոյ [հանճարո], տղայ [տղա]:

= Երբ բառը բաղաձայնով է՝ վերջանում և ս,դ կամ ն մասնիկներ ունի, սրանց և բառի վերջին բաղաձայնի միջև ը է արտասանվում: Օր. զբանս [զբանըս], Զերոյ [ձերոյ], զքաղաքն [զքաղաքըն]:

- ◆ **Մարգարէ յիւրում գաւառի պատիւ ոչ ունի** (Մարգարեն իր գավառում պատիվ չունի):

= 3-ն բառակզբում, ծայնավորից առաջ հ է կարդացվում: Օրինակ՝ յանում [հանում], յերկինս [իերկինըս], յիւրում [իյուրում]:

= Ի (ւ) տառը ա, ե, ի ծայնավորներից, ինչպես նաև բաղաձայնից հետո վ է կարդացվում: Օրինակ՝ գաւառ [գավառ], պատիւ [պատիվ], հոգւոյ [հոգվոյ]:

- ◆ **Ամենայն չարիք մտանեն ի միտս մարդոյ յանուսումնութենէ** (Ամեն չարիք մարդու միտքն է մտնում անուսումնությունից):

- ◆ **Կոյր զրկի ի ճառագայթից արեգական, և տգիտութիւն զրկի ի կատարեալ կենաց** (Կույրը զրկվում է արեգակի ճառագայթներից, իսկ տգետը՝ կատարյալ կյանքից):

= Ոյ-ը բաղաձայնից առաջ ու է կարդացվում: Օրինակ՝ լոյս [լույս], յոյս [իույս]:

= Եա-ն յա է կարդացվում: Օրինակ՝ մատեան [մատյան], յաւիտեան [հավիտյան]:

- ◆ **Լաւ է կոյր աջօք, քան կոյր մտօք** (Լավ է կույր [լինել] աջքով, քան մտքով):

- ◆ **Որ ոչ չտ ընկամք, լուիցէ թիկամք** (Ով չի լսում ականջով, կլսի թիկունքով):

= Ու-ն ուրիշ ծայնավորից առաջ վ է կարդացվում: Օր. լուիցէ [վիցե], պատուարժան [պատվարժան]:

- ◆ **Մի՛ արկանէք զմարգարիտս ձեր առաջի խոզաց** (Ձեր մարգարիտները խոզերի առաջ մի՛ նետեք):

- ◆ **Բազում են կոչեցեալք, և սակաւք են ընտրեալք** (Բազմաթիվ են կանչվածները, բայց սակավաթիվ են ընտրյալները):

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Հայոց լեզվի մեջ մարմնացած է հայ ժողովրդի հոգին: Ամեն մի բառը նրա հոգու մի կտորն է: Այդ բառերի մեջ են նյութացած, առարկայացած մեր վիշտը, զրկանքները, դառն ու զվարճալի ապրումները, մեր երազները, հույսերը, իղձը, սերը՝ մեր ողջ ժողովուրդը... Նրա համար ծով արյուն են թափել մեր նախնիները:

Ավ. Իսահակյան

Բառը մի աշխարհ է:

Հ. Թումանյան

Բառարանը տիեզերքն է՝ այբբենական կարգով դասավորված:

Անատոլ Ֆրանս

77. Տրված բառերին բաղադրիչներ ավելացնելով՝ կազմեցեք մեծի-մաստ բառեր:

Նմուշ՝ պահարան - գրապահարան, զգեստապահարան:

Պահեստ, պայքար, սենյակ, ծայր, աման, սեղան, տուփ, մաս, ընկեր:

78. Կազմեցեք նախադասություններ՝ ընդգծված բառերը գործածելով առնվազն 2 այլ իմաստներով:

1. Այդ պահին դրսից ինչ-որ տարօրինակ ծայր լսվեց: 2. Ծեր պարտիզպանը այցի էր գնում իր պատվաստած ծառերին ու ճյուղերը կտրում: 3. Տղան քարը գետի մի ափից մյուսն էր զցու: 4. Դա թեև փոքր, բայց խոռ լիճ է: 5. Թոմրատան պատերը ծխից սևագել էին: 6. Չնհալից ու հորդառատ անձրևներից գետը վարար ու պրտոտ էր դարձել:

79 *Կազմեցեք նախադասություններ՝ հետևյալ բառերն օգտագործելով տրված իմաստներով:*

ա) **ընդունել** - 1. Վերցնել: 2. Պաշտոնի՝ աշխատանքի վերցնել: 3. Հյուրընկալել: 4. Համաձայնել: 5. Կուլ տալ, խմել: 6. Որևէ կրոնի հետևորդ դառնալ:

բ) **ելնել** - 1. Ոտքի կանգնել, տեղից վեր կենալ: 2. Սի բանի վրա քարծրանալ: 3. Ծագել, դուրս գալ: 4. Ելակետ ունենալ՝ ընդունել: 5. Հորդանալ, վարարել:

80 *Գտեք փոխանունության դեպքերը, որոշեցեք նրանց տեսակը: Հարունակություն գրեցեք:*

Անձրև է, աշուն...

Յոթ օր է, ինչ տխուր եմ, անչափ տխուր: Եվ անդադար Տերյան եմ կարդում, անհազաբար ունկնդրում Չայկովսկի, Ռախմանինով, Մոցարտ... Անընդհատ թունդ սուրճ եմ խմում: Երեկ չորս զավաթ եմ խմել, իսկ այսօր՝ արդեն յոթը: Գինին է ընկերս:

Եվ անուրջներիս մեջ հաճախ նա է գալիս՝ մետաքս հագած, հմայքներով ու հրապույրներով առեցում: Երեկոյան կապույտ է հագած լինում, առավոտյան՝ կարմիր, արևին՝ պայծառ դեղին:

81 *Տրված բառակապակցությունների ընդհանուր բաղադրիչը փոխարինեցեք հոմանիշներով:*

ա) խիստ մարդ, խիստ ծանոթ, խիստ հաշվառում, խիստ կարևոր, խիստ դեմք:

բ) Թեթև աշխատանք, թեթև հարված, թեթև սնունդ, թեթև աղջիկ, թեթև քամի, թեթև հագուստ, թեթև երաժշտություն, թեթև նկատողություն:

գ) Ծանր օդ, ծանր կերակուր, ծանր մեղադրանք, ծանր լսողություն, ծանր երիտասարդ, ծանր տարի:

դ) Ողորմելի մարդ, ողորմելի գումար:

ե) Կարճ շարադրանք, կարճ ուղևորություն, կարճ մարդ:

զ) Կնճռոտ դեմք, կնճռոտ հարց:

է) Երաժշտություն լսել, լսել ծնողներին, լսել նորությունը, դատական գործը լսել:

ը) Կոտրել բաժակը, կոտրել մեկին, կոտրել ցավը:

թ) Չոր ծանոթ, չոր վերաբերմունք:

82 *Տրված բազմիմաստ բառերը տարբեր իմաստներով գործածեցեք բառակապակցությունների մեջ և փոխարինեցեք հոմանիշներով:*

Եմուշ՝ մուր գիշեր – խավար գիշեր, մուր գործեր - գաղտնի գործեր:

Հայտնի, խառնվել, մեղմ, նվազ, մեծ, չար, պայծառ, համառ, ծածկել, լուրջ, դաժան, թույլ, ամուր, կպցնել, կռվել, կենդանի, հայացք, կտրել, դիրք:

83 *Տրված բառերը վերածեցեք հոմանշային երեքական շարքի:*

ա) Լիակատար, ամբողջական, միանգամայն, առանձն, հիմնովին, ամբողջապես, արգասավոր, լիառատ, կատարյալ, լիովին, անթերի, բերիի, բեղուն, լիիվ, արգավանդ, ամբողջովին:

բ) Ժրաջան, սթափ, ուշնդիր, ջանասեր, անանջառ, արթուն, զգոն, արդարասեր, անկողմնապահ, փութեհանդ, ողջախոհ, արդարախոհ, խոհեմ, գործունյա, աչալուրջ, տքնասեր, ճշմարտասեր, աշխատասեր, արդարադատ, զգաստ, ողջնամիտ, տքնաջան, անկողմնակալ, անկանխակալ, փութաջան:

գ) Ջատել, կարճացնել, անջատել, վատնել, պակասեցնել, առանձնացնել, կտրել, ընտրել, շռայլել, կրճատել, կղզիացնել, սպառել, անջրպետել, համառոտել, զեղչել, ծախսել, մեկուսացնել, մսխել, րաժանել:

դ) Անմիջապես, մշտապես, մշտական, հավերժորեն, հավերժ, իսկույն, հարատև, առմիշտ, հավետ, անհապաղ, հավիտյան, մշտնջենական, վայրկենապես, մշտնջենապես, հավերժական, անդարձ, մշտակայուն, իսկույնենք, հավիտենաբար, ակնթարթորեն, հավիտենական, ընդմիշտ, տևական, առհավետ:

84 *Գրեցեք տրված բառերի առնվազն 2-ական հոմանիշ:*

ա) կռահել	բ) հարևանցի	թ) հավանաբար
բ) կարմիր	գ) խաթարել	ժ) ճկվել
գ) թովիչ	է) ոգևորել	ժա) ժխտել
դ) համառոտ	ը) խոհեմ	ժբ) մարտնչել

85 *Գրեցեք տրված բառերի առնվազն 5-ական հոմանիշ:*

ա) կապույտ	գ) դաժան
բ) մաքուր	դ) ժիր

86 Արտագրեցեք՝ ընդգծված բառերը փոխարինելով հոմանիշներով:

Նեղ հունի մեջ խեղդված գետը մոլեգնորեն ծառս էր լինում բարձրաբերձ ժայռերի դեմ և հոսում՝ հոխորտալի դղրդյունով խախտելով կիրճի անդդորը: Սյուների պես երկինք մխրճված առեռի քերծերի վրա ոչ մի ծիլ, ոչ մի կանաչ չէր երևում: Միայն հանդիպակաց ապառաժների վրա, որտեղ մնացել էին հողի աննշան պատառիկներ, ապաստան էին գտել հաղարջի գաճաճ թփեր, հոնի ծառեր: Չգգալով հեղձուզիչ տապը՝ ուղևորն անթաղք մայում էր ամառնամուտի երփներանգ գույներով պճնված հյուրընկալ լեռնաշխարհին: Այդ վայրերում էին անցել նրա անհոգ մանկությունը, երագներով լեզուն պատանեկությունը: Հեռվում, որտեղ ոլորվում էր կանաչագարդ սարերի անվերջ շղթան, երևում էր լեռնաշխարհի վրա բազմած հազարակնյա Արամազդ լեռը: Հավերժական ծյան մի անաղաղտ շերտ հայելու բեկորի նման փայլիլում էր նրա գագաթին:

Բերկրանքով համակված ուղևորը շարունակում էր նայել միջօրեի մշուշով սքողված ծլունածածկ բարձունքներին: Տարիների բացօթյա կյանքն իր դրոշմն էր դրել նրա վրա, և երբեմնի նուրբ դեմքը դարձել էր առնական:

Հայացքը հեռուներին հառած՝ նա չգիտեր՝ երջանկություն^ն էր սպասում իրեն, թե՞ դառն հուսախաբությունը: Իսկ այնտեղ ապրող հարազատները դեռ չգիտեին, որ ինքը տուն է դառնում՝ ուրախություն ու սփռվածք բերելու իրենց:

Ըստ Ս. Խանգադյանի

87 Տրված հոմանիշներով կազմեցեք բառակապակցություններ:

- ա) մաքուր, ականակիտ, անբասիր, հստակ
- բ) պատյան, պարկուճ, պատիճ, բոժոժ
- գ) դատարկ, թափուր, փուչ, ունայն
- դ) թանձր, խիտ, հոծ, ստվար, թավ
- ե) պտղաբեր, արգավանդ, բեղուն, բեղմնավոր

88 Տրված հոմանիշներով կազմեցեք նախադասություններ:

- ա) ուղարկել, առաքել, հղել
- բ) կանգնեցնել, ընդմիջել, կասեցնել
- գ) խնդրել, հայցել, մուրալ
- դ) բարձրանալ, մագլցել, ծառանալ
- ե) բազմություն, ամբոխ, թափոր
- զ) հայտնել, ծանուցել, ավետել, գուժել
- է) մտնել, ներխուժել, խցկվել, սողոսկել, սարդել

1. ա) բազմաբջիջ, բազմաթիվ, բազմամարդ, բազմափորձ,
բազմիմաստ, բազմաստվածություն, բազմամյա
բ) բարեբախտաբար, բարենպաստ, բարեխիղճ, բարեձև
գ) լուսամալ, լուսասեր, լուսադեմ
դ) գերակատարել, գերադաս, գերբեռնվածություն
2. ա) համակրել, համակողմանի, համաձայնություն, համանիշ,
համաճարակային, համընթաց
բ) նախադաս, նախապատերազմյան, նախերգ, նախաբան
գ) մեծահոգի, մեծածախ, մեծաթիվ, մեծամասնություն
դ) ներգաղթ, ներմուծել, ներկայություն, ներշնչել, ներառյալ
3. ա) խոշորագիր, խոշորամարմին, խոշորատառ
բ) ծածկագրել, ծածկամիտ, ծածկել
գ) վատառողջ, վատաբանել, վատություն
դ) վերոհիշյալ, վերելք, վերընթաց

Գտեք տրված բառերի մեկից ավելի նույնարմատ հականիշներ:
Նմուշ՝ ազգային - ապազգային, հակազգային:

Արդյունավետ, բախտավոր, բարոյական, բնական, գեղեցիկ, տրամաբանական, համաձայնություն, կարող, կուսակցական, համակարծիք, համակրելի, գիտուն, շնորհալի, համասեռ, համաձև, սահմանադրական:

Գրեցեք տրված բառերի նույնարմատ և տարարմատ հականիշները:
Նմուշ՝ աղմկոտ - անաղմուկ, լուռ:

ա) Արդար, ազնիվ, արի, երջանիկ, զորեղ, ընդունելի, իսկական, իրական, ճիշտ, լուսավոր, խառն, խարդախ, խելացի, սովորական, խնայողաբար, կայուն, կենդանի, հարթ, համաձայնություն, վախկոտ:

բ) Համարձակ, հայտնվել, հանգստանալ, հաշտ, հաջողակ, մաքուր, չար, հաստատուն, պակաս, շքեղ, հարազատ, մշակովի, հնազանդ, պարկեշտ, հեռատես, միօրինակ, շտապ, ուժեղ, սթափ, վստահելի, հարմար, ունևոր, տնտեսվար, սուրբ, սխալ, մահանալ, համեստ, հայտնի:

Գրեցեք տրված բառերի հականիշների հոմանշային շարքերը:
Նմուշ՝ արատավոր - անարատ, մաքուր:

ա) Աղմկոտ, ամուսնանալ, ամուր, աշխատասեր, առաջադաս, առողջ, բաց, բնիկ, գովել, երախտագետ, ըմբոստ, գեր, նախորդ, հաստատել, գիտուն, բոցավառվել, հայտնվել:

բ) Առավելություն, արագընթաց, երջանիկ, ընդարձակ, թուլացնել, բազում, բարեկամ, լավատես, միամալ, շատախոս, նուրբ, արդար, թուլասիրտ, բնական, լուսավոր, նոր:

գ) Կառուցել, առատածեռն, կոշտ, մաքուր, պայծառ, սկիզբ, վառել, տրտում, ունևոր, փոփոխական, օրինանք, նվազել, շնորհալի, զարդարուն, երերուն:

93. *Գրեցեք տրված բառերի հոմանիշները և կազմեցեք դրանց հականիշների հոմանշային շարքերը:*

Նմուշ Սեճ, խոշոր, հսկայական, առեւի - փոքր, չնչին, աննշան:

ա) Արի, երերուն, թանձր, թերի, աղքատ, ժխտել, ծածուկ, ժամանակավոր, գեղեցիկ:

բ) Նպաստել, հարատև, միատեսակ, հիմնել, շնորհալի, պարկեշտ, կուտակել, կարծր, դաժան:

գ) Արշալույս, զորեղ, թյուր, ակնհայտ, աչառու, խինդ, մեղմ, հսկայական:

94. *Ընդգծված բառերը փոխարինեցեք հականիշներով:*

Ա. 1. Նա սովորություն ուներ ուշ աշնանը վերջին անգամ այգին մտնելու, այգու դուռն ու հնձանը փակելու: 2. Թագավորը հաճույքով լսեց վիրաբույժի խորհուրդը և ընդունեց նրա առաջարկը: 3. Նրան թվաց, թե սուրհանդակը գալիս է իր զորքերի հաղթանակի լուրն ավետելու: 4. Նա արդեն մոռացել էր այդ քաղաքում անցկացրած օրերը՝ մեկը մյուսից խավար, մեկը մյուսից տաղտկալի: 5. Ծառերի սաղարթախիտ կատարները, իրարից հեռանալով, բազում էին երկնքի կապույտ շերտը: 6. Սպարապետն իր ծրագրերը մանրամասնորեն էր ներկայացնում իշխանին՝ նրան վստահելի համարելով, և դրանք սկսում էին հստակորեն գծագրվել իշխանի անխոնջ հայացքի դեմ: 7. Այդ օրը դերասանի խաղը բնական էր ու համոզիչ: 8. Անծուկ և անհյուսիս նկատվեցին մռայլ էր ու խավար: 9. Նա կարող էր քեզ կտրիճ դարձնել, հոգուդ վրայից ցրել նույն մառախուղը, լուսավորել աշխարհը և կյանքը փրելի դարձնել քեզ համար: 10. Չնայած իր տարիքին՝ տիկինը դեռևս պահպանել էր մաշկի թարմությունը: 11. Ուղևորը նայեց պարզ երկնքին և վստահորեն շարժվեց առաջ:

Բ. 1. Պատմում էին, որ նրա տան ներքնահարկում կա մի անծուկ սենյակ՝ սառն ու մթին: 2. Դաշտում տակավին շարունակվում է աշխատանքը: 3. Տարեցտարի ավելի մարդաշատ է դառնում այդ փոքրիկ ավանը, որովհետև հայրենի ավեր են վերադառնում բնակիչներից շատերը: 4. Զառիվեռը վտանգավոր էր, վեռելքը անհնարին: 5. Վերջում եվան հրաժեշտ տվեց մեկնողներին: 6. Յեռավոր

սարերի թիկունքից ծագող արևի առաջին շողերն ընկել էին վառոդոլան մշուշի մեջ հազիվ նշմարվող գյուղերի վրա: 7. Նրա հոգին ալեկոծվում էր խռոք միջավայրում: 8. Նրա թախծոտ աչքերն ամենուրեք տեսնում էին ավերակ գյուղեր, չորագած այգիներ, խուսան դաշտեր: 9. Հակառակ տարիների սովորությանը՝ նրանք գնում էին զրուցելով և ընտրել էին ամենակարճ, բայց վտանգավոր ճանապարհը: 10. Կեսգիշերին հասանք լեռնային մի գյուղ և այնտեղ մնացինք մինչև լուսաբաց: 11. Նրանց նամակագրությունն առժամանակ ընդհատվեց:

95. *Գրեցեք տրված համանունների իմաստները: Երկրորդ սյունակի բառերով կազմեցեք նախադասություններ:*

ա) դատել - դատել	ե) անարգել - անարգել
բ) վայր - վայր	զ) տարեկան - տարեկան
գ) փոկ - փոկ	է) վայել - վայել
դ) հարել - հարել	ը) վարկ - վարկ

96. *Գտեք այն բառերը, որոնք համանուն ունեն՝ նշելով յուրաքանչյուրի իմաստը: Սյդ համանուններով նախադասություններ կազմեցեք:*

1. Երեք բարդ խոտ պիտի տար իբրև հարկ: 2. Աշուն է, ողջ քնությունը ոսկե հանդերձ է հագել: 3. Հրապարակում իրարանցում սկսվեց, երբ ուղղաթիռից մի քանի թռուցիկ նետեցին ցած: 4. Ծերունիների ասելով՝ այդ ծառն այնքան հաստ բուն ուներ, որ չորս մարդ միասին չէին կարող գրկել: 5. Մեզ անհրաժեշտ է թթվային միջավայրում անլուծելի որևէ նյութ: 6. Այս արձանիկը 175 կրոնով գնել ենք Պրահայի՝ հնաոճ իրերի ամենամեծ խանութից: 7. Իշխանը գերյալներին նետեց զնդանը: 8. Հայաստանի բազմաթիվ գյուղեր կրկին բնական գազ են ստանում:

97. *Հետևյալ բառերը գործածեցեք առանձին նախադասությունների մեջ:*

ա) մեղկ - մեղք	զ) բարակ - բարաք
բ) ոգի - հոգի	դ) վարկ - վարք - վարդ

98. *Հետևյալ բառերով կազմեցեք նախադասություններ:*

ա) սովորություն - սովորույթ	դ) պահպանել - պաշտպանել
բ) տեղական - տեղային	ե) հասկացություն - հասկացողություն
գ) ցեղական - ցեղային	զ) իմաստություն - իմաստնություն

99 *Բացատրեցե՞ք հետևյալ բառերի նշանակությունները:*

- ա) ցուցում – ցուցմունք գ) կազմակերպական – կազմակերպչական
բ) տեղի տալ – տեղիք տալ դ) պաշտոնական – պաշտոնեական

100. *Հետևյալ բառերը խմբավորեցեք ըստ իմաստային խմբերի և անվանեցեք դրանք:*

Առվույտ, անանուխ, քողտիկ, կողով, կարաս, զոսի, զամբիկ, պատմունճան, սքեմ, երիվար, զոսկ, ապարանք, դաստակերտ, փարջ, արկ, լուսն, մաշիկ, հյուղ, արմավ, վահան, մատակ, վեղար, տիկ, սվին, կնճճ, սու, զավ, գիտի, տակնո, փաղանգ, սուներ, բաբան, զավիթ, ապար, դարձին, արտույտ, խույր, վրան, կիպարիս, կուղբ, բուղ, տաղավար, խուց, խաշխաշ, ուլա, աքիս, պանդուկ, մայրի, բորենի, ծորի, կուժ, գեղարդ, վախ, լաթակ, մտրուկ, դասակ:

101. Հարունակեցեք՝ տտեղծելով բառափմաստային (թեմատիկ) խորքեր:

- ա) զենք բ) հագուստ գ) մարմին դ) մարդ

102 **Գրեցեք տարիքային անվանումներ (մարդկանց և կենդանիների):**
Նմուշ՝ պատանի, քոթոք:

103. *Լրացրեք կադրան նշանակող բառերով:*

մեծ, շքեղ տուն՝ շինություն	փոքր, անշուք տուն	որևէ գործառույթով հատկանշվող կազմաբան
սլալառ	խրճիթ	հյուրանոց

104. Դետեյալ բարդությունների մեջ որոշեցե՞ք առևճ բաղադրիչի նշանակությունը:

- ա) ձեռագրատուն, զինատուն
բ) սեղանատուն, գլխատուն
գ) գինետուն, գրատուն
դ) գետնատուն, իշխանատուն
ե) պարետատուն, մաքսատուն
զ) ներկատուն, լուսանկարչատուն

105. Գրեցեք հայերեն բուսանունների օրինակներ և այդ բույսերից մեկի մանրին պատում կամ հեքիաթ հորինեցեք:

ծառեր	ծաղիկներ	թփեր	խոտաբույսեր

106. Գրեցեք կրոնական, եկեղեցական բառեր, արտահայտություններ և բացատրեցեք դրանց նշանակությունը:

107. Հետևյալ աղյուսակը լրացրեք համապատասխան տերմիններով:

երաժշտություն	բժշկություն	դիվանագիտություն	գրականագիտություն

108. Գրեցեք բառերի օրինակներ, որոնք տերմինի արժեք ունեն մեկից ավելի տերմինային համակարգերում:

Նմուշ՝ արմատ (լեզվաբանություն, կազմախոսություն, բուսաբանություն, մաթեմատիկա):

109. Բառարանների օգնությամբ գրեցեք հետևյալ բառերի տերմինային նշանակությունները:

ա) շնիկ	դ) շերեփ	է) բաժակ	ժ) ճակատ
բ) պսակ	ե) թմբուկ	ը) բռնկ	ժա) թարթիչ
գ) երակ	զ) մոմ	թ) մկնիկ	ժբ) եթեր

110. Միջազգային տերմինակազմիչներով և հայերեն կամ օտար բաղադրիչներով բարդ բառեր կազմեցեք և լրացրեք հետևյալ աղյուսակը:
Նմուշ՝ ֆոտո – ֆոտոփաստաթուղթ, ֆոտոէֆեկտ:

Միջազգային տերմինակազմիչ	+ հայերեն բառ	+ օտար բաղադրիչ
ալիա		
ալտո		
կինո		
մակրո		
միկրո		
ռադիո		

111. *-ույթ և -ություն ածանցներով լեզվաբանական տերմիններ գրեցեք և բացատրեցեք դրանց իմաստները:*

112. *Կարդացեք հետևյալ նյութը և յուրաքանչյուր ենթակետում ավելացրեք ձեր օրինակը (կամ օրինակները): Գտած բառերի ստուգաբանությունը կարող եք ճշտել Հր. Աճառյանի «Հայերեն արմատական բառարանի» միջոցով:*

Պարսկերենից (իրանյան) փոխառյալ շատ բառեր կան հայերենում, ավելի շատ, քան ուրիշ որևէ լեզվից: Եվ դրա պատճառը հայ և պարսիկ ժողովուրդների դարավոր հարևանությունը չէ միայն, այլ առաջին հերթին այն, որ մանավանդ նախաքրիստոնեական շրջանում երկու ժողովուրդները կյանքի տարբեր բնագավառներում շփման շատ եզրեր են ունեցել, տոհմեր ու գերդաստաններ են խաչվել...

Բառն իրանյան է, պարսկերենից փոխառյալ, եթե ունի հետևյալ հնչյունակապակցությունները.

բ ա ռ ա ս կ զ ք ու մ՝

- 1) *դժ-* (եթե ժխտական նախածանց չէ) - *դժվար, դժխեմ, ...*
- 2) *ապ-* (դարձյալ եթե ժխտական նախածանց չէ) *ապաստան, ապուխտ,*
- 3) *հր-* (եթե հուր արմատի հետ կապ չունի, ինչպես՝ *Չրաչյա*) - *հրահանգ, հրաման, ...*
- 4) *հան-* (եթե հանել բայի արմատի հետ կապ չունի) - *հանդարտ, հանդես,*
- 5) *պայ-* - *պայման, պայազատ, ...*
- 6) *պատ-* (եթե պատ-ի, պատել-ի հետ կապ չունի) - *պատկեր, պատգամ,*
- 7) *պար-* (եթե պար հայերեն արմատի հետ կապ չունի) - *պարարտ, պարթև, ...*

բ ա ռ ա մ ի ջ ու մ կամ բ ա ռ ա վ ե ռ ջ ու մ՝

- 1) *շխ-* *աշխարհ, բղեշխ, ...*
- 2) *րզ-* *մարզ, գուրզ, ...*
- 3) *րժ-* *վարժ, ախորժ(ակ), ...*
- 4) *րհ-* *նիրհ, ժպիրհ,*
- 5) *շտ-* *աշտարակ, հաշտ, ...*
- 6) *խտ-* *դրախտ, ուխտ, ...*

բ ա ռ ա վ ե ռ ջ ու մ՝

- 1) *-ակ, -ուկ, -իկ* (եթե փոքրացուցիչ-փաղաքական չեն) - *մահակ, բազուկ, խորտիկ,*
- 2) *-անդակ - սուրհանդակ, վանդակ, ...*
- 3) *-րտ - աշակերտ, հպարտ,*

- էլ ի՞նչ մնաց,- կասեք հիմա դուք:

- Ի՞նչ. տասնյակ ու տասնյակ հազարավոր բառեր, հայերեն բառեր: Ինչքան էլ որ փոխառյալ բառեր շատ ունենք,-ապացուցում է լեզվական վիճակագրությունը,-բնագրերում, հայերեն խոսքի մեջ բուն հայերեն բառերի տեսակարար կշիռը միշտ բարձր է, 65-70%:

Զնոռանանք նաև մի «բայց». քարտ բառը, չնայած -րտ ունի, հունական փոխառություն է: «Կռիվ» իմաստով մարտը բնիկ հայկական արմատ է, սակայն ամսանուն մարտը՝ լատիներենից, իսկ մարտիրոսը՝ հունարենից: Նաև հրեա, որ ասորերենից է, և այլն:

Ուստի վերևում նկարագրվածը դիտենք իբրև կողմնորոշիչ հանգամանք:

Ըստ Պ.Բեդիրյանի

113. *Յուրաքանչյուր բառի դիմաց նմանատիպ առնվազն 3 փոխառյալ բառ գրեցեք:*

Նմուշ՝ կեսար, ցար, միկադո, շահ, սուլթան, փարավոն:

ա) կոնյակ, ...

գ) մադամ,

բ) ռուբլի,...

դ) կոնգրես,

114. *Հետևյալ բառերից առանձնացրեք օտարաբանությունները և գրեցեք նրանց հայերեն համարժեքները:*

Օճկիւղոգ, օլիմպիադա, տրակտոր, թենիս, կուլտուրա, կլասիցիզմ, օպերա, բալետ, ակտուալ, տանկեր, ադմիրալ, կամերտոն, վոլեյբոլ, ֆուտբոլ, իդեա, կոմպրոմիս, ռոմանս, լիրիկա, սոլիստ, բասկետբոլ, ստարտ, ծյուղո, գեներալ, կարդիոլոգ, պրոգրես, սեսիա, կարդինալ, մարկիզ, կոմեդիա, օպերատոր, ռեժիսոր, բիոլոգ, պերիոդիզացիա, ռեպետիտոր, պրոցես, մատյուրմորտ:

օտարաբանություն	հայերեն համարժեք
-----------------	------------------

115. *Գրեցեք հետևյալ բառերի հայերեն համարժեքները:*

ա) ուլտիմատում

գ) դեֆեկտուլոգիա

ժա) տրիո

բ) ալտերնատիվ

է) օնկոլոգիա

ժբ) պեյզաժ

գ) մեմորանդում

ը) տրավմատոլոգ

ժգ) էսքիզ

դ) դե ֆակտո

թ) կարդիոգրամա

ժդ) ակվարել

ե) դե յուրե

ժ) սիմպտոմ

ժե) արիա

116. *Գրեցեք նորագույն փոխառությունների օրինակներ՝ նշելով փոխառու լեզուն, հայերեն համարժեքը և գործածության ոլորտը:*

փոխառյալ բառ	փոխառու լեզու	հայերեն համարժեքը	գործածության ոլորտը
մարքեթինգ	անգլ.	շուկայազիտություն շուկայաբանություն	տնտեսություն, տնտեսազիտություն

117. *Մամուլից կամ գեղարվեստական գրականությունից քաղեցեք նորակազմ բառերի օրինակներ՝ դրանց գոյությունն ստուգելով բառարանների միջոցով:*

118. *Դիպլոմային բառեր կազմեցեք հետևյալ բաղադրիչներով:*

ա) –սեր բ) –մոլ գ) ան- դ) հակա-

119. *Բացատրական բառարանների միջոցով որոշեցեք հետևյալ հնարանությունների իմաստները:*

ա) գահնամակ	ե) զորանամակ	թ) մաղխազ
բ) բղեշխ	զ) մարզպան	ժ) հազարապետ
գ) սենեկապետ	է) կուսակալ	ժա) սպարապետ
դ) մարդպետ	ը) ոստանիկ	ժբ) գունդստաբլ

120. *ա) Հետևյալ հատվածից դուրս գրեցեք հնարանությունները և բացատրեցեք դրանց իմաստները:*

Սենյակը, որտեղ նստած էր նա, ներկայացնում էր նրա ընդունարանը: Հատակը պատած էր նախշուն օթոցներով, անկյուններում դրված էին ծանր ու թեթև նիզակներ, տեգեր, գեղարդներ, աշտներ և երկաթյա ահագին լախտեր՝ գեղեցիկ քանդակներով զարդարված, ոսկեհուռ դրվագներով ազուցած: Պատին մեխած վագրի մորթու վրա քարշ էին ընկած զանազան զենքեր՝ կապարճ լի նետերով, լայնալիճ աղեղ, թեթև վահան, ծանր ասպար՝ խոշոր կոճակների նման քնեռներով զամված, զանազան թրեր, դաշույններ:

Սենյակի դռան մոտ կանգնած էր մի տղամարդ: Նա հագել էր սուրհանդակի թեթև զգեստ՝ մեջքը պնդած լայն գոտիով:

Ըստ Բաժֆու

բ) Հայ դասական և ժամանակակից գրողների պատմավեպերից դուրս գրեցեք բառային հնարանությունների օրինակներ:

121 Դեմ դիմաց գրեցեք արևելահայերեն և արևմտահայերեն համարժեք բառերը:

Ժամանակ, պղծել, աղյլոր, ճատրակ, տղա, նայլթ, լպվ, անանկ, փակ, քարյուղ, ատամ, լմննալ, քակել, այնպես, այնպիսի, ատեն, ֆինանսական, աշխատավարձ, հյուլե, շախմատ, ամուսին, ակռա, գոց, փաթաթվել, ատոմ, բռնցքամարտ, հոն, մաքնչ, քանդել, էրիկ, այստեղ, գեղեցիկ, ելանտային, հոս, լրանալ, պլլվիլ, կռփամարտ, փող, այնտեղ, ստակ, ամսական:

122 Հետևյալ բառերը տարբեր իմաստներ ունեն արևելահայերենում և արևմտահայերենում. բառարանների օգնությամբ գրեցեք դրանք:

	արևելահայերեն	արևմտահայերեն
մականոն		
վայրկյան		
պահ		
գործողութուն		
արկած		
անսկաղ		
ձգել		
գրագետ		
բանավոր		
ախռյան		
պահարան		

123 Արևելահայերեն հետևյալ նախադասություններում գտեք արևմտահայերենին բնորոշ բառեր և բացատրական բառարանների օգնությամբ բացատրեցեք դրանց իմաստները:

1. Ծնողներս ինձ փոխադրեցին Բերայի Մխիթարյանների նախակրթարանը: 2. Բոլորը վրաս թափվեցին և մի ակնթարթում հագցրին, սանրեցին, ներկեցին ինձ և դարձրին մի շատ սիրուն պուպրիկի նման աղջնակ: 3. Դեռևս այն ժամանակ հաճույքով տեսել էի նրա սալոնում Ղազազ ամիրա Պեզճյանի յուղաներկ նկարը, որին տանտերը համարում էր հանճարեղ ելանտագետ: 4. Ես քովնսի մոտեցա Բրաբիոնի ձեռքին և ամուր բռնեցի նրա զոսացած ձեռքը: 5. Մինչև 1913 թվականը նա գլխավորում էր հույն ընկերվարական շարժումը: 6. Մի քանի րոպե էլ

զբաղվում էինք մարմնակրթանքով, որից հետո միայն չորացած, տաքացած ու կայտառ վերադառնում էինք մեր սենյակները: 7. Եվ իրոք, ոչ մի մայր այդքան աչալուրջ, այդքան ներող չի եղել իր զավակի հանդեպ, և ոչ մի զավակ այդքան հիննուք, այդքան հոգս չի պատճառել իր մորը, որքան ես նրան: 8. Երկար տարիներ շրջագայել էր Ֆրանկոնիի կրկեսի հետ՝ զազանագուսպի պաշտոնով: 9. Խաժակն, հանդարտ և միշտ անխնամ հագնված մի տղեկ էր նա (բոլորն էլ՝ ՎՓ):

124. Հետևյալ դարձվածքների իմաստն արտահայտեցե՞ք մեկ բառով:

ա) ընդհանուր լեզու գտնել	զ) աշխարհից կտրված
բ) հոգոց հանել	է) արյունը գլխին խփել
գ) փակագծերը բացել	ը) Աստծու կրակ
դ) ընկած-ելած	թ) աչքերը լայն բանալ
ե) պատի ծեփ դառնալ	ժ) լեզուն չորանալ

125. Գրեցե՞ք տրված դարձվածքներին հոմանիշ ածականներ:

ա) ջրի գին	զ) աչքը ծակ	ե) ձեռքը պինդ
բ) քթից ընկած	դ) սարի արջ	զ) հարսի պես

126. Հետևյալ բայական դարձվածքներին հոմանիշ մեկական դարձվածք և բայ գրեցե՞ք:

Նմուշ՝ արյունը գլխին խփել - բերանը փրփուր կոխել-մոլեգնել:

ա) լեղին ճաքել	զ) ճամփա պահել	ե) հոգին ավանդել
բ) բերան ծռել	դ) խելքը կտրել	զ) անարգանքի սյունին գամել

127. Բացատրեցե՞ք հետևյալ դարձվածքների իմաստները:

ա) աչքի ընկնել - աչքին ընկնել	դ) ձեռք տալ - ձեռքը տալ
բ) սիրտ առնել - սիրտն առնել	ե) հոգի տալ - հոգին տալ
գ) գլուխ պահել - գլուխը պահել	զ) ամուն հանել - ձնունը հանել

128. Գրեցե՞ք հետևյալ դարձվածքների տարբերակային ձևերը:
Նմուշ՝ Աստված չանի - Աստված մի արասցե, Աստված ոչ ամի:

ա) կյանքի և մահվան խնդիր	դ) մտքով անցնել
բ) մեկի նվագի տակ պարել	ե) այն աշխարհը գնալ
գ) արյունը գլուխը տալ	զ) կենաց ծառ

129. *Նշեցեք հետևյալ դարձվածքների առաջացման սկզբնաղբյուրը և դրանցից մի քանիսով նախադասություններ կազմեցեք:*

ա) փշե պսակ	զ) Ռուբիկոնն անցնել
բ) կարապի երգ	է) դրակոնյան օրենքներ
գ) Ավետյաց երկիր	ը) հողմաղացների դեմ կռվել
դ) վերջին մոհիկան	թ) կոտրած տաշտակի առաջ կանգնել
ե) Աստծու գառ	ժ) մեջներով սև կատու անցնել

130. *Հայ գրողների ո՞ր ստեղծագործություններից են գրական լեզու մուտք գործել հետևյալ դարձվածքներն ու արտահայտությունները. բացատրեցեք դրանց արտահայտած նշանակությունները:*

ա) մեծապատիվ մուրացկաններ	զ) ճիտին պարտքը
բ) Նազարի բախտ	է) տեր Թողիկի դպրոց
գ) ի խորոց սրտի	ը) Կիկոսի մահը դառնալ
դ) (մեկից) քարվան կտրող դուրս
չի գա	թ) նրբացուցիչ (մեղմացուցիչ)
դեպք հանցանագ
ե) դառը դատել՝ դատարկ մատել	ժ) անբան Հուռի

131. *Բացատրեցեք Սստվածաշունչ մատյանից առաջ եկած հետևյալ դարձվածքների (թևավոր խոսքերի) նշանակությունը, պատմեցեք համապատասխան դրվագները:*

ա) ձեռքերը լվանալ	զ) անառակ որդի
բ) արգելված պտուղ	է) երեսուն արծաթ
գ) Սողոմ և Գոմոր	ը) Հուդայի համբույր
դ) Նոյի ագռավ	թ) բարեխոնյան աշտարակա-
շինություն
ե) քավության նոխազ	

132. *Որևէ պատում հորինեցեք՝ գործածելով հետևյալ դարձվածքները:*

ա) Կրակի բաժին դառնալ, օձիքն ազատել, հոգին հանել, աչքերը լայն բանալ, թիկունքին կանգնել, ճամփա պահել, սիրտ տալ, սիրտ առնել:

բ) Աշխարհի գալ, մատը մատին չտալ, անուն հանել, միտք անել, ականջի հետև գցել, ձեռք մեկնել, երես դարձնել, հոգոց հանել, գրպանում մկներ խաղալ:

Ես թողնում եմ ասֆալտապատ ճանապարհը բռնում մի փոշոտ ճամփա ու հայացքս խճճվում է սար ու քարի մեջ: Ամռան հրիկնամուտին երկինքը կարմիր փոշի է մաղել հանդիպակազ բլուրների խանձված գլուխներին թրատված դեմքերին և լեռները խուլ տնքում են ու թե ակամջ դնես փալլփլող որձաքարերին կլես տնքոց: Բարձր լեռան զազաթից իջնում է ճերմակ մի առու ուլորուն ու զգզված: Թվում է թե երկնքից է գալիս և ամպերի մեջ է նրա ակունքը: Թվում է առուն ոչ թե ջրով այլ ամպաթուլաներով է լցված: Գյուղի կտուրներն էլ ամպերի պես ճերմակ են և նրանց վրա օրոր-շոռոռ նագում են սառառթախտ ու բարձուղեշ ծառերի ճյուղերը ինչպես ամպերից պոկված ու ցած իջած քջբան առվի վրա ափերի կանաչ: Իսկ գյուղի դիմաց փովել է հարթավայրը ասֆալտապատ ճանապարհով երկատված: Հարթավայրում երկու կտոր կանաչ կա այգին ու ծխախոտի արտը իսկ մնացածը ցորենի հուռթի արտերն են որտեղ ինչպես ողորկ հայելու մեջ անդրադառնում են հրաշեկ առևի ոսկեգօծ ճառագայթները:

Գյուղի ուլոր-մուլոր փողոցների հոկված քարերին փշրվում են ծանրացած ոտնաձայները: Դաշտից տուն դարձող մարդկանց հետ մթնշաղը թանձրանում է լցվում սար ու հանդերի բույրով:

Երեկոն իր հոգնած գլուխը դնում է գյուղի թիկունքի աջ ու ձախ լեռների վրա ու համրանում: Ներքևում դաշտի գյուղերում պատու-հաններից դուրս ելած լույսերի փնջերը մեկիկ-մեկիկ ծրարվում են տների ծանրացած կոպերի տակ և հոգնած գյուղը գլուխը սարին դրած հանդարտ ննջում է:

Դիմացը բիբլիական լեռան ճակատն է պառզ ու ճերմակ: Թվում է եթե փակ աչքերով քայլեն մի քիչ կփարվեն լեռանը: Բայց փոշոտ ճամփան դեմ է առնում հարթավայրը կիսող ճանապարհին և ես դեռևս տաք ասֆալտի վրա ոտքերիս փոշին եմ թափում:

Ըստ Մ. Գալշոյանի

ԲԱՌԱԿԱԶՍՈՒԹՅՈՒՆ

*Բառից ավելի զորեղ ոչինչ չկա:
Մենանդրոս*

134. Որոշեցեք բառերի կազմությունը: Բաղադրյալ ձևերը տրոհեցեք բառակազմական ձևությոնների:

Ես իմ անուշ Հայաստանի պրևախամ բառն եմ սիրում,
Մեր հին սագի ողբանվազ, լացակումած լարն եմ սիրում,
Արնաման ծաղիկների ու վարդերի բո'ւյրը վառման
Ու մաիրյան աղջիկների հեզաճկուն պա'րն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսե,
Արևն ամռան ու ձմեռվա վիշապաձայն բուքը վսեմ,
Մթում կորած խրճիթների անհյուրընկալ պատերը սև
Ու հնամյա քաղաքների հազարամյա քա'րն եմ սիրում:

Ուր էլ լինեմ - չեմ մոռանա ես ողբաձայն երգերը մեր,
Չե'մ մոռանա աղոթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սու'ր սիրտս խոցեն արյունաքամ վերքերը մեր -
Էլի՜ ես որք ու արնավառ իմ Հայաստան յարն եմ սիրում:

Իմ կարոտած սրտի համար ո'չ մի ուրիշ հեքիաթ չկա,
Նարեկացու, Քուչակի պես լուսապսակ ճակատ չկա.
Աշխա'րհ անցիր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկա.
Ինչպես անհաս փառքի ճամփա՝ ես իմ Մասիս սա'րն եմ սիրում:
Ե. Չարենց

135. *Գրեցեք տրված ածանցներով բառեր, որոնք ցույց են տալիս՝*

ա) աշխատանքի գործիք, սարք

որոշ	
ի՞նչ	
ա՛ն	
ա՛կ	

բ) զբաղմունք, մասնագիտություն

ֆոթ	
ոթ	
իչ	
պան	
գործ	
բան	
արար	
ական	
յին	

գ) գործողության կատարման կամ մի բանով առատ, հարուստ տեղ

ոց	
անոց	
արան	
ստան	
ուստ	

136 Տրված կաղապարներով ածանցավոր բառեր կազմեցեք:

ա)

1. ան- _____ -ություն
2. ան- _____ -ելի/-ալի
3. ան- _____ -ական
4. ան- _____ -ում
5. դժ- _____ -ություն
6. համա- _____ -ություն
7. համա- _____ -ցի
8. հակա- _____ -ություն

բ)

1. անդր- _____ -յան
2. ենթա- _____ -ային
3. փոխ- _____ -ություն
4. ստոր- _____ -յա
5. վեր(ա)- _____ -ում
6. տար- _____ -ություն
7. նախա- _____ -ական
8. տ- _____ -ություն

137 Տրված ածանցներով կազմեցեք նույնարմատ հականիշներ:

- ա) համ(ա)- _____ տար(ա)-
 բ) ներ- _____ բաց-
 գ) արտա- _____ ներ-
 դ) ստոր- _____ վեր-

- ե) համ(ա)- _____ հակ(ա)-
 զ) -ավոր _____ ան-
 է) -ուն _____ տ-
 ը) -ավետ _____ ան-

138. Հետևյալ համանիշ ածանցներով կազմեցեք նույնարմատ բառեր:

ան-	
ապ(ա)-	
ան-	
տ-	
-(ա)բար	
-որեն	
-(ա)պես	
-(ա)բար	
-(ա)վոր	
-եղ	

139. Տրված հոմանիշ ածանցներով նույնարմատ բառեր կազմեցեք հետևյալ բայերի արմատներից:

Նմուշ ցուցանել – ցուցմունք, ցուցում:

Սահել, իջնել, բերկրել, դնել, հարցնել, արարել, կախարդել, շարադրել, հոսել, քայլել, վարել, գործել, ուսանել, հյուսել, հուզել, խոսել, խնդրել:

1.	-մունք -ում	
2.	-մունք -ք	
3.	-անք -ք	
4.	-վածք -ք	
5.	-ություն -անք	

140. *Հետևյալ բառերի արմատներից առանձնացրեք նրանք, որոնցով բառեր են կազմվում թե՛ -ալիչ և թե՛ -ական ածանցներով: Դրանցից յուրաքանչյուրով կազմեցեք բառակապակցություններ:*

*Նմուշ՝ տուն տնային, տնական
տնային աշխատանք, տնական պանիր:*

Ջուր, գիրք, արև, շարք, քաղաք, տեղ, սիրտ, միտք, անապատ, գույն, իր, նյութ, ցեղ, ազգ, կամք, սահման, ծաղիկ, տիպ, լույս, լեռ, սեռ:

141. *Տրված նախադասություններում գտեք ածանցավոր բառերը և դրանց ածանցներով կազմեցեք նոր բառեր (առնվազն 15 բառ):*

Ա. 1. Ձորն այստեղ բոլորովին նեղ էր, ժայռերն ընդհուպ մոտեցել էին իրար և թողել միայն մի փոքրիկ անցք, որի միջով հոխորտալի ողորդունով հոսում էր շառաչուն գետը: 2. Փորձառու որսորդն այստեղ զգուշորեն է շարժվում, որպեսզի կեր չդառնա մթին թավուտների խորքերում վխտացող զարիուրելի գազաններին:

Բ. 1. Եռօրյա զինարբույքից հետո, խեղդելով անորսալի թախծի ալիքը, ընդարձակ սրահի մի անկյունում, բազմոցի թավշե բարձիկներին ընկողմանած, քնել էր մղձավանջային մի երագով: 2. Լեռնային մի նեղ արահետ այսօր էլ ուխտավորին առաջնորդում է դեպի ավերակ մենաստանը, որ հավատի մոմեր վառի անցյալ փառքի մնացորդների վրա, համբուրի սրբավայրի մրուրված ու դարերի շնչից մաշված քարերը: 3. Վերապրի՛ր այդ տարօրինակ զգացմունքները և մի՛ մոռանա, որ լավագույն ուսուցիչդ քո ներքին ծայնն է, որ պիտի հղկես ու ընդլայնես՝ համընդհանուր ծայնի հետ բաղդատելով:

142. *Տրված արմատների (բառերի) կրկնությամբ բարդ բառեր կազմեցեք:*

Նմուշ՝ ծուկ → ծուկ-մուկ:

ա) մարդ	ե) կոկիկ	թ) լակոտ	ժգ) փոքր
բ) պարապ	զ) մանր	ժ) լոթի	ժդ) խունջիկ
գ) աման	է) պական	ժա) ոլոր	ժե) ծակ
դ) փառք	ը) փալաս	ժբ) սուս	ժզ) ձայն

143. *Հետևյալ բառերից յուրաիատուկ հնչյունափոխությամբ կրկնավորներ կազմեցեք:*

Նմուշ՝ ճերմակ → ճեփ-ճերմակ:

ա) սև	գ) շիտակ	ե) դեղին	է) դատարկ
բ) նոր	դ) կարմիր	զ) լեցուն	ը) չոր

144. Առ, ի, ըստ, ընդ, գ նախդիրներով կրկնավորներ կազմեցեք:
Նմուշ՝ մերթընդմերթ:

145. Շաղկապավոր կամ անշաղկապ հարադրություններ կազմեցեք
իմաստով առնչակից բառերով:
Նմուշ՝ թև → թև ու թիկունք:

ա) վար	ե) աղմուկ	թ) հարս	ժգ) սև
բ) զենք	զ) անուն	ժ) ծափ	ժդ) կոշտ
գ) մսուր	է) մահ	ժա) երկինք	ժե) վարք
դ) սեղան	ը) նետ	ժբ) դեղ	ժզ) շալուն

146. Անվանական հարադրություններ կազմեցեք հետևյալ
գոյականների թեք հոլովածների հարադրությամբ: Յարկ եղած դեպքում
նրանցով բառակապակցություններ կազմեցեք:
Նմուշ՝ երգ, պար → երգի-պարի (համույթ):

ա) տակ, գլուխ	գ) հայր, մայր	ե) տուն, տեղ
բ) ոտ, գլուխ	դ) սար, ձոր	զ) աչք, ունք

147. Գրեցեք անվանական հարադրություններ, որոնք բաղադրված են

- ա) հոմանիշներով (օր. անթիվ-անհամար)
բ) հակադրիչներով (օր. գիշեր-ցերեկ)

148. Գրեցեք զուգաբայական հարադրություններ, որոնք բաղադրված են՝

- ա) հոմանիշներով (օր. ասել-խոսել)
բ) հակադրիչներով (օր. գնալ-գալ)

149. Գրեցեք տրված բայերին համարժեք հարադրական կազմու-
թյունները:

Նմուշ՝ խոսափել – խույս տալ:

Սկսվել, գունատվել, ապաստանել, լուսավորել, թաքցվել, այցելել,
սթափվել, խաղալ, կատակել, ծառանալ, զրուցել, մտածել, հրամայել,
խելագարվել, շրջվել:

150. *Չետկյալ հարաբերական ածականներից բարդություններ կազմեցե՞ք՝ ուշադրություն դարձնելով նրանց գրությանը:*

Նմուշ՝ հայկական, ռուսական → հայ-ռուսական

ուսումնական, մեթոդական → ուսումնամեթոդական

ա) պատմական, մշակութային
բ) անգլիական, ամերիկյան
գ) գիտական, հետազոտական
դ) ֆրանսիական, գերմանական
ե) իբերական, կովկասյան

զ) ազգային, եկեղեցական
է) ռազմական, ծովային
ը) հասարակական, քաղաքական
թ) վարչական, տարածքային
ժ) գրական, գեղարվեստական

151. *Տրված բառերում գտեք հնչյունափոխված արմատները և դրանց անհնչյունափոխ ձևերով բարդ բառեր կազմեցե՞ք:*

Նմուշ՝ վրիպակ – ժամանակավրեպ:

Յուզիչ, միջուկ, բազկատարած, տարրալուծել, դիմագիծ, լուսադեմ, տիրակալ, ծփանք, գլխարկ, սնունդ, խնդություն, սրիչ, կիսատ, բուժակ:

152. *Գտեք տրված բառերի այն արմատները, որոնք կարող են հնչյունափոխվել: Բարդ բառեր կազմեցե՞ք ընտրված բաղադրիչների հնչյունափոխությամբ:*

Նմուշ՝ հարցազրույց – զրուցասեր, զրուցակից:

Ներկաջուր, հացատուն, նամակագիր, ակնաբույժ, հացաբույս, զորախումբ, գործատեր, դասամատյան, հատակագիծ, զորագունդ, օդաչու, արդարամիտ, փայտաշեն, քաղաքակիրթ:

153. *10-ական բարդ բառ կազմեցե՞ք տուռն, ծաղիկ, նկար, պետ վերջնաբաղադրիչներով և ինքն, ջուր, օդ, հուր, հող, Աստված սկզբնաբաղադրիչներով:*

154. *Անհոդակապ բարդություններ կազմեցե՞ք՝ տրված բառերը գործածելով իբրև վերջին բաղադրիչ: Որոշեցե՞ք բարդության տեսակը:*

Նմուշ՝ անուշ – նույնամուն, բայամուն, տեղամուն, ազգամուն:

Երգ, իմաստ, ընտիր, ուղի:

155. *Տրված արմատներով կազմեցե՞ք հոդակապով և անհոդակապ բարդություններ և որոշեցե՞ք դրանց տեսակները:*

Ձիգ, լույս, հաց, որս, երգ, արյուն, ընկեր, արվեստ, աստղ, օգուտ:

156 *Տրված բառերից յուրաքանչյուրով կազմեցեք իսկական, կցական (կամ հարադրական) և կրկնավոր մեկական բարդություն:*

Լմուշ օր – օրավարձ, կեսօր (օր ու գիշեր), օր օրի:

- ա) տեղ, հինգ, գլուխ, մեծ, ծանր
բ) փոքր, շատ, պակաս, չոր, տաք

157 *Հետևյալ բառերի մեջ ընդգծեցեք բառակազմական ձևությունը (հիմնական ձևությունը՝ մեկ գծով, երկրորդականները՝ երկու):*

Համահայկական, ծաղկունք, հեռահաղորդակցություն, երեսպաշտորեն, դերժովակալ, գեղատեսիլ, վարակակիր, անհեռատեսորեն, հայերենագիտություն, վեհանձն, հակախորհրդային, գրադարանավարուհի, գեղանկարչական, վանքապատկան, անհատապաշտություն, հեռուստաաշտարակ, պատմավիպասան, առօրյա, ինքնընտրյալ, միանձնուհի, կամրջաշինարար:

158 *Առանձնացրեք բառակազմական միևնույն բաղադրիչն ունեցող բառերը՝ դրանց մեջ մատնանշելով համապատասխան ենթախմբեր:*

Իգուր, ծիրանի, Խոսրովիդուխտ, դեպի, մայրենի, հիշատակ, հանուն, համար, երկդիմի, իհարկե, Իջևան, իշամեղու, կատաղի, սարնիվեր, ջուրնիվար, Խոտնկայս, Կյուր, Խանիրավի, հանապատաստից, հանկարծ, կույրիկույր, մերձիմահ, տմարդի, այրուծի, բանիմաց, այլազգի, վրացի, բանալի, բացի, ապակի, խառնիխուռն, ծայրեիծայր, իսպառ, վայրի, փոքրիշատե, անալի, կորովի, օրնիբուն:

159 *Առանձնացրեք բառակազմական միևնույն բաղադրիչն ունեցող բառերը: Հիմնավորեցեք կատարված խմբավորումը:*

Ձուգասափք, գույնզգույն, սփռել, սփրթնել, սթափվել, սգալ, գգալ, գիջել, գայրամալ, գարմամալ, հետգիտե, գագս, գանազան, արդու-գարդ, ստուգել, գործիմակ, գիշերուզօր, հանապազօրյա, հանապա-գորդ, գորակոչ, գորեղ, գվարթանալ, նավագ, հովագ, եռուզեռ:

160 *Հետևյալ նախադասությունների բառերը ենթարկեցեք բառակազմական վերլուծության:*

1. Լուսամուտներից մեկից քիչ հեռու դրված շքեղ բազմոցին մտախոհ ու ներամփոփ նստած էր օրիորդական թարմությունը պահած մի կին՝ մոտ քսանինը տարեկան, դեմքի նուրբ գծագրությամբ:

2. Ծովի մոտ՝ բարձրադիր քարակոփ ժայռի վրա, կանգնած էր մի մարդ՝ լայնեզր գլխարկով և եվրոպական հագուստով, ու ակնդետ հայացքով նայում էր վեր սլացող լեռնագագաթներին, շուրջը տարածված հաճելի տեսարաններին և հիանում դրանց գեղեցկություններով:

161. *Հետևյալ նախադասությունների բառերը ենթարկեցեք բառակազմական վերլուծության: Առանձնացրած բաղադրիչներն օգտագործելով՝ կազմեցեք նոր բառեր (10-15 բառ):*

*Նմուշ՝ Արևն իր շողերով մեղմիկ շոյում է աստղածաղիկներին:
Արևածաղիկ, արևաշող, աստղիկ, Շողիկ, Արևիկ:*

1. Այստեղ սիրտդ լցվում է անհուն բերկրանքով, գեղզեղուն՝ և արևածաղի լուսից զարթնած թռչունների նման, ծաղիկների պես ուրախ բացում թերթերը, պայծառանում, ինչպես հավատով լի ուխտավորի լուսախոհ հայացքը:

2. Այդ անմախքնապես անհաջողությունից խորապես խոցված թշնամին որոշեց անընդմեջ հարձակումներից անցնել հյուսիս պաշարման արյունաքամ անելով ամրոցի դիմադրող բնակիչներին:

3. Լուսնկա գիշերներին երկնակամարի վրա հեգասահ լողում էր լուսինը, որի լույսի տակ ծփում ծովակի բոսոր գույնը փոխվում էր արծաթափայլի և ծավալվելով ձգվում դեպի հեռավոր ափերը, որոնք շրջապատված էին երկնակարկառ լեռներով ու ծաղկափթիթ սարալանջերով:

162 *Հետևյալ կապակցություններից հապավումներ կազմեցեք:*

Գիտական աշխատող, քաղաքական բանտարկյալ, ջերմային էլեկտրակայան, զինվորական գրքույկ, ատոմային էլեկտրակայան, էլեկտրական ցանց, ավտոմատ հեռախոսային կայան, բնակարանային շահագործման տեղամաս, պետական ապահովագրություն:

163 *Բացեք հապավումները:*

1) ԱՊՀ, ԳԳՀ, ՌԴ, ՓԲԸ, ՄՕԿ, ԵԱՀԿ, ՀՀ ԳԱԱ, ՄԴԸ, ԱԱՀ, ՀՀ ԿԲ, ԿԸՀ, ԴԶ, ՀԲԸՄ, ՀՀԴ, ԽՍՀՄ, ՀԶ, ՀՕՊ, ԶԻԱՀ:

2) Սոցապ, ուսխորհուրդ, զինկոմ, քիմնաքրում, ֆինրաժին, ուստարի, աշխղեկ, գիտխորհուրդ, զինղեկ, բնակտնտեսություն, բանավան, կազմխորհուրդ, արհմիություն, սանմաս:

164. *Մամուլից դուրս գրեցեք նորագույն տառային հապավումների օրինակներ և բացատրեցեք:*

Պայծառ կեսօր էր: Գետի ոլոր մոլոր ափերով մի մեծ քարավան էր գնում դեպի հարավ արևմուտք ալելի ճիշտ մի մեծ զինավառ խուճը հազարից հազար հինգ հարյուր ծիավորներով որոնց մեծ մասը զինվորներ էին միզակներով տեգերով նետ աղեղներով զինված: Աջի էին ընկնում ոչ միայն նրանց զենքերը այլև նուփ նոր հագուկապը: Նրանց ձիերն անգամ տարբերվում էին մյուս խմբերի ձիերից ունեին մուգ կարմիր կաշվե պախուրցներ ու արծաթեքանգ թամբեր գույն գույն ծոպերով կերպասյա ծածկոցներ: Խմբի հետևից դանդաղընթաց գնում էին տեսակ տեսակ իրերով ու հակերով բեռնված ձիեր ոտքից գլուխ զարդարված կապույտ կանաչ թելերի փնջերով ու ոսկեօղ բոժոժներով որոնց ծորուն միօրինակ հնչյունները մեկումեջ խառնվելով գետի շաշյուն շառաչյունին լցնում էին զարնան վետվետուն օղը և խախտում չորսուրորը միհող դաշտ ու անտառի անդորը: Տոնահանդես զնացողի բարձր տրամադրությամբ զինվորներից շատ շատերը ուշիուշով լուռումունջ դիտում էին թե դեմ հանդիման վեր բարձրացող լեռները նրանց լանջերն ի վեր ձգվող անտառները թե զմրուխտափայլ մարգագետինները և թե գետի հորդացած ջրերը որոնք խշշում խշխշում էին շաշյուն շառաչյունով հոսում նրանց ծուռտիկ մուռտիկ ճանապարհին զուգահեռ տեղ տեղ գոռում գոչյունով ափերից դուրս գալով և ընդարձակ ճահճուտներ ու եղեգնուտներ ստեղծելով:

Եվ ճանապարհը այսպես վերուվար անելով մերթ հարթավայրով ձգվում ոլորվում էր առաջ մերթ թեքվում աջ ու ախյակ մերթ իջնում մտնում էր քարակարկառներով ու դարուփոսերով լի մի ձոր որտեղից երևում էր երկնքի բաց կապույտ մի շերտ միայն հետո այդտեղից դուրս գալով մխրձվում էր ծառ ու ծաղկով թարմ բույրերով լեփ լեցուն անտառը: Գետու հեռվում երևում էին ծառաստանների մեջ խճճված կորած կամ լեռնակողերին կառչած կպած գյուղեր որոնց գոյությունը մատնում էին տասը քսան երդիկներից ծվեն ծվեն բարձրացող ծխի քուլաները կամ շների այստեղից այնտեղից մերթընդմերթ լսվող հաչոցը:

Ճամփորդությունն սկսելուց հինգ վեց օր հետո ի վերջո հասան Եփրատի այն տեղը որտեղից սովորաբար անցնում գնում էին Կիլիկիա: Առանձնապես դժվար եղավ հակերով բեռնված ձիերի գետանցը ափից ափ անցնելիս նրանք համառում էին ծառս լինում ու ինչ որ տարօրինակ ծայրեր արձակում:

Չ Ե Վ Ա Բ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

**Քերականությունը հրամայում է
նույնիսկ թագավորներին:
Մոլիեր
(Ֆրանսիացի թատերագիր)**

Գ Ո Յ Ա Կ Ա Ն

- 166** ա) Կարդացեք բանաստեղծությունը: Գտեք գոյականները:
Որոշեցեք նրանց կազմությունը:
բ) Առանձնացրեք 5-7 գոյական և գրեցեք նրանց հոմանիշները:

Ապառաժների լուռության վրա
Քարայծն սպիտակ առագաստի պես
Լողում է ծորի կապույտ երկնքում:

Իր փոքրիկ, տխուր գլուխը թեքում,
Տխուր աչքերը թափանցիկ, տխուր զանգակների պես
Կախում անդունդին,
Լուսնյակ պոզերով պոզահարում է դեմքը լուսնյակի,
Եվ մի անմոռաց, հավիտենական խոր ափսոսանքի
Փշրանքներ խամրած
Ընկնում են հատ-հատ
Ձորում թավալվող սարսափի վրա:

Կարոտի լեզուն ճերմակ հպումով
Նրա շուրթերից սրբում է ճաքած տապը կարոտի,
Եվ զանգակները թրթռում են վայրի
Արտացոլանքով տխրաբուխ սրտի:

Ռ. Դավոյան

- 167** Դետկյալ բառերից նվազական-փաղաքշական նշանակությամբ
գոյականներ կազմեցեք:

Պատանի, որբ, աթոռ, մարդ, որդի, մուկ, էշ, հորթ, ծեր, կղզի, գիրք,
գունդ, աղավնի, թիթեռ, թիզ, հատոր, ծուկ, աղջիկ, ցուլ, առու, դուռ,
հոգի, հյուղ, արտույտ, ծով:

168. *Տրված բառերից (կամ արմատներից) համապատասխան ածանցներով գոյականներ կազմեցեք:*

Մառույց, հեռու, զոռք, դպիր, ջեղմ, արգելել, արվեստ, ծնեռ, կոյս, կաթողիկոս, ավագ, ար, գաղտնի, ճալիճ, տերմին, կենալ, ծիղանի, թուր, աղոթել, մեղու, կեչի, անըւր, կտակ, բույր, գերեզման, կին, գանձ, այգի, մթերք, լվանալ, եղեգ, պատրիարք, ծառ, դարբին, աշխատել:

անոց	արան	ոց	ստան	ուսմ
—	—	—	•	—

169. *«ուհի վերջածանցով 4-ական գոյական կազմեցեք»*

ա) անծի հասարակ անուններից գ) ժողովրդի կամ երկրի անուններից
բ) անծի հատուկ անուններից դ) ածականներից կամ բայարմատներից

170. *Տարբեր ածանցների միջոցով կազմեցեք մասնագիտություն՝ զբաղմունք ցույց տվող գոյականներ:*

Նմուշ՝ դոնապան, շինարար:

171. *Տրված գոյականակերտ ածանցները խմբավորեցեք ըստ բառակազմական նշանակությունների:*

-անոց, -ակ, -ունք, -արք, -ում, -արան, -իկ, -անք, -ան, -վոր, -ենք, -ոց, -իլ
-որդ, -ոն, -վածք, -ու, -յակ, -ցի, -ստան, -պան, -մունք, -եղեն, -ուտ, -բան,
-ություն, -ուկ, -գործ:

172. *Հետևյալ բայերի արմատներից (կամ բայահիմքերից) ածանցման միջոցով կազմեցեք գոյականներ:*

Արգահատել, լուծարել, ստուգել, վագել, հանել, քերել, բրել, դոփել, թրմփալ, զգալ, պարսավել, պահել, հնչել, ճռռալ, ուսուցանել, բանալ, այցելել, քամահրել, շրխկալ, ձգել, ասել, պայթել, համակարգել, ծրագրավորել, նախատել:

173. *Ածանցման միջոցով կազմեցեք որևէ տեղացի, երկրացի անվանող գոյականներ:*

Մուշ, Իտալիա, Հայաստան, Արցախ, Իսպանիա, Բելգիա, Բրազիլիա, Նյու Յորք, Էջմիածին, Ջուլա, Անի, Մեղրի, Սևան, Լոս Անջելես,

Ավստրալիա, Իրան, Բյուզանդիա, Եթովպիա, Սյունիք, Նոր Զելանդիա, Նորվեգիա, Ավստրիա, Նոր Նախիջևան, Տավուշ, Եգիպտոս, Բեյրութ, Պետերբուրգ, Գյումրի, Իզդիր, Պոլիս, Ջավախք:

174. *Հետևյալ երկրանուններից առանձնացրեք նրանք, որոնց հիմնական բնակիչների անվանումը արմատական բառ է (մատնանշեցեք գուգածությունները):*

Անգլիա, Լեհաստան, Հայաստան, Ամերիկա, Արգենտինա, Ճապոնիա, Չեխիա, Բելգիա, Ֆինլանդիա, Շվեդիա, Հունաստան, Կանադա, Ուկրաինա, Սլովակիա, Դանիա, Թաթարստան, Տաջիկստան, Հոլանդիա, Ռուսաստան, Իսրայել, Չինաստան, Հնդկաստան, Իսպանիա, Պարսկաստան, Ուզբեկստան, Լատվիա, Էստոնիա, Ղազախստան, Ֆրանսիա, Թուրքիա, Վրաստան:

175. *Բառակազմական հետևյալ կաղապարներով կազմեցեք բարդ գոյականներ:*

ա) գոյական + գոյական	դ) բայ (բայարմատ) + գոյական
բ) գոյական + բայահիմք	ե) ածական + գոյական
գ) ածական + բայահիմք	զ) դերանուն + բայարմատ

176. *Առանձնացրեք այն հասարակ գոյականները, որոնք գործածվում են մակ իբրև հատուկ անուններ:*

Ձմեռդիկ, ցայգ, մվագավար, կորյուն, քոթոթ, կռունկ, կաղնուտ, գինվոր, ավետիս, ամպրոպ, ռազմիկ, շանթ, մատուռ, արագիլ, վարպետ, տարափ, շուրթ, գետաբերան, երամակ, աղջամուղջ, ակն, գոհար, գալուստ, մատենադարան, հյուսն, լաջվարդ, զանգակ, կակաչ, վարդ, համբարձում, զրիչ, մարտիկ, աղավնի, հարություն, դեղին, այգեստան, արշալույս, գավիթ, գավառ, սպիտակ, ամանոր, գատիկ:

177. *ա) Հետևյալ բնագիրը բաժանեցեք պարբերությունների:*

Հին հույները հսկայական դեր են խաղացել եվրոպական քաղաքակրթության ստեղծման և զարգացման գործում: Հիշենք միայն ամենակարևոր ներդրումները: Հույները փյունիկեցիներից վերցրին նրանց գիրը և այնպես կատարելագործեցին այն, որ հունական այբուբենը դարձավ եվրոպական բոլոր ժողովուրդների գրերի հիմքը: Հույներն ստեղծեցին գրավիչ դիցաբանություն և բարձր արվեստ, որը ոգեշնչող ազդեցություն ունեցավ հատկապես Վերածնության դարաշրջանի արվեստագետների, բանաստեղծների և ճարտարապետների վրա: Աշխարհին Հոմերոս, նրա «Իլիական» և «Ոդիսական»

էպոսները հույները տվեցին: Հույներն ստեղծեցին անասելի հմայքով, կատարյալ ներդաշնակությամբ ու վեհությամբ գերող բարձրաքանդակներ, արծառներ ու քանդակախմբեր: Այդպիսիք են, օրինակ, Ֆիդիասի գլուխգործոցները: Հույները տրամաբանական մտածողության նախածեռնողներն էին, փիլիսոփայության հիմնադիրները, մի գիտություն, որից հետզհետե անջատվեցին ուրիշ գիտաճյուղեր: Հունական հասարակության մեջ են ծնվել այնպիսի մտածողներ, ինչպիսիք են Պլատոնը, Արիստոտելը, Ղենոկրիտը, Էպիկուրը և մյուսները: Հույներն ունեին նաև Պյութագորասի, Էվկլիդեսի, Արքիմեդի մեծ հրաշալի մաթեմատիկոսներ, երկրաչափներ և ֆիզիկոսներ: Հույները մարմնի և հոգու, ձևի և բովանդակության, գեղեցկության և բարության ներդաշնակությունն էին դավանում: Նրանց մեջ հայտնի էին առանձնապես սպարտացիները՝ իրենց ժուժկալ և պարզ ապրելակերպով: Նրանք ուտում էին հասարակ չիլա ու բլիթ, պանիր, կանաչեղեն, բակլա, ծուկ: Հազվադեպ նաև միս էին ուտում, իսկ գինին գրեթե միշտ ջրով բացած էին խմում: Հույներն էին Օլիմպոսում կազմակերպվող մարզական համերկային խաղերի նախածեռնողները: Մեր ժամանակներում այդ ավանդական մրցություններն իրենց նոր կյանքը գտան աշխարհի խաղաղասեր ժողովուրդների օլիմպիական խաղերի մեջ: Հին հունական աշխարհի ծաղկումը համեմատաբար կարճ տևեց՝ ընդամենը մի քանի դար, սակայն նրա մշակույթի ճառագայթման տևողությունը կարող ենք հազարամյակներով չափել:

բ) Տեքստից դուրս գրեցեք գոյականները՝ լրացնելով հետևյալ աղյուսակը:

Աճձ		Իր	
հատուկ	հասարակ	հատուկ	հասարակ

178. *Գրեցեք նշանավոր անձանց բաղադրյալ անուններ, որոնց մի բաղադրիչը՝*

ա) մականունն է

բ) մատնանշում է որևէ տեղացի լինելը

179. *Բացատրեցեք, թե ինչպես են առաջացել հետևյալ հասարակ անունները: Նշեցեք դրանց գործածության ոլորտները:*

Մեկենաս, ռենտգեն, կոնյակ, շամպայն, ամպեր, նյուտոն, ջրուլ, մաուզեր, օհմ, գալիֆե, լովելաս, նագան, դիզել, ժավել, ատլաս, դոնժուլան:

Տրդատ ճարտարապետն ապրել է Ժ դարի վերջին և Ժա դարի սկզբին՝ բազրատունիների թագավորության ժամանակաշրջանում: ճարտարապետի կենսագրության կցկտուր տեղեկություններ պահպանվել են մատենագիր ստեփանոս տարոնեցի ասողիկի պատմության մեջ:

Իր առաջին կառույցը տրդատն իրականացրել է արգինայում: 965 թվականից այն դարձել էր հայ առաքելական եկեղեցու կաթողիկոսների աթոռանիստ, երբ անանիա մոկացին, թողնելով վանա լճի աղթամար կղզին, բնակություն էր հաստատել անի քաղաքին մերձակա այդ վայրում: Անին դրանից ոչ շատ առաջ՝ 961 թվականին, հռչակվել էր հայաստանի մայրաքաղաք:

Նորընտիր կաթողիկոս խաչիկ առաջին արշարունին որոշում է նոր աթոռանիստի համար հիմնել մեծ եկեղեցի, որի կառուցումը հանձնարվում է տրդատ ճարտարապետին:

Ավարտելով կաթողիկոսի հանձնարարած աշխատանքը՝ տրդատը թողնում է արգինան և գնում անի, որտեղ սմբատ Բ թագավորը՝ աշոտ երրորդի որդին, նույնպես շինարարական խոշոր աշխատանքներ էր ձեռնարկել:

Թագավորը տրդատին հանձնարարում է անիի մայր տաճարի կառուցումը, որը հետագայում հռչակվում է իր հոյակերտ ճարտարապետությամբ: Սակայն սմբատ երկրորդի օրոք ճարտարապետը դնում է այդ կառույցի հիմքերը միայն. թագավորի մահվան պատճառով աշխատանքները միառժամանակ ընդհատվում են:

Ժամանակավոր դադարը տրդատն օգտագործում է բյուզանդական կայսրության մայրաքաղաք այցելելու համար, որտեղ նրան պատվիրում են վերականգնել կայսրության գլխավոր եկեղեցուն՝ սուրբ սոֆիայի տաճարի գմբեթը:

Վերադառնալով բյուզանդիայից՝ ճարտարապետը վերսկսում է տաճարի կառուցման աշխատանքները գազիկ առաջին բազրատունի արքայի կնոջ (վերջինս այունյաց վասակ իշխանի դուստրն էր) հանձնարարությամբ և ավարտում 1001 թվականին:

Տրդատ ճարտարապետն է կառուցել գրիգոր լուսավորչի (գագկաշեն)՝ զվարթնոցի տիպի հրաշալի տաճարը, նաև այլ շինություններ, որոնց մեծ մասն ավերվել ու մեզ չի հասել: Տրդատին են վերագրվում արգինայի կաթողիկոսարանը, հաղպատի սուրբ Նշան, սանահինի ամենավրկիչ եկեղեցիները, անիի սմբատաշեն պարիսպը, միջնաբերդի պալատի հյուսիսային դահլիճները, փրկչի եկեղեցին, մարմաշենի գլխավոր եկեղեցին:

բ) Հաղորդում պատրաստեցեք կամ որևէ ավանդազրույց պատմեցեք հայկական ճարտարապետության կամ պատմամշակութային երևելի հուշարձաններից մեկի մասին:

181 *Փոխադրեցեք տեքստը՝ հարստացնելով բաղադրյալ հատուկ անուններով:*

Բիբլիական լեռան հայացքի տակ՝ Արարատյան դաշտի սրտում, շքեղաշուք փռվել է հիմնավորոց ու նորօրյա ուստանը՝ Երևանը:

Ամեն առավոտ ալեգարդ Մասիսն իր ծյունաճերմակ գազաթների շողարծակուններով ողջունում է արթնացող քաղաքին, իսկ Երևանն իր տուֆակերտ շենքերի վարդագույն ժպիտներով ողջունում է հարազատ լեռան լուսաբացը:

Իր բազմադարյան պատմության ընթացքում շատ մայրաքաղաքներ է ունեցել Հայաստանը՝ Երվանդաշատ, Արմավիր, Դվին, Անի... Վերջինը՝ տասներկուերորդը, Երևանն է՝ հիմնավորոց հողում կառուցված ինն, բայց երիտասարդ քաղաքը:

Վաղուց անհետացել են կավաշեն տները, ծուռումուռ, նեղ փողոցները՝ իրենց տեղը գիջելով բազմահարկ շենքերին, լայն փողոցներին ու պողոտաներին: Քաղաքի նոր թաղամասերը տարածվել են դեպի հյուսիս-արևելք, հարավ և արևմուտք:

Երևանը հայ ժողովրդի գիտական ու մշակութային կյանքի կենտրոնն է:

Այսօր Երևանն ապրում է մեծ քաղաքներին հատուկ դիմով ու շնչառությամբ: «Չվարթնոց» օդանավակայանը մեր քաղաքն օդային ուղիներով կապում է աշխարհի տարբեր երկրների հետ:

182 *Հոգնակի թվով գործածված բառերը խմբավորեցեք ըստ օրինաչափությունների:*

Շոգեբարշները փնջում էին, ապրանքատար վագոնների բաց դռները վիշապի երախների պես սպասում էին իրենց զոհերին: Կայարանում հերթապահող զորամասերի չոր ու խստահայաց զինվորների ուղեկցությամբ բեռնատարներով ժամանում էին դժբախտ ընտանիքներ: Կապոցներ և ուսապարկեր շալակած ուղևորները դժկամորեն էին բարձրանում վագոնները, որոնք լուսամուտներ չուներին:

Քաղաքը հատող հորդառատ գետի ջրերն այդ տարի բարձրացել էին, և արվարձանների մի քանի թաղամասեր հեղեղվել էին, դժբախտ դեպքեր էին պատահել: Սնոտիապաշտների պնդմամբ՝ չարագուշակ տարին էլի ավերածություններ էր նախապատրաստում: Այդ պատճառով էլ կառավարներով մոտակա ավաններն էին տեղափոխվում քաղաքի գրեթե բոլոր բնակիչները՝ թողած իրենց աշխատատեղերը, հանքափորները՝ քարհանքերը, դասախոսները՝ լսարանները, դեղագործները՝ դեղատները, բժիշկները՝ վիրաբույժներ, ակնաբույժներ, նյարդաբաններ՝ հիվանդանոցները, դերասանները՝ թատերաբեմերը, երեսները՝ մանկապարտեզներն ու զբոսավայրերը:

Երկնքի աստղերը գիշերվա մթության մեջ ասես հսկում էին հեռագրայուններին թառած թռչուններին ու վագոններում բոլոր նստատեղերը զբաղեցրած քաղաքացիներին:

183. Կազմեցեք հետևյալ գոյականների հոգնակին՝ դրանք խմբավորելով ըստ օրինաչափությունների:

Ամսագիր, ռումբ, թուր, երգահան, գրաշար, նուռ, ծառ, աստղ, թատերագիր, սպա, հարս, շարասյուն, գյուղացի, ռուս, ծուկ, կադր, տուփ, շուրթ, ավազան, թռչ, կուրծք, հեռագրասյուն, վագր, թռչուն, ճյուղ, եզր, խնդրագիր, նախագիծ, ծունկ, բաղաձայն, դավադիր, հեռուստացույց, տեսակետ, տետր, լուսան, թիմ, դասագիրք, վարագույր, թուրք, ներդիր:

184. Շարունակեցեք լրացնել աղյուսակը:

միավանկ գոյական վերջնաբաղադրիչով բարդ բառ	միավանկ բայարմատ վերջնաբաղադրիչով բարդ բառ
ձեռագիր - ձեռագրեր	ուռագիր - ուռագիրներ

185. Կազմեցեք տրված գոյականների հոգնակին և դրանցով հարստացրեք տեքստը:

Լեռնանցք, գետ, կամուրջ, երկիր, զենք, զորամաս, փոթորիկ, ուղեցույց, զինվոր, քնապարկ, ուս, մեջք, զրահատանկ, ավիաշարժիչ, օդանավ, զրահագնացք, վագոն, ամբարժիչ, ամուսին, կին:

Միակ խճուղու վիճակի մասին ծածկագրերը տաղտկալի նույնությամբ հաղորդվում էին ամեն օր: Խճուղին լեռնային գահավեժ ճանապարհ էր, որն անցնում էր գալարապտույտ անկումներով, մթին անտառներով: Այդ ճանապարհով էր մեզ հասնում ուղարկվող ռազմական օգնությունը և այն ամենը, ինչ պետք էր երկրի պաշտպանության համար: Լեռնային այդ ճանապարհի ամիսներով կարող էր մնալ ձյան տակ. հողմերն ու մորիկները մինչև ինը-տասը մետր բարձրությամբ ձյուն կկուտակեին նրա վրա, եթե չլինեին կալանավորները:

Տարվա տասներկու ամսից տասը ծնեռ էր, մինչև յոթանասուն աստիճանի հասնող սառնամանիքներ: Ճանապարհի առանձին հատվածներ կորչում էին մշուշի մեջ, եռացրած ջուրը պակասում էր, զինվորների ու կալանավորների սնունդը կանոնավոր ու որակով չէր: Ինչ խոսք, հանգստի պայմաններ չկային. դա ավելորդ պերճանք էր: Վարորդները քնում էին մեքենաների մեջ: Սակայն դրանք այնքան քիչ էին, որ շատերը պարզապես չէին քնում: Բայց ամեն ինչ անում էին, որ ճանապարհը չփակվեր նույնիսկ շատ կարճ ժամանակով: «Չեռքերի վրա կբարձրացնենք ընկած մեքենաներն ու ճանապարհը կբացենք».-սա էր նրանց կարգախոսը: Իսկ այդ հսկա բեռնառարները քաշում էին քազմատեսակ զենք ու զրահ, ծազմաճրքեր:

Ըստ Վ.Արամյանի

186. *Տրված անհոգնական գոյականները խմբավորեցեք ըստ իմաստի և քերականական հատկանիշների:*

Կապար, բանջարեղեն, գայրույթ, հատուցում, Սատուրն, ամպրոպ, լուսին, լյութերականություն, Հնդկական օվկիանոս, ուսանողություն, ուրան, Վարդանյան, թթվասեր, արծաթեղեն, ֆեռոլալիզմ, անծրև, գյուղացիություն, ատելություն, բուդդայականություն, մեզ, թթվածին, կաթ, հնդկացորեն, զեփյուռ, ամանեղեն, յուղ, մտավորականություն, Կասպից ծով, կենսոլորտ, կապիտալիզմ, կարկուտ, պապոնք, Վարդանանք:

նյութ ցույց տվող գոյականներ	
եզակի առարկաներ	
մտքի ուղղություն ցույց տվող գոյակ.	
բնության երևույթներ	
վերացական հասկացություններ	
հավաքական գոյականներ	
հատուկ գոյակ.	
-անք, -ենք, -ոնք ածանցներով կազմված գոյակ.	

187 *Ընտրեցեք անհոգնական գոյականները:*

Փիշեր, ավազ, հոգս, երկիր, ցուրտ, օվկիանոս, հույզ, երկիր, ծով, վրդովմունք, արարք, գինի, շարժում, քար, կարկուտ, անագ, Գասպար, շինություն, գալուստ, ընդհարում, գավակ, գուլպա, լող, առարկա, ջուր, կղզի, շաքարավազ, ածխածին, երկինք, փառք:

188. *Դուրս գրեցեք անհոգնական գոյականները: Առանձնացրեք նրանք, որոնք կարող են գործածվել հոգնակի թվով:*

Փչում էր զարնանային քամին, երկինքն ամպել էր: Երկաթուղային կայարանի անդորրը խախտվել էր: Այնտեղ ժխոր էր, իրարանցում: Կանանց աղետարշ ճիչերի, երեխաների աղիողորմ լացուկոծի մեջ խեղդվում էր վեճի բռնված Հովհաննեսի ձայնը: Չարմանքն ու գայրույթը պատել էին բոլորին: Փիշերով էին հայտնել մեկնումի անակնկալ լուրը, և մարդիկ շփոթի ու տագնապի մեջ էին: Հայտնի չէր, թե նրանք ճանապարհին ինչպես

էին հաղթահարելու ցուրտն ու տապը, քաղցն ու ծարավը: Զգացվում էր, որ ուղևորությունն անցնելու է փոխադարձ անվստահության ու անբարյացակամության մթնոլորտում, սննդի ու ջրի պակասի պայմաններում:

189. Առաջին սյունակում գրեցեք այն անհոգնական գոյականները, որոնք կարող են գործածվել հոգնակի թվով, երկրորդում՝ նրանք, որ չեն կարող:

Կարապետյան, Մասիս, ծյուն, սուգ, Տավուշի մարզ, պրոպան, քամի, ֆաշիզմ, Բալթիկ ծով, խռովք, Լուսին, խոտ, վախ, ատելություն, անծրև, կոնյակ, Վանա լիճ, հատուցում, ուսում, ամպրոպ, Ֆրանսիա, քրիստոնեություն, Բոսնիա, ջրածին, Լուսինե, Արեգակ:

հոգնակի կարող են ունենալ	հոգնակի թվով չեն կարող գործածվել

190. Հետևյալ բառերից առանձնացրեք այն հավաքական գոյականները, որոնք կարող են հոգնակիով գործածվել:

Գումարտակ, ակնեղեն, ուսանողություն, Վարդանանք, բանակ, առածանի, ազգ, ընտրանի, երամ, վաշտ, Վեդունք, դարձվածանի, մտավորականություն, երամակ, գոհարեղեն, նամականի, հոտ, ժողովուրդ, սպիտակեղեն, դեղորայք, դասակ, ավագանի, տեսականի:

191. Ո՞ր գոյականները թվական որոշիչ չեն ընդունում. բերեք օրինակներ:

192. Կազմեցեք նախադասություններ՝ նախադաս, համակարգիչ, պաշտոն, դավաճան բառերը գործածելով որոշյալ և անորոշ առումներով:

193. Գիրքը, հեռախոսը, մարդը, գիտելիքը ձևերը նախադասությունների մեջ գործածեցեք անորոշի իմաստով:

194. Արտագրեցեք՝ փակագծերում տրված բառերին ավելացնելով Ը կամ Ն հոդերը:

1. (Ներկավաճառ), իհարկե, արվեստի սիրահար էր, բայց երբեք գիտակ չդարձավ: 2. (Բժիշկ) ստիպված էր մի առանձին բնակարան վարձել և այն վերածել յուրատեսակ թանգարանի: 3. (Հրատարակիչ) իմպրեսիոնիստների խմբի հետ իր (մտերմություն) սկսեց առաջին ցուցահանդեսից դեռ շատ առաջ: 4. Սակայն նրա (հնարավորություն-

ներ) էլ սահմանափակ չէին: 5. Այդ (մարդ) միշտ էլ օգնել է իմպրեսիո-
նիստներին, զենել նրանց (կտավներ) անգամ այն ժամանակ, երբ
(հասարակություն) երես էր թեքել նրանցից:

195. *Բաց թողնված տեղերում ավելացրեք նախադասության մտքին
համապատասխանող գոյականներ (որոշյալ կամ անորոշ առումով):*

1. Նրա շրթունքները լարված էին, ասես զսպում էին բառերի ինչ-որ
.....: 2. Նա գգուշորեն վերցրեց լսափողը, բայց որևէ չհավաքեց: 3.
Մաթեմատիկական շատ մի քանի ունեն: 4. Երիտասարդներն այդ
ընթացքում ոչ մի չարտասանեցին: 5. Ամեն կյանքում իր ճակատա-
մարտն է մղում: 6. Տնօրենը սեղանին դրված ինչ-որ էր մակագրում:
7. Նա գիտեր, որ Վահանը չէր սիրում իրեն, և փոխադարձաբար նույն`
ուներ: 8. Երեսուկյոթ առաջ չլսեց հոր խորհուրդներն ու այդ մասնա-
գիտությունն ընտրեց: 9. Երկու հետո կավարտեն դպրոցն ու կբա-
ժանվեն իրարից: 10. Ըստ հին հունական.... Հերմես աստվածը Ջևսի
որդին էր:

196. *Հորեղբայր, այգի, բառարան, չնիկ գոյականները ստացա-
կան Ս և Դ հոդերով գործածեցեք նախադասությունների մեջ:*

197. *Օրերս, առակս, վերջինս բառածերով նախադասու-
թյուններ կազմեցեք այնպես, որ Ս հոդն արտահայտի ցուցական իմաստ:*

198. *Նախադասություններ կազմեցեք՝ հետևյալ կապակցությունները
գործածելով տարբեր հոլովածներով:*

ա) մենք՝ հայերս
բ) ես՝

գ) դուք՝ վրացիներդ
դ) սիրելի՛դ իմ Աշխեն

199. *Հետևյալ բառերով նախադասություններ կազմեցեք՝ դրանք
գործածելով անձի և իրի առումներով:*

ա) ուսանող
բ) գործավարուհի

գ) քաղաքացի
դ) արհեստավոր

ե) կատու
զ) վագր

200. *Կազմեցեք բառակապակցություններ: Նշեցեք հոլովական
գուգածությունները:*

(Շուշի) ազատագրումը, (Շուշի) կոլոլակ, (սուգ) մեջ լինել, (սուգ)
թափոր, (անկյուն) գագաթ, (անկյուն) խանութ, (Լոռի) մարզ, (Լոռի)

քննություն, (ծյուն) փաթիլ, (ծյուն) պես ճերմակ, (հեռացում) խոսքեր, (հեռացում) հրաման, (Մանուկ) որդին, (մանուկ) հայացք, (գառ) մորթի, (գառ) նման, (եզ) լեզու, (եզ) խոնարհություն, (ամիս) 25-ին, (ամիս) սկիզբ, (Գյումրի) քաղաքապետ, (Գյումրի) տրնգի, (գալուստ) լուր, (Գալուստ) կին, (մահ) չափ, (մահ) մասին, (մահ) տարած, (կայսր) հրաման, (կայսր) նման, (ծմեռ) գլխարկ, (ծմեռ) օրեր, (համբարձում) գիշեր, (Համբարձում) ընտանիքը, (պատում) սկիզբ, (արյուն) կանչ, (բաժանում) խոսքեր, (բաժանում) գործողություն:

201. Փակագծերում տրված բառերը համապատասխանեցրեք նախադասությանը և մատնանշեցեք սեռականի հոլովական զուգաձևությունները:

1. Ո՞ր իրավունքով է ինքը խցկվում այս մարդու հոգու մեջ՝ առանց դուռը թակելու, առանց (բանալի): 2. Հարկավոր է բանալի գտնել, ներս մտնել և տեսնել՝ ի՞նչ կա նրա հոգում, այլ ոչ թե նայել ասես (բանալի) անցքից: 3. Դասերից հետո քիմիայի լաբորատորիայում հաջորդ (օր) փորձերը պիտի նախապատրաստեր: 4. (Օր) վերջին հեռախոսազրույց ունեցավ փոխնախարարի հետ: 5. Ի՞նչ (օր) է հասել դպրոցը, իսկ տնօրենը դեռ չի կորցրել հումորի զգացումը: 6. Մաթեմատիկայի ուսուցիչը կրկին բացատրեց նախորդ (ժամ) նյութը: 7. Օգտվենք մեկ (ժամ) մեր ազատությունից:

202. Առանձնացրեք այն գոյականները, որոնց բացառականը կազմվում է սեռականի ձևից, և դրանք խմբավորեցեք ըստ ընդհանուր հատկանիշի (նշեցեք նաև զուգաձևությունները):

Սիասնություն, հասցեատեր, կին, Գևորգենք, սկզբնակետ, խաղատուն, փորձակայան, նախահայր, սյուն, սկեսուր, լուսատու, քեռակին, տարի, գինի, կնքամայր, քույր, իրողություն, ծյուն, խնդիր, մորեղբայր, քեռորդի, շաբաթ, երգչախումբ, ուսմունք, դասընկեր, օր, հույս, գիշեր, երևույթ, տղամարդ, հիմնահարց, մահ, հարս, սեփականատեր, շարժում, աղջիկ, Վահանենք:

203. Առանձնացրեք այն գոյականները, որոնց գործիականը կազմվում է սեռականի ձևից, և դրանք խմբավորեցեք ըստ ընդհանուր հատկանիշի:

Հափշտակություն, հրապարակ, տարագ, ռազմաճակատ, անուն, բարձունք, վանահայր, գործիչ, թիվ, հորեղբայր, արյուն, ոսկի, մայր, ունեւի, հորաքույր, բարոություն, դար, ամրակ, ծառուղի, տանտիկին, վայրկյան, Արամենք, հողատեր, կին, արև, տեսակետ, բնույթ, բնություն, իմաստ, տիկին, ժամանակ, աներ, ցերեկ, շինություն, սյուն, տեր:

204 Փակագծերում տրված բառերը համապատասխանեցրեք նախադասությանը՝ նշելով բացառականի և գործիականի զուգաձևությունները:

1. Այդ (օր) կղզին կոչվեց Աղթամար: 2. Երկու (օր) կստանանք մեկ-մեկու թույլտվությունը: 3. Անցյալ (տարի) երիտասարդ գիտնականն զբաղվում է միջուկային ֆիզիկայով: 4. Մեկ (տարի) տարագիր գործիչը կվերադառնա հայրենիք: 5. Ձեռքի մի (շարժում) նա տվեց իր պատասխանը: 6. Իր (արյուն) անպատճառ կմաքրի անարգանքը: 7. Նրա (գեկուցում) կեզրափակվի գիտաժողովը: 8. Որոշեցին նոր դպրոցը կոչել ակադեմիկոս Արարատ Ղարիբյանի (անուն): 9. Սուրենն (անուն) մարդ է: 10. Նրանք զբաղված են այդ խնդրի (լուծում):

205 Առանձնացրեք ներգոյական հոլով չունեցող գոյականները:

Կարաս, մահ, ծնունդ, մագ, խափշիկ, ծայր, երկրաբան, խայթոց, գավաթ, ողբերգակ, ճառ, հեծանվորդ, երկիր, մեկնիչ, սիրտ, երգ, կարծիք, շարժում, երեկո, գրվածք, ապրուստ, գիսակ, գրախոսական, լյարդ, անկյուն, ծերություն, մեղեդի, ողբերգություն, նովել, ծոց, կեսօր, սուգ, ամսագիր, տարի, պետություն, տող, ցերեկ, հնչյուն, ելույթ, դար:

206 Գրեցեք որոշչային կապակցություններ, որոնց որոշիչ բաղադրիչն արտահայտված լինի գոյականի ուղղական, սեռական, բացառական, գործիական հոլովներով: Դրանք գործածեցեք նախադասությունների մեջ:

207 Հաց, գինի, կտավներ, ստեղծագործություններ բառերի (բառաձևերի) ուղղականի և բացառականի ձևերով նախադասություններ կազմեցեք՝ դրանք գործածելով ենթակայի և ուղիղ խնդրի պաշտոններով:

208 Գոյականի տարբեր հոլովաձևերը գործածեցեք տեղի, ժամանակի և հիմունքի պարագաների շարահյուսական պաշտոններով:

209 Տրված բառերը դասակարգեցեք ըստ հոլովումների:

ա) Պահանջ, նվիրվածություն, ամիս, աստվածամայր, Աստված, ժպիտ, տարի, արյուն, խնամք, շարասյուն, դասընկեր, նախահայր, վաճառատուն, Դարություն, ցերեկ, շավիղ, հարություն, Արամենք, մահ, ծյուն, նոճենի, մուկ, գառ, հաշիվ, քույր:

արտաքին	ներքին

բ) Ուսում, ընկերուհի, կեղծանուն, թելադրանք, հորեղբայր, տիկին, տղամարդ, Գրիգորենք, սկեսուր, Մամուկ, գիշեր, պատիվ, աստվածամայր, գործընկեր, խաղատուն, մահ, տավիղ, օր, վայրկյան, լուրջուն, անկողին, մանուկ, մարգ, բանալի, ամիս, բալենի, շնածուկ:

ձևային	իմաստային	ընդհանրական

210. Առանձնացրեք իմաստային և ձևային հոլովումների գոյականները՝ դրանք խմբավորելով ըստ իմաստային և ձևային հատկանիշների:

Տանտիրուհի, նուռ, մորեղբայր, օծածուկ, թերակղզի, հայորդի, տանտեր, խաղընկեր, ամիս, գեկուցում, կնքահայր, հասկացություն, անկյուն, ծերունի, վանահայր, շաբաթ, Սերոբենք, զորասյուն, առավոտ, բազմություն, հեռագրասյուն, տիկին, գետածի, դաշտամուկ:

211. Ընտրեցեք այլաձև հոլովման պատկանող գոյականները և կազմեցեք դրանց սեռականը (նշեցեք նաև զուգածնությունները):

Պահ, կայսր, ամուսին, բեռ, անուն, սառցալեռ, աղջիկ, պատիվ, հույս, բույս, ծերունի, մանուկ, սեր, լույս, դար, ժամ, ձյուն, այրվածք, սուգ, հագուստ, կորուստ, անկողին, գալուստ, դուստր, թոնիր, փախուստ, Վահանենք, մեջքերում, հանգիստ, լուրջուն, ընչատեր, ծնունդ, խոհ:

212. Որոշեցեք հետևյալ հատվածում գործածված գոյականների ձևաբանական հատկանիշները:

Այսօրվա նման հիշում եմ Թամանյանի խոսքը, երբ Կառավարական տան շքամուտքի սյուներն էի տաշում,-իր մտքերի հետևից գնալով՝ զրուցակիցներին դարձավ վարպետ Տիգրանը՝ բարի դեմքին մի ժպիտ դրվագելով: - «Չի կարելի անտեսել հայկական ոճը, քանի որ այդ ոճը թեկուզ համճարեղ, բայց և այնպես արվեստագետ-ճարտարապետի երևակայության պտուղ չէ: Այդ ոճը ստեղծվել է դարերի ընթացքում: Հավաքական մտածողությունը վիթխարի ուժ է: Հայկական ճարտարապետությունը ներդաշնակ է մեր քարի բնույթին, մեր երկրի առանձնահատկություններին՝ լուսին, երկնքին, գույնին, կլիմային, ինչպես և ժողովրդի հոգևոր կերտվածքին: Ժողովուրդը դարեր շարունակ զարգացրել և ազնվացրել է այդ ոճն ըստ իր ճաշակի ու պահանջմունքների: Ուրեմն և չկա վերացական ոճ ճարտարապետության մեջ»: Ասում էր, որ ինքն էլ այն կարծիքի է, որ շենքը, կառույցը ստորագրություն պիտի ունենա: Այդ հարցում շատ են օգնում զարդաքանդակները, որ գալիս են հնից էլ հին ժամանակներից:

Ըստ Ա.Սեկոյանի

213. Արտագրեցեք տրված հատվածը՝ ընդգծված գոյականները փոխարինելով հոմանիշներով:

Ձառիկոոհն կանգնած հինավուրց միհարկանի շինությունը՝ գետնափոր ներքնահարկով ու ցանկապատված հողամասով, մեր թաղի վերջին բեկորներից էր, որ քառասունինը տարի առաջ կառուցել էր Պարսկաստանից հայրենիք վերադարձած վարսավիր Հակոբը:

Հիշողությունների գիրկը գնացին հին թաղը՝ իր ոլորածիզ փողոցներով, կեսօրվա տոթով, իռիկնադեմի փոշով, քարաշեն տներն ու փայտաշեն խոճիթները, որոնք, թվում է, հիմա կթափվեն իրար վրա ու կզլորվեն ցած, և վարսավիր Հակոբը, որի անվերջանալի գանգատներն ու փնթիմթոզները կարծես հիմա էլ արձագանքում են մեր ականջներում: -

Թիթեղապատ տանիքով ու փոքրիկ պատուհանով վարսավիրանոցը գտնվում էր տնից ոչ հեռու՝ փարթամ ու ստվերաշատ ընկուզենու տակ: Ամռան օրերին ընկույզների վրա թաղի չարածճի մանուկների նետած քարերը երբեմն ընկնում էին կտուրի թիթեղին, և հաճախորդները ցնցվում էին դողդուկեց, իսկ Հակոբը, անափ գայրույթից կարմրատակած, դուրս էր նետվում տաղավարից ու անեծքի տառափ տեղում անկարգների գլխին:

Որդին Եփրեմը, կիսատ էր թողել ուսումը և վարսավիրանոցում օգնում էր հորն ու միաժամանակ սովորում նրա արհեստը:

Կնոջ մահվան տարելիցը լրանալուն պես Հակոբն ամուսնացրեց տղային: Նոյեմը՝ հարսը, որի աչքերում միշտ վախի ու տրտմության արտահայտություն կար, մինչև կյանքի վերջն այդ տանն ապրեց խորթ գավակի պես, գզույշ, կարծես ոտքի մատների վրա, ինչպես մի անմարմին տեսիլք:

Հակոբի բնավորության անտանելի գծերը՝ անբարոյացակամությունը, ընչաքաղցությունը, հաստատապես փոխանցվել էին որդուն: Երբ Նոյեմը հիվանդանում էր, Եփրեմը զիշեր-ցերեկ անցկացնում էր տաղավարում, որպեսզի հիվանդի հառաչանքները չգրգռեն նյարդները:

Ըստ Ար. Ավագյանի

214. Կենդանիների անուն բաղադրիչներով դարձվածքներ գրեցեք:

ա) առյուծ	գ) մուկ	ե) արջ	է) աղվես
բ) շուն	դ) գառ	զ) ագռավ	ը) օձ

215. Նախադասություններ կազմեցեք հետևյալ գոյականներով:

- ա) հրատարակություն – հրատարակչություն
- բ) ավանդություն – ավանդույթ
- գ) երախտիք – երախտագիտություն
- դ) պատրաստակամություն – պատրաստականություն
- ե) բարոություն – բարոյւյթ

216 *Կետադրեցեք համր բնագիրը: Ցանկացած երկու պարբերությունից դուրս գրեցեք գոյականները, որոշեցեք հոլովները և շարահյուսական կիրառությունները:*

Շատ բանով պակաս կլինեն հայկական մատյանների արժեքը եթե նրանց ողորկված մագաղաթ էջերին հաված չլինեն ծաղկողների ձեռքը:

Զեռագիր մատյաններից հազիվ հինգ կամ վեց հազարը գուրկ լինեն որևէ զարդաբանությունից մանրանկար կոչված այն պատկերից որ կամ գրքի բովանդակության հիման վրա ստեղծված նկարներ են կամ խորանագարդեր գլխագարդեր ու լուսանցագարդեր զարդատառեր ու դիմանկարներ: Իսկ դա նշանակում է որ Մատենադարանի հարկի տակ պահվում է հայոց մատենական նկարչության մի վիթխարի հավաքածու այսինքն աշխարհում եղած հայկական մանրանկարների կեսը:

Մանրանկարված գրչագրերը հմայում են իրենց թրթռուն գույների միայն բնությանը բնորոշ համադրությամբ: Շատ բան թվում է հեքիաթային երևակայական մինչդեռ խորամուխ հայացքն ամենուր կարող է իրական կյանքի գաղտնագրված արտացոլանքներ գտնել:

Պատմության հին շրջանին հետևելով միջնադարի ժողովրդական տաղանդները մշտապես կապված մնացին այսերկրային կյանքի տառապանքներին ու վայելքներին: Երբ զարդ ու պատկեր էին նկարում նրանք բնության հրաշալիքներով հիացած եղան մանկորեն միամիտ գեղեցիկի սիրահար:

Կոնկրետ իմաստներ են արտահայտում գույներն ու նրանց համադրությունները որ միաժամանակ ազգային նախասիրություններն են ընդգծում խտացնելով ասելիքը գաղափարը: Մեր հայացքի դեմ տարածվում է այնքան լաջվարդ որ թվում է անկաշկանդ բացվել են երկնային անհունի դարպասները և այնքան որդան կարմիր որ ականա հավատում են թե ձմռան սառնամանիքին ծաղկողներն այդ բորբոքուն կրակով են տաքացրել իրենց սառչող մատները:

Զգուշությամբ թերթում են ուշադիր դիտում թափանցելով պատկերների մանրանկար զարդախյուսվածքների մեջ և քո դեմ հառնում է կարծես մի իրական աշխարհ: Գրքի զարդանկարները թվում է վառում ու մարում են պայծառության բոցեղեն կրակները և ասես լսելի է դառնում անլռելի զանգերի տազնապալի դողանքը: Մի տեղ երևում են տաճարներ ու ապարանքներ մի ուրիշ տեղ դպրատուն ու գրապահոց իսկ սրանց մոտ մթին ու խոնավ խցեր ձեթի ճրագների ծխով լի և ապա գրակալին դրված անավարտ մատյանների ներկերի վրա այդ միևնույն ծուխը մաև սրահարված ծաղկողի արյան կաթիլը:

Ըստ Վ.Խեչումյանի

- 217.** ա) Կարդացեք բանաստեղծությունը և գտեք ածականները՝
դրանք խմբավորելով ըստ տեսակների:
բ) Առանձնացրեք 5-7 ածական և գրեցեք նրանց հոմանիշները:

Խաղաղ գիշերով դու կգաս ինձ մոտ,
Քնքուշ ձեռքերդ ես կհամբուրեմ,
Կցրեմ կյանքի հուշերը ցավոտ
Ու հեքիաթային լույսեր կվառեմ...

Երկար մազերդ կարծակես ազատ,
Հիվանդ գլուխդ կդնես կրծքիս,
Կլինես քնքուշ, մոտիկ, հարազատ,-
Անուշ խոսքերով կոյութես հոգիս...

Պայծառ աշխարհում կլինենք մենակ,
Ցավ կյանքի մեռնող լույսերից խաբված,
Կերազենք անհուշ, անվերջ ու անհազ,-
Հեքիաթ աշխարհում առհավետ կապված:

Վ.Տերյան

- 218.** Տրված որակական ածականները խմբավորեցեք ըստ հետևյալ աղյուսակի:

Ուռուցիկ, կծու, հեզ, խաժ, գանգուր, շվայտ, խելացի, հնազանդ, դեղձան, պարկեշտ, կլոր, ջերմ, գորշ, լաջվարդ, ժանտ, համեստ, լուրթ, ծուռ, թթու, խորամանկ, հարթ, բիրտ, մանր, քաղցր, ծավի, ուղիղ, ծուլ, բիլ, խորդուրդորդ, ճաղատ, նենգ, շիտակ:

առարկայի արտաքին-ձևային հատկանիշ	առարկայի ներքին հատկանիշ	մարդկանց ու կենդանիների բարոյական, մտավոր ու հոգեկան հատկանիշներ	գույներ

- 219.** Տրված հարաբերական ածականները խմբավորեցեք ըստ հետևյալ աղյուսակի: Սատնանշեցեք այն բառերը, որոնք մեկից ավելի իմաստով կարող են մեկնաբանվել:

Ջարե, լեռնային, անստորագիր, պողպատյա, որդիական, գավառական, հողեղեն, գերմանական, հունիսյան, միջնադարյան, մարդակերպ,

գործարանային, գետափնյա, հայկական, տասնամյա, նիզակակիր, օձանման, հետճաշյա, անգլուխ, երևանյան, եղջերավոր, քարակոփ, պղնձե, մորուքավոր, կեսգիշերային, շղթայածև, պոչատ, ձյունաճերմակ, տարեվերջյան, նախապատերազմական, դաշտային:

տեղային-տարածական հատկանիշ	ժամանակային հատկանիշ	կազմության (նյութի) հատկանիշ	վերաբերության (ծագման, պատկանելության, հատկացման) հատկանիշ	ունենալու կամ չունենալու հատկանիշ	նմանության հատկանիշ

220. *Տրված նախադասություններում ածականի բաղդատական աստիճանի կազմության մի ձևը փոխարինեցեք մեկ ուրիշով:*

Նմուշ՝ Օգոստոսն ավելի շոգ ամիս է, քան հունիսը. - Օգոստոսը հունիսից [ավելի] շոգ ամիս է:

1. Ոչ մի կին նրա համար ավելի սիրելի չի լինի, քան դու: 2. Դեռ քան այդ օրերին Ռուբենը, որը մեզանից երկու տարով մեծ էր, ձեռք էր գցել մի փոքրիկ գիրք: 3. Բժշկի խոսքերը նրա սրկած դեղից ավելի ազդեցիկ էին: 4. Կենդանի փայտօջիւն ավելի վտանգավոր է, քան մեռած Նապոլեոնը: 5. Ոչինչ չէր կարող ավելի հետաքրքիր լինել, քան այդ գրույցները: 6. Կոմիտասը օպերաներ չի գրել, բայց դրանից ավելի մեծ գործ է կատարել. հայտնագործել է մեր ազգային երգը:

221. *Կազմեցեք տրված ածականների գերադրական աստիճանի ձևերը:*

Ազնիվ, հին, բարի, նոր, ծանր, զգայուն, սուր, երկար, խոշոր:

222. *Տրված ածականների հատկանիշի տարբեր աստիճանավորումներն արտահայտեցեք բառակազմական միջոցներով:*

Նմուշ՝ չոր - չորուկ, դատարկ - դափ-դատարկ:

Կարմիր, մուգ, երկար, բարձր, թուխ, խոր, դեղին, քաղցր, շեկ :

223. *Դետեյալ նախադասություններում ածականները գործածեցեք գերադրական աստիճանի հնարավոր բոլոր ձևերով (ձևաբանական, չարահյուսական, բառակազմական, ոճական):*

1. Մեծ սենյակի կենտրոնում թոնիրն էր: 2. Դա մեր մեծ նվաճումն է: 3. Մենք մեծ հարգանքով ենք վերաբերվում մեր սիրելի ուսուցիչներին: 4. Նա բարձր դիրքի կիսանի: 5. Ալպյան լեռնաշղթայի բարձր գագաթը

Սոնբլանն է: 6. Հեքիաթները կյանքի լավ դասագիրք են: 7. Սուրենը մեր լավ բարեկամն է: 8. Դա հարցի լավ լուծում է: 9. Բուհն ավարտելուց հետո նա լավ աշխատանք կունենա: 10. Տղաների մեջ ազնիվը Սարգիսն է: 11. Նա ազնիվ մարդ է: 12. Հուզիչ էր շրջանավարտների հրաժեշտի խոսքը: 13. Երեկույթի հուզիչ պահին շրխկոցով բացվեցին դահլիճի լուսամուտների փեղկերը: 14. Առավոտից անհանգիստ էր ծովը: 15. Մեր ընտանիքի անհանգիստ անդամը քույրս է: 16. Դիտարանում տեղադրվեցին հզոր ռադիոդիտակներ: 17. Հայերի համար հեթանոսական աստվածներից հզորը Արամազդն է: 18. Հայկական լեռնաշխարհի խոշոր լճերն են Ուրմիան, Վանը և Սևանը:

224. *Առանձնացրեք համեմատության աստիճան չունեցող որակական ածականները:*

Հպարտ, կույր, խեղճ, գեղեցիկ, չար, հիվանդ, նենգ, պարկեշտ, արու, բարի, վեհ, ազահ, հղի, էգ, ժլատ, վսեմ, համր, պիղծ, ամուրի, խուլ, շիտակ, լավ, արդար, ճերմակ, գծուծ:

225. *Հետևյալ բառակապակցությունների մեջ հարաբերական ածականի իմաստով գործածված բառերն ընդգծեցեք մեկ, որակականի իմաստով գործածվածները՝ երկու գծով:*

Բանաստեղծական ոտք, բանաստեղծական հոգի, արմատական բարեփոխումներ, արմատական բառարան, տարրական քաղաքավարություն, տարրական մասնիկներ, մարդկային հասարակություն, մարդկային վերաբերմունք, ողբերգական ավարտ:

226. *Տրված բառերից առանձնացրեք այն հարաբերական ածականները, որոնք որակական ածականների արժեք են ձեռք բերել, և յուրաքանչյուրի համար համեմատության որևէ աստիճան կազմեցեք:*

Դաշտային, մարդկային, իրիկնային, նվիրական, ահավոր, գավառական, մայիսյան, մյարդային, երեկոյան, ուսանողական, գարնանային, հեղինակավոր, էական, գիտավոր, լեռնական, բարյոական, վտանգավոր, հայրական, պոչավոր, լուսավոր, իտալական, անապատային, կիլիկյան:

227. *Առանձնացրեք այն բառերը, որոնք արտահայտում են և՛ առարկայի, և՛ հատկանիշի իմաստ:*

Ծանր, զիլ, անջրդի, գիծ, խուլ, թանձր, բամբ, դպրոցական, ծովային, աշնանային, օդային, կախարդ, թշնամի, գող, ցամաքային, ազգայ-

նական, արևմտյան, գվարդիական, հորդառատ, խոպան, հյուսիսային, վեհաշուք, շարքային, սիգապանծ:

228 *Տրված բառերով նախադասություններ կամ բառակապակցություններ կազմեցեք դրանք գործածելով թե՛ ածականի, թե՛ գոյականի արժեքով:*

Ավագ, բարբարոս, դավաճան, խավար, հերոս, հով, հսկա, մուր, առևտրական, վիրավոր, բանակային, ազնվական, հրշեջ, հանցագործ, պալատական, զինվորական, ապստամբ:

229 *Տրված գոյականները բառակապակցությունների մեջ գործածեցեք հատկանշային փոխաբերական նշանակությամբ:*
Նմուշ՝ փրփուր - փրփուր լավաշ:

Զնրուխտ, արծաթ, քար, առյուծ, դեզ, ծով, ծաղիկ, գոհար, վարդ:

230 *Տրված բառերով (կամ նրանց բառակազմական հիմքերով) կազմեցեք ածանցավոր ածականներ:*

Նուրբ, ողբալ, քաղաք, կարմիր, ուժ, հուր, թախիծ, աղետ, բույր, փառք, պողպատ, ածել, հարմար, արևմուտք, վախ, մեղմ, համ, վճար, պոչ, վստահել, գմբեթ, լեզու, գրավել, զրնգալ, ծարավ, ձև, կթել:

231 *Տրված վերջածանցավոր ածականները խմբավորեցեք ըստ բառակազմական նշանակությունների:*

Անիծյալ, լուսեղեն, մարմարե, վախկոտ, հանածո, լեզվանի, պղնձե, քնատ, հյութեղ, մտածկոտ, ձուլածո, գեղանի, շահավետ, հնչեղ, գունատ, պահանջկոտ, պողպատյա, բուրավետ, գունեղ, զորեղ, հրեղեն, պոչատ, բրածո, մեռյալ, հարմարավետ, յոթգլխանի:

հարակատար դերբայի իմաստ ունեն	մի բան ունեցող	մի բանից ստացված պատրաստված ծագած	մի բանով հարուստ առատ	մի բանից զուրկ	մի բանի տրամադրված լինելու կամ ենթակայական դերբայի իմաստով

232 *Տրված բաղադրիչներով կազմեցեք ածականներ:*

ա) ածանցավոր

Լույս, աղամանդ, սեր, հուր, համ, գույն, ծիծաղ, բախտ, դառն:

բ) բարդ

Քար, թեթև, երկինք, ազգ, արդյունք, բազում, ոսկի, արագ, ազատ, մեծ, մարդ, երկիր:

գ) բարդածանցավոր

Հին, օտար, դար, հարկ, հազար, գետին, գլուխ, դժվար:

233 *Համադրական բարդ ածականներ կազմեցեք հետևյալ կաղապարներով:*

ա) ածական + գոյական

դ) ածական / մակբայ + բայահիմք

բ) գոյական + գոյական

ե) ածական + ածական

գ) գոյական + բայահիմք

234 *Տրված ածանցներով կազմեցեք ածականներ և գոյականներ:*

	ածական	գոյական
-ան		
-ացի		
-իչ		
-ուա		
-ենի		
-(ա)վոր		
-ուն		
-եղեն		

235 *Տրված բառերով կազմեցեք բարդ ածականներ և գոյականներ (առնվազն 2-ական):*

Գիր, մարդ, սիրտ, ատամ, հող, լույս, ցավ, սյուն, ջուր, կարգ, գլուխ, հուր, տուն:

236 *Հետևյալ բայերից կազմեցեք 1-ական ածական և գոյական: Յուրաքանչյուրի դիմաց գրեցեք որևէ հոմանիշ:*

Նմուշ՝ հմայել - հմայիչ, թովիչ, հմայք, թովչանք:

Համակրել, բուժել, զգվել, ծլվլալ, հուզել, ազդել:

237. *Գրեցեք հին հունական դիցաբանությունից եկած թևավոր խոսքեր, որոնցում լինեն տրված հատուկ անուններից կազմված ածականներ: Բացատրեցեք դրանց նշանակությունը:*

Ավգիոս, Աքիլլես, Գորդիոս, Դամոկլես, Դանայոս, Սիզիփոս (Սիզիֆ), Դերկուլես, Տրոյա, Տանտալոս:

238. *Գրեցեք -հույն բաղադրիչով գունանուններ :*

- ա) բույսերի անուններից
- բ) տարբեր առարկաների անուններից
- գ) մետաղների անուններից

239. *Հետևյալ բառակապակցություններից կազմեցեք ածականներ և դրանք գործածեցեք որևէ գոյականի հետ:*

Վեճ հարուցող, հյուրին մեծարող, միշտ բխող, սիրտ կեղեքող, լուրջ մտածող, բույնն ավերված, աշխարհով մեկ սփռված, նոր տնկված, զարդերով նախշված, երկնքի մեջ մխրճված:

240. *Հետևյալ բառակապակցություններով և նրանցից առաջացած ածականներով նախադասություններ կազմեցեք:*
Նմուշ՝ բաց սիրտ - բացսիրտ:

Բարձր աստիճան, նման օրինակ, քար սիրտ, ոսկե օղ, տաք արյուն, լավ որակ, չար աչք:

241. *Փակագծերում դրված բառերից ածանցման միջոցով կազմեցեք ածականներ: Ուշադրություն դարձրեք բառերի ուղղագրությանը:*

Ա. 1. Առաջին (Ավստրալիա) թերթը լույս է տեսել 1824-ին: 2. Ավստրալիայի հարավային ափի մոտ՝ երկու հրվանդանների միջև, ընկած է (Ավստրալիա) մեծ ծոցը: 3. Ավստրալիայի հարավ-արևելքում գտնվող բարձրավանդակը՝ (Ավստրալիա) Ալպերը, Մեծ լեռնաշղթայի ամենաբարձր մասն է: 4. Գրենլանդիա և Իսլանդիա կղզիների միջև ընկած է (Դանիա) նեղուցը: 5. 19-րդ դարի կեսերի (Դանիա) պատմագրության բնորոշ առանձնահատկությունը սկանդինավիզմն էր՝ հին սկանդինավյան մշակութային ժառանգության փառաբանումը: 6. Դանիան գտնվում է Յուտլանդիա թերակղզու, (Դանիա) արշիպելագի և Բորնհոլմ կղզու վրա:

Բ. 1. Հայկական լեռնաշխարհի ընդարձակ հարթավայրերից մեկը՝ (Արարատ) դաշտը, շրջապատված է Արագած, Գեղամա, Արարատ և Հայկական պար լեռներով: 2. Երևանի, Ջուղայի, Նոր Բայազետի բարձրությունները մտնում են (Արարատ) բարձրադաշտի մեջ: 3. Այս գինիները պատրաստված են (Արարատ) խաղողից: 4. (Ալպեր) լեռնաշղթան Միջերկրական ծովի ափերից ձգվում է մինչև Դանուբի դաշտավայրը: 5. Հայաստանում (Ալպեր) արոտներ կան Գեղամա լեռնաշղթայում, Զանգեզուրի լեռներում, Արագածի բարձունքներում: 6. Երիտասարդ լեռներն առաջացել են (Ալպեր) ծալքավորության հետևանքով:

242. *Կազմեցեք բառակապակցություններ՝ փակագծերում տրված գոյականները գործածելով սեռական հոլովով կամ նրանցից կազմելով հարաբերական ածականներ (գրեցեք մեկ հնարավոր զուգածությունները):*

(Հունգարիա) ապրանք, (Հունգարիա) նախագահ, (դպրոց) քննություն, (դպրոց) դեկավարություն, (նախագահ) աշխատակազմ, (նախագահ) նստավայր, (նախագահ) ընտրություններ, (Աստված) շնորհ, (Աստված) որդի, (Աստված) կամք, (գարուն) ավետաբեր, (գարուն) հեղեղ, (գարուն) տրամադրություն, (գարուն) գալուստ, (գիտություն) բնագավառ, (գիտություն) աշխատանք, (գիտություն) լեզու, (փիլիսոփայություն) հիմնադիր, (փիլիսոփայություն) խորհրդածություն, (պաշտոն) մարմաջ, (պաշտոն) չարաշահում, (պաշտոն) գրություն, (պատմություն) ֆակուլտետ, (պատմություն) քառուղիներ:

243. *Հետևյալ բառերի հետ դիպուկ լրացումներ գործածեցեք:*

ա) թարգմանություն	գ) գործիչ	ե) ընտրություն
բ) վերլուծություն	դ) շարժում	զ) բնակություն

244. *Հետևյալ բառերի հետ լրացումներ գործածեցեք:*

1. *Պական ածանցով*

ա) ոճ	գ) կյանք	ե) ժամանակաշրջան
բ) թերթ	դ) հաշվարկ	զ) բառարան

2. *Պային ածանցով*

ա) երկիր	գ) երեկո	ե) փոփոխություն
բ) գինվոր	դ) աշխատանք	զ) ցուցահանդես

3. *Պավոր ածանցով*

ա) արծակագիր	բ) մարդ	գ) ընկեր	դ) կենդանի
--------------	---------	----------	------------

Ա. Երևում էին լեռները՝ իրենց հովիտներով, երևում էր քաղաքը՝ իր պարիսպներով ու աշտարակներով, երևում էին քաղաքի միմարեթներն ու եկեղեցիների գմբեթները, երևում էր միջնաբերդը՝ իր կերպարանքով, երևում էր ծովը՝ իր ալեբախությամբ:

Բ. Շավիղը, որով անցնում էին կանայք, տեղ-տեղ կորչում էր թփերի ու մացառների մեջ: Փշերը պատառուտում էին նրանց հագուստը և ծվատում մարմինը: Բայց նրանք շարունակում էին իրենց ճանապարհը: Անցնելով մի քանի կիրճեր ու դարուփոսեր՝ հասան մի քարայրի:

Գ. Առավոտ էր: Արեգակի ճառագայթներն անհետանում էին մառախուղի մեջ, որ պատել էր լեռների գագաթները: Անտառները դեռ մրափում էին մռայլի մեջ: Սարերը, դաշտերն ու հովիտները ընկղմված էին խավարի մեջ: Հեռվից բծերի նման երևում էին գեղջուկների տնակները:

246. *Բայական անդամի հետ գործածված ածականն ընդգծեցեք մեկ, գոյականի հետ գործածվածը՝ երկու գծով:*

- Ա. Եվ մի իրիկուն զանգերի երգում
Լսեցի վճիտ խոստումները քո:
Կարծես թե հոգիդ իրիկվա միգում
Կանչում էր անտես... Խաղաղ երեկո:

Ու դողանջները կապույտում անծայր
Թիթեռի նման ճախրում էին դեռ -
Երբ հեռուներում զնգալով անցար,
Որպես մի դողանջ, մի լուսե թիթեռ...

Անցար - լուսավոր, հեռավոր, թեթև,
ճառագայթի պես իրիկնամուտի:
Իսկ սիրտս՝ տխուր, հոգնաբեկ, անթև,
Խմում էր իջնող տազնապը մութի...

Ե. Չարենց

Բ. Օվկիանոսի մեջ ծաղկեփնջի պես մի կղզի կար՝ մշտափթիթ ու բուրունմավետ: Եվ այնտեղ մահ չկար: Ապրում էին ծիլ ու թիթեռ, թև ու թռչուն միշտ պայծառ, միշտ ուրախ, և երբ մոտենում էր թառամելու վայրկյանը, իջնում էր անմահության ցողը նրանց վրա, և նորից մանկանում էին նրանք, թարմ ու զվարթ շողշողում:

....Մարդիկ ... գնում էին անմահության աղբյուրը, որ բխում էր հակինթե ժայռերի կրծքից, լողանում էին լուսեղեն ջրերի մեջ:

Եվ հաղթական կյանքը ծաղկում էր ամենուրեք, մահն անգոր էր մի տերևի վրա ձեռք դնել անգամ:

Ըստ Ավ. Իսահակյանի

217 *Ընդգծեցեք փոխանվանաբար գործածված ածականները:*

Ազահի աչքը մի բուռ հողը կկշտացնի:
Անբամը հաց ուտելիս առողջ է, բամբելիս՝ հիվանդ:
Կուշտը սովածին մամր կբրդի:
Օձի սևն էլ անիծվի, սպիտակն էլ:
Մեծին չլսող ջահելի ոտը քարին կգա:

218 *Տրված նախադասություններում ընդգծված կապակցությունները փոխարինեցեք համապատասխան փոխանուն ածականով:*

1. Բնության մեջ եղած չորս տարրերը՝ կրակը, ջուրը, օդն ու հողն են *ամենից անհրաժեշտ, ամենից կենսական տարրերը*: 2. Խղճուկ սենյակի տափակ պատի փոխարեն անսահմանություն կնկարեն՝ օգտագործելով մի հասարակ ֆոն՝ *ամենահարուստ կապույտ գույնից*: 3. Այսօր, երբ այդ աթոռին ես, մի՛ համարիր, որ դու ես *ամենաարժանավոր մարդը*: 4. Երփնագրի մեջ նա երաժշտություն է փնտրում և ասես լսում է, թե իր վրձնի տակ ինչպես են երգում *կանաչ, կարմիր, կապույտ գույների* տարբեր երանգները, իսկ *դեղին գույնի* մեղեդին հասնում է անհնարին թվացող ելևջների:

219 *Տրված նախադասություններում փոխանուն ածականները փոխարինեցեք համարժեք կապակցություններով:*

1. Բնությունը կապույտը փռել է ծովի վրա, կանաչը հագցրել այգիներին ու անտառներին, այստեղ-այնտեղ էլ պատառներով դրել իր վառ կարմիրը: 2. Նա լավ տղա է, դեմ չեմ, բայց մմանի հետ չեմ ամուսնանա: 3. Թվում էր՝ մշտապես կանաչ այս երկրում էլ շուտով վրա կհասնի ծմեռը՝ իր ճերմակով, բուք ու բորանով: 4. Կանցնի որոշ ժամանակ, և տեսնելով նրա կտավները՝ մեղավորներն իրենց անմեղ կզգան, դժբախտները՝ բախտավոր:

220 *Հետևյալ ածականները փոխանվանաբար գործածեցեք նախադասությունների մեջ:*

Հին, ազնիվ, մեծ, գլխավոր, մանր, փայլուն, կապույտ, աջակողմյան, կենտրոնական, քանասիրական:

251. Լրացրեք հետևյալ առածների ածականները՝ դրանք ընտրելով տրվածներից:

Ծանր, պաղ, բալ, սե, անպառուղ, անհաշի, գորավոր, շիտակ, արդար, ուսե, բալ:

անհաշի
Լեզու կա է, լեզու կա՝ լեղի:
... յուրը ջրի տակ չի մնա: ան
պաղ, պաղ, ... օրվա համար է:
Խելքը ... թագ է, ամեն մարդու գլխին չի լինում:
... Ծառին քար գցող չի լինի:
Հեռավոր տուրքը ... գլխին: անհաշի
... քարը իր տեղում կմնա:
... աղջիկը յոթ տղա արժե:
... խոսքը հանաքով կասեն:
... հնձվորը դաշտում էլ կհնձի, սարում էլ:
... ապուր, շան կերակուր:

252. Տրված առածներում լրացրեք ածականները:

անհաշի
... Ծառին քար գցող շատ կլինի:
... հավը կհաշան կլինի:
... լեզուն օձը բնից կհանի:
... քարը ցեխի մեջ էլ գին ունի:
... մուն զատկին կսագի:
... Երբեք են հավեր են դուրս եկել, ... ծվեր են ածում:

253. Հետևյալ առածների մեջ լրացրեք հականիշ ածականը:

անհաշի
... աչքով աղջիկ առ, քահելի աչքով՝ ծի:
Գիտունի հետ քար քաշիր, ... ուն փլավ մի՛ ուտիր:
Ծանր երկար, խելքը ...
Թուկ երկարն է լավ, խոսքի՝ ...
Գիծը մի քար գցեց ծովը, հազար ... չկարողացան հանել:
Խոսքը մեծին, ջուրը՝ ...
Փորձված քանոն ... մեծունից լավ է:
... Սև սիրտ, ...
... Մինչև ... բարակի, բարակի հոգին դուրս կգա:
Հալալ մազը չի կտրվի, ... գերանը կկտորվի:
Թանկից ... չկա:
Առյուծը առյուծ է՝ եգ լինի թե՛ ... :
Հարուստը օձ կերավ, ասին՝ դեղ է, ... կերավ, ասին՝ սոված է:

254. *Բացատրեցեք ածական բաղադրիչ ունեցող հետևյալ շրջաստ-
թյունների իմաստները: Գտեք այլ օրինակներ:*

ա) սև ոսկի	դ) օդային դարպասներ
բ) սպիտակ ոսկի	ե) կաշվե ձեռնոցներ
գ) սպիտակ ջարդ	զ) կանաչ դեղատուն

255. *Կետադրեցեք համը բնագիրը և ընդգծված ածականները փոխա-
րինեցեք հոմանիշներով:*

Եփրատն այդ կողմերում արագընթաց էր ու առնկաշատ: Նրա
ջրերն անցնում էին գառիկող լանջերի մոտն ու նշենու պուրակների
հոնի թփուտների մոտով: Գետի գուլալ ջրերը ողողում էին ժառոտ
ափերը զարկվում պսպողուն ործաքարերին խշշում ու փրփրում:

Այնտեղ ուր հորդառատ Եփրատն ընդունում էր իր փոքր-ինչ
սակավաջուր բայց մույնքան սորնթագ ու խոխոջուն վտակներից մեկը
մի ախռելի քարածայռ էր ելնում ուղղածիզ լանջակողերով: Ժայռի
երկնաքերծ կատարը եզերում էին բերդի հաստաքեստ պարիսպները
իսկ մուտքի մոտ մի դրոշ էր ծածանվում: Երբ քամին ուղղում էր կարմիր
պաստառը դրոշի վրա գայտուն գծագրվում էին երկգլուխ արծիվը և
կաթողիկոսական զինանշանի խաչը:

Բարձրաքերծ էր քարակետ բերդն ու անառիկ: Կառուցել էին
խոշոռ կոպտատաշ քարաբեկորներից ամրացնելով կապարե հան-
գույցներով: Բազմաշտարակ ամրակուռ բերդ էր դա և ողողկ քարա-
ծայռերն ու դեպի վեր տանող ճանապարհի մեծ թեքությունը առավել
անմատչելի էին դարձնում այն: Դեպի ամրոց տանող գաղտնի ան-
ցումները հսկում էին կաթողիկոսի անվեհեր ու զգոն զինվորները որոնք
թաքնվում էին թեք լանջերի խիտ թփուտների մեջ և թշնամիները երբեք
չէին իմանում որ կողմից են տեղալու անթիվ միզակներն ու նետերը:

Ամրոցը գտնվում էր Կիլիկիայից դուրս բայց նրա սահմանին շատ
մոտ: Այդուհանդերձ հայ եկեղեցու սրբազան հայրերն իրենց
նստավայրի համար ավելի լավ տեղ և նպաստավոր դիրք չէին կարող
գտնել բերդն անվտանգ էր ու աղետի պահին միշտ կարելի էր դիմել
հայրենակիցների օգնությանը: Բացի դրանից կաթողիկոսն աշխատում
էր որքան կարելի է հեռու մնալ արքայից որն անչափ սիրում էր
խառնվել եկեղեցու զանազան գործերին:

Բերդը կառուցել էին բյուզանդացիները և կոչել Զոռմկլա հունական
ամրոց: Դետո այն ձեռքից ձեռք էր անցել հույներից արաբներին
արաբներից հայոց իշխան Գող Վասիլին սակայն Զոռմկլա անունը
մնացել էր անփոփոխ բերդը կանգուն: Դա Կիլիկիո հայոց կաթողիկոսի
աթոռամիստն էր:

Ըստ Թ.Ջուրաբյանի

256. *Հետևյալ հատվածի մեջ գտեք թվականները, որոշեցեք նրանց տեսակները:*

Բառարան գրելը դժվարին ու տանջալից աշխատանք է: Եվրոպացի բառարանագիրներից մեկն ասել է. «Եթե որևէ դատավոր խիստ պատիժ է կամենում մեկին, թող դատապարտի նրան բառարան հորինելու»:

Սեծ բառարաններն ստեղծվել են տքնաջան աշխատանքի շնորհիվ, տասնյակ տարիների ընթացքում: Բավական է նշել, որ Վ. Դալն իր «Толковый словарь живого великорусского языка» բառարանի վրա աշխատել է հիսուներեք տարի: Նոր Հայկազյան բառարանի վրա Գ. Ավետիքյանը, Խ. Սյուրմեյանը և Մ. Ավգերյանն աշխատել են շուրջ հինգ տասնամյակ (լույս է տեսել 1836-37 թթ. Վենետիկում, այն պիտի կազմեր 12 հատոր, բայց ֆինանսական դժվարությունների պատճառով դարձել է երկու սովորածավալ հատոր. պարունակում է շուրջ 55 հազար բառահոդված): Ակադ. Հր. Աճառյանն իր քառահատոր «Արմատական բառարանի» վրա աշխատել է ավելի քան 40 տարի: Գրիմ եղբայրների ծեռնարկած գերմաներենի «Deutsches Wörterbuch» պատմական բառարանի առաջին հատորը լույս է տեսել 1854 թ., իսկ յոթերորդը՝ 1961-ին: Այդ բառարանի վրա աշխատել է հինգ սերունդ: Դանիերենի բացատրական բառարանի միայն տպագրության ընթացքը տևել է 112 տարի, իսկ եթե ավելացնենք նաև բառարանը կազմելու և անհրաժեշտ նյութեր հավաքելու նախապատրաստական աշխատանքները, որ սկսվել էին 1730-ական թվականներին, ապա այդ բառարանը կազմելու և հրատարակելու ընթացքը տևել է շուրջ երկու դար:

Բառարանային ամեն մի բառահոդվածի մշակումը պահանջում է երկար ու մանրազնին պրպտումներ: «Օքսֆորդի բառարանի» խմբագիրներից մեկը պատմում է, որ մի աշխատակից իրեն ասել է, թե 40 ժամ է անհրաժեշտ եղել to set «դնել, տեղավորել, գետեղել» բառահոդվածի նշանակությունները ճշտելու և բացատրելու համար: Խմբագիրն ավելացնում է, որ նույնքան ժամ պահանջվեց այդ բառահոդվածը խմբագրելու համար: Ի դեպ, այս բառարանի՝ «The Oxford English Dictionary»-ի (պարունակում է 400 հազ. բառահոդված) միայն խմբագրական աշխատանքները տևել են 70 տարի:

Ըստ Գ. Գասպարյանի

257. *Թվականների ո՞ր խմբերը չեն գետեղվում բառարաններում, և որո՞նք են տեղ գտնում նրանց մեջ:*

258. *Առանձնացրեք թվականները:*

Չորս հարյուր քսանութ, տասանոց, տասնօրյակ, միլիարդ, եռյակ, երեք հարյուր, քանիցս, երեքական, քսանմեկերորդ, երիցս, քիչ, ինչքան, հինգերորդ, հնգապատիկ, բյուրավոր, հինգ-վեց, հազարավոր,

առաջին, այսքան, վեց-վեց, հարյուրանոց, վերջին, մեկ հինգերորդ, երկու միլիոն, եռօրյա, քառակողմ, երկնիստ, երեք հարյուրերորդական:

259. Դետյալ թվականները խմբավորեցեք ըստ տեսակների:

Տասնյոթ, երկու երրորդ, քառասունմեկերորդ, ինը-տասը, քսան-քսան, հիսուն-վաթսուն, մեկ, հարյուր քսանհինգ, հինգ միլիոն, ութսունական, առաջին, քառորդ, զրո, վաթսունհինգական, հազար, հազար հիսուն, մեկ հինգերորդ, երրորդ, տասներեքերորդ:

Քանակական				Դասական
բազարձակ	բաշխական	կոտորակային	մոտավորական	

260. Փակագծերում տրված թվականներից ըստ անհրաժեշտության կազմեցեք դասական, բաշխական, մոտավորական թվականներ:

Ա. (1) տպագիր գրքերը եղել են փայտափորագիր: Դրանցից հնագույնը համարվում է (12) տախտակից արտատպված այն գիրքը, որն ստեղծվել է Կորեայում (704-751) թվականների միջև ընկած ժամանակահատվածում: Քանի որ այդպիսի գրքերը հեշտ չէին ստեղծվում, մարդկանց շատ սերունդներ փորձում էին ստեղծել առանձին տառերից կազմված տպած: Դա հաջողվեց Յոհան Գուտենբերգին, որի գյուտն արագորեն տարածվեց աշխարհում, և (15) դարի վերջին արդեն գրքեր էին տպագրվում եվրոպայի տարբեր քաղաքներում:

Բ. Հայկական տպագրության հիմնադիր Հակոբ Մեղապարտը (1512) թվականին լույս ընծայեց հայերեն (1) տպագիր գիրքը՝ «Ուրբաթագիրքը», որից (1) օրինակ պահպանվել է Երևանի ազգային գրադարանում և Ե.Չարենցի անվան գրականության թանգարանում: «Պատարագատետրի» (5) օրինակներից պահպանվել են (4)-ը, իսկ (5)-ը հրդեհի զոհ է դարձել Իզմիրում: Մինչև այժմ «Պարզատունարից» հայտնաբերված է (6) օրինակ, որոնցից (2) Վիեննայի Մխիթարյան գրադարանում, (1) օրինակներ կան Երուսաղեմի Հայոց վանքի գրադարանում, Երևանի ազգային գրադարանում և Մաշտոցի անվ. Մատենադարանում:

Գ. (2) հայ տպագրիչը Աբգար Թոխաթեցին է, որը (1560) թվականներին նախ Վենետիկում, ապա Կոստանդնուպոլսում տպագրեց մի շարք գրքեր, այդ թվում հայերեն (1) տպագիր այբբենարանը:

(17) դարում հայկական տպագրություն հիմնվեց Մանայի քաղաքներում Լվովում, Նոր Ջուղայում, Ամստերդամում: Հատկապես կարևոր էր Ամստերդամի հայկական տպագրությունը: Այստեղ գործում էր հայ

տպագրիչների մի ամբողջ խումբ՝ Ոսկան Երևանցու ղեկավարությամբ: (26) տարվա ընթացքում՝ (1660-1686 թթ.), նրանք տպագրեցին մի շարք գրքեր՝ այբբենարաններ, Վ.Այգեկցու «Աղվեսագիրքը», (1) տպագիր Աստվածաշունչը՝ (1222) էջանոց մի հսկա:

Դ. (1) դարի հռոմեացի բնագետ Պլինիոս Ավագը հավաստում է, որ Հայաստանից համաշխարհային շուկա արտահանվող հիմնական ապրանքների ցուցակն սկսվում էր որդան կարմիր ներկով: Այն ստացել են փոքրիկ կարմիր միջատից՝ հայկական որդան կարմիրից, որը տարածված է եղել Արարատյան դաշտում: Հայկական որդան կարմիրը ներկատու հայտնի միջատներից ամենախոշորն է: Նրա էգերը անթև են, ունեն (4-12) մմ երկարություն, իսկ արուները թևավոր են, և նրանց մարմնի երկարությունը (2-3) մմ է: Աշնան էգերը դնում են (750-800) ձու, որոնցից ապրիլի վերջերին և մայիսի սկզբներին դուրս են գալիս թրթուրները: Զարգացման մի քանի փուլ անցնելուց հետո նրանք դառնում են հասուն միջատներ և աշնանը (35-40) օր շարունակ վաղ առավոտյան դուրս են գալիս հողի մակերևույթ: Հենց այդ ժամանակ էլ նրանց հավաքում են ներկ ստանալու համար:

261 *Տրված թվականները խմբավորեցեք ըստ կազմության:*

Քսան, քառասուն, տասը-տասնմեկ, մեկուկես, երեսուներեք, տասնհինգերորդ, միլիոն, տասնմեկ, հիսուն, յոթ-յոթ, ութական, հարյուր երեք, հարյուր, երկու երրորդ, վաթսունվեց, հինգ-հինգ, իննսունական, քսանհինգական, հազար ինը հարյուր քսան, միլիարդ, յոթանասուն տասնհինգ-քսան, ինը, տրիլիոն:

Պարզ	Ածանցավոր	Բարդ		
		կցական	կրկնավոր	հարադրական

262 *Թվականները գրեցեք բառերով:*

1. Իր ջրառատությամբ և ավազանի տարածությամբ (7.180.000 քառ. կմ) ամենամեծ գետի՝ Ամազոնի գլխավոր ակունքը սկիզբ է առնում 4840 մ բարձրությունից և մինչև գետաբերան հոսում՝ ընդունելով մոտ 500 վտակ, որոնցից 20-ն ունեն 1500-3500 կմ երկարություն: Գետի հոսանքի արագությունը 2,5 կմ/ժ է: 2. Ներկայումս աշխարհի տարբեր վայրերում հաշվվում են հայերեն շուրջ 25.000 ամբողջական և 4000 պատառիկ ձեռագրեր: 10.780 ամբողջական և 2000 պատառիկ ձեռագրեր պահվում են Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում: 3. Ըստ Գր.Ամառյանի հաշվումների՝ աշխարհաբար խոսքում հնչյունական կազմը այսպիսի տեսք ունի. ձայնավորներ՝ 41%,

բաղաձայններ՝ 59%, ուստի կարելի է ասել, որ հայերենը երաժշտական, փափուկ և հնչեղ լեզու է: 4. Լուսնի զանգվածը Երկրի զանգվածի 1/81 մասն է: Երկրի մակերևույթի միջին ջերմաստիճանը 14,8° է: 5. Շուրջ 500 մլն տարի առաջ օրվա տևողությունը եղել է 20,8 ժամ:

263. Լրացրեք տառերի թվային արժեքները:

Ա	Ժ	Ճ	Ռ
Բ	Ի	Ս	Ս
Գ	Լ	Յ	Վ
Դ	Խ	Ն	Տ
Ե	Ծ	Շ	Ր
Զ	Հ	Ո	Ց
Է	Յ	Չ	Ի
Ը	Ձ	Պ	Փ
Թ	Ղ	Ջ	Ք

264. Տառերով արտահայտված թվականները գրեցեք թվանշաններով կամ բառերով:

Ա. 1. Մ.թ.ա.189 թվականին, երբ Արտաշես Ա-ն հիմնադրեց Մեծ Հայքի թագավորությունը, Արմավիրը դարձավ նրա մայրաքաղաքը: 2. Հայ իրականության մեջ դասական պատմավեպի հիմնադիրը Ծերենցն է, որի ստեղծագործություններից բացառիկ գեղարվեստական արժեք է ներկայացնում «Երկունք Թ դարու» վեպը: 3. 1868 թվականին Կոստանդնուպոլսում Տիգրան Չուխաջյանն ստեղծել է հայկական ազգային առաջին «Արշակ Բ» օպերան:

Բ. Առաքել Դավրիժեցին (Ժե դար) անցյալի պատմությունը գրելիս օգտագործել է իր ձեռքը հասած բոլոր վավերագրերը: Իր գրքի Ծե գլուխը մի համառոտ ժամանակագրություն է, որն սկսվում է 561 թվականով և վերջանում 1665-ով: Պատմիչը կարգավորում է հիշյալ ժամանակագրությունը, ճշտում դեպքերի հաջորդականությունը և լրացնում իր օրերի ժամանակագրությամբ: Այդպիսի գրավոր հիշատակարանների արդյունք են Լ, ԼԲ, ԼԶ, ԾԱ և այլ գլուխներ:

265. Տրված նախադասություններում թվականները գրեցեք՝

ա) արարական թվանշաններով

1. Հայոց եկեղեցին զանգերի գործածությունն սկսել է տասներորդ դարի երկրորդ կեսից: 2. Հայ գրչության առաջին կենտրոնը Վաղարշապատն է, որտեղ հիմնեցրորդ դարից սկսած՝ գրվել, բազմացվել և Հայաստանի տարբեր կողմեր են առաքվել հայերեն ձեռագրեր: 3. Հազար ութ

հարյուր քսանհինը թվականի սեպտեմբերի տասներկուսից տասներեքի և տասնութից տասնիննի անհաջող փորձերից հետո սեպտեմբերի քսանյոթին ֆրանսիացի բնախույզ, բժիշկ և ֆիզիկոս Ֆրիդրիխ Պարրոտը, խաչատուր Աբովյանը, երկու հայ գյուղացի և երկու ռուս զինվոր լեռնագնացության պատմության մեջ առաջին անգամ հաղթահարել են Մեծ Մասիսի գագաթը, իսկ հոկտեմբերի քսանյոթին բարձրացել Փոքր Մասիս:

բ) հռոմեական թվանշաններով

1. Չորրորդ դարի ստորի եպիսկոպոս Չակոբ Սծբնացին պատմությանը հայտնի առաջին անձնավորությունն է, որը փորձել է բարձրանալ Արարատ լեռը: 2. Հայաստանում հավանաբար առաջին անգամ մ.թ.ա. երկրորդ դարում Գառնիի պարիսպներում է կրաշաղախն օգտագործվել որպես լիցք: 3. Կրաշաղախի լայն օգտագործումը հնարավորություն է տվել չորրորդից յոթերորդ դարերում ստեղծել բազմազան հորինվածքներ ունեցող կառուցվածքներ:

գ) հայերենի այբուբենի տառերով

Մխիթար Գոշի առակներում արտացոլված է հոգևոր և աշխարհիկ դասերի պայքարը. հետաքրքրական են ժողովածուի 6-րդ, 114-րդ, 121-րդ, 104-րդ առակները: Գոշի կարծիքով տարբեր ժամանակներում տարբեր արհեստներ կարող են մեծարելի լինել (168), ըստ որում նրանցից «հասարակաց օգտակարն պատուական է», քանի որ չկա «ոչինչ պատուական, քան զհասարակաց օգուտն» (67):

266 *Թվականի հետ գոյականն ի՞նչ թվով է գործածվել և ինչո՞ւ:*

1. Մատենադարանի ամենամեծ ձեռագիրը կազմված է հորթի ավելի քան 600 կաշվից: 2. XI դարի վերջին տասնամյակներից Կիլիկիայում հայկական թագավորության ստեղծումը նպաստեց միջին գրական հայերենի դիրքերի ուժեղացմանը, իսկ XII-XIV դարերում այն, իբրև պետական լեզու, նորմավորվեց և միասնականացավ: 3. Գերմանացի լեզվաբան Յ.Յյուլբշմանը ճիշտ ստուգաբանել է հայերեն 1971 հասարակ անուն և 217 հատուկ անուն: 4. Հր.Աճառյանի «Հայերեն արմատական բառարանում» տեղ գտած շուրջ 11.000 արմատական բառերից, ըստ Գ.Ջահուկյանի հաշվումների, ժամանակակից հայերենում գործածական է շուրջ 4000-ը: 5. Պ.Սևակն իր չափածո ստեղծագործություններում գործածել է 14.200 բառ, ստեղծել 1150 նոր կազմություններ: 6. Մեծանուն երաժիշտը, անհուն կարողը սրտում, 15 տարի ապրեց հայրենիքից հեռու: Այդ 15 տարիներն այնուամենայնիվ լի էին ստեղծագործական վերելքներով ու վայրէջքներով: 7. Տարբեր մատենադարանների մոտավորապես 200 հայերեն գրչագրեր պարունակում են առակների ամբողջական ժողովածուներ կամ մասնակի ընդօրինակություններ: 8. 1512-1513 թթ. Հ. Մեղապարտը հավանաբար լույս է ընծայել 6 գիրք, որոնցից այժմ պահպանված է 5-ը: 9. Նույն խնդիրը հազար ու մի լուծում է ունենում:

267. *Փակագծերում տրված գոյականները գործածեցեք եզակի կամ հոգնակի թվով:*

ա) XIII դարի 50-60-ական (թվական) Թորոս Ռոսլինն ապրում էր ստեղծագործական ամենածաղկուն շրջանը: 12 (տարի) ընթացքում (1256-1268 /թվական/) նա պատկերազարդում է 7 տարբեր (ծեռագիր) , որոնցից 5 (ծեռագիր) ինքն էլ արտագրել է:

բ) «Օգուտ բժշկութեան» գրքում Ամիրդովլաթ Ամասիացին ընդարձակ էջեր է նվիրել մարդակազմությանը: Ըստ նրա, տղամարդու կմախքը կազմված է 248, կնոջը՝ 252 մեծ ու փոքր (ոսկոր): Ամիրդովլաթը կռահել է մարդու 5 (զգայարան) և գլխուղեղի ֆիզիոլոգիական համագործակցությունը: Նա ճշտել է նաև 300 կարևոր (դեղամիջոց) հատկությունները և այբբենական սկզբունքով կազմել դեղագիտական համարագիտարան՝ դեղամիջոցներից յուրաքանչյուրն անվանելով 5 տարբեր (տերմին)՝ հայերեն, լատիներեն, ֆրանսերեն, արաբերեն և պարսկերեն:

գ) Հեթանոսական շրջանից են գալիս հին հայկական ամսանունները, որոնք Հայաստանում գործածվել են նաև միջին դարերում: Ըստ որում հայերն ունեցել են ոչ թե 12 (ամիս), ինչպես այժմ է, այլ 13 (ամիս): 12 (ամիս) յուրաքանչյուրն ունեցել է 30 (օր), իսկ հավելյալ ամիսը՝ 5: Նախաքրիստոնեական հայկական տոմարում անուններ են ունեցել ոչ միայն 13 (ամիս), այլև ամսվա 30 (օր) ամեն մեկը և նույնիսկ օրվա ժամերը: Ա. Շիրակացու «Պատճեն տումարի» աշխատության մեջ բերված են ամիսների, օրերի և օրվա 24 (ժամ) հայկական անունները:

268. *Փոխանուն թվականները փոխարինեցեք համապատասխան կապակցություններով, իսկ շղատառով կապակցությունները՝ փոխանուն թվականներով:*

Ա. 1. Տիգրանյանը քառասունհինգին մոտ մարդ էր՝ սպիտակող քունքերով: 2. Ահա չորսը հասան ինքնաթիռին ու բարձրացան աստիճաններով: 3. Նա տխուր մտածեց, որ իր տղան էլ կարող էր այդ հինգի մեջ լինել: 4. -Աղջիկս երեք հրաշալի գավակ ունի, սակայն չորրորդի մասին մտածել անգամ չի ուզում,-ցավով ասում էր մայրը: 5. Քսանութից գրականությունն իրենց չսիրած առարկան էին համարել տասնութը:

Բ. 1. Վտանգի պահին ոչ թե մեր սովորական հինգ զգայարանները, այլ միայն վեցերորդ զգայարանն է օգնում ճիշտ կողմնորոշվելու: 2. Ուսուցիչները նստել էին երկար սեղանի շուրջը. մի քանիսը գրավոր էին ուղղում, երկու ուսուցիչ՝ շախմատ էին խաղում: 3. Կատարվածի մասին չորս մարդ գիտեն, և ինձ թվում է՝ հինգերորդ մարդը չի իմանա: 4. Քո տասներորդ դասարանն այս տարի ավարտում է, մյուս տարի քեզ երկու իններորդ դասարան կտանք:

269 *Հոյովեցեք երկու, տասը, երրորդ թվականները և գործածեցեք նախադասությունների մեջ:*

270 *Չետևյալ բառակապակցություններից կազմեցեք՝*

ա) ածականներ

Չորս սյուն ունեցող, երեք օրվա, երեք անկյուն ունեցող, երկու դեմք ունեցող, չորս տարվա, հինգ հարկ ունեցող, ութ տարեկան, երկու ժամվա, երկու կենսակերպ ունեցող (երկու տարբեր միջավայրերում ապրող), մի աչք ունեցող, վեց ամսվա, յոթ գլուխ ունեցող, երկու կողմ ունեցող, հազար տարվա:

բ) գոյականներ

Տասն օր, հինգ տարի, մեկ ամիս, ութ ոտք ունեցող, հարյուր տարի, յոթ ամիս, ութ հոգուց բաղկացած, հազար տարի, չորս ոտք ունեցող (կենդանի), չորս հոգուց բաղկացած, երեք ամիս, երեք հոգուց բաղկացած, երեք ոտք ունեցող:

271 *Լրացրեք համապատասխան թվականները:*

Ուզողի երեսը սև, չտվողի-ը:

.... չափիր, կտրիր:

Գիտունին՝, անգետին՝

Մի ունեցիր դահեկան, ունեցիր բարեկամ:

.... մատիցդ որ մեկը կտրես, արյուն դուրս կգա:

Բերնեբերան, բերան:

.... խելքը լավ է, ավելի լավ:

Հերոսը անգամ է մեռնում, վախկոտը՝

272 *Լրացրեք անհրաժեշտ թվականները (բառերով կամ թվերով):*

ա) Լեզվաբաններն ընդունում են հայերենի զարգացման հետևյալ փուլերը՝ նախագրային հայերեն (կազմավորման շրջանից մինչև դարը), հին հայերեն կամ գրաբար (.... դարից մինչև դարը), միջին հայերեն (.... - դդ.), աշխարհաբար կամ մոր հայերեն (.... դարից մինչև մեր ժամանակները):

բ) Մեսրոպ Մաշտոցը հայոց գիրն ստեղծել է թվականին: Հայոց այբուբենն ունի տառ՝ հնչույթի համար (.... ձայնավոր և բաղաձայն):

գ) Ըստ Հր.Աճառյանի տվյալների՝ հայերենում հնդեվրոպական արմատների թիվը հասնում է շուրջ-ի, հետագա ուսումնասիրությունների տվյալներով դրանց քանակն անցնում է-ից:

դ) Գոաբարով են ստեղծագործել քերթողահայր Մովսես Խորենացին, Եղիշեն (.... դ.), Դավիթ Անհաղթը (.... դդ.), Անանիա Շիրակացին (.... դ.), Գրիգոր Նարեկացին (.... դ.) և ուրիշներ, միջին հայերենով՝ Մխիթար Չերացին (.... դ.), Մխիթար Գոշը և Վարդան Այգեկցին (....դդ.), Նահապետ Քուչակը (.... դ.) և այլք: Հայ միջնադարյան գրականության վերջին ներկայացուցիչը Սայաթ-Նովան է (.... դ.):

273 *Պրեցեք տրված կայուն բառակապակցությունների իմաստները: Դրանցով նախադասություններ կազմեցեք:*

- ա) առաջին մեծության աստղ
- բ) երկրորդ ջութակ
- գ) երրորդ աշխարհի երկրներ
- դ) չորրորդ իշխանություն

- ե) սայլի հինգերորդ անիվ
- զ) վեցերորդ զգայարան
- է) յոթերորդ երկինք
- ը) ութերորդ հրաշալիք

274 *Տեքստը պարբերությունների բաժանեցեք (հարկ եղած դեպքում նաև համարակալեցեք): Ձևավորման ի՞նչ տարբերակ կարող եք առաջարկել:*

ՀԱՅՈՑ ԱՄՍԱՆՈՒՆՆԵՐԸ, ՕՐԱՆՈՒՆՆԵՐԸ, ԺԱՄԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Հեթանոս հայերը (պարսիկների և եգիպտացիների նման) ունեցել են ոչ թե 12 ամիս, այլ 13, որից 12-ը երեսնական օրով, իսկ մեկը՝ 5 օրով: Հայկական ամիսներն ունեցել են հետևյալ անունները՝ Նավասարդ, Հոռի, Սահմի, Տրե, Քաղոց, Արաց, Մեհեկան, Արեգ, Ահեկան, Մարեթի, Մարգաց, Հրոտից, Ավելյաց: Հայկական տոմարում անուններ են ունեցել ոչ միայն ամիսները, այլև ամսվա բոլոր օրերը: Հայոց օրանուններն են՝ Արեգ, Հրանդ, Արամ, Մարգար, Աիրանք, Մազեգ, Աստղիկ, Միհր, Չոպաբեր, Մուրց, Երեզկան, Անի, Պարխար, Վանատուր, Արամազդ, Մանի, Ասակ, Մասիս, Անահիտ, Արագած, Գրգուռ, Կորդուիք, Ծմակ, Լուսնակ, Ցրոն (Սփյուռ), Նպատ, Վահագն, Սիմ, Վարագ, Գիշերավոր: Հայկական ամսօրերից ամեն մեկը նվիրված է եղել հայկական հեթանոսական աստվածներին՝ Արեգ, Աստղիկ, Միհր, Անահիտ, սրբազան համարված վայրերին՝ Անի, Մասիս, Արագած և այլն: Հին հայկական տոմարում իրենց անուններն են ունեցել օրվա 24 ժամերը: Գիշերային ժամեր՝ Խավարակ, Աղջամուղջ, Մթացյալ, Շաղավուտ, Կամավուտ, Բավական, Խավթափյալ (Հավթափյալ), Գիզակ, Լուսածեմ, Առավուտ, Լուսափայլ, Փայլածու: Տերեկային ժամեր՝ Այգ, Ծայգ, Ջորացյալ (Ջայրացյալ), Ճառագայթյալ, Շառավիղյալ, Երկրատես, Շանթակալ, Հրակաթ, Հուրթափյալ, Թաղանթյալ, Առավար, Արփող: Ինչպես ուրիշ ժողովուրդներ, այնպես էլ հայերը օրը ժամերի բաժանելուն անցնելուց առաջ հնագույն ժամանակներում այն սովորաբար բաժանել են պահերի: Տերեկը և գիշերը ունեցել են երեքական պահ՝ յուրաքանչյուրը չորսժամյա տևողությամբ: Նշվում են հետևյալ հավանական անունները: Տերեկային պահեր և դրանց մասերը՝ առաջին պահ՝ Արշալույս, Այգ և Լուսադեմ,

Աղոթարան, երկրորդ պահ՝ Առավոտ, երրորդ պահ՝ Երեկո, Արևմուտք:
Գիշերային պահեր և դրանց մասերը՝ առաջին պահ՝ Խաղաղական, Ցայգ,
երկրորդ պահ Գիշեր, Հասարակ կամ Խոր գիշեր, երրորդ պահ՝ Հավախոս:

275. Կարդացեք բանաստեղծությունը և մանրապատումը:
ա) Գտեք գոյականներն ու ածականները:

ԱՐՑՈՒՆՔ

Խորհրդավոր է իմ ծնունդն այնպես...

Ցավից եմ ծնվում,

Ուրեմն պիտի ցավի սև կաթիլ

Ու տառապանքի սև ցող լինեի,

Կարմիր-լինեի, ինչպես ճիչն արյան,

Կամ դեղին, ինչպես լեղին մորմոքի...

Սակայն վճիտ եմ

Իբրև աստղի ցող:

Երևի անհայտ իմ ճանապարհին

Անցնում մարդկային տաք սրտի միջով,

Այնտեղ եմ թողնում

Իմ սևն ու լեղին,

Այնտեղ եմ թողնում

Ալ ճիչը արյան

Եվ հետո միայն հասնում աչքերին:

Ու չեմ զարմանում, որ սիրտը մարդու

ճաքում է հանկարծ

Ու պատառոտվում...

Վ. Դավթյան

բ) Գտեք թվականները, որոշեցեք տեսակները:

Արցունքը անգույն հեղուկ է՝ բաղկացած իննսունութ ամբողջ մեկ տասնորդական տոկոս ջրից, մեկ ամբողջ քառասունվեց տոկոս օրգանական աղերից և զրո ամբողջ չորս տասներորդական տոկոս սեղանի աղից:

Բայց արդյո՞ք այդպես է:

Օ՛, եթե արցունքներն իրենք լեզու առնեին և ասեին, թե ինչ են իրենք իսկապե՛ս...

Դ. Դեմիրճյան

գ) Շարադրություն գրեցեք տրված թեմաներից որևէ մեկով:

1. Երջանկության արցունքները
2. Հիշում եմ տատիս գաղտնի արցունքները
3. Եթե արցունքները լեզու առնեին

276 *Գտեք դերանունները, որոշեցեք նրանց տեսակները:*

Թե ինձանով է իմ կյանքն սկսվում, երա՛կ իմ արյան,
Որտեղի՞ց քո մեջ վայրենի թախիծն այս քարեդարյան:
Թե ամենայն ինչ ցնդում է, ինչպես մշուշն ու քամին,
Ինչու՞ եմ հապա դեռ սիրահարված ես Շամիրամին:
Ինչու՞ եմ, ասա՛, դեռ այսքան խոցված, այսքան կարեվեր,
Սեփական խաչս ուսերիս առած՝ ելնում սարն ի վեր:

Թե ինձանով է ավարտվում, իրոք, կյանքն իմ սեփական,
Ինչու՞ է հապա իմ մեջ մորմոքում մթին ապագան...

Ես ամեն գիշեր գնում եմ այնտեղ,
Կանգնում եմ այնտեղ ու ոգիանում...
Ու պետք չէ ինձ մոմ, ու պետք չէ կանթեղ,
Մի ուրիշ լույս եմ ես ինձ հետ տանում:
Տունս կքել է իր բախտին հլու,
Մանկության բույր է օդում թրթռում...
Այնքան բան ունենք իրար ասելու
Եվ դրա համար լռում ենք, լռում:
Ահագնանում է լռությունն այդ մեծ,
Ժամանակն անգամ իր շունչն է պահել,
Գիտեմ, չի լսել նա այլ մի անեծք,
Որ այդքան լուռ է ու այդքան ահեղ...

Վ. Դավթյան

277 *Չետկյալ դերանունները դասավորեցեք ըստ տեսակների:*

Միմյանց, ով, այդտեղ, միևնույն, ուր, որոշ, դա, այսչափ, ամեն,
ինչ-որ, այլ, սույն, դու, ինչ, յուրաքանչյուր, ոմն, մեկը, ոչ ոք, նա, իրար,
քանի, համայն, նույն, ես, որ, ինչպիսի, բոլոր, մյուս, ինքս, մեկմեկու,
երբ, որքան, ինքդ, ամենայն, ուրիշ, ոչինչ, այսինչ, ինքը, ինչ-ինչ, ոչ մի,
որևէ, ոչ մեկը, որևիցե, մի քանի, այնքան, սա, այսպիսի:

անձնա- կան	ցուցական	փոխա- դարձ	հարցադա- րարեծրա- կան	որոշյալ	անորոշ	ժխտական

278. Բաց թողնված տեղերում գրեցեք անձնական դերանուններ:

1. Հայտնվեցին հովիվները. մեկը կրակի մոտ նետեց եղջյուրը փշրված մի այծ: 2. Սարդը շարունակեց ճանապարհը: 3. Սի պահ թվաց, թե արևն շռայլ ճառագայթները հավաքեց այսօրվա վրայից: 4. Լևոնը նկատեց բժշկին ու վախից կորցրեց: 5. Բժիշկը էլ չնկատեց, թե ինչ հուշեց 6. Ուղիք կանգնեցինք ու կամաց-կամաց շարժվեցինք, իսկ աղջիկները չհետևեցին մնացին պուրակում: 7. Ծերունին չէր վշտանում, որ մարդիկ չեն նկատում, թեև կուզեր ծպտալ, խոսել հետ: 8. Երկուսով գնացեք, իսկ հետո կմիանամ ..., -ասաց Գևորգը՝ նայելով մեկ ինձ, մեկ Դավթին:

279. Անձնական դերանունները խմբավորեցեք ըստ հոլովվելու հատկանիշի:

Դոլովվող		Չհոլովվող
դերանվանական	անվանական	

280. Ես, դու, նա/ ինքը դերանունները գործածեցեք հետևյալ կապերի հետ:

- ա) հետո, պես, հետ, համար, առաջ, մասին, մոտ
բ) նման, չափ, բացի, վրա, փոխարեն, մեջ

281. Նախադասություններ կազմեցեք ես, ես ինքս, ինքս անձնական դերանուններով և բացատրեցեք նրանց իմաստային-ոճական առանձնահատկությունները:

282. Բացատրեցեք անձնական դերանվան՝ հոգնակի թվով գործածվելու իմաստային-ոճական նշանակությունը:

ա) Գրքի առաջաբանում հեղինակը գրում է. «Այս գործին մենք ձեռնամուխ ենք եղել տակավին երիտասարդ տարիքում...»:

բ) «Սիրելի՛ ուսուցիչ, Ձեզ գրում է Ձեր խոնարհ աշակերտը: Հնարավոր է, որ Դուք մոռացած լինեք ինձ՝ հազարավորներից մեկիս, բայց Ձեզ ես չեմ կարող մոռանալ»:

գ) Այդ օրվա անչափ տհաճ բացահայտումից հետո լաբորատորիայի վարիչ Վարդան Հունանյանն այսպես դիմեց իր ընկերոջը.

-Այսուհետև Դուք կարող եք մենակ շարունակել գործը. մեր ճանապարհները բաժանվեցին:

դ) Արքայի հրովարտական գրված էր. «Ի լուր ամենքի, այսօրվանից մենք թեթևացնում ենք ժողովրդից զանձվող հարկը»:

283. *Քաղաքավարական հոգնակիի տարբեր հոլովածներով մի երկտող գրեցեք, որ ուղղված լինի հանրահայտ երգչի կամ որևէ պարբերականի խմբագրի:*

284. *Գեղարվեստական գրականությունից օրինակներ բերեք, որոնցում անձնական դերանունները գործածված լինեն կենդանիների և իրերի անունների փոխարեն:*

285. *Բառեր կազմեցեք ինքն, յուր և ես դերանուններով:*

286. *Ցուցական դերանունները խմբավորեցեք ըստ հետևյալ գծապատկերի:*

առարկա մատնանշող դերանուններ	առարկայի հատկություն մատնանշող դերանուններ	գործողության հատկանիշ մատնանշող դերանուններ

287. *Սա, դա, նա դերանունների իմաստային յուրահատկությունները բացատրեցեք համապատասխան նախադասությունների միջոցով:*

288. *Ցուցական դերանունները խմբավորեցեք ըստ հոլովման տիպի:*

անվանական	դերանվանական	չեն հոլովվում

289. *Նախադասություններ կազմեցեք՝ այս, այդ, այն դերանունները գործածելով հատկանշային և առարկայական նշանակություններով:*

290. *Բաց թողնված տեղերում գրեցեք՝*

ա) ցուցական դերանուններ

1. Այն, որքան հաճախ ենք վարվում: 2. Առավոտյան գնում են նրա սենյակը, բայց նրան չեն գտնում: 3. Անցյալ տարի գարնանը վարդերի ճիշտ մի փունջ էլ կնոջս նվիրեցի: 4. Մարդիկ են զալու տարբեր ճանապարհներով, բայց հեռանալիս ուղին են բռնելու: 5. գունազարդ էին, գեղեցիկ, որ թվում էր՝ ծիածանն է երկնքից իջել: 6. բուժքույրը քննիչին ասաց, որ հիվանդի կինը ցերեկն էլ է նրա մոտ անցկացնում, գիշերն էլ:

բ) փոխադարձ դերանուններ

1. Մարդիկ ակնածանքով ճանապարհ էին տալիս անծանոթ երիտասարդին, քչփչում հետ: 2. Հեռու հորիզոնում ինչ-որ գիծ նորից թափանցել էր ծովն ու երկինքը: 3. Գլխարկն այնպես էր նստել գլխին,

ասես այդ գլուխն ու գլխարկը համար էին ստեղծվել: 4. Տարբեր երկրներում ապրող գիտնականները վաղուց էին հետաքրքրվում ... :

291 *Հարցական դերանունները խմբավորեցեք ըստ համապատասխան հարաբերակցության:*

Դ ե ր ա ն ու ն ր		հ ա ր ա բ ե ր ա կ ի ց է	
գոյականին	ածականին	բվականին	մակբային

292. *Կարդացեք բնագիրը և նրանից բխող հարցեր ձևակերպեցեք՝ օգտագործելով հարցական դերանուններ:*

Ա. Միջնադարյան Հայաստանում վանքերը հարուստ տնտեսություններ ունեին: Ամառվա ամիսներին վանքապատկան անասուններին քշում էին լեռնային արոտավայրերը: Լեռնային վատ ճանապարհների պատճառով շատ դժվար էր ամեն օր կաթը վանք հասցնել: Հնարավորության դեպքում տվյալ վայրում կառուցում էին կաթնամուղներ՝ թրծած կավից խողովակաշարեր: Այդպիսին կար Բյուրականում, որը էջմիածնի վանքի ամառանոցն էր: Անասուններն արածում էին Արագածի լանջերին, որտեղից էլ կաթը խողովակներով ուղարկվում էր Բյուրական:

Բ. Վաղուց, շատ վաղուց մի արքայադուստր էր ապրում: Եվ ահա մի օր նա որոշեց ճանապարհորդել: Նրա ուղևորության մասին չինական հնագույն տարեգրություններում ոչինչ չէր պահպանվի, եթե արքայադուստրը գեղեցիկ ծաղիկներով զարդարված զարմանալի գլխարկ դրած չլիներ: Ծաղիկների մեջ թաքցված էին մետաքսի բոժոժներ: Դրանք արքայադուստրը տանում էր Հնդկաստանում ապրող իր սիրեցյալի համար:

Այս դեպքը կատարվել է մ.թ.ա. XV դարում և գաղտնիքի առևանգման առաջին օրինակներից մեկն է:

293 *Հարցական դերանունները խմբավորեցեք ըստ հոլովման տիպի:*

անվանական	դերանվանական	չհոլովվող

294 *Բաց թողնված տեղերում գրեցեք հարցահարաբերական դերանուններ:*

1. Հիմա ենք հասկանում, թե անտարբեր ենք եղել այդ մարդու հանդեպ: 2. ձեռքով են կառուցվել այս շենքերը, պողոտաներն ու փողոցները: 3. Ջարմանքով նայում ես շուրջդ ու մտածում, թե է կյանքն այսպիսին դարձել: 4. Միայն նա կասի՝ է կատարվել այստեղ: 5. լավ կզգար այդ մարդն իրեն, կխաղաղվեր նրա փոթորկ-

ված հոգին: 6. Կասի, թե մեր քաղաքում հայտնվեցին այդ փոխադրամիջոցները: 7.-Ներեցե՛ք,-դիմեց նա վշտահար մորը,-հիվանդը Ձեր երեխան է: 8. Դեպի վանք տանող ճանապարհներն անցնում էին նեղ արահետներով, անհատակ վիհի եզրերով, հազիվ մի մարդ կարող էր անցնել: 9. Սա մի անգնահատելի գանձ է, Դուք պարզեցիք ինձ: 10.Երանի նրան, հայրենական հարկի տակ հանգչում է հիմա:

295. *Յետևյալ նախադասություններում որոշեցեք ինչ դերանվան նշանակությունները՝ դրանք արտահայտող միավորներն ընտրելով տրվածներից:*

Ինչպիսի, ինչքան, ո՛չ...ո՛չ..., թե՛ թե՛, ինչու՞, մի՞թե, ա՛յ թե, որ, երբ/հենց:

ա) –Ի՞նչ պիտի վճարեմ այս թանկարժեք քարերի համար,- հետաքրքրվեց տիկինը:

բ) Ի՞նչ երգ, ի՞նչ մեղեդի. աղմուկ էր ու ճիչ:

գ) –Ի՞նչ, դուք կարծում եք, թե չենք կռահել գիշերվա անցուդարձի պատճառը,-խորամանկ ժպտաց նա:

դ) Ինչ ես, ինչ դու ստել չենք կարողանում:

ե) Պա՛հ, ինչ էլ միամիտն ես:

զ) –Ի՞նչ ես խեթ-խեթ նայում ինձ,- զարմացավ տանտերը:

է) Չորրորդ օրն է, ինչ շարունակվում է հանքափորների գործադուլը:

ը) Ինչ սկսվեցին այս անձրևները, քույրս հանգիստը կորցրեց:

թ) Երիտասարդը դուրս նայեց և բացականչեց.

–Ի՞նչ հիասքանչ տեսարան է:

296. *Բառակապակցությունների փոխարեն հետևյալ հարցերին պատասխանող բառեր գրեցեք:*

Ո՛վ

ա) թանկարժեք քարեր վաճառող

բ) նույն երկրի քաղաքացիներ

գ) ձեռագիր մատյաններ արտագրող

դ) դատարանի վճիռն ի կատար ածող պաշտոնյա

ե) ծաղիկներ աճեցնող, նրանց նոր տեսակներ ստացող մարդ

զ) կառավարության ղեկավարը

Ի՞նչ

ա) կաթողիկոսի նստավայրը

բ) իր վրա ինքնաթիռ ունեցող մավ

գ) մահվան մասին տեղեկացնող հայտարարություն

դ) վիրաբուժական սուր դանակ

ե) բենզին փոխադրող մեքենա

զ) տաք և չոր քամի

297. Ուրբան, ինչպիսի, ինչ, քանի դերանունները նախադասությունների մեջ գործածեցեք հարցական և բացականչական հնչերանգներով:

298. Ով, ինչ, ուր, երբ դերանունները նախադասությունների մեջ գործածեցեք հարցում արտահայտող և նախադասություններ կապակցող բառերի արժեքով:

299. «Անպատասխան հարցեր» վերնագրով փոքրիկ շարադրություն գրեցեք՝ գործածելով հարցական դերանուններ:

300. Որոշյալ դերանունները խմբավորեցեք ըստ նրանց արտահայտած իմաստների:

Որոշյալ դերանուններ, որոնք ցույց են տալիս՝	
առարկաների, նրանց քանակի ընդհանուր ամբողջությունը	
առարկաների, նրանց քանակի ամբողջությունը՝ նրա մեջ մղտնող առարկաներն առանձին-առանձին մատնանշելով	
մի առանձին առարկայի հավաքական կամ ոչ հավաքական ամբողջությունը	

301. Բաց թողնված տեղերում գրեցեք որոշյալ դերանուններ:

1. Թվում էր՝ աննշան դեպք էր, բայց խորապես հուզեց: 2. ...գիշեր ծերունին աչք չկացրեց: 3. անգամ այդ ճանապարհով անցնելիս տխրում էր քաջ հայդուկը: 4. Մութն ընկնելուն պես այդ անառիկ ամրոցը սարսափազդու տպավորություն էր թողնում անցորդի վրա: 5. Մահն հաշտեցրել էր նրա հետ, աշխատում էր իր վշտակցությունը հայտնել ժառանգներին: 6. Դատական բժիշկն մանրամասնությամբ ուսումնասիրել էր փորձաքննության արդյունքները:

302. Որոշյալ դերանունները խմբավորեցեք ըստ հոլովվելու հատկանիշի: Որոշեցեք հոլովման տեսակը:

հոլովվող	չհոլովվող

303. *Նախադասություններ կազմեցեք թե՛ առարկայական, թե՛ հատկանշային իմաստներով գործածվող որոշյալ դերանուններով:*

304. *Բանաստեղծական տողեր հիշեցեք, որոնցում գործածված լինեն անձնական, ցուցական, հարցական և որոշյալ դերանուններ:*

305. *Անորոշ դերանունները խմբավորեցեք ըստ նրանց արտահայտած իմաստների:*

<i>մեկից ավելի առարկա ակնարկող, այսինքն՝ հոգնակիի իմաստ ունեցող դերանուններ</i>	<i>մեկ առարկա ակնարկող, այսինքն՝ եզակիի իմաստ ունեցող դերանուններ</i>

306. *Բաց թողնված տեղերում գրեցեք անորոշ դերանուններ:*

1. Գորշավուն ստվարաթղթի վրա բան էր գրված, որ արդեն անընթեռնելի էր դարձել: 2. Հասնելով շենքի՝ նա կանգ առավ, նայեց շուրջը և ներս մտավ: 3. Մեքենան ուղղություն վերցրեց: 4. Հագիվ թե գար ու կեսգիշերին բուռն խանգարեր. անձրևն էր փսփսում պատուհանիս տակ: 5. Մի վայրկյան լուռ կանգնելուց հետո հեռացանք. այդտեղ այլևս անելիք չուներինք: 6. Անցան ևս խաղաղ տարիներ, և ծեր գիտնականը զգաց մոտալուտ վախճանք: 7. Հյուրերից արդեն դուրս էին եկել պատշգամբ՝ մաքուր օդ շնչելու: 8. Ընթրիքի ժամանակ նրա դեմքին տիպիկ զգացման արտահայտություն չկար: 9. Սրտի թրթիռով հիշում եմ մեր հին թաղամասը, բայց նա կարծես չի էլ եղել ..:: 10. Նա կարողացավ հստակ հասկացնել, որ դեղը կարելի է գնել միայն իր միջոցով:

307. *Թվարկեցեք այն անորոշ դերանունները, որոնք կարող են հոլովվել:*

308. *Կապակցություններ կազմեցեք այն անորոշ դերանուններով, որոնց հետ կարելի է գործածել թե՛ եզակի, թե՛ հոգնակի թվով գոյականներ:*

309. *Բոլոր, որևէ, ինչ-ինչ, ոչ մի, յուրաքանչյուր, ամեն, ողջ, ոմն, որոշ դերանունների հետ գործածեցեք եզակի կամ հոգնակի թվով գոյականներ:*

310. *Մի և մեկ բառերը նախադասությունների մեջ գործածեցեք թվականի և դերանվան նշանակություններով:*

311 *Բաց թողնված տեղերում գրեցեք ժխտական դերանուններ:*

1. չնկատեց, թե տարեց բժիշկը ե՞րբ դուրս եկավ հիվանդասենյակից: 2. Երկար ժամանակ նրանցից չէր համարձակվում խոսել: 3. Գուլների այս համադրությունից էլ չստացվեց: 4. Արտասովոր ապակիների միջից բան չէր երևում: 5. Թանգարանի դահլիճներում գրեթե չէր փոխվել, ցուցանմուշ կարծես չէր տեղաշարժվել. զոդության մասին չէր կասկածում, աշխատակիցներից մտքով նման բան չէր էլ անցնի:

312 *Լրացրեք հետևյալ աղյուսակը:*

Որ, ոմն, որքան, սա, յուրաքանչյուր, ինքը, ուրիշ, ոչ մեկը, ո՞վ, այդ, ամբողջ, դու, միևնույն, ուր, ամենքը, ողջ, ի՞նչ, դա, ամեն ոք, բոլոր:

տ ե ս ա կ ր	ե գ ա կ ի	հ ո գ ն ա կ ի
անձնական	ես	մենք
Հարցական	ե՞րբ	-

313 *Առանձնացրեք հոլովման համակարգում տարարմատություն դրսևորող դերանունները:*

Այս, բոլոր, ոչ ոք, ե՞րբ, դա, այստեղ, ոչինչ, մի քանի, ես, մեկմեկու, սա, ինքը, ինչու՞, ոմն, ուրիշ, դուք, ինչ, դու, ինքս, ով, այնտեղ, նա, ինչպիսի՞, միմյանց, այն, որ, մեկը:

314 *Առանձնացրեք հոլովման պակասավոր հարացույց ունեցող դերանունները:*

Ես, ի՞նչ, իրար, դու, նա, ո՞վ, քանի՞սը, միմյանց, դա, որտե՞ղ, մեկմեկու, սա, ո՞ր, ե՞րբ, ոչինչ, ոչ մեկը, ոմն, մեկը, ինքը, բոլորը, յուրաքանչյուրը, այսքան:

315 *Հետևյալ դերանուններից որո՞նք չեն հոլովվում:*

Այս, ամեն մեկը, սա, ու՞ր, բոլոր, մեկը, ինքս, ինքը, դու, ողջ, ոչ մի, մեկմեկու, այդ, ես, այստեղ, ամեն մի, նա, ամբողջ, դու՞, ո՞վ, երբևէ, որոշ, յուրաքանչյուր, այն, մեկմեկի, ե՞րբ, ինչպե՞ս, այլ, համայն, յուրաքանչյուր ոք, ոչինչ, մեկնումեկը:

316 *Համապատասխան դերանուններ լրացրեք:*

ա) Լույս տեսած հոդվածի առիթով Էդուարդ Մանեն գրում էր հեղինակին. «.... չգիտեմ, թե գտնեմ, որպեսզի սեղմեմ ձեռքը և ասեմ, թե երջանիկ եմ, որ պաշտպանում է տաղանդավոր մարդ, եք: հրաշալի հոդված: Անչափ շնորհակալ եմ»:

բ) 1875 թ., երբ Կլոդ Մոնեն ծայրահեղ ծանր նյութական վիճակում էր, Է.Մանեն գրեց թեոդոր Դրայզերին. «Երեկ այցելության գնացի Մոնեին: բոլորովին ընկճվել է ու կորցրել: Խնդրեց գտնել մեկին, հատը հարյուր ֆրանկով տասը-քսան բնանկար կգնի Ուզու՞մ եք՝ երկուսով անենք այդ գործը: բաժինը կլինի 500 ֆրանկ: Իհարկե, և մանավանդ Մոնեն, չպետք է իմանա, որ մասնակցում ենք գործին: մտածում էի դիմել արվեստասերի, բայց վախենում եմ մերժվելուց»:

317 *Լրացրեք դերանունների կազմության գծապատկերը.*

Պարզ	Ածանցավոր	Բարդ	
		կցական	հարադրական

318 *Նախադասություններ կազմեցեք հետևյալ կրկնավորներով:*

ա) իրեն-իրեն

գ) ուրիշ-ուրիշ

ե) ինչ-ինչ

բ) ում-ում

դ) քանի-քանի

զ) այս-այս

319 *Կետադրեցեք համը բնագիրը՝ ընդգծելով դերանունները:*

Երբ մենք մտանք արվեստանոց Մինասը վառեց բոլոր լամպերը և պատերից մեզ նայեցին նրա աշխատանքները: Այն ինչ ես տեսա այնքան անսպասելի էր ինձ համար որ մինչ այդ եղած ամեն ինչ անձրև ցելս և ուրիշ շատ բաներ իսկույն անհետացան ասես ցնդեցին: Թվաց ինչ-որ տարօրինակ բան կատարվեց այնպիսի մի ապրում ունեցա որպիսին երբևէ չէի ունեցել:

Ամբողջ երեկո և արվեստանոցում և տունդարձի ճանապարհին և տանը ես շարունակ փորձում էի որևէ կերպ բնորոշել ինձ հետ կատարվածը գտնել այն բառը որը համապատասխաներ Մինասի նկարներից ստացած առաջին տպավորությանը բայց այդպես էլ չկարողացա գտնել այն: Այդ բառը միտքս եկավ շատ տարիներ անց եկավ այն ժամանակ երբ ես վաղուց արդեն չէի փնտրում այն:

Կենետիկում էր: Մենք համերգային խմբի անդամներս դուրս եկանք հյուրանոցից և ուղղվեցինք դեպի Սուրբ Մարկոսի հրապարակ մեր

ուղերքը ճշտելով բազմաթիվ ուղենշաններով գրված եվրոպական գրեթե բոլոր լեզուներով բացի ռուսերենից: Գնում էինք մեղիկ փողոցներով որոնք լայնությունը երբեմն հասնում էր երկու-երեք մետրի: Ստնում էինք խանութները ավելի ճիշտ խանութիկները ուր եթե միաժամանակ երեք-չորս մարդ մտներ շարժվելու տեղ չէր լինի:

Եվ ահա մի քանի մետր քայլելով այդպիսի շրջակայքում որտեղ ամեն ինչ կամերային էր ամեն ինչ մոտիկ և չկար ոչ մի հեռապատկեր ու տարածություն տներից մեկի մեղ կամարի միջով մենք հանկարծ անսպասելիորեն դուրս եկանք Սուրբ Մարկոսի հրապարակը: Ես չվրիպեցի գրելով հանկարծ բառը: Թեև գիտեինք թե ուր էինք գնում և քայլում էինք հենց դեպի հրապարակ այդուհանդերձ այն իր ողջ վեհու-թյամբ մեր առջև հայտնվեց իսկապես որ հանկարծ անսպասելի անակնկալ: Վիթխարի էր այն շրջապատված մեծ ու բարձր տուն-պալատներով որոնք մինչ այդ իմ տեսած մյուս տների համեմատ երկնաքերներ թվացին ինձ: Այդ ամենը մուլնչափ անսպասելի էր որչափ պայթյունն է անսպասելի լինում: Դա իսկապես պայթյուն էր տարածության պայթյուն եթե կարելի է նման բառակապակցություն գործածել:

Եվ հենց այնտեղ Սուրբ Մարկոսի հրապարակում ես ականա հիշեցի Սինասին և նրա նկարներից ստացած տպավորությունը: Եվ հասկացա թե ինչ էր կատարվել ինձ հետ: Եվ վերջապես գտա այն բառերը որոնք կարող էին բացատրել կատարվածը: Իսկ ինչ էր կատարվել: Այնտեղ արվեստանոցում մուլնափս պայթյուն էր եղել գույնի պայթյուն:

Ըստ Յա. Զարգարյանի

320. Ընդգծեցեք անուն խոսքի մասերին պատկանող բառերը:

Բալի շուրթերով իմ հեքիա՛թ, կարոտել եմ քեզ: Ու հիմա գիտեմ, որ կարոտի զգացումը գուցե ամենալավ նկարիչն է, որովհետև տեսնում եմ քեզ այնպես, ասես աչքիս առաջ նստած ես, տեսնում եմ քո դեմքի ամեն մի մանրամասնը, մինչև անգամ քո մի մազափունջը, որ երբեմն-երբեմն ընկնելով դեմքիդ՝ ծածկում է ձախ աչքդ...

Դրսում անտանելի ցուրտ է: Գրում եմ քեզ՝ թուղթը դրած լուսամուտի զոզին: Լուսամուտի առաջ, ուր աչքս կտրի, ամեն բան ծածկված է սպիտակ ծյունով: Բայց երբ մտածում եմ քո մասին, թվում է, թե դիմացս տեսնում եմ ծաղկած բալենի՝ նուրբ սպիտակ ծաղիկներով: Ծաղկած բալենին ամենագեղեցիկ ծառն է, դու ամենագեղեցիկ արարածն ես աշխարհում:

Նայում եմ դուրս ու աշխատում պատկերացնել քո սիրելի դեմքը: Կարոտս օգնում է նկարել քեզ, ու տեսնում եմ քո ալ կարմիր շրթունքները: Այդ շրթունքների համար էր, որ քեզ «բալի շուրթերով հեքիաթ» անվանեցի: Ես տեսնում եմ, զգում եմ քեզ այնպես մոտիկ, այնպես պարզ, որ թվում է, թե զգում եմ քո շնչառությունը, քո տաք շունչը...

Ըստ Ե. Թաթևյանի

- 321** ա) Կարդացեք բանաստեղծությունը և դուրս գրեցեք բայերը:
բ) Առանձնացրեք 5 բայ և գրեցեք դրանց հոմանիշները:

Ես չգտա այն բառերը,
Որոնք պիտի ասեի քեզ,
Ամեն անգամ հանդիպելիս
Ուրիշ խոսքեր էի ասում:
Գնում էիր գլխի ընկած,
Այրվում էի ու ափսոսում.
Ու փնտրեցի, փնտրեցի ես,
Ի՞նչ հավատով և ի՞նչ սիրով:
Ողողեցի շուրջս ամեն
Քամուն տված սրտի հրով,
Նետեցի ինձ ամենուրեք,
Ինչ որ ունեմ ողջը ցրած,
Ամենաթանկն աշխարհի մեջ
Շուրջս անվերջ ու կորցրած:
Կյանքս անցավ որոնելով,
Սիրագորով ու սրտակեզ,
Ես չգտա այն բառերը,
Որոնք պիտի ասեի քեզ:

Մ.Սարգսյան

- 322** *Չեռևյալ բայերի 5-ական հոմանիշ գրեցեք:*

ա) հմայել	գ) հավաքել	ե) վախենալ
բ) խնդրել	դ) զայրանալ	զ) ցանկանալ

- 323** *Չեռևյալ առածներում լրացրեք համապատասխան բայերը:*

1. Զրի ջուրը	5. Ում սայլին ..., նրա հորովելը:
2. քարը գետնին	6. Խոսք մի փութ մեղրով:
3. Ուրիշի հացով փորը	7. Աշխարհի ու լեզուն է:
4. Խոսք սարի գլուխ կհա-
նի, խոսք սարից ներքև	8. Քաղցր լեզուն օծին էլ բնից

324

ա) Ըստ համապատասխան խոնարհումների գրեցեք տրված քայների հոմանիշները:

Ե խոնարհում	Ա խոնարհում
զարթնել	
	զարմանալ
թռչկոտել	
	ուռախառնալ
դավաճանել	
	ցանկանալ
առկայծել	
	վախենալ
հօդս ցնդել	
	թռւլանալ
ծիծաղել	

բ) Նմանատիպ 10 զույգ ինքներիդ գրեցեք:

325

ա) Բայական բառույթի կառուցվածքային բնույթին համապատասխան գրեցեք տրված միավորների հոմանիշները:

համադրական	վերլուծական
ալտասպիւնել	
	մեջ ընկնել
աղաչել	
	առաջն առնել
ընդդիմառնալ	
	ախրառառալ
համառել	
	ման գալ
եղևալ	
	վրա առալ

բ) Նմանատիպ 5 զույգ ինքներիդ գրեցեք:

326 *Հետևյալ բայերը խմբավորեցե՛ք ըստ սեռող հիմքերի և որոշեցե՛ք, թե ի՞նչ խոսքի մասերի են պատկանում դրանք:*

Շտապել, ողջունել, մատուցակել, պղծել, նվազել, հնձել, ափսոսալ, վճարել, երկրորդել, գրկել, հաճախել, մրկել, քառապատկել, անարգել, թշշալ, նույնանալ, գամել, կախարդել, բարդել, խարդախել, երկուանալ, յոթնապատկել, շամփրել, կապտել, վայել, նյութել, կեռել, մաքրել, ավաղել, բուրել, բզզալ, ոչնչանալ, կանխել, պայտել, դանդաղել, ծառայել, ապշել, ամբողջանալ:

327 *Հետևյալ խոսքի մասերից համադրական բայեր կազմեցե՛ք:*

գոյական	
ածական	
թվական	
դերանուն	
մակբայ	
ծայնարկություն	

328 *Հարադրական բայեր կազմեցե՛ք ըստ տրված աղյուսակի:*

	գոյական հարադիրով բայ	մակբայ հարադիրով բայ
անել		
լինել		
գալ		
տալ		
ընկնել		

329 *Հետևյալ բայերից զուգաբայական (կամ զուգադրական) հարադրություններ կազմեցե՛ք:*

Նմուշ՝ բացել → բացել-փակել:

ա) շահել	ե) ծլել	թ) տանել	ժգ) ելնել
բ) քարդել	զ) զուգել	ժ) գնալ	ժդ) առնել
գ) լինել	է) կտրել	ժա) նստել	ժե) կապել
դ) գալ	ը) ընկնել	ժբ) թռչել	ժզ) չափել

330 *Հետևյալ բայերը խմբավորեցեք ըստ կազմության՝ ընդգծելով բայածանցները:*

Վերնագրել, յուղոտել, ցատկոտել, բնակվել, ձգտել, իջնել, մահանալ, գտնել, պատրաստվել, գեղեցկանալ, դժգոհել, գլորվել, բոցկլտալ, ցեխոտել, թագավորել, կաչել, հագենալ, քանդքնդել, սլանալ, պատռտել, մրոտել, բզկտել, հագնել, փարթամանալ, հոգնել, ճաքճքել, կեղտոտել, գրոտել, համբուրվել, ելնել, մեռնել, մերծենալ, կուրանալ, անտեսել, դիպչել, կտրատել, պարփակել, նախասահմանել:

պ ա Ր գ	ա ծ ա ն ց ա վ ո Ր

331 *Տրված ածանցներով բայեր գրեցեք:*

ա ն	
ն ն	
ն	
չ	
աւ աւ	
ու ու	
կու ու	
աւ	

332 *Կազմեցեք հետևյալ բայերի բազմապատկական ձևերը:*

Նստել, ծալել, ճաքել, խշշալ, պատռել, չափել, ծախել, պոկել, գրել, փետրել, բզզալ, փայլել, խառնել, ճանկրել, փշրել, դողալ, փորել, շողալ, կծել, խազել, թափել, ցատկել, բռնել, ծռել, քաշել, քանդել:

333 *Ածանցման միջոցով կազմեցեք հետևյալ բայերի պատճառականը:*

Պայթել, նստել, խմել, հիշել, հագնել, իջնել, քնել, մեծանալ, փախչել, թռչել, կորչել, դողալ, պարել, երգել, խաղալ, վախենալ, մոտենալ, բնակվել, ծիծաղել, փայլել, քրտնել, շողալ, կատաղել, մղկտալ, խոսել, ֆշշալ, սառչել, դադարել, սահել, զբաղվել, աճել, հասնել, կանգնել:

334 *Նշեցեք այն բայերը, որոնցից ածանցման միջոցով պատճառական չի կազմվում:*

Ծերանալ, բերել, գրել, քրտնել, լարել, նկարել, վախենալ, օգտագործել, օրհնել, սովորել, թարգմանել, կռվել, հագնել, փախչել, աղալ,

կանգնել, աշխատել, տխրել, լուծել, գլխատել, տանել, լողանալ, թռչել, նվաստանալ, բնակվել, խուզել, զբաղվել, նստել, փայլել, սպասել, հերկել, բազմանալ, պայթել, սահել, որսալ, ամաչել, կարել:

335 *Առանձնացրեք այն բայերը, որոնք պատճառական չեն:*

Հոգնեցնել, հագցնել, լցնել, ամաչեցնել, կորցնել, փախցնել, շողացնել, պառկեցնել, խոնփացնել, զարմացնել, կպցնել, վերցնել, հանգցնել, վերջացնել, ապչեցնել, թոցնել, մերծեցնել, բարձրացնել, հարցնել, հասցնել, լրացնել:

336 *Պատասխանեցեք ներգործական սեռի բայերին տրված հետևյալ հարցերին:*

ա) գրել → ո՞ւմ → ի՞նչ
ուղարկել → ո՞ւմ → ի՞նչ

գ) պատժել → ո՞ւմ
նախատել → ո՞ւմ
երկրպագել → ու՞մ

բ) պաշտել $\begin{cases} \text{ } & \text{ } & \text{ } \\ & \nearrow & \text{ } \\ & \searrow & \text{ } \end{cases}$ ո՞ւմ
ի՞նչը

դ) լուծել → ի՞նչ(ը)
կազմել → ի՞նչ(ը)
քննարկել → ի՞նչ(ը)
թարգմանել → ի՞նչ(ը)
նկարագարողել → ի՞նչ(ը)

ազատագրել $\begin{cases} \text{ } & \text{ } & \text{ } \\ & \nearrow & \text{ } \\ & \searrow & \text{ } \end{cases}$ ո՞ւմ
ի՞նչը

337 *Հետևյալ բայերը խմբավորեցեք ըստ սեռի:*

Կառավարել, ելնել, մոտենալ, որոնել, դյուքել, կարոտել, ճանաչել, անցնել, թախծել, տուժել, հավատալ, ատել, ծածկել, շաչել, կանչել, կործանել, բորբոքել, սքողել, կաշկանդել, խնդալ, շողալ, հանձնել, հեռանալ, իջնել, փրկել, արիանալ, տանել, վախենալ, վիճել, տիրապետել, ցնծալ, խենթանալ, դնել:

ներգործական	չեզոք
-------------	-------

338 *Հետևյալ բայերով կազմեցեք ներգործական կառուցվածքի նախադասություններ:*

ա) ճանաչել գ) փոխադրել ե) հարգել
բ) պահպանել դ) քննել զ) այրել

339 *Կազմեցեք հետևյալ բայերի կրավորականը:*

Ձտել, աղալ, կպցնել, հեռացնել, գողանալ, հագնել, տանել, խորանալ, մոտեցնել, տապալել, ավելանալ, մաքրել, քանդել, կառուցել, միացնել, թուլանալ, վերցնել, զգալ, ոսկևորել, մտցնել, սպանել, գոտևորել, իջեցնել, պայթեցնել, չարչարել, առնել, գտնել, ճնշել, ստրկացնել, շոյել, իմանալ:

340 *Չետևյալ բայերը խմբավորեցեք ըստ սեռի:*

Գունատվել, գանգատվել, կառուցվել, հիշվել, փնտրվել, հարձակվել, լսվել, զորակոչվել, ուսումնասիրվել, վիատվել, հիասթափվել, հեռացվել, վախճանվել, հաշտվել, մտադրվել, սիրահարվել, նշակվել, գրվել, համարձակվել, բնակվել, բերվել, գերվել, կառավարվել, գծովել, քշվել, արտասվել:

կրավորական	կրավորաձև չեզոք

341 *Չետևյալ բայերով կազմեցեք կրավորական կառուցվածքի նախադասություններ:*

ա) ստանալ բ) բացել գ) բռնել դ) նորոգել

342 *Առանձնացրեք կրկնասեռ և կրավորաձև չեզոք բայերը:*

Չակառակվել, բնակվել, համաձայնվել, նմանվել, զբաղվել, վերաբերվել, գանգատվել, մաշվել, հրճվել, տրաքվել, ընդհարվել, բաժանվել, գծվել, ծավալվել, կախվել, բորբոքվել, փռվել, խաղաղվել, փակվել, գունատվել, մոլորվել, փոխվել, խելագարվել, ավարտվել, սրվել, զնայվել, հալվել, ոգևորվել, անջատվել, սկսվել, մոռալվել, սիրահարվել, տանջվել, փշաքաղվել, պապանձվել, չարչարվել:

կրկնասեռ բայեր	կրավորաձև չեզոք բայեր

343 *Չետևյալ կրկնասեռ բայերի սեռային յուրաքանչյուր նշանակությամբ կազմեցեք նախադասություններ:*

ա) նայել գ) մաշվել ե) վառվել
բ) ապրել դ) լալ զ) ուղղվել

344. *Հետևյալ բայերը խմբավորեցեք ըստ չեզոք սեռի իմաստային դրսևորումների:*

Համբուրվել, հագնվել, հանվել, պատրաստվել, օծվել, շպարվել, պաչպաչվել, սափրվել, զուգվել, գրկախառնվել, սանրվել, զարկվել, տեղավորվել, տեսնվել, շփվել, բախվել, մաքրվել, լվացվել, ողջագուրվել, պաշտպանվել, զարդարվել:

անդրադարձ բայեր	փոխադարձ բայեր

345. *Ներգործական կառուցվածքի նախադասությունները փոխակերպեցեք կրավորական կառուցվածքի նախադասությունների:*

1. Հնադարի մեծագույն մաթեմատիկոս և ֆիզիկոս Արքիմեդը մշակեց մեխանիկայի հիմունքները: 2. Դամբարանը կառուցող ճարտարապետներն օգտագործել են հունական ճարտարապետության բոլոր երեք ոճերը: 3. Հրդեհներն ու ջրհեղեղները խիստ քայքայեցին հնադարյան այդ կառույցի մնացորդները: 4. Մ.թ.ա. 332-331 թթ. Ալեքսանդր Սակեղոնացին հիմնադրեց Հելլենական եգիպտոսի նշանավոր մայրաքաղաք Ալեքսանդրիան: 5. Հաճախակի տեղի ունեցող երկրաշարժերը կործանեցին Օլիմպոսի տաճարները: 6. Բազմաքանակ թշնամու դեմ տարած հաղթանակը ոգևորել էր Մակեդոնացու զինվորներին: 7. Ֆիդիասի քանդակների առջև վեհության զգացումն էր լցնում մարդկանց հոգիները:

346 *Տրված բայերը խմբավորեցեք ըստ սեռի:*

Որոնել, հրճվել, երևակայել, գրել, արտասվել, աղալ, զբոսնել, շարժել, պառկեցնել, հասնել, հակակրել, փնչալ, երևալ, խառնել, սիրահարվել, պահել, ծածկել, հիշվել, հուզվել, տրորել, զարմացնել, ընտրել, բախել, փռել, զարթնել, գծովել, փախցնել, քննել, արբեմալ, կառավարել, կանգնել, պաշտել, հայտնել:

ներգործական	կրավորական	չեզոք

347 *Հետևյալ բայերով (բայաձևերով) կազմեցեք նախադասություններ:*

ա) մոտենալ - մոտեցնել - մոտեցվել
բ) տաքանալ - տաքացնել - տաքացվել

348. Առանձնացրեք հետևյալ բայերի անորոշի հիմքերը և դրանցով կազմեցեք բայանուն գոյականներ:

Ջամահրել, սպանել, գովել, մեծարել, կրկնել, զեկուցել, ընթանալ, սպասարկել, սպասել, նգովել, աղոթել, թարգմանել, սրբագրել:

բայ	բայահիմք	բայանուն գոյական
չարժել	չարժ-	չարժում

349. Կազմեցեք հետևյալ բայերի անցյալ կատարյալի հիմքը և բացատրեցեք կազմության օրինաչափությունները:

ա) գրել, կարդալ	դ) նստեցնել, խաղացնել, թոցնել
բ) մոտենալ, զարմանալ	ե) ցատկոտել, գրոտել, կտրատել
գ) ելնել, թռչել	զ) գալ, ուտել, լինել

350. Առանձնացրեք բայերը, գրեցեք նրանց անորոշի և անցյալ կատարյալի հիմքերը:

- ա) Թռան անցան օրերս,
 Ո՞ւր գնացին, չգիտեմ:
 Ո՞ւր հեռացան լորերս,
 Ո՞ւր մնացին, չգիտեմ:

Սերերս ո՞ւր հեռացան,
 Հարցում արի ծորերիս,
 Խուլ ձևացան ծորերս,
 Լուռ մնացին... Հգիտեմ:

- բ) Գետը արեգակի հուր ու բոցից փախել,
 Թաքուն տեղ չի գտել, որ գլուխը պահի.
 Ամբողջովին հալած արեգակ է դարձել
 Ու ներքև է գալիս,
 Ոտքերի տակ տալով ինչ պատահի...

- գ) Ով ինձ համար ուշքը կորցրեց,
 Ո՞վ գիտե ում սիրտը կոտրեց,
 Չտեսնելու տվի, անցա...
 Բայց երբ հետո ուշքի եկա,
 Թե ես ինչ եմ կորցրել անդարձ,
 Անվերադարձ, ուշ էր արդեն:

Հ.Սահյան

351 Որոշեցեք բայերի կազմությունը և սեռը:

Ա. Դաշտերի ճանապարհով միայնակ մի մարդ էր գնում: Ցուպ չկար ծեռքին, բեռ չուներ, գլխարկ չկար գլխին, գրպաններում ոչինչ չէր դրել: Ոչ այնտեղ, որտեղից գալիս էր, սպասող ուներ, ոչ էլ այնտեղ, ուր գնում էր, կանչող կար: Միայնակ ու դատարկ գնում էր:

Այդ նույն ճանապարհով անցել էր մրջյունը, մողեսը, թագավորը, թագավորի տղան, գառնուկ ավալները, հուլիփեղիներ, հրեղեն ծիեր, կտրիճ մարդիկ, կույր գուսաններ: Հիմա գնում էր այդ մարդը:

2. Խալափյան

Բ. Ո՛չ, մենք չենք սիրել ճանապարհներ: Ծանապարհները կա՛մ թշնամիներ են բերել մեր տուն, կա՛մ մեր պապերին տարել են դեպի օտարություն ու ետ չեն բերել: Չգիտեմ՝ որտեղից են լսել, որտեղ են կարդացել այս տարօրինակ միտքը, բայց նույնը չի՞ ասում արդյոք մեր ոչ այնքան հեռու անցյալը: Մեր բոլոր գավառները կտրված էին իրարից, կապվում էին բարալիկ, հազար տեղ թելի նման կտրվող կաժաններով, քարքարոտ, տխուր ճանապարհներով, որ փակվում էին առաջին ծյունից, որ ավելի շատ բաժանում, քան միացնում էին:

Ես հիմա հիրճվում եմ, երբ օդանավի բարձունքից նայում եմ Հայաստանին, տեսնում ճանապարհները, որ արյունատար անոթների պես մեր հողը դարձնում են մարմին՝ շնչող, անհանգիստ ու թրթռուն: Սիրում եմ ճանապարհներին նայել գիշերով, երբ իրենք՝ այդ ճանապարհները, չեն երևում, երևում են ավտոմեքենաների շարժվող, կրակե աչքերը:

Մենք դեռ շատ ճանապարհներ ունենք բացելու, եղածները կարճելու, մենք դեռ շարունակում ենք վախճնալ առատ ծյունից, խենթ անծրևից, դեռ պակաս են մեր երկաթե ուղիները, կամուրջները: Կլինեն: Հիմա ճանապարհները բարեկամներ են բերում մեր երկիր, հիմա ճանապարհները մեզ տանում են մեծ աշխարհ, միացնում են, կապում:

Ըստ Վ. Պետրոսյանի

352 Շարադրություն գրեցեք տրված թեմաներից մեկով:

ա) Հե՛յ, ճամփաներ, ճամփաներ

բ) Մեր ուղին

353 *Գտեք անկախ դերբայները և որոշեցեք նրանց ձևաբանական և շարահյուսական առանձնահատկությունները:*

Այդ հուշերի մեջ կա մի քաղցր ցավ,

Մի թովիչ երազ.

-Մեկը իմ սիրտը փշրելով անցավ...

Լուսնի շողերը թովիչ-խուսափող
Ստվերիդ նման և հեռու, և մոտ,
Ես մի լուսնահա՛ր, ես մի խենթ լուսնո՛ւտ,
Դու ցո՛ւք, դու ցնո՛րք հավիտյան խաբող:
Իմ մեջ սառել է հիվանդ մի կարոտ
Եվ չգտնելու տանջանքը մաշող:

Ունկնդիր եղա հողմի խենթ երգին.
-Ես էլ եմ ուզում հեկեկալ անհագ.
Կանգնած եմ մռայլ վիհի եզերքին,
-Տրտում է հոգիս, հիվանդ ու՝ մեմակ...

Ինչպե՞ս չսիրեմ, երկի՛ր իմ կիզված,
Պարզված վերստին սրերին սուրսայր.
Ինչպե՞ս չսիրեմ – հեգությամբ լցված
Դու յոթնապատիկ խոցված Տիրամայր:

Լցված է արդեն բաժակը թունոտ,
Համբերելու ժամն անցել է արդեն.
Ելնենք ճչալու խնդությանք քինոտ
Ու հպարտ կանգնենք մութ բռնության դեմ:

Փախչում եմ և հեռանալիս փառաբանում եմ և օրհներգում եմ
քեզ:

4.Տերյան

354 Կազմեցեք պաշտել, հավատալ, հագեռնալ, կաշեկ, հիշեց-
նել, տեսնել բայերի դերբայական ծևերը:

անորոշ	համա- կատար	ենթակա- յական	հարա- կատա ր	անկա- տար	ապա- կատար	վաղա- կատար	ժխտա- կան

355 Գոլովեցեք դիմել և զարգանալ բայերը (անորոշ դերբայ-
ները):

356 Մեկական նախադասություն կազմեցեք հանդիպել, զրուցել,
մեռնալ բայերի անորոշ դերբայի սեռական-տրականով և ապականադ
դերբայով:

357. *Գեղարվեստական գրականությունից օրինակներ քաղեցեք անորոշ դերբայի տարբեր հոլովածներով և շարահյուսական կիրառություններով:*

358. *Ղուրս գրեցեք բայերը և վերականգնեցեք անորոշի ձևը:*

Առաջին իմ երգ, կորել ես, չկաս,
Ու չեմ էլ հիշում՝ ինչ ես դու եղել՝
Տխուր ուռննի՞ - ջրերին կքած,
Թե՞ հովի շնչից զնգացող եղեգ:
Գուցե թիթեռ ես եղել տերևի,
Երկնքին ուղղված անմեղ մի հարցում...
Չէ՛, ծաղկաթերթ ես բիլ ու վրան՝ արցունք...
Վ. Դավթյան

359. *Կազմեցեք նախադասություններ երազել, քննադատել և բարձրանալ բայերի համակատար դերբայով:*

360. *Կազմեցեք հետևյալ բայերի ենթակայական դերբայը: Առանձնացրեք գոյականի բառական արժեք ձեռք բերած միավորները:*

Ախտորոշել, հավաքել, թարգմանել, նախագծել, ծաղկել, ուսանել, դժգոհել, մոտենալ, ասմունքել, ստորագրել, մատուցել, բարձրանալ, սողալ, խաղալ, առաջնորդել, անիծել, հագննալ, ճռնչալ, մոնտաժել, լողանալ, իջնել, գծել, ընտրել, կաշել, հեռանալ, աշխատել, նստել, ճչալ, գրել, ուղևորվել, ծնել, փախչել, երգել, ընթերցել, զգալ, վաճառել, քերթել, ցատկոտել, բերել, ուրանալ, զոդել, հեկեկալ:

361. *Դերբայական հետևյալ ձևերի մեջ ածականական որոշակի իմաստներ կարելի է մատնանշել. որոշեցեք դրանք:*
Նմուշ՝ ընդառաջող - բարյացակամ:

ա) ուրացող
բ) ուտող

գ) կամեցող
դ) քծնող

ե) գոփող
զ) զիջող

362. *Կազմեցեք հետևյալ բայերի հարակատար դերբայը: Դրանցից որոշք կարող են հանդես գալ սահմանական եղանակի ներկա և անցյալ ժամանակների կազմության մեջ:*

Գործել, բերել, կանգնել, սովորել, դիմել, գրվել, ջանալ, քնել, աղմկել, խաղալ, մնալ, ընկնել, հնձել, նստել, գամել, գրոհել, դյուրել,

հրապուրել, քրտնել, աղալ, ձուլել, սառչել, նշանել, ամփոփել, զարմանալ, շողալ, կանխել, սիրվել, վազել, հրապուրվել, բարկանալ:

363. *Կազմեցեք հետևյալ բայերի հարակատար դերբայը և որոշեցեք, թե որանցից որոնք են ձեռք բերել գոյականի խոսքիմասային նշանակություն:*

Նվազել, մտածել, արարել, մերժել, այրել, աղոթել, հերքել, հոգնել, հնձել, խորոզվել, բանտարկել, հինել, նշանել, ծախսել, գրավել, շիկնել, մանել, կարդալ, սիրել, սիրահարվել, հավաքել, կոտորել, լողանալ, հանձնել, կանգնել, ապականվել, հարվել:

364. *Գրեցեք հարակատար դերբայից անկախացած հետևյալ ածականների իմաստները:*

Նմուշ՝ նստած – ծանրակշիռ:

ա) հասած	գ) ընկած	ե) քնած
բ) զարգացած	դ) կարդացած	զ) հոտած (մարդ)

365. *Նախադասություններ կազմեցեք՝ հետևյալ բառերը գործածելով դերբայի և գոյականի կամ ածականի նշանակություններով:*

ա) հասած	գ) խորոված	ե) գրող
բ) կարդացած	դ) աշխատող	զ) ծաղկող

366. *«Հարակատար + ք» կաղապարով (կամ -վածք ածանցով) 10 բառ գրեցեք:*

367. *Գրաբարի անցյալ դերբայի -եալ վերջավորությունից ծագած -յալ մասնիկով բառեր գրեցեք՝ նրանց դիմաց նշելով հարակատարի համապատասխան ձևերը:*

Նմուշ՝ զինյալ - զինված:

368. *Գրեցեք հետևյալ գոյականների հիմքում ընկած բայերի անորոշ դերբայի ձևերը:*

ա) ասացվածք, հավելված, դիպված, վիժվածք
բ) կառուցվածք, դարձված, հողված, դրվածք

369. *-իչ մասնիկով ածականներ գրեցեք՝ նրանց դիմաց նշելով ենթակայական դերբայի համապատասխան ձևերը:*

Նմուշ՝ սպանիչ - սպանող:

370. *Գրեցեք գրաբարի ապառնի դերբայից ծագած ածականներ և գոյականներ (-ելի, -ալի մասնիկներով):*

գոյական	ածական
բանալի	պատկառելի

371. *Գրեցեք -իք մասնիկով բառեր (ապառնի երկրորդի ձևեր) և նրանցով բառակապակցություններ կազմեցեք:*
Նմուշ՝ սպասել – սպասելիք:

372. *Կազմեցեք հետևյալ բայերի հարակատար, վաղակատար, ենթակայական դերբայները:*

Ցուլալ, փախչել, թռչել, տաքանալ, հանգչել, իջնել, տեսնել, հագնել, գալ, աճել, ծերանալ, կանգնել, գտնվել:

անորոշ	հարակատար	վաղակատար	ենթակայական

373. *Առանձնացրեք կախյալ դերբայները (ծնաբայերը) և որոշեցեք նրանց ծնաբանական և գործառական առանձնահատկությունները:*

ա) Իսկ գժվելուց չե՞ն սիրում ու ատում:

Իսկ գժվելուց չե՞ փայտը ճարճատում:

Առանց գժվելու՝ չկա՞ շահած մարտ:

Առանց գժվելու՝ չե՞ն ծնի նոր մարդ:

Մինչև չգժվի՝ ջուրը չի՞ եռա,

Կեղև չի պատռի հատիկը նռան:

Ծառե՞րն են փթթում՝

Գժվա՞ծ են անշուշտ:

Երկի՞րն է պտտում՝

Գժվա՞ծ է անշուշտ...

բ) Ծա՛տ ջուր է հոսել – անցել են արդեն տարիներ քանի:

Մեծ քաղաքների մայթերում արդեն՝ ես նույնիսկ հիմա

Երբ հանդիպում եմ քեզ նման մեկին՝ միշտ շուռ եմ գալիս,

Միշտ ետ եմ դառնում՝ արևը սիրող այն ծաղկի նման:

գ) Ստածեք մահ ձեր որդու՝ մասին.

Խոսում եմ մահ նրա՝ անունից:

Դուք գնալու եք,

Իսկ մահ գալու՞ է:

Պ.Սևակ

374 *Ընդգծեցեք բայերը և դրանցից մեկով կազմեցեք սահմանական եղանակի ժամանակային բոլոր ձևերը:*

Ես սիրել գիտեմ իմ ամբողջ հոգով,
Գիտեմ և ատել,
Բարեկամի հետ խոսել հարգանքով,
Թշնամուն դատել...
Գեղեցկի առջև գիտեմ խոնարհվել
Ու սիրտս բանալ...
Հուզվել թշվառի մեկ հառաչանքից,
Անօգին՝ խղճալ,
Եվ օտար մարդու մաքուր հրճվանքից
Խելահեղ ճչալ...
Գիտեմ կարծրանալ ու դառնալ անբեկ՝
Չարի դեմ տծև,
Ու պողպատի պես չծռվել երբեք
Թշնամու առջև...
Գիտեմ երազել, անրջել, թախծել,
Ժպտալ մանկան պես,
Հաճախ էլ պայծառ աչքերս թացել.
Չէ՞ որ մարդ եմ ես...

Վ. Հովհաննիսյան

375 *Բացատրեցեք սահմանական եղանակի անցյալի ժամանակա-
ձևերի իմաստային յուրահատկությունները:*

376 *Ընդգծեցեք հրամայական եղանակի բայաձևերը: Կազմեցեք
դրանց եզակիի և արգելականի ձևերը:*

Դրե՛ք սիրտս վիրավոր
Հարազատ օրրան,
Օրորեցե՛ք վիրավոր
Սիրտս նաիրյան...
Նվազներով պարզ ու նուրբ
Գգվեցե՛ք նրան,
Հայրենական երգով սուրբ
Սգացե՛ք վրան...
Ոսկե թևեր ունե՛ր նա,
Ունե՛ր բոցեր բորբ,
Արյունաներկ է հիմա
Ու երկրիս պես որբ:

Դրե՛ք սիրտս դարավոր
Հարազատ օրրան,
Օրորեցե՛ք վիրավոր
Սիրտս նաիրյան...

Վ.Տերյան

377 *Կազմեցեք հետևյալ բայերի հրամայականի ձևերը և բացատրեցեք կազմության օրինաչափությունները:*

ա) նստել, հարգել	բ) հասցնել, լավացնել, կանգնեցնել
բ) հավատալ, մնալ	գ) բերել, թողնել
գ) իջնել, կորչել	է) ուտել, գալ, լինել
դ) ընկերանալ, հագնալ	ը) ասել, դնել

378 *Գտեք ըղձական, ենթադրական և հարկադրական եղանակների թայածները: Որոշեցեք նրանց ժամանակային ձևերը:*

Ես ուզում եմ խոսել քեզ հետ: Անսահման տարածություն է թաժանում մեզ իրարից: Բայց ես կխոսեմ: Ես պիտի խոսեմ, որպեսզի զբաղեցնեմ աչքերս, ու արցունքները չհորդեն: Նայում եմ երկնքին ու մտածում, որ այս ռուպեին գուցե քո հայացքն էլ է դեզերում այնտեղ: Ինձ թվում է՝ եթե երկուսս էլ միաժամանակ նայեք երկնքին, ապա անշուշտ կտեսնենք իրար: Այս ի՞նչ է, աչքերս արցունքով եմ լցվում: Օ՜, ո՛չ... Երկնքից ձյուն է մաղում: Քո գլխին էլ է իջնում: Դու երևի ծիծաղես ճերմակած գլխիդ վրա ու քեզ մտովի «ծերուկ» անվանես: Իսկ իմ գլխի ձյունը հալվում է, որովհետև «գլուխս տաքացած է», ինչպես կասեիր դու: Չյունը արցունքի նման հոսում է մազերիցս... Արցու՞նք, ո՛չ, ո՛չ... Սենյակում ծաղիկներ կան: Թերթիկները թաց են, իսկ իրենք ժպտում են մոռյալ ճերմակությամբ. ժպիտ արցունքների միջից... Ապակիների եղյամը կհալվի. ծորակը կաթիլ-կաթիլ արցունք կծորա. երկինքը ձյունի արցունք կթափի... Չէ՛, ավելի լավ է արտասվել...

Ըստ Դ.Դարյանի

379 *Անցյալի ժամանակային ձևերը, որտեղ հնարավոր է, փոխարինեցեք ներկայով: Հիմնավորեցեք փոփոխությունները:*

Սի չար մարդ է եղել, որը որքան չարություններ, վատություններ է արել, այնքան մեխ է խփել իր տան առջևի ծառի բնին: Եվ մի օր էլ, երբ տեսել է, որ այլևս տեղ չի մնացել, և մեխը մեխին այլևս հնարավոր չի եղել խփել, գնացել է իմաստունի մոտ և ասել.

-Իմաստուն՝ն, ես իմ ամեն մի չարությունից հետո մի մեխ եմ խփել ծառի բնին, և հիմա այլևս տեղ չի մնացել: Ի՞նչ ամեն:

Իմաստունը, որ իսկապես իմաստուն է եղել, ասել է.

-Գնա՛ և այսուհետև միայն լավություններ արա ու ամեն բարությունից հետո մի մեխ դուրս քաշիր ծառի բնից: Երբ բոլոր մեխերը հանես, կգաս ինձ մոտ:

Անցել են տարիներ: Չար մարդը, որ այդ ընթացքում բարություններ է արել, մի օր նորից եկել է իմաստունի մոտ, հիշեցրել է, թե ինքն ո՛վ է, և ասել.

-Հիմա ծառի բնին այլևս մեխ չկա, տեղ է բացվել:

Իմաստունը, որ իսկապես իմաստուն է եղել, շատ տխրել է ու ասել.

-Մա՛րդ, ես քեզ այդ ամենն ասել էի ոչ թե տեղ բացելու համար, այլ որ տեսնես ու հասկանաս, թե որքան էլ բարություն անես, չարություններիդ հետքերը կմնան:

-Իսկ ես դրա համար էլ ուզում եմ մեխեր խփել, որ հետքերը չմնան,- ասել է չար մարդը:

Եվ իմաստունը, որ իսկապես իմաստուն է եղել, հանկարծ հասկացել է, որ այնքան էլ իմաստուն չէ, լռել է ու ոչինչ չի ասել:

Ըստ Ռ.Արամյանի

380 *Ընդգծված բայաձևերն արտահայտեցեք նախադասության մտքին համապատասխանող ուրիշ ժամանակաձևերով:*

1. Եթե պարտեզի դռնակը բացվեք, կամ մի հարևան գալ տուն, Ձանին տեղից վեր էր կենում, փեշերը թափ տալիս ու բարկանում կատվի վրա (ԱԲ): 2. Եթե արձակուրդ ստացա, կգամ ձեզ մոտ կարճ ժամանակով (ՎԹ): 3. Այս թագավորն իր պալատի առաջ ունենում է մի մեծ այգի՝ ամեն բարիքով լիքը... Բայց այդ պտուղները թագավորը ո՛չ ինքն է ուտում, ո՛չ ուրիշի է տալիս (ԱԲ): 4. Շատ իմանալը ձեռքբերովի բան է. շատ կարդաս, մի քիչ էլ հիշողությունդ լավ լինի՝ կիմանաս (ՌԶ): 5. Սահարին տեղից ռեպիկներ կնետեղ միշտ սուր, հունորով լի՝ հաճախ շփոթի մատնելով ելույթ ունեցողներին (ՌԶ): 6. Եթե ասպարեզ մտած երիտասարդ գրողների մեջ կայծ տեսներ, ոգևորում էր նրանց, սակայն եթե նրանք չեղվեին իսկական բանաստեղծի ճանապարհից, կզոն նրանց մասին և ցույց կտար մեղանչումները (ՌԶ):

381 *«Լինել» բայի հարադրությամբ կազմված ժամանակային հետևյալ ձևերը գործածեցեք նախադասությունների մեջ:*

ա) թարգմանելիս է լինում

բ) կառավարելիս է եղել

գ) ուղարկելիս էր լինում

դ) գրելիս էր եղել

382 Որոշեցեք հետևյալ առածներում գործածված բայերի եղանակաժամանակային ձևերը, նրանց ժամանակային հիմնական (և երկրորդական) նշանակությունները:

1. Հացի կտրածը թուրը չի կտրի:
2. Դատարկ տակառը բարձր ձայն կհանի:
3. Փոս փորողն ինքն է ընկնում մեջը:
4. Ագահությունն աղի ջրի նման է. ինչքան խմես, այնքան ավելի կծարավես:
5. Պտղատու ծառի ճյուղերը կռացած կլինեն:
6. Աչքովդ տես, փեշովդ ծածկե:
7. Գողն եկավ, սներես գնաց:
8. Ով ալարի, ոչ դալարի:
9. Ինչ ցանես, այն էլ կինձես:

383 Գտեք բայի վերլուծական և պարզ ժամանակաձևերը, որոշեցեք նրանց բերականական կարգերը:

Գարուն էր: Ծեր այգին ծածկվել էր մատղաշ սաղարթով:

Աշակերտները դուրս բերեցին իրենց ուսուցիչ էպիկուրին, որին հիվանդությունը գամել էր բազկաթոռին: Իմաստասերը սիրում էր աշակերտներին, և նրանք էլ իրեն էին սիրում: Նա ժպտում էր, բայց մուգ աչքերը տխուր էին: Նա չի վախենում աստվածներից և ոչ էլ մահից: Վախը կարելի է հաղթահարել, և դրա լավագույն միջոցը նրա փիլիսոփայությունն է: Բանականությունն օգնում է բուժելու հոգեկան ցավը: Բայց ո՞վ կարող է զսպել տխրությունը, երբ հասել է բարեկամներից հավիտյան բաժանվելու ժամանակը: Էպիկուրի տան դուռն է ծեծում մահը:

-Իմ բարեկամներ՝,- ասաց էպիկուրը,- տեսնում եմ, որ այսօր բոլորդ եք եկել: Բարեկամներին տեսնելը մեծագույն երջանկություն է: Ինձ թվում է, որ այս նշենին, որի հովանու տակ նստած եմ, ցրտի ու մթության մեջ տարեցտարի իր արմատներն ավելի խորն է գցում միայն նրա համար, որ իր սնուցած ճյուղերի վրա ծաղիկներ են բացվում: Ճիշտ այդպես համզիստ է դեպի անեություն գնացող մարդը, որովհետև ողջ իմաստությունը, որ նա կուտակել է իր կյանքի ընթացքում, փոխանցվում է մտերիմներին: Դուք չեք մոռանում ինձ, ես էլ մշտապես մտածում եմ ձեր մասին:

Երեկ ես կտակ եմ գրել, որով ինձ համար թանկ մարդկանց միջև բաժանել եմ այն ամենը, ինչ ունեմ: Դա այն է, որ տրոհվում է և անհետանում: Բայց ահա մնացել է այն, ինչը յուրաքանչյուրին է հասնում անտրոհելի, ամբողջությամբ: Ով ցանկանում է ստանալ այդ ժառանգությունը, նա էլ կստանա այն: Դուք գիտեք, թե ինչի մասին է խոսքս. դուք արդեն տիրապետում եք դրան: Իսկ նրանք, ովքեր մեզ հետ չեն, ինձ են դիմել իմ ուսմունքը նամակներում շարադրելու խնդրանքով, բայց ես ժամանակին դա չեմ արել:

Ահավասիկ, բարեկամներս, ձեզանից յուրաքանչյուրը թող դառնա իմ աջ ձեռքը և գրի առնի այն, ինչ ես ուզում եմ ասել բացականչելով:

«Պիտի հոգանք այն բանի համար, ինչը մեզ երջանիկ կյանք է պարգևում: Ահա այդպիսի կյանքի, երջանիկ կյանքի տարրերը...»:- Էպիկուրը փակեց աչքերը և լռեց:

Աշակերտները երկար սպասեցին, թե ե՞րբ կրկին կխոսի ուսուցիչը, բայց նա քնեց:

-Չամհանգստացնենք նրան,-կամացուկ ասաց աշակերտներից մեկը:- Ժամանակը չվատնելու համար մեզանից յուրաքանչյուրը թող շարունակի սկսված նամակը: Չէ՞ որ մենք գիտենք, թե ի՞նչ էր ուզում ասել ուսուցիչը:

384 *Գրեցեք տեսնել և մնալ բայերի ապառնի ժամանակի բոլոր ձևերը (եզակի թվի 1-ին դեմքով):*

385 *Գրեցեք ճանապարհորդել բայի անցյալի բոլոր ձևերը (եզակի թվի 3-րդ դեմքով) և բացատրեցեք նրանց իմաստային տարբերությունները:*

386 *Փակագծերում տրված բայերը գործածեցեք անհրաժեշտ ժամանակային ձևերով:*

Ա. Սերենդիպի՝ հնագույն Շրի Լանկայի արքայորդիների մասին մի հին հեքիաթ (գոյություն ունենալ): Ճանապարհորդելով աշխարհով մեկ՝ նրանք (գտնել) այն, ինչը նույնիսկ (չփնտրել): Այդ հեքիաթի հիման վրա (ստեղծել) *սերենդիպություն* բառը, որ (նշանակել) թանկարժեք կամ հաճելի իրեր գտնելու շնորհք, երբ այդ իրերը (չփնտրել):

Գիտության պատմությանը հայտնի են սերենդիպության փայլուն օրինակներ. մեծագույն շատ հայտնագործություններ (կատարվել) պատահականության բերումով: Լոգարանում ջրի մակարդակի բարձրանալը Արքիմեդին (տալ) մարմինների լողալու օրենքի հայտնաբերման բանալին: Ընկնող խնձորը Նյուտոնին (հանգեցնել) համընդհանուր ծգողության օրենքին և այլն:

Թեև այն ուղիները, որոնք (հանգեցնել) այդ և բազմաթիվ այլ հայտնագործությունների, պատահականություն էին, բայց (պահանջվել) հանճարի ներշնչում, որպեսզի դրանք մեծ հայտնագործություններ (դառնալ): Ինչպես մեծ Պաստյորն (ասել), «պատահականությունը նախապատրաստված խելքին (օգնել)»: Կարևոր շատ հայտնագործություններ (տեղի չունենալ) այն պատճառով, որ դիտորդի ուղեղը պատրաստված չէր ընկալելու տեսածը:

Բ. Սերենդիպության ամենանշանավոր օրինակներից (լինել) Կոլումբոսի ճանապարհորդությունը, ատոմի միջուկի տրոհման մարդկության պատմության մեջ թերևս մեծագույն հայտնագործությունը: Առաջին հայտնագործողների և նրանց հետնորդների միտքը պատրաստ (չլինել) նորի ընկալմանը. կամխակալ պատկերացումները (խանգարել) նոր փաստերն

ընդունելուն: Սակայն (պատահել), որ աշխարհի շատ գլուխների անպատրաստությունը բարիք (դառնալ) մարդկության համար: Եթե այդ կուրությունը (չլինել), ապա երկրորդ համաշխարհայինի սկզբին Յիսուսը ատոմային ռումբ (ուժեք) և անկասկած դրա միակ տերը (լինել):

Ուրամի ատոմի տրոհումը, որ հնարավոր (դարձնել) ատոմային ռումբի ստեղծումը, առաջին անգամ (իրագործվել) 1934 թ. Զոռմի համալսարանում, իսկ խմբի ղեկավարը Էնրիկո Ֆերմին էր: Սակայն ամենամշանավոր ֆիզիկոսներից և ոչ մեկը (այդ թվում Էյնշտեյնը, Ռեզերֆորդը, Բորը) (չհավատալ), որ հնարավոր է այդ անել: Այդ պատճառով էլ Ֆերմին և նրա աշխատակիցները, դիտելով ատոմների տրոհումը, (չկարողանալ) հասկանալ տեղի ունեցածը: Եվ այդ փաստը (մտնել) մարդկության պատմության մեջ որպես հնգամյա մի մեծ հրաշք, որը (փրկել) աշխարհը:

Մի քանի տարի անց, երբ Ֆերմին (հարցնել), թե նա (չափսոսալ) արդյոք, որ ձեռքից (բաց թողնել) մեծագույն հայտնագործություններից մեկն իրականացնելու հնարավորությունը, նա անկեղծորեն (պատասխանել). «Ես ուրախ եմ, որ այդպես (ստացվել)»:

387. *Դուրս գրեցեք անկանոն բայերը և բացատրեցեք, թե դիմավոր և անդեն ռ ը ձևերում են դրանք անկանոնություն դրսևորում:*

Բ Ա Ր Դ Ի

Ասում են, որ հայոց բարդիները ծնունդ են առել բռնակալ Բելի դեմ կռվի ժամանակ թշնամուժ զարկած, բայց, ավա՜ղ, գոհված հայ զորականների արյունից: Դրա համար էլ նրանք նման են զորաշար կազմած կամ միայնակ մնացած զինվորների: Բարդիների անտառ չի լինում, որովհետև Զայկ Նահապետի զինվորները փոքրաթիվ են եղել: Զայաստանի որ անկյունում էլ որ տեսնես նրանց, մենակ լինեն թե շարքի մեջ, հաղթողի պես բարձր են պահում իրենց գլուխները: Զաարտ են անչափ. երբեք չեն լալիս, ուրիշների գլուխ չեն տալիս: Պերճահասակ են, ճերմակաբուն, ճոխ սաղարթով, գեղեցկադեմ: Գարնանը բարդու սերմերը տերևներից բեկվում և քանու բերանն ընկած ձյան փաթիլների պես օդում ճոճվելով՝ հայկական հողից հայկական հողի մեջ են ընկնում, ծլարձակում ու բարդի դառնում:

Բարդիները հայոց հողմակոծ դրոշներն են, որոնց կողքով մի օրվա պես սուրացին խառնիճադանք, բազմալեզու հազարամյակները:

Բարդիները կանաչ շատրվաններ են, որոնք մեղմացրին հայոց տոթակեզ դաշտերն ու լեռնապարտերը ու զովություն բերեցին նրանց:

Զայոց Երվանդունի արքաներն ամեն տարի բարդու զվարճատոն են արել: Երկրի տարբեր կողմերից վեր են կացել եկել, հավաքվել են դպրության աստծու բոլոր նվիրյալները և իրենց ծոցերն ասել բարդու ծառին: Մրցանակ չափած ծոցերը քրմերն արտասանել են մեհյաններում: Քրմերից հետո էլ այդ ծոցերը չեն կորսվել և իրենց շունչն են թողել մեր երկրում:

Սեկուկես դար է բարդի ծառի կյանքի սահմանը, գրեթե այնքան, որքան հին մարդունը: Բայց բարդին աննկատ վերընձյուղվում է ու մնում Զայոց աշխարհի ու հավերժության հասակակիցը:

Ըստ Զ.Խաչատրյանի

388 *Գրեցեք անկանոն բայերի շարքը* և լրացրեք հետևյալ աղյուսակն ըստ վանդակների երանգավորման (մեկական նմուշով):*

[illegible]

* Աղյուսակը կազմելիս նկատի չենք ունեցել զարկել և բառնալ բայերը:

^{**} *Բանալ* բայն աղյուսակում ընդգրկեցեր կալոնացած *բացել* ձևով:

389 ա) *Չեռնյալ հատվածից դուրս գրեցեք պակասավոր քայերը: Բացատրեցեք, թե որտեղ է դրսևորվում նրանց պակասավորությունը:*

1915թ. հուլիսին Վալերի Բրյուսովին զանգահարեցին Մոսկվայի հայկական կոմիտեից և խնդրեցին ռուսերեն հրատարակվող հայկական պոեզիայի ժողովածուի խմբագիրը լինել: Բրյուսովը վճռականորեն հրաժարվեց: Նախ ինքը չգիտի լեզուն, հայ պոեզիայի մասին տարտամ պատկերացում ունի: Եվ, բացի այդ, արժե՞ արդյոք ժամանակ կորցնել, ի՞նչ արժեքավոր բան կարող է իրեն տալ այդ աշխատանքը. ինքը բավականաչափ ծրագրեր ունի:

Չեռախոսային բազմաթիվ զանգերին հետևեցին գրույցները, ընկերների հորդորները: Բրյուսովը վճռեց, որ ոչ մի պարտավորություն չի ստանձնում, կփորձի, կնայի աշխատանքը, ապա վերջնական պատասխան կտա: Սակայն հայ մշակույթի գործիչների հետ հանդիպումները, ժողովրդի պատմության մասին առաջին դասախոսությունները, հայոց լեզվի առաջին դասերը, ընթերցած գրքերն այնպես ապշեցրին բանաստեղծին, որ նա մինչև կոկորդը թաղվեց Չայաստանի ուսումնասիրության մեջ: Մի քանի ամիս աշխատելով վիթխարի եռանդով՝ Բրյուսովը ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, իտալերեն և լատիներեն կարդաց իրեն մատչելի ամբողջ գրականությունը:

Ի՞նչ կարող է հուսալ, ի՞նչ կարող է ցանկալ, ծեռքերը լվալ և մի կո՞ղմ քաշվել: Ո՛չ, Չայաստանն արդեն իր սրտի մեջ է:

Բանաստեղծը հետագայում խոստովանել է. «Արտաքին ոչ մի նկատառում չէր կարող հարկադրել ինձ՝ կատարելու այդ ամբողջ աշխատանքը, կարդալու այս բոլոր գրքերը, այսքան սովորել և այսպես խորանալ գործի մեջ: Չարկադրել կարող էր միայն մեկ բան. Չայաստանի ուսումնասիրության մեջ ես հոգեկան բարձրագույն երջանկության անսպառ ակունք գտա: Կես տարուց մի փոքր ավելին, անշուշտ, չափազանց կարճատև ժամանակ է, որպեսզի մարդ քիչ թե շատ հիմնավոր տեղեկություններ ստանա մի ժողովրդի այդքան հերոսական պատմության մասին, որն ընդգրկում է երկուսուկես հազարամյակ, և գրականության մասին, որի սկիզբն ամենաքիչը հասնում է մեր թվագրության V դարը»:

Վ.Բրյուսովին այդքանն էլ քիչ թվաց: 1916 թ. հունվարին նա շրջագայության մեկնեց Անդրկովկաս՝ տեղում ստուգելու իր գրքային տպավորությունները:

«Չայաստանի պոեզիան» ժողովածուի համար, որից ամեն ինչ սկսվեց, բանաստեղծը թարգմանել է շուրջ չորս հազար տող:

Գրքի առաջաբանում այսպիսի տողեր կան. «Միջնադարյան հայկական քնարերգությունը մեկն է մարդկային ոգու սքանչելի հաղթանակներից»:

Ըստ Վ.Բակչիի

բ) Ավնարկ կամ հաղորդում պատրաստեցեք հայ ժողովրդի և հայ մշակույթի օտարազգի ուրիշ բարեկամների մասին:

390. *Հետևյալ բայերի հետ համապատասխան հոլովներով գոյականներ գործածեցեք:*

ա) ընդառաջել	դ) կարոտել	է) վերաբերվել	ժ) պատահել
բ) հանդիպել	ե) գրկվել	ը) դիմել	ժա) կպչել
գ) զգուշանալ	զ) ուշանալ	թ) խուսափել	ժբ) զբաղվել

391. *Հետևյալ հարադրություններով կազմեցեք նախադասություններ:*

- ա) շնորհակալություն հայտնել, շնորհակալ լինել
բ) ներողություն խնդրել, ներում հայցել

392. *Հետևյալ բայերի հետ կապային կառույցներ գործածեցեք:*

ա) կռվել	դ) բարեխոսել	է) վիճաբանել
բ) հմտանալ	ե) ստորանալ	ը) խորհրդակցել
գ) աղոթել	զ) զայրանալ	թ) պաշտոնավարել

393. *ա) Դուրս գրեցեք այն բայածևերը, որոնք ըստ լծորդության այժմ ընդունելի չեն (կամ ուղղակի սխալ են):*

1. Մեր օրորոցի վրա մեր լեզվով մեզ նանիկ ասեցին (հԱ): 2. Ռուժբերն սկսեցին մոնչելով սլանալ բերդի վրայից (Ր): 3. Նրանք ծիծաղով, բարձր խոսալով, խումբ-խումբ անցուղարձ էին անում (ՍԻ): 4. Լուսափայլ աստղիկ կուզեի դառնալ... Ինչպես աղամանդ շողշողել, ցուլալ... (ՀՀ): 5. Բակից դուրս թռավ մի ածղահա զամփռ ու խոպոտ հաչաց: (ՍԽ): 6. —Սիրտս լիքն է, մի՛ խոսա (ՀԸ): 7. Այդպես թմրած, ննջալով նրանք անցկացրին հավանաբար մեկ-երկու ժամ ևս (ՎԱ):

բ) Գտեք այն բայածևերը, որոնք այսօր ընդունելի չեն, և համապատասխանեցրեք ներկայիս գրական լեզվի կանոնին:

1. Քո օրը խավարեցավ (հԱ): 2. Գագիկ Արծրունին ավելի գեղեցկացրեց Ոստանը, նորոգելով ու ամրացնելով հին բերդը և իր համար փառավոր պալատներ կառուցանելով (Ր): 3. Բայց նույն միսիոնարը իր հայրենիքում այդպես չէ վարվում. նա սիրում է իր ազգը, նրա պատմությունը, նրա բանաստեղծությունը և նրա մինչև անգամ հեթանոսական դարերի ավանդություններն ու առասպելները (Ր): 4. Նրանցից շատերն սկսան քաջաբար աղեղները լարել, նետեր արծակել, բայց բնությունն ինքը օգնության էր հասնում հայերին (Ս): 5. Բարձրագիտ սարավանդակը, որի վրա կառուցած էր ամրոցը, շրջապատված էր բնության փառահեղ և ահարկու տեսարաններով (Ս): 6. Նրան զբաղեցնողն այդ

րոպեին Սևադայի հոգեկան աշխարհը չէր, այլ այն միտքը, թե ի՞նչ պիտի պատասխանե իշխանին, եթե նա յուր այստեղ գալու մասին հարցնե (Մ): 7. Արագածը, Արայի լեռը և նույնիսկ եռաբլուրը պատած էին դեռ ծյուռով (Մ): 8. Անիծվի՛ս, եթե վերջին կամքս չես կատարիլ (Շ):

394 *Յետևյալ հատվածներում գտեք փոխանվանաբար (գոյականաբար) գործածված բառերը:*

Ա. Զրույցը մեղավորի ու անմեղի, չարի ու բարու մասին էր:

Մեղքի հասկացողությունը պայմանական է, հարաբերական: Իմ արարմունքը մեկի համար լավն է, մյուսի համար՝ վատ: Շահերի հարց է: Բացի այդ, իմ մեծ մեղքը ես չեմ էլ հիշում, իսկ քո չնչին զանցանքը չափազանցնում եմ: Այսինքն՝ մեծը չնչին է դառնում, չնչինը՝ մեծ. նայած թե ո՛ւմ դիրքերից ես նայում, ո՛ր տեսանկյունով ես չափում: Ես չեմ ժխտում, որ նշված երկու չափումներից բացի կա նաև երրորդը՝ բարոյականը. սա օբյեկտիվ է ու անշահախնդիր:

Զիչ հետո ավելացրեց.

- Ես գիտեմ, որ անմեղներ չկան. ամեն մարդ ինչ-որ մեղք ունի: Ու եթե մենք հիշաչար լինենք, հասարակությունն անկում կապրի: Կյանքն առաջ տանողը բարին է: Բարին շատ է, չարը՝ քիչ: Բայց չարը կազմակերպվող, համախմբվող ուժ է, իսկ բարին տարերային է: Եվ վտանգ կա, որ չարը կարող է հաղթել բարուն, եթե մարդու մեջ չմշակվի ուրիշի նկատմամբ մեծահոգի ու ներող լինելու զգացում:

Ըստ Ռ.Զարյանի

Բ. Մեկը կանչում է ինձ,
երկար կանչում է ինձ,
Կանչում են բոլոր ապրողներն ու մեռածները բոլոր,
Կանչում են բոլոր օտարները՝ հարազատի ծայնով,
Եվ հարազատներս կանչում են ինձ՝
Երակներիս արյան անհուն ծայնով:

Ռ. Պալոյան

395 *Յետևյալ բաղադրիչներով բայական արժեք ունեցող դարձվածքների գրեցեք (առնվազն 5-ական):*

ա) աչք բ) սիրտ գ) գլուխ դ) ձեռք ե) հոգի

396 *Ինչպե՞ս ի՞նչ հարցին պատասխանող արտահայտիչ ածականների, դերբայների կամ գոյականների գործածեցեք հետևյալ բառերի հետ:*

ա) անտառ գ) երկինք ե) Աստված զ) մազեր
բ) աչքեր դ) ծով գ) ընկեր ը) հայրենիք

397 *Ընդգծված բառերին հարմար լրացումներ գրեցեք (տեքստից անկախ):*

Թումանյանի տանը Անդրանիկին ու Թումանյանին միասին հաճախ են հանդիպել:

Նրանք իրար շատ էին սիրում. բառերով, ընթերցումների խիստ ցմահու-քուն կար երկուսի միջև: Անդրանիկը ևս անգուգական պատմող էր: Նրան լսելիս պատմության, անձնավորությունների, տեղի, ժամանակի, ընդհանուր մթնոլորտի ամենաիրական, կենդանի պատկերացումն էինք ստանում:

Մի օր մի ընկերոջ հետ մտնում ենք Թումանյանի սենյակը ողջերթ մաղ-թելու նրան: Թումանյանը պիտի գնար Զանգային ջրերը բժշկվելու. Մենք ներս մտանք այն պահին, երբ Անդրանիկը պատմում էր ինչ-որ կռվի պատ-մություն: Թումանյանը կանգնած էր՝ մի ոտը դրած թախտի վրա, թևերը բարձրացրած վեր, փայլուն, արծարծուն այբերով լսում էր:

- Թուրս քաշեցի՝... - ասաց Անդրանիկը և կանգ առավ:

Նա ուներ այդպիսի սովորություն: Այդ դադարը երբեք չէր դանդաղեցնում պատմությունը, այլ ընդհակառակը, ավելի խորացնում էր. կարծես կանգ էր առնում, ժամանակ էր տալիս, որ լսողն ընդգրկի պահը:

Բայց Թումանյանը չհամբերեց և սկսեց գոռալ.

- Խփի՛ր, խփի՛ր...

Մենք, որ դրսից էինք եկել և տարված չէինք պատմությամբ, հագիվ կարողացանք զսպել մեր ծիծաղը:

...

Մի օր սեղանի շուրջը Թումանյանն առաջարկեց խմել Անդրանիկի կենացը, և ինքը վերցրեց առաջին խոսքը:

- Սրանից քսան տարի առաջ, սկսեց Թումանյանը, - կար երկու նշանավոր բան Խրիմյան Զայրիկը և իմ «Շունն ու կատուն»: Զսան տարի է անցել, և էլի երկու նշանավոր բան կա իմ «Շունն ու կատուն» և Անդրանիկը: Խմում եմ երկու նշանավորներից մեկի Անդրանիկի կենացը:

Բոլորն սկսեցին ծիծաղել: Անդրանիկն էլ ծիծաղեց, հետո Թումանյանին պատասխանեց.

- Կանցնեն տարիներ, ո՛չ ես կլինեմ, ո՛չ էլ Թումանյանը, բայց կլինի մի նշանավոր բան՝ «Շունն ու կատուն»: Խմենք նրա կենացը:

Ըստ Վ.Թորոպենցի

398 *Ընդգծված բայերը փոխարինեցեք հոմանիշներով:*

Ա. Այստեղից սկիզբ է առնում մի խորդուբորդ ճամփա ու կորույն ծառերի մեջ: Ծառերն իրենց խիտ սաղարթներով ճյուղերը խառնել են, և դրա համար պրեն անձրևի պես է կաթում ներքև:

Գյուղ տանող ճամփա է. առանց միտքի փոխելու գնում ու կանգ է առնում գյուղի եզրին: Գյուղի թիկունքին սար կա՝ բլուրներով ու ձորերով ծովված Արա լեռանը: Ընկուզենիները արմատները խրել են հողի մեջ և իրենց փարթած ճյուղերով ասես ճերմակ անպերն են քշում: Եվ անեն

ընկուզենի մի տեղ երկինքն ու երկիրը կապել է իրար: Ի՞նչ իմանաս, թե ընդերքից ի՞նչ են ուղարկում արևին ու աստղերին և ի՞նչ են պոկում երկնքից:

Աշմանն ընկուզները գլոր-գլոր իջնում են գյուղ, հասնում սարի փեշին կրթնած տներին կամ տեղ գտնում քարերի արանքում: Իսկ երբ ձմեռն է մուտք գործում գյուղ, ընկուզենիները պայքարի մեջ են մտնում քամու դեմ, հաղթում են նրան, ու քամին նահանջում է:

Գարնանը, երբ ծիրանենու բունը դեռ ծածկված է լինում եղյամով, ճյուղերին արդեն ճերմակ ծաղկաբույլեր են նկատվում, և մյուս բոլոր ծառերն իրենց նախանծալից հայացքները սևեռում են ծիրանենուն, հետո ամեն մեկն իր գույնով ծաղիկ է բացում արևի տակ:

Իսկ աշմանն աշխարհի բոլոր գույները հավաքվում են գյուղի քիկունքին և հեռավոր սարերից հորդում երփներանգ ջրվեժի պես: Այդ ծառերն են արտասվում, սարսռում դատարկված հոգու համար:

Գյուղը լուսաշաղախ ու երագուն հայացք է զգում խճապատ ճամփին, որ սկիզբ է առնում ծորապոնկից ու ձգվում մինչև մեծ ճանապարհի այն հատվածը, որտեղ այն, չգիտես ինչու, հանկարծ մտափոխ է եղել ու ծռվել:

Ըստ Մ. Գալշոյանի

Բ. Գետը դուրս է արծնում անդնդախոր կիրճի կապանքներից և անգուսպ ու կատաղի հոսքով սլանում հովտով:

Կեսգիշերին հուլիկում արթնանում են գետի հոխորտալի դրոշյունից: Լուսնկա գիշերն իր փայլփլուն աստղերով այք է զգում ներս, սառը քամին ուժգին պոռթկումներով վրա է տալիս, և թվում է, թե գետն է սպառնազին գրոհում մեր կացարանը: Ջուրն այնքան մոտ է թվում, որ ականա սարսափ է պատում քեզ. հանկարծ տանի հուլիկը:

Գեղեցիկ է գիշերը մարգագետնում. այստեղ-այնտեղ երևում են ձիերը, որ կուշտ արածելուց հետո հանգիստ նիհում են: Իսկ կողքին, քամուց տարուբերվող եղեգները մեկ-մեկ կռագնելով, խուլ ձայնով քարերն է տեղից տեղ շարժում ահեղամռունչ գետը ու իր սպառնազին աղմուկն է տարածում չորս կողմը: Խավարի մեջ ուռվագծվում են արծաթագծ լեռնագագաթները:

Այդպիսի գիշերներին ես միշտ հիշում եմ Դանիյարին: Նա սովորաբար գիշերն անցկացնում էր ուղղակի գետեզրին: Մի՞թե չէր սարսափում: Նա ասես այս աշխարհից չէր: Նրա աչքերը նայում էին թախծոտ, և միայն շարժուն հոնքերն էին կենդանացնում նիհարվում, միշտ մտախոհ դեմքը: Երբեմն դեմքի մկանները լարվում էին, ասես ուրիշներին անհասանելի ինչ-որ բան էր ուսկնդրում, և աչքերը վառվում էին անգուսպ կրակով: Գուցե ականք էր դնում գետի ճողփյունի՞ն, ուրիշներին անհասանելի հնչյուններ ու շրշյուններ՝ որոնում: Զգիտեմ:

Ըստ Չ.Այրմատովի

399

Չետկյալ բայերով կազմեցեք նախադասություններ:

ա) փորձել - փորձարկել
բ) քննել - քննարկել
գ) դիտել - դիտարկել

ե) վերաբերել - վերաբերվել
զ) գործել - գործարկել
է) ծրագրել - ծրագրավորել

Իմ անցյալ տարին հիմա որտեղ է հարցրեց մի օր որդիս արի գնանք իմ անցյալ տարվա մոտ:

Որդիս քիչ առաջ կոտրել էր մոր ամենասիրած հայելիներից մեկը մայրն ամենասիրած չորս հայելի ունի բայց սա իմիջիպալոց: Ես երկար ու ծանծրալի բացատրեցի թե հիմա նա մեծ տղա է և եթե հայելին անցյալ տարի կոտրած լիներ ոչինչ քանի որ անցյալ տարի նա փոքր էր չէր հասկանում թե ինչ է անում...

Իմ այդ խոսքերի վրա որդիս վիթխարի սև աչքերն ավելի մեծացրած մտածեց-մտածեց հետո իր զարմանալի հարցը տվեց Իմ անցյալ տարին հիմա որտեղ է...

Եվ ես ստիպված հորինեցի այս հեքիաթը մարդու ապրած-անցկացրած տարիների մասին: Մարդու կյանքը նման է գնացքի: Ճանապարհը սար է ինչպես Արարատը: Առաջին քառասուն տարում գնացքը բարձրանում է մյուս քառասուն տարում իջնում: Մարդու առաջին տարվա գնացքը մի վագոն է: Մարդը ուրեմն աշխարհ է դուրս գալիս մի վագոնով: Երբ լրանում է նրա մի տարին և նա մտնում է երկուսի մեջ ճանապարհին թողնում է այդ առաջին տարվա վագոնը նստում մի ուրիշը մի քիչ ավելի մեծը: Այդպես կամաց-կամաց մարդու կյանքի գնացքը բարձրանում է սարնիվեր ճանապարհներին ծաղիկների ու փշերի մեջ թողնելով իր տարիները: Ամեն կայարանում մեկը:

Ես քանի տարեկան եմ հարցրեց որդիս:

Չորս ասացի փետրվարին կլինես չորս:

Իմ անցյալ տարվա գնացքն եմ ուզում: Հիմա որտեղ է:

Հեռու շատ հեռու տեղ է ասացի հետո մտածեցի որ այս հեքիաթը շատ ավելի ինձ համար էր որ շատ ավելի ես կուզենայի վերադառնալ իմ մանկության կայարանները որտեղ ես մեկիկ-մեկիկ թողել եմ իմ տարիները:

Հիմա իմ կյանքի գնացքն իջնում է զառիվայրով: Ես հետ եմ նայում ոչինչ չի երևում: Ես հետ եմ նայում ինքս իմ մեջ իսկ իմ մեջ մանուշակագույն մշուշ է շատ բան կորել է մոռացվել պետք է հորինես:

Այսպես ծնվեցին իմ պատմվածքները որ նամակներ են իմ մանկության կայարաններից: Այդ նամակները ես գրել եմ ինքս ինձ իսկ որդիս որ հիմա չորս տարեկան է գուցե մի օր կարդա դրանք կամ որ ավելի հավանական է երևի չկարդա նրա մանկության գնացքն ուրիշ է ճանապարհի ծաղիկներն ու փշերն ուրիշ են ուրիշ են կայարանները...

Ասում եմ ապրած տարիների խարույկից մարդ պետք է կրակները վերցնի այլ ոչ թե մոխիրը... Տարիների մոխիրների տակից ես փորձեցի արթնացնել իմ մանկության կրակները: Չգիտեմ կարողացա արդյոք...

Ըստ Վ. Պետրոսյանի

401 Առանձնացրեք մակրայները և որոշեցեք նրանց տեսակը:

Մեր առջև մի թեք բարձունք էր: Հազիվհազ էինք առաջ շարժվում, ժամանակ առ ժամանակ կանգ էինք առնում, փոքր-ինչ հանգստանում և դարձյալ շարունակում բարձրանալ լանջնիվեր: Հանկարծ փայլատակեց երկինքը, ուժգնորեն որոտացին ամպերը, և սկսվեց անձրևը: Սկզբում կաթիլներն ընկնում էին մեկիկ-մեկիկ, դանդաղ, ապա մի վայրկյանի չափ տեղ-տեղ երևաց կապույտ երկինքը, բայց մութ ամպերը գրեթե չնահանջեցին. կրկին արագորեն ծածկեցին երկինքը, և նորից հորդառատ անձրև տեղաց: Չնայած չափազանց հոգնել էինք, բայց շարունակ գնում էինք ու գնում: Չորում խշշում էր գետը: Մերթնդներթ մեզ էին հասնում հովիվների ծայրը, շների միալար հաչոցը: Կամաց-կամաց սկսեց գծագրվել բնակավայրը:

Վերջապես դուրս եկանք մի տափարակ տեղ: Դիմացը սարի երկնյուղ կատարն էր, իսկ քիչ այն կողմ՝ սարվորների ժամանակավոր կացարանները: Գեղեցիկ, շատ գեղեցիկ էր հանդիպակաց բարձունքը. ամենուր երփներանգ ծաղիկներ էին և զուլալ աղբյուրներ, որոնց անմահական բույրն ու հաճելի քթջոցը տարածվել էին շուրջբոլորը:

402 Խմբավորեցեք տրված մակրայները:

Ցարդ, դեմ դիմաց, այլուր, միանգամից, իսպառ, փոքրիշատե, հալստատապես, հանգամանորեն, հնուց, ցմահ, ընդառաջ, ընդմիշտ, ռոպեաբար, վերջիվերջո, ամենևին, գերազանցապես, շարունակ, հանկարծ, հաճախ, հոտնկայս, շուտով, անընդիատ, ստեպ-ստեպ, ներկայումս, մեն-մենակ, լեռնիվեր, մեկ-մեկ, նյութապես, հետագայում, մերթնդներթ, բերներբերան, սարեսար, բոլորովին, հերոսաբար, դաժանորեն, ամենուրեք:

տեղի	ժամանակի	ձևի	չափի	ընդհանրական

403 Ժամանակի մակրայները խմբավորեցեք ըստ հետևյալ իմաստների:

Այժմ, հավիտյան, գիշեր-ցերեկ, տարեցտարի, վաղուց, ցմահ, ընդմիշտ, առժամանակ, օրնիբուն, դարեդար, ժամանակով, հետո, մշտապես, միառժամանակ, գիշեր ու զօր, հնուց, ցարդ, ներկայումս, օր

օրի, հավետ, հիմա, շուտով, մանկուց, թոպե առ թոպե, այսուհետև, միշտ, առաջ:

ժամանակի մշտատևություն	
տարորոշված ժա- մանակ (մերկա, անցյալ, ապառնի)	
գործողության ժամանակային սկզբնակետ	
գործողության ժամանակային վախճանակետ	
ժամանակի տևականություն	
ժամանակի անորոշություն	

494 Տրված ժակրայները գրեցեք համապատասխան տեղերում:

Այժմ, վաղուց, մշտապես, այլևա, ժամանակով, տարիներ ի վեր, արդեն, վերջապես, ցմահ:

Արևելքի մի հրաշագեղ աշխարհում արդարամիտ ու խելացի թագավոր է լինում: Մի օր կանչում է իր որդիներին և ասում.

Միտելի՛ որդիներ, ձեր հայրն ձերացել է ու չի կարող երկիրը կառավարել: Ես իջած կլինեի իմ գահից, եթե կատարված տեսնեի այն միտքը, որ հուզել է հոգիս: Եվ ձեզնից ով որ լուծի իմ այդ միտքը, նա կատանա իմ թագը և կկատարվի իմ ժողովրդին:

495 Գրեցեք ձևի ժակրայներ, որոնք ցույց են տալիս՝

գործողության կատարման արտաքին ձևը	գործողության ներքին որակական հատկանիշը

496 Գրեցեք չափի ժակրայներ, որոնք ցույց են տալիս՝

հատկանիշի չափը մասի և անբոլորի հարաբերու- թյանը	հատկանիշի չափի աստիճանը	հատկանիշի չափը նրա կրկնվելու, նորից կատար- վելու նշանով

407 *Մակրայական ինչպիսի՞ իմաստներ կարելի է նշել հետևյալ միավորներում:*

Տեղնուտեղը, տեղ-տեղ, դեմուդեմ, դեմ համդիման, դեմ դիմաց, արտաքուստ, ներքուստ, մեկ-մեկ, շուտ-շուտ, անընդհատ, շարունակ, իսպառ, ամբողջովին, դեմ առ դեմ, բոլորովին, բերներբերան:

408 *Տրված բայերի հետ գործածեցե՞ք՝*

ա) տեղի մակրայներ

Գնալ, բարձրանալ, շրջել, իջնել, նայել, կանգնել, անցնել:

բ) ժամանակի մակրայներ

Արթնանալ, այցելել, հիշել, աշխատել, իմանալ, զարգանալ:

գ) չափի մակրայներ

Կատարել, մոռանալ, հավաքել, առողջանալ, լցնել, զգուշացնել:

դ) ձևի մակրայներ

Կռվել, օգնել, ընդունել, երդվել, ժպտալ, փախչել, աղաչել:

409 *Չետևյալ մակրայները գործածեցե՞ք բայերի հետ:*

Ազնվորեն, օրեցօր, տարեցտարի, խորապես, մեմ-մեմակ, կուզեկուզ, հավիտյան, բարոյապես, հայրաբար, առերևույթ, լռելյայն, բերներբերան, մեղմորեն, պարզեիպարզ, դեմ առ դեմ, խումբ-խումբ, վերջիվերջո, հոտնկայս, փոխնիփոխ, քանիցս:

410 *Տրված բայերի հետ մակրայներ գործածեցե՞ք և դրանք խմբավորեցե՞ք ըստ տեսակների:*

Չարվածել, ընկնել, հրաժարվել, սահել, հասնել, վերաբերվել, հայտարարել, վերլուծել, հավատալ, չարչարվել, սպասել, դիմավորել, սխալվել, հավաքել, պառկել, ներել:

411 *Չետևյալ ընդհանրական մակրայները տարբեր իմաստներով գործածեցե՞ք նախադասությունների մեջ:*

Առաջ, անընդհատ, մերթընդմերթ, անդադար, մեկ-մեկ:

412 *Ավելացրե՞ք համապատասխան մակրայներ:*

Ա. Մեծ կոմպոզիտոր Ա. Սպենդիարյանի անունը էի լսել: «Երեք արձավենի» սիմֆոնիայով սկսվել ու ավարտվել էր իմ ծանոթությունը Սպենդիարյանի ստեղծագործությանը: Սակայն ավելի տարիներ

անց, արտասահմանում հանդիպեցի նրա երաժշտությանը: Վեներտիկյան ոսկեվառ աշնան մի երազային երեկո, սրճարաններից մեկում նստած, լսեցի հայրենիքից եկած հարազատ ծայներ: Կանչեցի սպասավորին ու խնդրեցի, որ գնա ու իմանա, թե ի՞նչ պիես են նվագում: Նա վերադարձավ ու հայտնեց՝ Սպենդիարով, «Եսթիզներ»:

Պարզվեց, որ հայրենակցիս գործերը եվրոպական նվագախմբերը են կատարում. նրա երաժշտությունը, օրինակ, լսել եմ Միլանում:

Բ. Հոգմաբեկ արևը թեքվում է դեպի լեռը, զագաթները հրդեհվում են, անրջային կիսալույսերով իջնում է մթնշաղը, մախիթը տուն է դառնում հանդից: Վառվում են ճրագները, գյուղի աղմուկը դադարում է, հանգչում են բոլոր շշուկները: Երկինքը լցված է աստղերով, որոնք կայծկլտում են ու մարում:

Հովիվները խարույկ են վառել. երեկոն էլ գիշեր է դարձել: լռություն է տիրում, և միայն ծորի առուն է մրմնջում իր անուշ երգը, ու լճից փչող զեփյուռն է հնչեցնում իր սրինգը:

Ըստ Ավ. Իսահակյանի

413. *Կազմեցեք բառակապակցություններ՝ մակբայները գործածելով՝ քայանուն գոյականների և ածականների հետ:*

414. *Մակբայները փոխարինեցեք հոմանիշներով:*

1. Օտարականը մեկ-մեկ կանգ էր առնում լուսազարդ ցուցանակների առաջ: 2. Մի վայրկյան վառվեց նրա սենյակի լույսը և իսկույն մարեց: 3. Մայրը սովորություն ուներ շուտ-շուտ մտնելու փոքրիկի սենյակը: 4. Տղան չսպասեց անծանոթի օգնությանը և անմիջապես ուղղվեց: 5. Այժմ կարող եմ բոլորովին մոռանալ նրան ու մտածել միայն տարվա այս եղանակին իրենց կանաչը վառ պահած ծառերի մասին: 6. Այնքան շատ ծյուն էր եկել, որ թվում էր՝ աշխարհը հավիտյան մնալու է նրա սառն ու սպիտակ քաթանի տակ: 7. Շարունակ բողոքում էր, որ աչքերը ցավում են, և ինքը գրեթե ոչինչ չի տեսնում: 8. Երգչի պահանջները հետզհետե սպառնալիքի ձև էին ընդունում: 9. Բոլորն էլ զգում էին, որ նկարչի դրությունն օր օրի ավելի էր վատանում: 10. Միշտ նկարեցե՛ք քնությունից և մի՛ կրկնօրինակեք ուրիշ վարպետների գործերը:

415. *Դուրս գրեցեք մակբայներն ու նրանց համարժեք դերանունները: Խմբավորեցեք դրանք:*

1. Թռչունները կտուց կտուցի այնպես էին փայփայում իրար, որ նույնիսկ չնկատեցին, թե ինչպես տոխակը գլխիկոր հեռացավ այնտեղից: 2. Քո շնորհած վարդերը աշխարհի ամենաքթնաղ վարդերն են եղել միշտ և երբեք չեն թառամել: 3. Քանի որ դու այդքան սիրում ես այդ

աղավնուն, փոխարենը տու՛ր քո մարմնից այնքան միս, որքան կշռում է աղավնին: 4. Անցորդը նայում է վեր՝ ձողի ծայրին, և այնտեղ փայլում մի բան տեսնում: 5. Մեն-մենակ թափառում եմ այնպես, աննպատակ և ժպտում մարդկանց՝ որքա՛ն սիրալիլ, որչա՛մ բարեղեմ: 6. -Երբեմն-երբեմն ու՛ր եմ տանում այս գերիներին,- հարցրեց երիտասարդը: 7 Մի մութ գիշեր, երբ քաղաքում բոլորը քնած էին, մեծ բանաստեղծը գաղտագողի հեռացավ հայրենի տնից:

416. Գոյականով կապակցությունները կամ գոյականները փոխարինեցեք մակբայներով:

1. Կարող էինք հենց այդպես՝ խմբով մոտենալ նրան: 2. Նա երկու անգամ խախտեց իր խոստումը: 3. Ծերունու դողդոջուն մատները զգուշությամբ սահում էին ծաղիկների վրայով: 4. Նա մի վայրկյանում ուշքի եկավ, հավաքեց վրձիներն ու ներկապնակները և նետեց վառարանի երախը: 5. Նկարիչն սկսեց ձեռքի համար վարժություններ անել, և ցավը որոշ ժամանակ անհետացավ: 6. Ամեն տեղ արև էր որոնում ու ջերմություն: 7 Դե արի՛ ու հանգստացի՛ր, երբ մարդը քեզ օգնության ձեռք է մեկնում, իսկ դու թշնամու պես ես վերաբերվում նրան: 8. Կինը գրկեց երեխային և մոր պես ջերմ-ջերմ համբուրեց նրան:

417. Տրված մակբայները խմբավորեցեք ըստ կազմության:

Առհավետ, դեմուղեմ, մանկուց, այնուհետև, վեր, ընդառաջ, տնե-տուն, կամացուկ, արագ, միասնաբար, օրեցօր, թեթևակի, փոքրիշատե, քառակի, հաճախ, սարնիվեր, ստեպ-ստեպ, գյուղ առ գյուղ, դեմ հանդիման, ցմահ, ի վերջո, նախօրոք, օրավուր, շտապ, չորեքթաթ, փոքր-ինչ, անշեղորեն, մեղմիվ, ուշ, փութով, իսկույն ևեթ, հնուց, վայրկենաբար, ամենուրեք, միաբերան, գիշերուզօր, մերթընդմերթ:

պարզ	ածանցավոր	բարդ	քերականական մներից առաքացած

418. Տրված գոյականներից կազմեցեք մակբայներ՝

ա) ածանցման միջոցով

Պոգի, եռանդ, դիվանագետ, ընկեր, գազան, խումբ, եղբայր, վերջ, առավոտ, ազգ, նյութ, գլուխ, տուն:

բ) բառաբարդման միջոցով

Ծայր, գյուղ, տուն, բերան, երկիր, քարափ, դուռ, ծառ, լեռ, տարի, վերջ, չար, բաց, քար, վայրկյան:

419. *Տրված գոյականներից ի վեր, ի վար, ի վայր խաղաորհչներով կազմեցեք տեղի մակբայներ:*

Երես, բերան, գլուխ, լեռ, քարափ, ծոր, ափ, հոսանք, ծառ, հիմք:

420. *Տրված ածականներից մակբայներ կազմեցեք:*

Խորամանկ, խուլ, դաժան, էական, խոնարհ, թեթև, փոքր, բարեխիղճ, հին, մեղմ, խիզախ, քաջ, բարյացակամ:

421. *Որոշեցեք հետևյալ մակբայների բառակազմական ընդհանուր հատկանիշը և գրեցեք մեմնատիպ ևս 10 օրինակ:*

Ցայսօր, ջուրնիվար, քիչ առ քիչ, առհավետ, ի բնե, մերթընդմերթ, ինքնըստինքյան, ցկյանս, ի մոտո, կույրիկույր:

422. *Մակբայներ կազմեցեք հետևյալ վերջածանցներով:*

ա) -բար բ) -պես գ) -որեն դ) -ովին ե) -իցս զ) -ակի

423. *Չարադրական բայեր կազմեցեք հետևյալ տեղի մակբայներով:*

ա) առաջ բ) դեմ գ) դուրս դ) ետ /հետ ե) ներս զ) վեր

424. *Տրված բառերը խմբավորեցեք ըստ խոսքի մասերի և դրանցով (մակն արմատների տարբերակներով) կազմեցեք ածանցավոր մակբայներ:*

Երեք, ամբողջ, դանդաղ, հին, մանուկ, կամաց, նյութ, բազում, արագ, հաճախ, առավոտ, մահ:

425. *Կետադրեցեք համը բնագիրը և ընդգծեցեք մակբայները:*

Ես խոնարհաբար կանգնում եմ նրա նկարագարողած մագաղաթե մատյանների կողքին և արդեն որեորդ անգամ իմ առջև վերստին հառնում եմ անպատասխան մնացած միևնույն հարցերը: Ով էր Թորոս Ռոսլինը ինչ սովորեց և ինչ սովորեցրեց...

Հին աշխարհի մեծերի կյանքում զարմանալիորեն շատ են այսպիսի ցավալի իսկությունները մենք համարյա ոչինչ չգիտենք նրանց անձնականի մասին: Նրանց անշնորհակալ ժամանակն է մեղավոր թե այն երկարատև թվացող դարերն ու հազարամյակները որ մեզ բաժանում են միմյանցից և մենք չնայած մեր մեծ ցանկությանը պատմության

թանձր մշուշի մեջ չենք տեսնում նրանց: Մեր տեսածը կարծրացած տարածություն է զգացածը խուլ ու անտարբեր լուծություն: Մինչդեռ նրանք աշխարհի մեծերը իրենց ստեղծածի մեջ արարիչ են կյանքում մահկանացուներ մարդկայինը շատ ավելի խոր զգալու ընդունակ: Սակայն երևի տարված այդ մեծերի արարչական գործունեությամբ ժամանակի վկաները մոռացության են տվել նրանց անձը կամ որ ավելի հավանական է չեն զգացել մեծությունը չեն հավատացել նրանց հանճարեղը մոլորյալ է թվացել տաղանդավոր անձը ամենասովորական մարդ: Իսկ եթե հետո հասկացել են ուշ է եղել ավստս շատ ուշ...

Այժմ խոնարհ կանգնած նրա նկարագրողած մատյանների առջև չեն կարողանում չհարցնել Ով էր նա հայոց միջնադարի նկարչական արվեստի այդ հսկան Դանթեի ժամանակակիցը և իտալական Վերածննդի առաջին նկարչին Ջիոտտոյին նախորդած վիթխարի տաղանդը:

Ռոսլինի կյանքի մասին պատմում են նրա նկարները և շատ քիչ հիշատակարանները գրված իր իսկ ձեռքով միայն իրեն բնորոշ ոճով: Ռոսլինի մտքի հոգու տաղանդի կենսագրությունն իր նկարների մեջ է և դրանք են օգնում կռահելու թե ինչպիսի աշխարհընկալում ունի նա մտավոր ու հոգևոր ինչպիսի իմացություններ մի քիչ էլ ենթադրելու ինչ է տեսել կյանքում տեսածից ինչն է ավելի հոգեհարազատ:

Լույսի մի ճառագայթ կա որի տակ թվում է կարելի է կարդալ Թորոս Ռոսլինի կյանքի պատմությունը թեև խիստ կարճառոտ:

Գրում են այս տողերը և հոգուս խորքում խլրտում է մի կնճռոտվող վիրավորանք ու ես հարցնում եմ ինքս ինձ Այս ինչ դաժան ճակատագիր է ինչու բոլոր հաջորդները որ սովորում էին նրանից փորձում էին ընդօրինակել զարմանալիորեն լուռ մնացին և ոչ մի տեղ ու ոչ մի անգամ չմտաբերեցին թե մի ժամանակ ապրել է իր դարից շատ առաջ անցած հանճարեղ մի նկարիչ Թորոս Ռոսլին հնչեղ անունով: Լռեցին որովհետև չհասկացան նրա լուծությունը թե իսկապես դարերն էին այդքան դաժան թեպետև սովոր էին համարներ ծնելու բայց նաև անշնորհակալ հեշտությամբ մոռացության էին մատնում նրանց: Հետո լուռ են ու մտածում որ Թորոսի հաջորդներից թերևս շատերն են գրչին հանձնել նրա անունը բայց ինչպես հաճախ է եղել մեր պատմության դաժան ընթացքում այդ և նման շատերի ոչ գիրն է մնացել ոչ նշխարը պատերազմների վայրագ ավերածությունների ժամանակ դրանք անդարձ հունցվել են հող ու քարին: Թերևս եղածին ավելացնեն նաև այն թե չափազանց համեստ էին նկարչության արվեստի մարդիկ կամ զրկված էին իրենց մասին շատ և մանրամասնորեն հիշատակելու իրավունքից: Եվ նրանց հաջորդներն էլ կարծում էին թե այդ համեստությունը պահանջում է որ իրենք էլ լռեն:

Ըստ Վ.Խեչումյանի

Համաշխարհային գորգագործության մեջ, որի ծագումն ու զարգացումը կապվում է Հին Արևելքի ժողովուրդների հետ, հայկական գորգարվեստը առաջնակարգ տեղ է գրավում: Հայկական գորգերի մասին հիացական տողեր են թողել արաբ աշխարհագիր ճանապարհորդները՝ մեզանից տակավին բազում դարեր առաջ (VIII-XIV դդ.): Բազմաթիվ վկայություններ կան նաև հունա-հռոմեական, պարսկական, բյուզանդական և բուլղարական աղբյուրներում: Եվրոպան դրանց վերաբերյալ տեղեկություններ քաղեց իտալացի հայտնի ճանապարհորդ Մարկո Պոլոյի գրքից (1298 թ.): Փոքր Ասիայով մինչև Հայաստան հասած եվրոպացին գրում է, որ հայերը «հյուսում են աշխարհի ամենագեղեցիկ գորգերը»:

Հայկական գորգերը մեծ համարում ունեին միջազգային շուկայում: Հետաքրքրական է, որ XV-XVI դարերի եվրոպական նկարիչների կտավներում հաճախ են հանդիպում հայկական գորգերի պատկերներ: Եվ այժմ մեր գորգարվեստի պատմության այդ շրջանի մասին ամբողջական պատկերացում են կազմում հիմնականում իտալացի, հոլանդացի և գերմանացի նշանավոր գեղանկարիչների կտավների միջոցով: Ի լրումն ասենք, որ հայերեն *կապերտ* (*կարպետ*) բառն էլ անցել է եվրոպական բազմաթիվ լեզուների՝ լատիներենին, անգլերենին, սերբերենին և այլն:

Գորգերն ըստ զարդանախշային սկզբունքների լինում են բուսական, կենդանական, երկրաչափական և այլն: Հայոց զարդամոտիվներն արտահայտում են ժողովրդական հնագույն պատկերացումներ: Ամենահին գորգերից են վիշապագորգերը՝ իրենց վրա պատկերված գալարազեղ վիշապներով, սրանց զայրույթը մեղմելու համար զոհաբերված խոյերի մորթիներով, կայծակներով:

Հայկական գորգերը նշանավոր են եղել նաև իրենց սքանչելի գույների շնորհիվ: Դրանք ստացվել են տարբեր ծառերի կեղևներից ու տերևներից, բույսերի արմատներից ու ծաղիկներից: Բուսական ծագման ներկերից զատ օգտագործվել է նաև կենդանականը (ամենաարժեքավոր գունանյութը որդան կարմիրն է), հանքանյութերից ստացվածներ և այլն:

Միջնադարում (ինչու չէ, նաև այսօր) գորգը հարստության չափանիշ է եղել և աղքատ օժիտի զարդը:

127 *Հետևյալ կապերը խմբավորեցեք ըստ շարադասության:*

Առաջ, առթիվ, ի, անկախ, հետ, մասին, առանց, համաձայն, սկսած, ըստ, մեջ, չափ, քան, առ, բացի, հանձն, պես, մինչև, համար, ի դեմս, նախքան, միջև, զատ, շուրջ, շնորհիվ, հանուն, վրա, որպես, փոխարեն, վերաբերյալ, չնայած, հեռու, հակառակ, մինչ, տակ, ներքո, նկատմամբ:

նախադրություն	ետադրություն	երկրորդություն

128 *Կազմեցեք կապակցություններ, որոնցում միևնույն կապը գործածված չինի որպես նախադրություն և ետադրություն:*

129 *Ետադրությամբ կառույցները փոխարինեցեք հոմանիշ՝ նախադրությամբ կառույցներով:*

ա) հանգամանքներին չնայելով	ե) սկսելուց առաջ
բ) առյուծի պես	զ) հավատի համար
գ) հրամանի համաձայն	է) այն մասին
դ) սովյալների օգտին	ը) թշնամիների դեմ

130 *Հետևյալ կապային կառույցներում ետադրությունները փոխարինեցեք հոմանիշներով (այլ ետադրություններով):*

ա) հնագույն ժամանակներից սկսած	ե) քաջ զինվորի նման
բ) կարևոր հարցի վերաբերյալ/մասին	զ) Աստծու աչքի առաջ
գ) Մայր Աթոռի հովանու տակ	է) սիրեցյալից բացի
դ) հորեյանական հանդիսության ժամանակ	ը) այսինչ հողվածի համաձայն

131 *Հետևյալ կապերը խմբավորեցեք ըստ կազմավորման աստիճանականության:*

Համար, ի, ի վեր, ներքո, առ, առաջ, դեպի, հեռու, ներս, տեղ, առիթով, համաձայն, հանդեպ, ըստ, ժամանակ, մինչև, պատճառով, պես, որպես, կից, մասին, իբրև, մոտ, համեմատ, շնորհիվ, նման, չափ, հակառակ, առջև, միջև, հանուն, վրա, երեսից, հանդերձ, վեր, դիմաց, նպատակով, ի վար, քով, հանձն(ս), առընթեր, զատ, դեմ, հետևանքով, ձեռքով, վերաբերյալ, մեջ, տակ, մեկ, միջոցով, դուրս, նախքան:

խոսական կապ	անխոսական կապ	կապական բառ

132. Գետնյալ անիսկական կապերն ու կապական քառերը խմբավորեցեք ըստ այն խոսքի մասերի, որոնցից առաջացել են:

Անունից, առաջ, առջև, աղիթով, առընթեր, գծով, դուրս, դեմ, ընդառաջ, դիմաց, երեսից, զուգընթաց, ընթացքում, ժամանակ, կից, կողմից, հետ, հետո, հակառակ, համաձայն, հետևանքով, հավասար, համապատասխան, հեռու, ձեռքից, ձեռքով, միջոցով, մոտ, ներս, նայած, ներքև, նպատակով, չանցած, չնայելով, սկսած, վերև, տարբեր:

գոյական	ածական	մակրայ	բայ

133. Գետնյալ կապերը խմբավորեցեք ըստ նրանց արտահայտած հարաբերությունների և իմաստների:

Առաջ, առանց, անց, զատ, ըստ, փոխարեն, հանդերձ, համար, առջև, դուրս, առթիվ, համաձայն, որպես, հետ, պատճառով, հետո, նախքան, բացի, չնայած, իբրև, դեմ, շուրջ, երեսից, դիմաց, օրոք, հակառակ, քան, գծով, շնորհիվ, հանդեպ, նման, ուղղությամբ, հանձին, վերաբերյալ, ներքո, սկսած, պես, ի հեճուկս, ի վեր, ի դեմս, ընդդեմ, մասին, միջև, հանուն, ինչպես, համեմատ, հոգուտ:

տարածական	
ժամանակային	
վերաբերության	
բացառման	
պատճառի և հիմունքի	
նպատակի	
փոխարինության	
համապատասխանության	
ծնի և նմանության	
բացահայտման	
միասնության	
չափի	
համեմատության	
ստանդարտիզման	
ընդդիմության	
դիմադրության	
գիրման կամ հավաստի հիմունքի	

134 Բառակապակցությունների միջոցով ցույց տվեք, որ հետևյալ կապերը կարող են գործածվել մեկից ավելի նշանակություններով:

1. **պէս**

- ա) ժամանակի
բ) ձևի և նմանության

2. **մէջ, ի վեր**

- ա) տարածական
բ) ժամանակային

3. **համար**

- ա) նպատակի
բ) շահի

4. **որպէս**

- ա) բացահայտման
բ) ձևի և նմանության

435 Ժամանակ, անունից, երեսից, գծով, ձևով բառերն ու բառածևերը բառակապակցությունների մեջ գործածեցեք որպես գոյականներ և կապեր:

436 Կազմեցեք նախադասություններ, որոնցում անկախ, նման, զուգընթաց բառերը գործածված լինեն որպես ածականներ և կապեր:

437 Հեռու, առաջ, դեմ, մոտ, հետո, շուրջ բառերը կապակցությունների մեջ գործածեցեք մակբայների և կապերի արժեքով:

438 Փրեցեք կապեր, որոնց կազմում որևէ նախդիր չկ:

439 Աղյուսակը լրացրեք տվյալ հոլովածները պահանջող կապերով:

սեռական	
տրական	
հայցական	
բացառական	
գործիական	

440 Հետևյալ կապերի հետ համապատասխան հոլովածներով բառեր գործածեցեք:

Ի դեմս, հանձին, հանձինս, զատ, համաձայն, ի հեճուկս, չնայած, հակառակ, համընթաց, ի թիվս, ի փառս, ընդառաջ, հոգուտ, հանուն, պես, չափ, սկսած, բացի, մեկ, հանդերձ, փոխանակ, շնորհիվ, համեմատ, առ, առընթեր, նման, կից:

441 1-ին և 2-րդ դեմքի անձնական դերանունները գործածեցե՞ք մոռ, վրա, պես, համար, նման, ի դեմս, հետ, հանձնի՞նս կապերի հետ:

442. Կապակցություններ կազմեցե՞ք, որոնցում հետևյալ կապերը գործածված լինեն մեկից ավելի հոլովների հետ.

1. առաջ

- ա) սեռական
- բ) հայցական
- գ) բացառական

2. հետո, ի վեր

- ա) հայցական
- բ) բացառական

443. Փակագծերում տրված բառերը գործածեցե՞ք համապատասխան հոլովածներով և/կամ կապային կառույցով (ինարավոր են նաև գուգա-ծնություններ): Հիմնավորե՞ք այս կամ այն ձևի ընտրությունը:

1. Երբ զգաց, որ կուրծքը նեղվում է շքանշանների ծանրությունից, հանց ու դրեց գրասեղանի (դարակ): 2. Բոլոր գրառումները պահում էր (դարակ): 3. Դրամի համար նախատեսված (անցք) հինգ լումա գցելու դեպքում կարող եք ստանալ Չեզ անհրաժեշտ տեղեկությունները: 4. Այստեղ նա իրեն զգում է ինչպես ծուկը (ջուր): 5. Բաժակի (ջուր) կաթեցրեք հինգ կաթիլ յոդ: 6. Ուսումնասիրողները պարզել են, որ (ջուր) կան աղեր, օրգանական և այլ նյութեր, մանրէներ ու այլ կենդանի օրգանիզմներ: 7. Շողիկը իրաշալի երեխա է. (նա) այնքան պարզություն ու ջերմություն կա: 8. «Մեկ թուպեով վերադարձրե՛ք, խնդրեմ, դեղատոմսը. ես (նա) մի փոքրիկ ուղղում պիտի անեմ», - ասաց բժիշկը: 9. (Մենք) երբեմն արտահայտվել և արտահայտվում է մի կարծիք, թե երիտասարդ ստեղծագործողներին հատուկ երեկո նվիրելը վաղաժամ է: 10. Նա անմիջապես նկատեց, որ (գիրք) չորս տակ ծավալած թուղ կար: 11. Չեմ հիշում, թե որ (գիրք) եմ կարդացել այդ մասին: 12. (Ծրար) դրեցի նաև փղի լուսանկարը: 13. Իմ (նամակ) ես ամենայն մանրամասնությամբ նկարագրեցի մեր կենդանաբանական այգու փղին, որ քայլում է իրեն տրամադրված չորս (պատ) ու ոչ ոքի չի վնասում: 14. «Ես չեմ կարող համաձայնել այդ (տեսակետ)», - բացականչեց գիտնականը: 15. Մի մարդ, որ համաձայնվում է (թուր), արժանի չէ, որ մեկնումեկը համաձայնվի (նա): 16. Մի օր պուրակում զբոսնելիս նա հանդիպեց իր բարեկամներից մեկին, որը նրան ծանոթացրեց անվանի (գրող): 17. Նրանք մեզ ծանոթացրին գործին վերաբերող բոլոր (փաստաթուղթ):

444 Գրեցե՞ք 5-ական կապային կառույց, որոնք՝

- ա) իմաստով համարժեք են գոյականի որևէ հոլովածևի.
- բ) իմաստով չեն համապատասխանում գոյականի որևէ հոլովածևի:

445 *Հետևյալ կապերից որո՞նք կարող են գործածվել այս, այդ, այն դերանունների հետ:*

Համաձայն, շուրջ, առթիվ, չափ, զատ, հանուն, հոգուտ, ց, ի հեծուկս, ի զարմանս, մասին, օգտին, ձեռքով, նպատակով, փոխանակ, օրոք, վերաբերյալ, առանց, ի վեր, ընդդեմ, պատճառով, ի, չնայած, կողմից, բացի, ըստ, իբրև, առ, մման, պես:

446 *Կապակցություններ կազմեցեք տրված կապերով և գրեցեք դրանց հակաճիշդները:*

ա) նախքան
բ) ի հեծուկս

գ) ընդդեմ
դ) հակառակ

ե) առանց
զ) ի վար

447 *Հետևյալ կապերով նախադասություններ կազմեցեք:*

ա) շուրջ – շուրջը
բ) հանձին – հանձինս

գ) շնորհիվ – պատճառով
դ) կողմից – ձեռքով

448 *Մեջ, մոտ, մինչև, վրա բաղադրիչներով դարձվածքներ գրեցեք:*

449 *Կետադրեցեք համը բնագիրը, դուրս գրեցեք կապերը՝ դրանք խմբավորելով ըստ տեսակների:*

Մի անգամ գիշերվա մի ուշ ժամի Սահարին կանգնեց Կառավարական շենքի դիմաց ու ձեռքերը բարձրացնելով դեպի երկինք բացականչեց Արվեստի հրաշագործություն է... Ինչ լավ արեցին որ նույն ոճով կառուցեցին մյուս շենքերը ասես սրա արտացոլքը լինեն:

Հետո լռեց ու լուռ կանգնած մնաց շենքի առջև: Հասկանում էի որ ինչ-որ զգացումներ են խլրտում նրա հոգում ու ես էլ լռում էի: Երբ մի հինգ-տասը րոպեի չափ օթնգնելուց հետո շարժվեցինք և քայլելով անցանք Արվյան փողոցի էջով իսկ ճանապարհն անցանք լուռ ամեն մեկս իր մտորումներով տաբված Սահարին կռացավ ու ականջիս շշնջաց Սինչև հիմա ոչ ոքի չեմ ասել ու երևի ոչ մեկի չեմ էլ ասի բացի քեզնից: Գիշեր ժամանակ երբ քաղաքն ամայի է լինում մեկ-մեկ գալիս կանգնում եմ հրապարակում այս շենքի մոտ ու հիանում: Պատկերացնում ես այդպիսի մի գիշեր ուշ ժամի երևի ժամը երկուսը լիներ ինձ մոտեցավ մի միլիցիոներ և կասկածն աչքերի մեջ ըստ նրա ես պիտի որ արտասահմանից ուղարկված լրտես լինեի հարցրեց թե ինչու եմ մեծ-մեծակ կանգնած այդտեղ: Փոխանակ պատասխանելու ես

հարցրի նրան թե ինչ կփոխվեր եթե մենակ չլինեի այլ լինեի՞նք ասե՛նք երկուսով կամ երեքով: Այդ պահին միլիցիոները շփոթվեց բայց մի քանի վայրկյան անց սթափվեց և քանի որ իմ խուսափուկ պատասխանի պատճառով նրա կասկածն ավելի խորացավ ինձ առաջարկեց իր հետ գնալ քաղմաս պարզելու ով եմ ես և ինչ նպատակով եմ այս ուշ ժամին կանգնած նման պատասխանատու տեղում: Այդ միջոցին փորձեցի շտկել դրությունը ասացի նրան որ Մահարին եմ: Բայց նա տեղյակ մարդու նման ժպտաց և ասաց թե իրեն հեշտությամբ չես մոլորեցնի ինքը որոշ տեղեկություններ ունի Մահարու մասին: Դպրոցում իրենց հայոց լեզվի ուսուցիչն ասել է որ Մահարին ապրելիս է եղել Բաղդադում բանաստեղծ է եղել և մեռել է դարեր առաջ:

Քաղմասի հերթապահ միլիցիոները ավելի բարձր պաշտոնյա լսեց ինձ բերած սպայի հաղորդումը և նրա հեզմական արտահայտությունը թե ես նախքան այդտեղ գալը և ամբողջ ճանապարհին իրեն հավատացրել եմ որ Բաղդադում դարեր առաջ ապրած ու մեռած Մահարին եմ:

Դուք Գուրգեն Մահարին եք հարցրեց պաշտոնյան:

Ես ձեռքս տարա գրպանս անձնագիրս հանելու: Սակայն ի պատիվ նրա պիտի ասեմ որ թույլ չտվեց այդ անել պատճառաբանելով որ դրա կարիքը չկա ինքը կարդացել է իմ երկերը:

Իմ գրադարանը հորիցս մնացած միակ ժառանգությունն է: Այդ գրքերի մեջ է նաև Մրգահասը որ երկու անգամ եմ կարդացել:

Հետո ասաց թե ներողություն է խնդրում պատահածի համար բայց և միաժամանակ ուրախ է որ այդ թյուրիմացության շնորհիվ ծանոթացավ հայ գրողներից մեկի հետ:

Ըստ Ռ.Զարյանի

450 *Գտեք շաղկապները, որոշեցեք նրանց տեսակները:*

Սեծերից մեկն ասել է, թե ճարտարապետությունը քարացած երաժշտությունն է: Եվ մենք էլ, նրան մեքենայաբար կրկնելով, չենք զգում, որ այստեղ մի սխալ կա: Գարտարապետությունը, ճիշտ է, քարից է, բայց ո՛չ քարացած, և եթե մեկը տեսնում է նրա երաժշտական կերպարը, չի կարող նաև չլսել այն: Ուրեմն՝ ճարտարապետությունը քարե երաժշտություն է, ոչ թե քարացած: Սակայն երևի արժե այստեղ ավելացնել, որ ճարտարապետությունը նաև առարկայացած-քարացած պատմություն է: Ժողովրդի ամենահաստատուն ու ամենավստահելի ինքնակենսագրությունը:

Հայաստան աշխարհի քարե կենսագրության թե՛ միջնադարյան և թե՛ նորդարյան վկայագրերն արդեն լայն ճանաչում են գտել, և օտարների համար էլ այլևս կասկած չի հարուցում այն, որ հայ ժողովուրդն ունեցել է իր սեփական, ինքնուրույն ու ինքնատիպ ճարտարապետությունը, և որ այս ճարտարապետության լավագույն դրսևորումներն առանց վարանելու կարելի է համեմատել աշխարհի ամենաքաղաքակիրթ ժողովուրդների ճարտարապետական հրաշալիքների հետ:

Ըստ Բ.Ուլուբաբյանի

451 *Չետևյալ համադասական շաղկապները խմբավորեցեք ըստ իմաստի:*

Իսկ, և, ոչ թե այլ, կամ, էլ, բայց, թե՛ թե՛, սակայն, ու, բայց և այնպես, թե չէ, ևս, այլ, թե, ոչ միայն այլ նաև, նաև, միայն թե, և կամ, այլև, կամ թե, ապա թե ոչ, ոչ միայն այլև, մինչդեռ, և՛ և՛:

միակողմ-հավելական	ներհակական	տրոհական

452. *Գտեք համադասական շաղկապները և որոշեցեք դրանց արտահայտած իմաստային հարաբերություններն ու կազմությունը:*

Չեռքը աշխարհ է ստեղծում և կյանք: Քարը դնում է քարի վրա, ու քաղաքներ ենք տեսնում մենք: Չեռքը քարի մեջ նաև շունչ է դնում, և քարը մեր մեծ նախնիների կերպարանքով բարձրանում է հրապարակներում ու պուրակներում, որ ապրի մեզ հետ, իսկ հետո դեպի սերունդները գնա և դարերի հետ էլ ապրի: Չեռքը մարդուն դեպի աստղերն է ուղարկում, և մեր առջև ոչ միայն այսօրը, այլև վաղն է ծառանում իր մեծությամբ:

Ես ճանաչում եմ մեկին՝ ալեհեր մի մարդու.... Բայց ինչու՞ միայն ես. Երևանն էլ է ճանաչում նրան, Հայաստանն էլ, աշխարհն էլ: Ո՛չ տուն է կառուցում նա, ո՛չ երգ հյուսում, ո՛չ էլ քարին շունչ տալիս, այլ կտավն է կենդանացնում: Երևա՛նն է նկարում այդ ձեռքը, Հայաստա՛նը, աշխա՛րհը: Հայաստանի լեռների ժայռոտ բարձունքներն է նկարում նա, հովիտներն ու ծաղկուն այգիները, թե, ասենք, եգիպտական կամ պարսկական պատկերներ, հային է նկարում նա, թե աշխարհի մարդուն, այդ նկարներում կյանքն էս տեսնում դու, երգ ես լսում, շունչ ես զգում:

Նկարում է նա, և ամեն նկար ավարտելիս նրա մի անկյունում իր ազնիվ ու բարի ձեռքով գրում է մի անուն, մեզնից առաջ ապրած, մեզ հետ ապրող և դեպի սերունդները գնացող մի անուն՝ Սարտիրոս Սարյան:

Ըստ Գ.Բեսի

453 *Լրացրեք հետևյալ գծապատկերը:*

Ստորադասական շաղկապների իմաստները	Ստորադասական շաղկապներ
մեկնական	
նպատակի	
ժամանակի	
պայմանի	
պատճառի և հիմունքի	
հետևանքի	
զիջական	
համեմատության (ձևի և նմանության)	
բացահայտման	

454 *Բացատրեցեք որ շաղկապի արտահայտած իմաստային հարաբերությունները: Որտեղ հնարավոր է, փոխարինեցեք իմմանիշ շաղկապներով:*

1. Պարզ էր, որ առաջվա պես այս մեծ ու լայն աշխարհում մնալու էի ինքս ինձ հետ: 2. Ավելի հարմար քառ չէի գտնում, որ ամենքի համար պարզ, շոշափելի ծնով արտահայտեի միտքս: 3. Կյանքիդ առաջին իսկ քայլից դու որ այդ ուղին բռնեցիր, ինչե՞ր կանես հետո... 4. Որ դու էլ ես նույնը պնդում, ես այլևս ասելիք չունեմ: 5. Նորածին աղջիկն էլ որ հարս դառնա, տունը կրթառարկվի, կմնան ինքն ու կինը: 6. Ես գնաց ու գնաց,

այնքան քայլեց, որ քաղաքը կորավ աչքից: 7. Առաքելը ծառերի տակ աղջկան որ տեսավ, խավարն էլ ցրվեց, երկինքն էլ պարզվեց աչքին: 8. Ի՞նչ իմանայինք, որ գործն այդպիսի ընթացք կստանա: 9. Նրանք որ մարդ լինեին, ինձ հետ այդպես չէին վարվի: 10. Որ խավարած երկնքին նայեց, հիշեց, թե ինչու էր անտառ հասել: 11. Որ այդպես է, ուրեմն նա բախտավոր մարդ է: 12. Քունը չէր տանում. որ քունը չէր տանում, ինքն էլ աչքը գցել էր առաստաղին ու մտածում էր, մտածում... 13. Սիրում էի մեկին, բայց նա մերժեց ինձ՝ ասելով, որ ուրիշին է սիրում:

455. *Նախադասություններ կազմեցե՛ք՝ թե շաղկապը գործածելով համադասական և ստորադասական նշանակություններով:*

456. *Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ հետևյալ բառերը գործածելով կապի և շաղկապի արժեքներով:*

ա) մինչև բ) չնայած գ) փոխանակ դ) նախքան

457. *Կազմեցե՛ք նախադասություններ՝ հետևյալ բառերը գործածելով շաղկապի և վերաբերականի (կամ մակբայի) արժեքներով:*

ա) հենց բ) միայն գ) կարծես դ) ապա

458. *Գտե՛ք շաղկապները և որոշեցե՛ք նրանց արտահայտած իմաստային հարաբերությունները:*

Գրողը, աչքերը փակ կամ բաց, լսում էր նրանց և չէր կարողանում անգամ ժպտալ, ծիծաղել նրանց միամտության վրա: Նա ուզում էր զգուշացնել իր շուրջը հավաքվածներին, թե այն, ինչ սկսել է ու չի վերջացրել, այդպես էլ կիսատ կմնա, ուզում էր ասել նրանց. «Ի՞նչ վեպի և կամ ի՞նչ նոր ստեղծագործության մասին եք խոսում, եղբա՛յր, երբ անողոք պարտատիրոջ պես ներս սողոսկած մաիը դատարկածեռն չի հեռանա այստեղից: Ինձ հետ մի՛ խոսեք, ոչինչ մի՛ ասեք, որովհետև ո՛չ լսել եմ կարողանում, ո՛չ պատասխանել»:

Սակայն մի անգամ նա հավաքեց հոգեպահուստ մնացած բոլոր ուժերը և խոսեց, թեև դրա համար անասելի ճիգեր պահանջվեցին, խոսեց, քանի որ գիտեր՝ շուտով փակվելու են կյանքին միշտ սիրով ու կարոտով նայող իր աչքերը:

-Տեսե՛լ եք ուշ երեկոյան փողոցով սուրացող տրամվայը: Ո՞վ գիտի, ցերեկը քանի՞-քանի՞ անգամ է կտրել-անցել քաղաքը, քանի՞-քանի՞ ուղևոր է փոխադրել՝ միշտ աշխուժորեն զնգացնելով զանգերը: Ու այնպես է թվում, թե հենց կյանքն է զնգզնգալով անցնում քաղաքով: Իսկ

ուշ գիշերվա ժամերին դատարկ են նրա վագոնները, և լույսերը՝ մոմերի նման, որ ուր որ է պիտի հանգչեն: Ու ասես ոչ թե հանդարտ գնում է տրամվայը. այլ ինչ-որ տեղ է շտապում: Եվ որովհետև շատ է շտապում, կանգառներում երկար չի սպասում, որ ուղևոր վերցնի: Հենց որ հասնում է կանգառին, դանդաղեցնում է ընթացքը, տոմսավաճառն էլ դուրս է հանում գլուխը և անտարբեր ծայնում. «Տրամվայը պարկ է գնում»: Մարդիկ հասկանում են, որ վերջացել է այդ տրամվայի աշխատանքային ժամը, ուստի և թափ են տալիս ձեռքերն ու հեռանում, այսինքն «որ այդպես է, գնա՛, քեզ բարի ճանապարհ»: Հասկացե՛ք, ես ևս «պարկ եմ գնում», իմ «աշխատանքային օրն» էլ է վերջացել:

Այս ասաց թե չէ, լռեց գրողը: Լռե՛ց: Վագոնը հավաքակայան գնաց:
Ըստ Գ.Բեսի

459. Շաղկապները խմբավորեցե՛ք ըստ կազմության:

Այլապես, և, ուստի և, քան թե, եթե ... ապա, որ, ու, նաև, եթե, հետևաբար, հենց որ, կա՛մ կա՛մ, էլ, է՛լ ... է՛լ, այլև, թե, թեպետ, հետևապես, ըստ որում, սակայն, այնուամենայնիվ, կամ, մինչ, չնայած, մինչև, որպես:

պարզ շաղկապներ	ածանցավոր շաղկապներ	բարդ շաղկապներ	քերականական ձևերից առաջացած շաղկապներ

460. Բարդ շաղկապներ թվարկեցե՛ք:

- ա) **Թե, որ** բաղադրիչներով՝ հարադրական
 բ) **և** բաղադրիչով՝ համադրական և հարադրական

461. Ձուգադիր շաղկապներով նախադասություններ կազմեցե՛ք:

- ա) թեև բայց
 գ) ոչ միայն այլև
 բ) ոչ թե այլ
 դ) չնայած այնուամենայնիվ

462. Փոխադրեցե՛ք՝ հագեցնելով կրկնադիր շաղկապներով:

Երևանի շուկան ամռանը դրախտի է նման: Սիրտդ կանգնում է նարնջագույն դեղձի, մեղրի պես քաղցր ծիրանների, խնկագույն խաղողի ողկույզների վրա: Կաս-կարմիր պոմիդորներ, կեռ պոչերով կծու տաքդեղներ, բուրուճնավետ ուրց ու դադձ...

Ի՛նչ գույներ ու բույրեր... Արևածաղկի մեծ-մեծ գլուխներ՝ սև, լիքը սերմերով, ձմերուկի ու սեխի բլուրներ, իսկ սերկևիլի հո՞տը...

463. Լրացրեք հետևյալ աղյուսակը:

Բ ա Ր Դ Հ ա Ղ Կ ա պ ն ե Ր		
կցական բարդություններ	հարադրական բարդություններ	
	զուգահիշ շաղկապներ	կրկնադիր շաղկապներ

464 Յուրաքանչյուր շաղկապի դիմաց մեկական հոմանիշ գրեցեք:

ա) հետևաբար	գ) է՛լ է՛լ	ե) քանի որ	է) թեև
բ) հենց (հենց որ)	դ) մինչև	զ) քանի	ը) ևս

465 Ծավալեցեք տեքստը՝ գործածելով տարբեր շաղկապներ:

Գարնան օրեր են: Մթնշաղ է: Օդը տաք է: Փողոցում շատ մարդիկ կան: Երեխաներն ուրախ խաղում են: Հանկարծ ինչ-որ իրարանցում է սկսվում: Քիչ անց մարդիկ հավաքվում են փողոցի մի կետում: Հավաքված բազմությունը միանգամից լռում է: Մի տեսակ մտատանջություն է երևում մարդկանց դեմքերին:

466 *Գիտական գրականությունից մի տեքստ պատրաստեցեք՝ գործածելով ա յ ա ի ն ջ ն, ա յ ն է, ու ա տ ի, հե ա ե ա բ ա ր, ու ռ ե մ ն շաղկապները (կամ դրանց մի մասը):*

467

ա) Կարդացեք պատումը, փոխադրեցեք այն՝ ուղղակի խոսքն ըստ անհրաժեշտության դարձնելով անուղղակի, և վերնագրեցեք:

բ) Բացատրեցեք շաղկապների կիրառական առանձնահատկությունները:

Արևելյան մի քաղաքում ամառվա միջօրեի շոգին փողոցում՝ պատի ստվերում, պառկած էր մի դերվիշ:

Ցնցոտիների մեջ դերվիշը պառկել էր մայթի լայնքին՝ նվաղուն աչքերը կիսափակ:

Քաղաքապետ իշխանը՝ հպարտ ու վես, հագած ճոխ ու զարդարուն, գալիս էր դանդաղ քայլերով, շրջապատված շքախմբով:

Փողոցում մարդիկ ոտքի էին կանգնում, կաշում պատերին և խոնարի գլուխ տալիս անցնող իշխանին:

Շքախմբի առաջնորդը, գավազանը թափահարելով, գոռաց դերվիշի վրա.

-Ի՞նչ ես մեկնվել մայրին, ճանապարհը բռնել: Չե՞ս տեսնում, թե ո՛վ է գալիս. վե՛ր կաց, անպատկա՛ռ:

-Ես միայն ինձնից մեծի առաջ ոտքի կկանգնեմ,-անվրդով պատասխանում է դերվիշը:

Քաղաքապետը լսում է դերվիշի պատասխանը և հետաքրքրված մոտենում է նրան ու հարցնում.

-Մի՞թե ես քեզնից մեծ մարդ չեմ:

-Իհարկե ո՛չ: Քեզնից բարձր դեռ շատ աստիճաններ կան: Այո՞, թե՞ ոչ:

-Այո՛:

-Դու քաղաքապետ իշխան ես, գիտեմ: Որ բարձրանաս, ի՞նչ պիտի դառնաս,- հարցնում է դերվիշը:

-Նահանգապետ,- պատասխանում է քաղաքապետը:

-Հետո՞:

-Հետո՝ վեզիր:

-Հետո՞:

-Փոխարքա:

-Հետո՞:

-Սահմանը սա է: Մեր բոլորի վրա շահն է: Նա է ամենից մեծը:

-Ասեմք թե շահ դարձար, հետո՞,- հարցնում է դերվիշը:

-Հետո՝ ոչինչ,-պատասխանում է քաղաքապետը:

-Սիա այդ ոչինչը ես եմ: Ոտքերիս տակից անցի՛ր, գնա՛ քո ճանապարհը,-նույն անվրդովությամբ պատասխանում է և նվաղուն աչքերը գոցում:

Ըստ Ավ. Իսահակյանի

գ) Հետևյալ թևավոր խոսքերից ո՞րն է (որո՞նք են) ավելի համահունչ տրված պատումի բովանդակությանը:

ա) Մեծ մարդն էլ սոսկ մարդ է:

Գյոթե

բ) Մեծությանը վիճակված են նաև մեծ փորձություններ:

Եվրիպիդես

գ) Բոլոր մեծ մարդիկ համեստ են:

Լեսինգ

դ) Ով նսեմացնում է շրջապատողներին, նա ինքը երբեք մեծ չի լինի:

Յոհան Չեյմե

(գեորմանացի գրող)

ե) Հասարակ լինելը հենց մեծ լինել է նշանակում:

Ռալֆ Էմերսոն

(ամերիկացի գրող, փիլիսոփա)

զ) Եթե դուք ուզում եք, որ ձեր ժամանակակիցները ձեզ մեծ ճանաչեն, ջանացեք նրանցից այնքան էլ մեծ չլինել:

Ամբրոս Բիրո

(ամերիկացի գրող)

Թեև թվականը չեմ հիշում բայց շատ մանրամասնություններ այն դասախոսությունից որ Կոստան Ջարյանը կարդաց Արվեստի աշխատողների տանը մնացել են հիշողությանս մեջ:

Դասախոսության թեման էր Լեոնարդո դա Վինչին և Դայաստանը:

Գրողը պատմեց թե նկարչի մահից հետո ինչ ճակատագրի են արժանացել նրա ձեռագրերը որոնց թիվը հարյուր քսան գրքի է հասել: Շատ քիչ բան է պահպանվել բայց այդ քիչն էլ հինգ հազար էջից պակաս չէ: Պահպանվել է Ատլանտյան մատյանը որի մասն է կազմում Դայկական նամակներ շարքը:

Իտալացի գիտնականները ժխտում են Դայաստանում նկարչի լինելու հնարավորությունը քանի որ ըստ իրենց նրա կենսագրությունն այնքան մանրամասն է հետազոտված որ հայտնի է յուրաքանչյուր տարվա կյանքը: Այլ երկրների մասնագետներ Լեոնարդոյի նկարագրածը համարում են ոչ թե երևակայության խաղ այլ իրական փաստ և ցույց են տալիս որ ուսումնասիրողները հաճախ կամ անուշադրության են մատնել կամ վարպետորեն շրջանցել են նկարչի կյանքի որոշ մանրամասներ: Օրինակ նրանք մինչև հիմա չեն պատասխանել թե այսինչ կամ այնինչ թվականին որտեղ է եղել և ինչ է արել նկարիչը:

Ձեկուցողը ոչ միայն հաղորդում էր հարցի ուսումնասիրության փաստագրությունը այլև վիճում էր տեսակետներ հայտնում կամ դիմում փաստերի օգնությանը հաստատելու տարբեր կարծիքներ այդ թվում օտարազգի ուսումնասիրողներից մեկի այն միտքը թե հայկական պարզ գմբեթի հատակագիծը անցել է Եվրոպա և դա Լեոնարդո դա Վինչիի Դայաստանում լինելու հետևանք է:

Դասախոսությունը չափազանց հարուստ էր փաստական նյութով մինևույն ժամանակ այն վկայությունն էր թե գրողի հետազոտական երկարատև աշխատանքի թե պատմության նկարչության ու ճարտարապետության ասպարեզում նրա հիմնավոր պատրաստության և թե մտքի թռիչքի ու տրամաբանության:

Ըստ Ռ.Ջարյանի

469 Գտեք վերաբերականները և որոշեցեք դրանց տեսակները:

- ա) Հանդիպում եմ հաճախ նրան,
Բայց նա այնպես սառն է նայում...
Գլուխն անգամ չի խոնարհում,
Չի կարմրում ոչ մի վայրկյան,
Կարծես ինձ չէր նա գուրգուրում
Վարդերի մեջ անցած գարնան:

Դու կին ու գինի ու փառք կերազես,
Բայց ահա լսիր շշուկը կյանքի.
-Կնոջ ետևից երբեք չվազես,
Չվազես երբեք ետևից փառքի,
Ինչքան շատ վազես նրանց ետևից,
Փառքի ետևից և թե աղջկա,-
Այնքան կփախչեն միշտ քո ետևից...

(ԴՇ)

- բ) Ու՛ր էլ լինես, ուժ գրկի մե՛ջ,
գիտե՛մ, կգա՛ս, իմ հեռավոր,
Չէ՞ որ դարձիդ ճամփին նայող,
խոր կարոտած քո Վա՛նն եմ ես...

Ո՛չ, դու կին էիր ծնվել աշխարհում
Սիրելու համար ու նվիրվելու,
Մի պարզ օջախի կրակ դառնալու
Ու մոխրանալու այդ նույն օջախում:

(ՍԿ)

- գ) Ամպը լեզուն կուլ է տվել,
Հնար չունի որոտալու:
Ցերեկն էլ է ցրտից կծկվել,
Չէ՛, երևի ծյուն է գալու:

Եթե քո փառքին
Ավելադրել եմ ես գեթ մի նշխար,
Դու դիր իմ հողին հասարակ մի քար
Ու վրան գրիր.
-Հայոց ուսրուքյան մեծ տերության մեջ
Այս քարափների դեսպանն էր նա:

(ՀԱ)

170 *Հետևյալ վերաբերականները խմբավորեցեք ըստ տեսակների:*

Արդարև, գուցե, անգամ, ևեթ, այո, երևի, երևցել, բարեբախտաբար, միգուցե, իսկ, իրավ, ոչ, մի՞թե, դժբախտաբար, հենց, գեթ, ահավասիկ, իրոք, չէ, թող, ասես, ցավոք, մանավանդ, թեկուզ, ահա, հարկավ, հիրավի, թերևս, երանի, դե, նույնիսկ, միմիայն, ինչևէ, անտարակույս, կարծեմ, լոկ, ինչ էլ լինի, իսկապես որ, չլինի՞ թե:

հաստատական	
ցուցական	
ժխտական	
երկբայական	
գնահատողական	
սաստկական	
սահմանափակման	
բաղձանքի	
զիջական	
կամային	

171 *Նախադասություններ կազմեցեք բառային և բառաքերականական հետևյալ համանուններով:*

ա) ♦ ասես բ) ♦ անգամ գ) ♦ իսկ դ) ♦ հենց
♦ ասես ♦ անգամ ♦ իսկ ♦ հենց

172 *Հետևյալ երկբայական վերաբերականները խմբավորեցեք ըստ իմաստային առանձնահատկությունների: Յուրաքանչյուր ենթատեսակից ընտրեցեք մեկական վերաբերական և դրանով նախադասություն կազմեցեք:*

Երևի, իբր, չլինի՞, կարծեմ, արդյոք, կարծես, թերևս, իբր թե, ասես, չլինի թե, միգուցե, կարծես թե, գուցե, մի՞թե, ըստ երևույթին:

երկբայական-հսկանական	
երկբայական-անհսկանական	
երկբայական-հարցական	

473. Շարադասական և կապակցելիության ինչպիսի՞ յուրահատկություններ ունեն իսկ, նույնիսկ և առհասարակ սաստկական վերաբերականները:

474. Լրացրեք հետևյալ գծապատկերը:

պարզ վերաբերականներ	ածանցավոր վերաբերականներ	բարդ վերաբերականներ	
		կցական	հարադրական

475. Գրեցեք քերականական ձևերից առաջացած վերաբերականներ:

բայի դիմավոր ձևերից առաջացած վերաբերականներ	գոյականի հոլովածներից առաջացած վերաբերականներ

476. Նախադասություններ կազմեցե՛ք՝ վերաբերականի նշանակությամբ գործածելով հետևյալ մակբայները:

ա) բոլորովին բ) երբեք գ) քնավ դ) ամենևին

477. Նախադասություններ կազմեցե՛ք՝ վերաբերականի նշանակությամբ գործածելով հետևյալ բայածները:

ա) խնդրեմ բ) տես գ) քեր դ) եկարի

478. Ոճական-գործառական ինչպիսի՞ շերտերի կարելի է բաժանել հետևյալ վերաբերականները:

Երենկ, հարկավ, ահա, մի, հավաստյավ, գեթ, հո, մի՞թե, չլինի թե, իհարկե, չէ, լոկ, ցավոք, դե, գուցե, արդարև, թերևս, երևի, ահավասիկ, այո՛, ախր, հա՛, դժբախտաբար, իրավամբ, երանի, արդյոք, անտարակույս, հիրավի:

479. Հետևյալ հարցերին և մտքերին արձագանքեցե՛ք հաստատական, միտական, երկբայական և գնահատողական վերաբերականներով:

ա) Հայերը Մաշտոցից առաջ գիր ունեցե՞լ են:

բ) Հայերեն առաջին գիրքը տպագրվել է 1511 թ. Վենետիկում:

գ) Հայերը պիտի մերժե՞ին պարսից Հազկերտ II արքայի հավատալիության պահանջը:

- դ) Ասում են, թե Լեոնարդո դա Վինչին եղել է Հայաստանում:
- ե) 1375թ. Կիլիկիայի հայկական թագավորությունը կործանվեց:
- զ) Առաջին աշխարհամարտի տարիներին ցեղասպանության հետևանքով մենք կորցրինք մեր պատմական հայրենիքի զգալի մասը:
- է) Պահպանելու՝ ենք դարաբաղյան պատերազմի հաղթանակները:

480. *Տարբեր վերաբերականների միջոցով ձեր վերաբերմունքն արտահայտեցեք հետևյալ տեղեկությունների նկատմամբ:*

- ա) Թեյի մշակության հնագույն կենտրոնը Հինաստանն է:
- բ) 1641 թ. հոլանդացիները Հինաստանից թեյը ներմուծեցին Եվրոպա:
- գ) Թեյ մշակում են արևադարձային և մերձարևադարձային խոնավ շրջաններում՝ Հնդկաստանում, Շրի Լանկայում, Ինդոնեզիայում, մեր հարևան Վրաստանում և այլուր:
- դ) Թեյի տերևներն օգտագործում են հատուկ մշակումից հետո:
- ե) Թեյն օգտակար ըմպելիք է և ունի բուժիչ հատկություններ:
- զ) Կանաչ թեյը կանխում է ուռուցքների աճը:

481. *Բաց թողնված տեղերում ավելացրեք համապատասխան վերաբերականներ:*

Ա. Եդիսոնի բարեկամները նկատել էին, որ նրա ամառանոցի այգու դուռը մեծ դժվարությամբ է բացվում: Ով մեկ անգամ բացել էր այն, գիտեր, թե որքան ջանք էր պետք գործադրել դրա համար: Նրանք տարակուսում էին. «.... գյուտարարը չի կարող մի գյուտ էլ իր դռան համար անել»: Սակայն ոչ մեկը չէր համարձակվում խոսք բացել այդ մասին՝ վախենալով գիտնականին վիրավորելուց: Բայց մի անգամ այդ հարցը տալու հարմար առիթ եղավ: Պատճառը Եդիսոնի բարձր տրամադրությունն էր: Հրավիրվածներից մեկը, գիտնականի ուշադրությունը գրավելով ներս մտնողների վրա, հարցրեց.

–Պարո՛ն, նայեցե՛ք նրանց: չեք տեսնում, թե յուրաքանչյուրն ի՛նչ վիճակով է ներս մտնում: Իսկ գիտե՞ք , որ պատճառը Ձեր այգու դուռն է: Լավ կլիներ, որ մի գյուտ էլ Ձեր դռան համար անեիք:

Իրավացի եք,- ասաց Եդիսոնը,- բայց պիտի վշտացնեմ Ձեզ: Այդ գաղափարն իմ մտքում շատ ավելի վաղ է ծագել, և գյուտը արված է: Ես Ձեզ կարող եմ ցույց տալ այն:

Եվ Եդիսոնն իր բարեկամին տարավ ջրավազանի մոտ ու ասաց.

սա է իմ գյուտը: Բանն այն է, որ մուտքի դուռը կապված է պոմպի հետ: Այնպես որ դուռը բացողը քսան դույլ ջուր է լցնում ջրավազանը:

Բ. Մի անգամ, երբ Հենրի Ֆորդն իր մեքենայով ճամփորդում էր Ֆլորիդայում, խճուղու վրա տեսավ մի վարորդի, որը փորձում էր գործի գցել իր շքեղ մեքենան, բայց դա նրան ոչ մի կերպ չէր հաջողվում: Ֆորդը կանգնեցրեց մեքենան, դուրս եկավ ու հարցրեց.

-Ինչ-որ բան է փչացել:

-.... փչացել է,- պատասխանեց վարորդը, բայց չգիտեմ՝ ինչը: Մի բան գիտեմ դեռ երկար պիտի չարչարվեմ:

-Կարո՞ղ եմ Ձեզ որևէ բանով օգնել,-հարցրեց Ֆորդը:

-.... նայեցե՛ք, գուցե դուք գտնեք խափանման պատճառը:

Ֆորդն ինչ-որ բան ստուգեց, ինչ-որ բան ոլորեց, հետո դիմեց այդ շքեղ մեքենայի վարորդին:

փորձեք հիմա:

Մեքենայի տերը սեղմեց մեկնարկիչի ոտնակը, և շարժիչն աշխատեց:

-Հնորհակալ եմ, պարո՛ն, Դուք մեծ ծառայություն մատուցեցիք,-ասաց վարորդը՝ Ֆորդին մեկնելով 20 դոլար:-Վերցրե՛ք, պետք կգա:

Հնորհակալություն, դրա կարիքը չկա,-պատասխանեց Ֆորդը:- Ինձ դրամ հարկավոր չէ. իմ գործերը լավ են, շատ լավ:

-Օ՛,, -զարմացավ վարորդը:-Ուրեմն ես սխալվեցի, և մեղավորը Ձեր «Ֆորդն» է: Ես մտածեցի, որ եթե մարդ ճամփորդում է նման մեքենայով, փողի կարիք կունենա:

482. Փոխադրեցեք տրված հատվածները՝ դրանք վերածելով երկխոսությունների, և գործածեք տարբեր վերաբերականներ:

Ա. Ֆրանսիացի մի հայտնի բժիշկ մի անգամ Պաբլո Պիկասոյին ասաց, որ ինքը մարդու կազմվածքի լավ գիտակ է և կարող է ասել, որ նրա նկարների մարդիկ մարդակազմության տեսակետից մեծ տարակուսանքներ են առաջացնում: Սակայն Պիկասոն նրան հավաստիացրեց, որ իր նկարների մարդիկ ավելի երկար կապրեն, քան բժշկի հիվանդ այցելուները:

Բ. Սառա Բեռնարը չափազանց դյուրաբորբոք անձնավորություն էր և առարկություն չէր հանդուրժում: Մի անգամ, երբ լավ տրամադրություն ուներ, թատրոնի ռեժիսորին ասաց, որ մարդիկ իրեն սխալ են հասկանում և կարծում են, թե ինքը վատ բնավորություն ունի, քննադատություն չի հանդուրժում: Սակայն, ըստ նրա, իրականում այդպես չէ, քանի որ ինքն ավելի է համակրում նրանց, ովքեր անկեղծ են և ասում են այն, ինչ մտածում են իր մասին: Ռեժիսորը համաձայնեց նրա ասածին և ավելացրեց, որ երբ ինքը ծանծրանա թատրոնում աշխատելուց, անկեղծորեն կարտահայտի իր կարծիքը դերասանուհու

մասին, և հավատացած է, որ վերջինս մեծ համակրանքով կլցվի իր նկատմամբ ու տեղնուտեղը ... կվռնդի թատրոնից:

Գ. Մարկ Տվենը հայտնի էր իր ցրվածությամբ: Մի անգամ, երբ նա գնացքով ինչ-որ տեղ էր գնում, նրան մոտեցավ հսկիչը: Տվենն սկսեց արագ փնտրել տոմսը, բայց ապարդյուն: Ի վերջո հսկիչը, որ ճանաչում էր Տվենին, ասաց, որ գրողը տոմսը կարող է ներկայացնել հետո, երբ վերադառնա, իսկ եթե չգտնի էլ, հոգ չէ: Սակայն Տվենը, որ շարունակում էր փնտրել այն, սրդողած պատասխանեց, որ ինքն անպատճառ պիտի գտնի տոմսը, այլապես չի իմանա, թե ուր է գնում:

483. *Գրեցեք մի երկխոսություն, որտեղ վերաբերականները գործածված լինեն նաև իբրև բառ-նախադասություններ:*

484. *Բանաստեղծական տողեր հիշեցեք տրված վերաբերականներից առնվազն երկուսով:*

Երենկ, թող, ախր, մի՞թե, գեթ, միայն, կարծես, ասես, ահա, անգամ:

485. *Կետադրեցեք համը բնագիրը: Առաջին երկու պարբերության մեջ ընդգծեցեք վերաբերականները և որոշեցեք դրանց տեսակները:*

Պլատոնի ուսուցիչ Սոկրատեսը որն ապրել է մ.թ.ա. 5-րդ դարում սիրում էր կրկնել ես գիտեմ միայն այն որ ոչինչ չգիտեմ: Փիլիսոփայական մտքի պատմության մեջ շատերը Սոկրատեսի այդ միտքն ինքնառչնչացնող քննադատություն էին համարում: Սակայն ինչ խոսք իրականում այդպես չէ: Ինչքան մարդու գիտելիքները շատ են այնքան լավ է հասկանում նա թե ցավոք որքան չնչին են դրանք այն գիտելիքների համեմատությամբ որ նա դեռ չի յուրացրել կամ իր չգիտելիքն են դեռ: Պատմությունից հայտնի է որ նույն դարի փիլիսոփա Ջենոնը նույնիսկ փորձել է ակնառու կերպով ապացուցել այս դրույթը: Ասում են այդ ճշմարտությունը չընդունողի առջև Ջենոնը տարբեր մեծության շրջանագծեր է գծել և հայտնել որ մեծը ցույց է տալիս իր գիտելիքի ծավալը իսկ փոքրը զրուցակցի: Շրջագծից դուրս գտնվողը չգիտելիք է թե մեկի և թե մյուսի համար: Ակնհայտ է որ մեծ շրջանագիծը շփման ավելի շատ կետեր ունի շրջագծից դուրս գտնվող բնագավառի հետ քան փոքրը: Պարզ չէ արդյոք որ չգիտելիքի մասին շատ գիտի ավելի բանիմացը:

Իմացածի ու չիմացածի փոխհարաբերությունն իրականում դրսևորվում է որպես սահմանափակի և անսահմանի փոխհարաբերություն: Այդ մտքին են համգում բոլոր նրանք ում վիճակվում է գիտելիքի խորխորատները տանող ուղին բռնել: Ամփոփելով իր և գործընկերների շախմատային հարուստ փորձը Տարտակովերը այն համոզմունքն է հայտնում թե սոսկ ուժեղը գիտի որքան թույլ է խաղում: Սեփական

գիտելիքի պակասի զգացումը այո կախված է ունեցած գիտելիքի ծավալից ու խորությունից:

Թերևս տեղին է խոսել նաև անբավարար գնահատականի նկատմամբ ուսանողների վերաբերմունքի մասին: Երբ պատասխանողը որոշակի գիտելիքներ ունի բայց գիտի որ իր պատասխանը դեռ բավարար չէ ինքն է իր անբավարար գնահատականը նշանակում մինչ դուք կարտահայտեք ձեր կարծիքը: Իսկ եթե գիտելիքն այնքան անբավարար է որ պատասխանողը չի հասկանում դրա սահմանափակությունը նա բավարար գնահատական է ակնկալում զարմանալով ու վրդովվելով իր ստացած անբավարարից: Ահա և հանգում ենք այն եզրակացության որ ճիշտ ինքնագնահատականն էլ որոշակի ճիշտ գիտելիք է: Տարտակովերը այսպիսի մի ասույթ ունի Շախմատիստներ կան որոնք վատ են խաղում և չգիտեն այդ: Դրանք տգետներ են խուսափիր նրանցից: Շախմատիստներ կան որոնք լավ են խաղում և նույնպես չգիտեն այդ: Նրանք համեստ են հարգիր նրանց: Շախմատիստներ էլ կան որոնք լավ են խաղում և գիտեն որ լավ են խաղում: Նրանք իմաստուններ են հետևիր նրանց օրինակին: Ասույթի հեղինակը ոչ միայն ներկայացնում է իմացածի ու չիմացածի փոխհարաբերությունը կոնկրետ բնագավառում այլև գնահատում է դրանք: Սակայն միթե նրա բոլոր գնահատականներին կարելի է համաձայնել: Կարծում են ոչ: Օրինակ երբ շախմատիստը լավ է խաղում և չգիտի այդ ապա դա ամենևին էլ նրա համեստության վկայությունը չէ ինչպես կարծում է հեղինակը այլ նրա գիտելիքների որոշ պակասի: Իսկ համեստությունն ու անհամեստությունը շատ դիպուկ է բնորոշել չիմացի մտածող Լաո Ցզին Շատ իմանալն ու իրեն գիտակ չներկայացնելը բարոյական բարձրություն է իսկ քիչ իմանալն ու իրեն գիտակ ներկայացնելը հիվանդություն: Դժվար չէ նկատել որ նրա նշած բարոյական բարձրությունը համեստությունն է իսկ հիվանդությունը անհամեստությունը:

Ըստ Գ.Բրուտյանի

186

ա) Գտեք ծայնարկությունները, որոշեցեք նրանց տեսակները և արտահայտած իմաստները:

Հե՛յ, ազաի մարդ, հե՛յ, անգոհ մարդ, միտքդ երկար, կյանքդ՝ կարճ, Քանի՛ ջանիսն անցան քեզ պես, քեզնից առաջ, քո առաջ:
Ի՛նչ են տարել նրանք կյանքից, թե ի՛նչ տանես դու քեզ հետ,
Խաղաղ անցիր, ուրախ անցիր երկու օրվան էս ճամփեդ:

Խայամն ասաց իր սիրուհուն. «Ուտքդ զգույշ դիր հողին,
Ո՛վ իմանա ո՛ր սիրունի բիրն ես կոխում դու հիմի...»:
Հե՛յ, ջա՛ն, մենք էլ զգույշ անցնենք, ո՛վ իմանա, թե հիմի
են սիրուհու բի՛րն ենք կոխում, թե հուր լեզուն Խայամի:

Ամեն անգամ Քո տվածից երբ մի բան ես Դու տանում,
Ամեն անգամ, երբ նայում եմ, թե ինչքա՞ն է դեռ մնում,-
Զարմանում եմ, թե՛ ո՛վ Շռայլ, ինչքա՞ն շատ ես տվել ինձ,
Ինչքա՞ն շատ եմ դեռ Քեզ տալու, որ միանանք մենք նորից:

Դ.Թումանյան

բ) Հայ քնարերգությունից ծայնարկություններով ուրիշ տողեր քաղեցեք:

487

Վա՛յ, ծայնարկության հետևյալ իմաստները նշեցեք ըստ համապատասխան նախադասությունների:

1. Ցավի՛ վշտի՛ լացի՛ ողբի բացականչություն:
2. Ափսոսանքի բացականչություն:
3. Կարեկցանքի, վշտակցության բացականչություն:
4. Վախի՛ անհանգստության՝ տագնապի բացականչություն:
5. Զարմանքի բացականչություն:
6. Ուրախության (նաև զարմանքի) բացականչություն:
7. Սպառնալիքի բացականչություն:
8. Սխալը գիտակցելու՝ շփարածության բացականչություն:

ա) Վա՛յ ձեզ, հզորնե՛ր, որ իր խրճիթում լացացրիք խեղճին, այրում
ու որբին (ՀԹ):

բ) Հյուրասիրում եմ արտերին պուտով, Արտերին... վա՛յ, չէ՛... ծովին
կարկուտով (ՊՍ):

գ) -Վա՛յ, տունդ քանդվի, ա՛րջ... քոթոթը սատկել է,- ծնկանը զարկելով գոչեց քեռիս (ՎԱ):

դ) -Վա՛յ, մայրի՛կ ջան, տե՛ս, բա՛կն ու դուռը լի էնչքա՛ն սպիտակ թիթեռ է գալի (ԴԹ):

ե) Վա՛յ, ճիշտ որ կույր եք (ԴԹ):

զ) Վա՛յ, չկտրես, Աստվա՛ծ սիրես (ԴԹ):

է) Եվ սիրտը մոր ասավ տխուր, Լացակումած. «Վա՛յ, խե՛ղճ տղաս, Ոչ մի տեղդ չցավա՞ց...» (ԱԻ):

ը) Կխոցեն խորին, վա՛յ նրա օրին, Որ չհնազանդի իմ օրենքներին (ԱԻ):

488 *Գրեցեք այն ծայնարկությունները, որոնցից կազմվել են հետևյալ բառերը:*

Զրխկալ, Ժվծվալ, կոկոռց, վայել, Ժլնգոց, թրխկոց, թխկոց, բզգալ:

489 *Զգացական ծայնարկություններով կազմեցեք նախադասություններ, որոնցում նրանք արտահայտեն՝*

ա) զարմանք բ) ուրախություն գ) ափսոսանք դ) ցավ

490 *Մեկական նախադասություն կազմեցեք ա՛~, է՛~, ու՛~, օ՛~ ծայնարկություններով և նշեցեք նրանց արտահայտած նշանակությունները:*

491 *Գրեցեք դարձվածքներ, որոնց մի բաղադրիչը ծայնարկություն է, և բառարանով ծշտեցեք դրանց իմաստները:*

492 *«Անտառի աշնանային մեղեդին» վերնագրով շարադրություն գրեցեք գործածելով ծայնարկություններ, ինչպես նաև դրանցից կազմված գոյականներ և բայեր:*

493 *Փոխադրեցեք տրված հատվածի բովանդակությունը՝ գործածելով համապատասխան ծայնարկություններ:*

Մարութա սարի գլխին գալարուն պար բռնեցին արնագույն բոցերը:

Գյուղում դուռ ճռնչաց:

Ոչ ոք չկանգնեց շեմին, չխաչակնքեց, չմոտեցավ աղոթարանի մաշված սալքարին:

Դովիվները «ծեն ծենի» չտվեցին: Արշալույսը գնդակահարել էին, արնոտել դեմքը: Գյուղի ժամացույցը կանգ էր առել:

Մամիկն աչքերը բացեց: Ծանր էին կոպերը՝ տաք թոնրի սալքար խփի նման ծանր ու տաք: Գլխի մոտ կծկված կատուն մլավեց: Մամիկը մշուշված հայացքով նայեց կապտափայլ երկնքին, սևացած օծորքին և հին սովորությամբ ուզեց աղոթել: Չկարողացավ շուրթերը շարժել, գլխի վրա ցավ զգաց... և հիշեց: Դոգու խորքում ճչաց, իսկ չորացած շուրթերի վրա նվազեց ծիչը: Երդիկը մթագնեց, ճոճվեցին մրով թրծված գերանները, օրորվեցին սյուները: Կրակոցներ, ծղոտոց, իրարանցում, թռռների աղեկտուր ծիչ...

Մ. Փալշոյան

494 *Կարդացեք մանրապատումը և ծայնարկություններով հագեցած մեմանտիպ մեկ այլ զրույց գրեցեք:*

Նրանք հանդիպեցին իրար: Նրանցից մեկը չէր սպասում, որ մյուսը կենդանի է: Լսել էր, որ նրան դժբախտություն է պատահել, որ նա չէր դիմանա այդ դժբախտությանը, կմեռներ:

Եվ ահա, ի՞նչ ուրախալի բան, նա կենդանի՝ է...

Իրար էին նայում և չէին խոսում: Ծիչտը՝ չէին կարողանում խոսել: Խոսքը քիչ եղավ: Չկար այն խոսքը...

Միայն նայում են իրար և ...

-Դը՛մ,-ժպտում է սա:

-Հա՛,-ժպտում է մյուսը:

Կրկին նայում են իրար ոտից գլուխ ու էլի ... ժպտում.

- Հա՛, հը՛մ...

Է՛հ: Նախամարդի՞կ են, ի՞նչ են, թե՞ ապագայի մարդիկ: Ու՞ր կորավ լեզուն, հազարավոր տարիների լեզուն... «Հա՛, հը՛մ». սրանով խոսք ու զրույց կլինի:

Բայց տե՛ս, եղավ:

Եվ որքա՛ն նրբություններ, խոր մտքեր այս մի «հը՛մ, հա՛»-ի մեջ...

Դ. Դեմիրճյան

ՇԱՐԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

Խոսքի ուժը քիչ լատերով չառ բան
աղտահալտե, կարողանալն է :

Министерство культуры

Պարզութիւնը խոսքի գլխավոր արժանիքն է:

Արխիտեկտուր

Մշուշապատ խոտեր, կարող է ամեն
ոք, պարզ խոտեր՝ քյեբո:

900 1111

ՆԱԽԱԴԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՑԵՍԱԿՆԵՐԸ
(ՑԵՍԱԿՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՆՁԵՐԱՆՔԻ)

5.5 Կարգադրեք համապատասխան հնչեղանքով և անալոգ, թե ի՞նչ
հնչեղանգի նախադասություններ կան տեղադրվի:

"Lump" is to mean large land holdings and groups like husband and wife
 or unmarried child. "Lump" is from the fact that these people are
 usually in a group. "Lump" is from the fact that these people are
 usually in a group.

[illegible]

ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਅਸਟੋਰੀਆ, ਕੈਨੇਡਾ

Uttar Pradesh Sahitya Akademi, Lucknow

Unterstützung durch die Bundesregierung

The following information was obtained from the records of the Bureau of Prisons, Department of Justice, Washington, D.C., regarding the activities of the above named individuals during their confinement in the Federal Reformatory for Women at Alderson, West Virginia:

[illegible]

երբեք, ոչ մի օր այս հողը չի՝ փորձել խել օտարինը, և այստեղ, այս հողի վրա, անարդար ձևով օտարի ոչ մի կաթիլ արյուն չի թափվել...

Այստեղ, այս երիցս անիծյալ և յոթնապատիկ սիրելի հողի վրա, որը փոքր է, այո՛, սակայն մեծ՝ իր զավակներով, իր անձնվե՛ր սիրով դեպի մյուս ժողովուրդները, դեպի ազնիվը, վսեմն ու բարին...

Մեր ժողովրդի անհամար զրկանքներն ու տառապանքները, նրա ուժերի մշտական լարումն ու դիմադրությունը ավերիչ ուժերին, նրա զարմանալի՝ հատկությունը՝ հնար գտնել անհնարին վիճակներում, թրծել-սրել են նրա միտքը, ձիրքը, ձեռքը, կառուցման ու ստեղծման նրա դարեր խլացված ու զսպված տենչն է՛լ ավելի բորբոքել, և այդ ամենը, պարարտ հող ու հնարավորություն գտնելով, հրաշքներ է գործում:

Գ.Էմին

496. Որոշեցեք նախադասությունների հաղորդակցական տեսակները, քաղատրեցեք նրանց հնչեղանգային առանձնահատկությունները:

Ջրի գնացող աղբիկներից շիկավարսը կանչեց.

- Կարմիր կապավոր՝ կտրիճ, ո՞ւր ես գնում մենավոր...

Ավետիքը կարմրեց, մի կերպ զսպեց իրեն, կանգ չառավ: Ջահել աղբիկներ էին, խաղք էին անում: Եվ ինքն էլ ծիծաղեց:

- Չեր արեն ասեմ,-կանչեց բարձրագույն,- մի՛ հեռացեք տաք օրորոցից, սելջուկի շուն ու զինվորի չերևաք:

Պատասխանը եկավ զանգակ զնգոցով, ջրի խշշոցով.

- Մե՛նք վախենանք... Քեզ պես հայ կտրիճ կա՛ զույգ աչքը մեզ վրա...

Ու կրկին ծիծաղեցին: Ավետիքը նայեց շիկավարս աղջկան: Պտույտ եկավ գլուխը. հեշտ չէր: Երանի հոգնած պառկեր խոտին, թեժ ու կրակ արեգակն արյան միջից անպակաս, և այս ոսկևորի խոռոտ եկող ծնկին դներ գլուխը: Թող ասեր կամեցածը: Ինքը կիսախուփ կաներ աչքը և այդպես կմնար...

Ավետիքն ափսոսանքով շարունակեց ճամփան: Բայց չէ, ձեռք չքաշեցին շինական աղբիկները, ասացին, ծիծաղեցին նորից.

-Արի՛, հոգի՛, արի՛...

-Տո՛ւն դարձիր, օրոցք կապենք, հոգի՛, արի՛...

Եվ ծիծաղ, հեհեռոց, ծափ ու ճիչ:

Վա՛յ, անխիղճ, հանդու՛ղն աղբիկներ, ուրիշ խոսք չունեի՞ք ասելու: Չմտածեցի՞ք, որ դրանից նեղսրտություն կգա, կմթնի ու կմռայլվի Ավետիքը: Նրան դրտեղի՞ց տուն տանող ճամփա: Տունն օտարի ոտքի տակ, ճամփաները՝ նույնպես: Ո՛չ երդիկ, ո՛չ սեր, ո՛չ մանկան օրոց:

Ըստ Կ.Խնչումյանի

497 Մեկական հարցական նախադասություն կազմեցեք այնպես, որ դրանք՝

- ա) մի բան իմանալու կամ հավաստիանալու նպատակ ունենան
- բ) մեղմ խնդրանք արտահայտեն
- գ) հանդիմանություն, դժգոհություն, որևէ գործողության մերժում արտահայտեն
- դ) ճարտասանական բնույթ ունենան

498 2-ական հարցական նախադասություն կազմեցեք՝

- ա) հարցական դերանուններով
- բ) երկբայական վերաբերականներով

499 Նախադասություններ կազմեցեք, որոնցում հարցում արտահայտող բառը լինի՝

- ա) նախադասության գլխավոր անդամներից մեկը
- գ) նախադասության անդամ չհանդիսացող բառ
- բ) որևէ լրացում
- դ) կապ

500 Մեկից ավելի հարցում պարունակող երկու նախադասություն կազմեցեք:

501 Ճարտասանական հարցով ծնակերպեցեք ձեր միտքը

- ա) հայրենիքի ապագայի մասին
- բ) երիտասարդությանը հուզող որևէ խնդրի վերաբերյալ

502 Փորձեք տեքստի բովանդակությանը և ոճին համապատասխան հարցական հնչերանգի 1-2 նախադասություն ավելացնել (որևէ մասում):

Շա՛տ և ամե՛ն տեսակ քար կա Հայաստանում, բայց անգրագետ քար համարյա չե՛ս գտնի:

Զգո՛ւյշ քայլիդ այս հողի վրա և զգո՛ւյշ վարվիդ ամեն մի քարի հետ, որն արտաքինից կոպիտ է, չեչոտ, չոր մամուռով ու քարաքոսով պատած: Զգո՛ւյշ, որովհետև եթե եղունգով փոքր-ինչ մամուռը քերես, նրանցից ամեն մեկի վրա նախնադարյան մարդու գծանկարներ կտեսնես, նշանագրեր, արամեական, հեթիթական ու խալդ-ուրարտական սեպագիր արձանագրություններ, զարդ ու քանդակ, իսկ չորրորդ դարի վերջից սկսած՝ նաև այն երկաթե պայտերի նմանվող ամուր ու դիմացկուն տառերը, որոնք անբաժան են այս քարերից ավելի քան 1600 տարի... Ո՛չ միայն գրագետ՝ ստորագրվա՛ծ են այս քարերը, մե՛ր քարերն են....

Նրանցից ամեն մեկի վրա մեր ինքնության դրոշմը կա, ճիշտ այնպես, ինչպես այս հողի վրա մեր ինքնության քարե ծանր կնիքը՝ մեր ճարտարապետական կոթողների տեսքով...

Մեր ինքնության քարե կնիքն են այս հողի վրա **Հռիփսիմեն, Գեղարդը, Աղթամարը, Տեկորը, Էջմիածինը, Կարմրավորը...**

Հայոց հողի ամեն էջի վրա, ամեն դաշտում, ծորում, լեռան ծերպին կամ զագաթին կոթող կա՝ մի քարե վանք, մի խաչքար, մի կամուրջ, մի իջևան,- քարե մի կնիք առ այն, որ այս հողը մերն է, մեր Սեփականը:

Գ.Էմին

503. *Ինչպես, ով, ուր դերանունները նախադասությունների մեջ գործածեցեք հարգական և բացականչական հնչերանգներով:*

504. *Հրամայական նախադասություններ կազմեցեք, որոնք արտահայտեն՝*

ա) հրաման, կարգադրություն
բ) հորդոր, խնդրանք

գ) արգելք
դ) առաջադրանք

ե) խորհուրդ
զ) կոչ

505. *Հրամայական նախադասություններ կազմեցեք, որոնց ստորոգյալն արտահայտված լինի՝*

- ա) հրամայական եղանակի դրական և ժխտական խոնարհման բայերով
- բ) ըղծական եղանակի հոգնակի 1-ին դեմքով
- գ) պայմանական (ենթադրական) եղանակի 2-րդ դեմքով
- դ) սահմանական եղանակի անկատար ներկայի 2-րդ դեմքով
- ե) սահմանական եղանակի ապակատար ներկայի 2-րդ դեմքով
- զ) անորոշ դերբայով

506. *Գրեցեք մեկական հրամայական (հորդորական) նախադասություն, որն արտահայտված լինի՝*

ա) բառ-նախադասությամբ

բ) անվանական նախադասությամբ

507. *Բացատրեցեք ըղծական և բացականչական նախադասությունների ընդհանրություններն ու տարբերությունները:*

508. *Նախադասություններ կազմեցեք այնպես, որ բացականչական հնչերանգը կրեն՝*

ա) ծայնարկությունը
բ) դերանունը

գ) անդեմ բայը
դ) վերաբերականը

ե) ածականը
զ) կոչականը

509. *Գեղարվեստական գրականությունից օրինակներ քաղեցեք, որոնցում միաժամանակ տարբեր հնչերանգներ են արտահայտվում: Մատնանշեցեք հնչերանգային համակցման դեպքերը:*

510. *Հետևյալ նախադասություններին (կամ նախադասության անդամներին) փորձեցեք հնչերանգային այլ երանգավորում հաղորդել:*

ա) Բայց արդեն ուշ էր, չափազանց ուշ, և Նոյին հարկավոր չէին գանձն ու փառքը:

բ) Քանի՞ անգամ էր քչփորել-պեղել՝ խորքը մտնելու ցանկությամբ:

գ) - Օրինակ վերցնենք Քրիստոսից,- ասաց Գոշը,- նա իշխում է մեր մարմնի ու հոգու վրա, իշխում է, չի հոշոտում, մարդկանց տանում է հույսի ու հավատի ծանապարհով, ապրեցնում է:

դ) Ձենք ու զորականի պակաս կա Հայաստան աշխարհում,- ասաց Ջաքարեն:

ե) Կհաղթենք, հաստատ է,- քրթմնջաց Մխիթարը:- Բայց հետո հաղթանակած հայ իշխանը սելջուկից կորցրածը ետ բերելու մարմաջով ագահորեն կընկնի սեփական կալվածքների վրա:

զ) - Որոտանը փոխել է հունը, հոսում է հակառակ ընթացքով,- իր կուսակրոն հոգևորականներին ասաց վանահայրը,- ինչպե՞ս փրկենք այսքան դժվահար ու հալածական մարդկանց:

է) Շատ ժողովուրդ էր հավաքվել հուղարկավորելու,- դառնությանը շարունակեց Սահակը:

Ըստ Ա. Մարտիրոսյանի

511. *Ըստ հետևյալ տեքստի եզրակացրեք, թե ինչով կարող է արտահայտվել պատմողական նախադասության ստորոգյալը:*

- Այստեղ շատ բան ունեն դիտելու և հիշելու. ամբողջ Աթենքն է փռված չորս կողմը: Ես մի քիչ կնստեմ այն ժայռի վրա,- ասացի ուղեկցիս:

Ինձանից ծախ՝ քիչ հեռվում, ժայռերի վրա, մտել էին երիտասարդներ՝ մի քանի զույգ այստեղ-այնտեղ, իսկ մեկն էլ, ամենամոտիկը, մորուքավոր մի երիտասարդ, որ հատկապես ուշադրությունս էր գրավել, աջ թևի վրա ընկողմանած նայում էր Ակրոպոլիսի արևմտյան կողմի բլուրներին: Աչքերից երևում էր, որ արվեստագետ հոգի է ու մտածող միտք: Բարի նախամձ շարժվեց իմ մեջ. նա կարող է ուզած ժամանակ գալ այստեղ, այդպես ընկողմանել ու դիտել, մտածել ու երագել: Ես էլ, երբ Աթենքի բնակիչ մի պատանի էի պարզապես, արել եմ այդպես մեկ թե երկու անգամ, բայց թերևս լիովին չեմ զգացել, թե ինչպիսի երանություն է դա: Իսկ հիմա... զեթ մի քիչ, զեթ մի քանի րոպե նորից նստեմ այստեղ, ահա այս կարմրավուն ժայռի վրա, որ անդիմադրելի-

րեն կանչում է ինձ, նստեմ այս պայծառ, տաքուկ, իսկապես ոսկեշող արևի տակ այս հրաշալի, այս իրական ու անիրական հետմիջօրեին:

Ու նստեցի: Մորուքավոր երիտասարդից մի քանի քայլ հեռու: Չնայեց իմ կողմը, ինչպես պիտի աներ որևէ մեկը պարզ բնագրական մղումով, երևի չնկատեց էլ ինձ. ամբողջ կերպարանքով ասես դարձել էր մարմնացյալ հայեցողություն: Մտքումս նորից երանի տալով նրան՝ ինքս էլ նայեցի արևմտյան կողմի բլուրներին՝ մոտակա սպիտակ ժայռաբլուր Արեուպագոսին, քիչ ավելի հեռու Հավերժահարսերի գեղեցիկ բլուրին, որի գագաթին աստղադիտարանն է:

Քառասուներկու տարիների խորքից հիշեցի մեր ուսուցչին, որի հետ մի քանի ժամ անցկացրինք Ակրոպոլիսի վրա և շուրջը՝ լսելով մեր ուսուցչի բացատրությունները ու միաժամանակ զբոսնելով, նախաճաշեցինք Հեփեստոսի տաճարի մոտ՝ սոճիների պուրակում, գետնին նստած:

Իրոք որ «կենդանի դաս» էր՝ զբոսանքի ազատ, բերկրալից մթնոլորտում:

Ըստ Կ.Սուրենյանի

ՊԱՐԶ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԻԱԿԱԶՍ ԵՎ ԵՐԿԱԶՍ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

512. *Գտեք միակազմ և զեղչված անդամով նախադասությունները, մատնանշեցեք նրանց քերականական առանձնահատկությունները:*

Մեքենան ի վերջո կանգ առավ ծառաշատ լեռնալանջի մթության մեջ, և մենք դուրս եկանք: Լուռ քայլեցինք բլուրն ի վեր: Լուսինը մեզ ուղեկցում էր դեպի բարձունք: Երբ վեր բարձրացանք, մինչև որ իրոք կտեսնեի, կանխազգացի. այստեղ մեկը կա: Մեկը, որ տառապում է անքնություն: Տառապում է տագնապով: Հավերժորեն: Եվս մի ակնթարթ, և ես տեսա-նրան: Կրակ էր: Կենդանի կրակ: Գիշերվա մեջ: Կրակից վեր քայքայելու էին, որ շեղորեն երկինք էին հառնում: Մաշկիս վրա անմիջապես զգացի ժամանակը: Ինչպես քամին ես զգում: Անպաշտպան, ասես մենավոր ինչ-որ կրակ էր... Եվ միաժամանակ՝ վիթխարի, համաժողովրդական մի խարույկ: Կրակի շուրջը ողջ երևան էր: Ողջ Հայաստանը: Եվ այն Հայաստանը, որ այստեղ է, իր հողի այս կտորի վրա, և՛ այն Հայաստանը, որ այնտեղ է, մեր դարի թափառիկ ճանապարհներին, այնտեղ՝ Արարատից այն կողմ: Այնտեղ՝ անընդգրկելի աշխարհում: Եվ նրա շուրջը պատմությունն է: Համարյա երկու միլիոն հայ հոգիներ՝ 1915-1920 թվականների հրեշավոր ցեղասպանության զոհերը, թվում էր, սավառնում են այդ սրբազան կրակի վրա և պահանջում են, որ իրենց հիշեն, իրենց հիշեն: Խոնարհված սալաքարերին մոտիկ երկինք էր մխրձվել հուշատապանները, որ երկճեղքված է ներքևում՝ իբրև ողբերգություն, և իբրև հույս՝ միաձուլված է վերևում, աստղերին: Միախառնված հավերժությամբ:

Ըստ Ե.Իսակի

513. *Փոխադրեցեք հետևյալ պատկերն այնպես, որ այն առավելագույնս հազեցած լինի միակազմ նախադասություններով:*

Եղանակը փոխվում է անակնկալ, սկսվում է մորիկը, և խաթարվում է բնության սրբազան անդորրը: Լուսնի դեմքից պոկվում է քողը և մի կողմ նետվում: Նա կարծես կերպարանափոխվել է, քնքշացել, մաքրվել և արծաթագոծել իրեն:

Անդորր ծովի վրա այժմ հողմն է շաչում-շառաչում և անկասելի հարվածներ տեղում: Քաղցր միրիից արթնանալով՝ ծովակը կամացուկ շարժվում է, հետո խուլ հառաչում հուսաբեկ, ընկնում այս ու այն կողմ և դանդաղորեն փրփուրներ արձակում վիրավոր կրծքից: Սուլւոցով մոտենում է լերկ ժայռերին ու քերծերին, դարձյալ հետ քաշվում, նորից մոտենում և զանգուրներով զարդարված ճակատով մարտնչում նրանց հետ: Ճակա-

տամարտն անընդհատ շարունակվում է, ալիքները, բյուր անգամ ջարդու-
փշուր եղած, սրընթաց հետ են վազում, կրկին հարծակվում՝ ջանալով
պատահուտել իրենց ճնշող ժայռի կուրծքը: Ուստի ճիգ են թափում, մոլեգ-
նում, բայց զգալով կտրիժ հսկայի անհաղթահարելիությունը՝ ընկրկում
են:

Լուսինը, տեսնելով ծովի զայրույթը, հետզհետե բարձրանում է երկ-
նակամարի վրա՝ աղմուկ-աղաղակը չլսելու համար: Նրան օղակել են
ջինջ ամպերը, ինչպես ընկերուհիները՝ ամոթխած հարսնացուին, և
գուրգուրում են նրան փաղաքուշ:

Երկինքը թափանցիկ է և սև, ուստի լուսնյակն իր արծաթյա շողե-
րով ավելի պայծառ է երևում մթամած պատկերի վրա, ինչպես գեղեց-
կուհին՝ սև զգեստի մեջ:

Ըստ Գ.Բաշինջադյանի

514.

*ա) Ասացեք, թե հետևյալ առածներում (միակազմ նախադասություն-
ներում) ինչով է արտահայտվել գլխավոր անդամը:*

Երկաթը տաք-տաք կծեծեն:

Լավություն արա, ջուրը գցիր:

Ում սայլին նստես, նրա հորովելը երգիր:

Մի ծեռքով երկու ձմերուկ չեն բռնի:

Մորը տես, աղջկան առ:

Հարուստն օձ կերավ, ասին դեղ է, աղքատը կերավ, ասին՝ սոված է:

Ճտերն աշնանն են հաշվում:

Ճիշտ բանը համաքով կասեն:

Ամեն բարև տվողին բարեկամ չեն ասի:

Հարուստի հագին շոր տեսան, ասին՝ շնորհավոր, աղքատի հագին
տեսան, հարցրին՝ որտեղի՞ց:

Շունը սատկեցնողին են քարշ տալ տալիս:

բ) Յուրաքանչյուր տեսակից 1-2 օրինակ ինքներդ գրեցեք:

515.

*Հաստատական, ժխտական և հարցական բառ-նախադասու-
թյունների մեկական օրինակ ունեցող որևէ երկխոսություն գրեցեք:*

516.

*Հայ ժողովրդին հուզող ամենակարևոր խնդիրները շարադրեցեք
բայական միակազմ նախադասությունների միջոցով:*

517.

*«Պատերազմի արհավիրքները» վերնագրով խիստ հակիրճ մի
պատում գրեցեք, որն ամբողջությամբ կազմված լինի անվանական
միակազմ նախադասություններով:*

ա) Գտեք թերի մախադասությունները, 1-2 դեպքում վերականգնեցե՛ք մախադասության զեղչված անդամները:

Ջրուցում եմ մի քանի օր առաջ միջնակարգ դպրոցն ավարտած մի պատանու հետ:

- Ավարտեցի՞ր, ի՞նչ ես մտածում անել:

- Չգիտեմ, մի բան կանեմ, էլի:

- Ինչպե՞ս թե, իսկ ինքդ ոչինչ չե՞ս երազում...

- Երազո՞ւմ: Ո՞վ է իր երազածին հասնում որ: Անցյալ տարի մեր դպրոցի ամենադմբո աշակերտն ընդունվեց ինստիտուտ, իսկ ես...

- Դու ի՞նչ...

- Գիտեմ, որ չեմ ընդունվի:

- Հետո՞ ինչ: Դրանով կյանքը կվերջանա՞...

Չի վերջանա: Կսկսվի: Ինձ աշխատանք են խոստացել սրճա-
րանում, եկող տարվանից՝ ռեստորանում...

- Սատուցո՞ղ...

- Նրանք շատ լավ փող են աշխատում:

- Իսկ քո երազները: Մի՞թե քեզ այդ թևերը տվել են, որ...

- Բա ինչի՞ են տվել...

- Գուցե թռչելո՞ւ համար...

- Թռչելո՞ւ, անկեղծ ժպտաց պատանին, - մարդու ինչի՞ն է պետք
թռչելը, ինչի՞ են պետք մարդուն թևեր:

- Ինչի՞ են պետք մարդուն թևեր: Ո՛չ, պետք են:

Ըստ Վ. Պետրոսյանի

բ) Շարունակեցե՛ք՝ գործածելով բառ-մախադասություններ:

519 Թվարկեցե՛ք շարահյուսական կապակցության միջոցներն ու
եղանակները:

520 Հետևյալ հատվածում ցույց տվե՛ք շարահյուսական կապակցու-
թյան միջոցները (վերջավորություններ, կապեր, շաղկապներ, շարադասու-
թյուն, հնչերանգ):

Մի անգամ մեր տանը Չարենցը թաշկինակի փոխարեն մի սափտակ
և մեծ շոր հանեց գրպանից ու շրթունքները մաքրեց:

Ի՞նչ փոքր է թաշկինակը, - կատակեցի ես: - Ի՞նչ է, թաշկինակ
չունե՞ս, որ այդ շորի կտորով ես թերանդ մաքրում:

Մարո ջան, Բոժիկս ծնվեց, ես հրաժարվեցի թաշկինակից, սա
Բոժիկի բարուրի շորն է, գրպանս եմ դրել, որ միշտ նրա բուրբ զգամ և

միշտ հիշեմ նրան: - Այ տղա, Ալազան, դու չես հասկանում, թե որքան քաղցր է առաջին զավակը: Ես նրան խելագարի պես եմ սիրում:

Անցան տարիներ: Մի օր Արմյան փողոցում զբոսնելիս Չարենցը մի մեծ, վարդագույն շոր հանեց գրպանից և դեմքի քրտինքը սրբեց:

Արփիկն արդեն մեծացել է, էդ ո՞ւմ բարուրի շորով ես երեսդ սրբում,- հարցրի ես ծիծաղելով:

- Ադուկի:

- Վահ, ինչպե՞ս եղավ, որ նրան սիրեցիր,- հարցրի զարմացած:

Գիտե՞ս ինչ, Մարո՛, երբ տեսա, որ Անահիտիս քիթը գնալով փոքրանում է, դեմքով ու խելքով էլ ինձ է նմանվում, դրանից հետո ես նրան անչափ սիրեցի...

Ըստ Մ.Ալազանի

521 *Համաձայնության, առդրության և խնդրառության երեքական դեպք մատնանշեցեք և բացատրեցեք:*

Ինձ դուր են գալիս հայ ժողովրդի լավատեսությունը, աշխատասիրությունը և անկոտրում կամքը: Նման խառնվածք այստեղ ձեռք է բերվել այնպիսի պայմաններում, երբ մարդն ստիպված է լինում մի կաթիլ ջուր աղերսել Աստծուց, ինչպես երկնային մանանա, և որտեղ հացն անգամ ստիպված էին քարից քամել: Եվ այսուհանդերձ, անտեսելով ամեն դժվարություն, մարդիկ այստեղ ուրախ ու զվարթ են գարնան հավքերի նման: Ի՞նչ կենսախիճ են այստեղ պարերը: Որքա՞ն բարեհնչյուն են երգերը: Դրանք ուղղակի հրաշք են: Հայկական պարերը բաց են աշխարհի առաջ: Այստեղ շատ դյուրին է մարդկանց հետ շփումը: Այդ իսկ պատճառով ես կարճ ժամանակում այստեղ գտա իմ երկրորդ տունը: Հայաստանն իմ ուշացած սերն է: Ես սիրում եմ մարդկանց երակներում արևի լույս ներարկող հայ քնարերգությունը, որը մարդկանց հասցնում է մինչև Արարատի բարձունքները:

Հայաստանը գալիս է վաղնջական այնպիսի անցյալից, որը կարելի է համեմատել նույնիսկ Արարատի բարձրության հետ: Ինձ համար Հայաստանը կրկնակի Արարատ է: Մեկը գտնվում է պատմական անցյալի խորքերում, իսկ երկրորդը հասնում է մինչև աստղերը: Այս աշխարհը՝ Հայաստան երկիրը, քաղաքակրթության հոյաշեն, վիթխարի քեկոր է:

Ըստ Էդ. Մեծելայտիսի

522 ա) Տեքստում, որտեղ հնարավոր է, փորձեք ենթակաները արտահայտման այլ ձևերով գործածել:

բ) Փոխադրեցեք և հարմար վերնագիր ընտրեցեք:

Քայլում էի աշմանային պուրակով: Աշման ոսկեկարմիր ու կանաչ գույները խճճվել-ծուլվել էին, նախշուն գորգ դարձել: Նստեցի մի նստարանի: Քիչ այն կողմ խաղում էին մի խումբ երեխաներ: Երեխաներն աշակերտական տետրի թղթից ինչ-որ բան էին պատրաստել: Մակույկներ էին: Հետո մակույկները հանդիսավորությամբ ջուրն իջեցրին, ու սկսվեց նրանց խաղաղ նավարկությունը անձրևից գոյացած ջրափոսում: Իսկ ես, այդ խաղաղ նավարկությունը դիտելով, ընկա մտքերի օվկիանոս:

-Օգնություն, օգնություն, օգնություն,-հանկարծ լսվեց մի տազնապած կանչ:

Այդ կանչը մի պահ սթափեցրեց ինձ, և ես հանկարծակիի եկած հարցրի.

-Ի՞նչ է պատահել:

-Նավը խորտակվում է,- ասաց օգնության կանչող տղան:

-Ի՞նչ նավ, ո՞ր նավը,-շփոթված հարցրի ես, հետո միայն հասկացա, որ խոսքը թղթե մակույկների մասին է:

-Նա, որ երեխաներ ու մայրիկներ է տեղափոխում,- շտապ-շտապ վրա բերեց մի փոքրիկ տղա:

Առաջին մակույկն սկսել էր սուզվել, և ես, որ այնքան «նավաբեկություններ» եմ տեսել, տխրեցի նրա համար:

Մյուս երեխաները քարեր էին գցում ջրի մեջ, ալիք ու փոթորիկ անում:

-Մշուշը խանգարում է, նավը չեմ տեսնում, նույնիսկ լուսարձակները չեմ տեսնում,-հայտարարեց մի ուրիշ տղա՝ մեկը մյուսի հետևից վառվող լուցկիներ նետելով վեր:

Լուցկիներն ընկնում էին ջուրը, թշուրոցով մարում ու խեղդված ուղևորների նման լողում ջրի երեսին: Մակույկն արդեն թեքվել էր, ու նրա բարձրացած կողին ջրից թրջված թվաբանական մի խնդիր էր նշմարվում, որը տարիներ առաջ երևի ես չեմ կարողացել լուծել: Մոայլվում, տխրում եմ նավակի ու չլուծված խնդրի համար, իսկ կողքիս կանգնած փոքրիկ աղջիկը զարմացած ասում է.

-Մի՛ հավատա դրան, քեռի՛, այնտեղ ոչ մի մարդ էլ չկա, ազնիվ խոսք...

Ու ես ժպտում եմ փոքրիկին, որ չգիտի, թե այնտեղ՝ թղթյա մակույկում, ինչ թանկ բան կա, շա՛տ թանկ բան՝ մանկություն...

Ըստ Ռ.Արամյանի

523. *Երկուական նախադասություն կազմեցե՛ք՝ ենթակաները դնելով ուղղական և բացառական հոլովներով:*

524. *Կարդացե՛ք տեքստը: Կատարեցե՛ք խմբագրական անհրաժեշտ միջամտություններ՝ փոփոխելով ենթակաների բառային դրսևորումները:*

Հեռավոր ժամանակներ էին: Մարդիկ ո՛չ գործիքներ ունեին, ո՛չ էլ մեքենաներ: Աթենքում ապրում էր մեծ քանդակագործ Դեդալոսը: Նա հույներին սովորեցրեց շենքեր կառուցել: Նրանից առաջ արվեստագետները չէին կարողանում մարդկանց պատկերել շարժման մեջ: Նրանք փակ աչքերով տիկնիկներ հիշեցնող արձաններ էին կերտում: Նա սովորեցրեց մարմարից այնպիսի արձաններ քանդակել, որոնք մարդկանց պատկերում էին շարժման մեջ: Իր աշխատանքի համար նա ինքը գործիքներ հնարեց և ինքն էլ պատրաստեց դրանք: Հետո նա մարդկանց սովորեցրեց օգտվել դրանցից:

Նա մի զարմիկ ուներ: Նա արվեստանոցում օգնում էր քանդակագործին: Սի անգամ նա Դեդալոսի հետ բարձրացավ Ակրոպոլիս՝ այնտեղից քաղաքը դիտելու: Մտքերով տարված՝ նա ոտքն անգզուշորեն դրեց անդունդի եզրին և չկարողանալով իրեն պահել ժայռից ցած գլորվեց: Աթենացիները պատանու մահվան մեջ մեղադրեցին Դեդալոսին: Նա ստիպված եղավ փախչել Աթենքից: Նավով հասնելով Կրետե կղզին՝ նա ներկայացավ Մինոս թագավորին: Մինոսը շատ ուրախացավ. չէ՞ որ ճակատագիրն իր մոտ էր բերել աթենացի նշանավոր շինարարին ու քանդակագործին: Ապաստան տալով Դեդալոսին՝ Մինոսը միաժամանակ նրան ստիպեց աշխատել իր համար: Նա նրա համար բազմաթիվ սենյակներով ու խճճված մուտքերով մի լաբիրինթոս կառուցեց: Այնտեղ ընկնողն այլևս դուրս գալ չէր կարող: Նրա կառուցած այդ հոյակապ շինության մնացորդները մինչև հիմա էլ պահպանվել են այդ կղզում:

525. *Որոշեցե՛ք ստորոգյալի տեսակները և նրանց արտահայտության ձևերը:*

Գորովագուժ մայրը գրտնակ էր անում, խմոր հարթեցնում, հետո գցում թևերին, վարպետ շարժումներով ձգում, լայնացնում ու զարկում թոնրակողին: Խմորը կամաց-կամաց գունավորվում էր, ասես ծաղկում, դառնում կարմրաթուշ: Քրտինքը Սանդուխտի ճակատից ծորում, թափվում էր կրակին, դառնում գոլորշի, շաղախվում եփվող պուտ-պուտ լավաշին:

Մինասը լուռ նայում էր: Մայրը բարձրացրեց հայացքը, մոռացավ թոնրակողի հացը, ապա ուշքի եկավ, կուտ գնացած հացը հանեց և դրեց որդու դիմաց:

- Կյանքն էլ է այսպես,-ասաց,-ուշացար՝ կվառվի, մոխիր կդառնա, շտապեցիր՝ հում կմնա: Սա մի՛ մոռացիր...

Մինասը խորհում էր, որ լավաշը միայն խմոր չէ, սերմ է, հող, քրտինք, հասկ, ջրադաց, թոնիր է, թոնրածուխ, կրակ, հոգու կրակ: Նա մտածում էր մոր ասածի վրա և ներքին զգացողությամբ համոզվում, որ մայրը ճիշտ է: Մայրը կենդանի բնություն է՝ իր բնատուր մտածելակերպով: Մոտեցավ, համբուրեց մոր ալրաթաթախ ճակատն ու հանգիստ դուրս եկավ թոնրատնից:

Ջաջուռը խարկվում էր Մինասի կտավի վրա: Նա թաթախեց վրձինն ու պաստառի վրա մի հսկայական կորագիծ քաշեց: Հետո մի տուն ծնվեց, սկսեցին գունավորվել գիծն ու տունը: Նկարիչը գծում էր, ներկում, երանգավորում, փորձում էր կյանք տալ գույներին, որ հետո պիտի զարմացնեին մարդկանց:

Կտավի վրա կյանք էր առնում գունավոր աշխարհը:

Ըստ Ջ.Սարգսյանի

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

ԳՈՅԱԿԱՆԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄԻ ԼՐԱՅՈՒՄՆԵՐ

526 Այս տեքստի հիման վրա ցույց տվեք որոշ չի արտահայտության ձևերը:

Հռոմեացի զորավար Անտոնինոսը՝ Եգիպտոսի Կլեոպատրա թագուհու սիրեկանն ու Հայաստանի մոլի թշնամին, պարսիկների դեմ մղած ճակատամարտերից մեկում իր խայտառակորեն պարտված, ջախջախված բանակի մնացորդները հավաքած, իրեն հազիվհազ Հայաստան է գցում՝ Արտավազդից ապաստան և օգնություն մուրալու:

Դիվանագետ արքան, բնականաբար, ինքն էլ մեկ հարվածով վերջնականապես կխորտակեր իր վաղեմի և դիտերիմ թշնամուն: Բայց քանի որ այդ արքան բանաստեղծ էր, մարդկային խղճի ու կարեկցանքի հարուստ պաշարների տեր, ոչ միայն չի խորտակում իր թշվառ թշնամուն, այլև ապաստան է տալիս, ամբողջ ծմեռ կերակրում նրա զորքի սովահար մնացորդներին: Իսկ Անտոնինոսը, ինչպես վկայում է Կասիուս Դիոն պատմագիրը, «շարունակ շողջորթում էր թագավորին և անընդհատ խոստումներ տալիս»: Անտոնինոսը՝ խորամանկ ու նենգամիտ, շուտով, հիբավի, ամոթը փարատելու, Կլեոպատրայի աչքին իր վարկը վերականգնելու համար հաջորդ տարի հոծ բանակով գալիս է Հայաստան և Արտավազդին իր մոտ խորհրդակցության հրավիրում: Խաբված, նենգ ու անվայել միջոցներով ծուղակն ընկած Արտավազդը ձերբակալվում է և արծաթից շղթաներով կապված՝ իր կանանց ու որդիների հետ

տարվում եզիպտոս՝ Կլեոպատրային նվեր: Անտոնիոսն ի լուր եզիպտոսի հռչակում է, թե ինքն իբր նվաճել է Հայաստանը և այդ առթիվ կազմակերպում է մի հաղթահանդես՝ շքեղ, արքայավայել:

«Հանդիսավոր երթի ժամանակ Արտավազդը կալանված էր ոսկե շղթաներով, վկայում է Կասիուս Դիոնը, -իսկ Կլեոպատրան նստած էր ոսկեզօծ գահի վրա՝ արծաթապատ բեմում: Հայոց թագավորին և նրա ընտանիքին հորդորում էին խնդրանքով ու աղերսանքով դիմել Կլեոպատրային՝ ազատություն ստանալու համար: Սակայն սրանք չուզեցին դիմել, ոչ էլ գլուխ խոնարհեցին, այլ ցույց տվին հոգու վեհություն, որի համար վեհամիտ մարդկանց համբավ ստացան»:

Ըստ Վ. Դավթյանի

527 *Հետևյալ բառերով որոշչային կապակցություններ կազմեցե՛ք՝ յուրաքանչյուր բառի համար իբրև որոշիչ գործածելով ածական և գոյական անուններ:*

ա) ժամացույց

դ) ծաղիկ

է) ժողովուրդ

բ) մարդ

ե) փլավ

ը) Անահիտ

զ) Մարտիրոսյան

զ) աղջիկ

թ) շենք

528. *Տրված բառերին դերբայներով արտահայտված երկուական որոշիչ ավելացրե՛ք:*

ա) սարք

զ) զինվոր

ե) ժամանակ

բ) թուղթ

դ) ջուր

զ) բժիշկ

529. *Համասեռ և անհամասեռ 3-ական որոշիչներ ավելացրե՛ք տրված տեքստին:*

Արդեն երրորդ օրն էր, ինչ զինվորները ապրանքատար գնացքների փոքրիկ կայարանում վազոններից քարածուխ էին բեռնաթափում: Կայարանամերձ ծառերն անշարժ էին, տերևներն օրվա տապից կուչ էին եկել: Բաց տարածության մեջ գտնվող ամեն մի առարկա բովվում էր ու նվաղում օգոստոսյան բարկ արևի տակ: Ձինվորներն անընդհատ ծարավում էին, կիսատ թողնում աշխատանքը, գնում էին մոտակա աղբյուրը՝ գոլ ու անհամ ջուր խմելու: Օրվա անշարժ շոգի մեջ ամեն շարժումից փոշի էր բարձրանում՝ օդը դարձնելով հեղձուկ: Ճանապարհամերձ հեռագրասյուների միալար բզզոցը հարազատ էր ու առինքնող:

Այդ կայարանից այն կողմ՝ մի քանի կիլոմետր հեռավորության վրա, ինչ-որ գործարան կար, որտեղից գնացքներով աշխատելու էին տանում կալանավորներին: Երբ նրանց գնացքը գալիս անցնում էր կայարանով, որտեղ զինվորներն էին աշխատում, լարված իրավիճակ էր ստեղծվում:

Նրանց գնալուց հետո տարածության մեջ մի անտեսանելի ներկայություն էր մնում, որ ամեն տեղ էր, ու բոլորն էլ զգում էին: Գնացքը, պատվանդանների թառած ուղեկցող հրացանավոր պահակներով շրջափակված, առավոտյան աշխատանքի էր տանում կանանց, իսկ մյուս գնացքը օրվա վերջին նրանց փոխարինելու էր բերում տղամարդկանց, և երբ երկու գնացքները կայարանում հպանցիկ հանդիպում էին, չլսված աղմուկ-աղաղակ էր բարձրանում: Նրանք հաշվի չէին առնում պարեկների սաստումները:

- Է՛յ,-գոռում էին կալանավորները,- դեղնակտուցներ, ծխելու բան չունե՞ք:

Քարածուխ բեռնաթափող զինվորները, գնացքի ընթացքին հարմարեցնելով, ծխախոտ ու դաշտից նոր բերված, դեռ դեղին թերթիկներով արևածաղիկ էին նետում: Նրանց ուղեկցող սպան սպառնում էր, բռնցք թափ տալիս, հայհոյում: Բայց նրա ափերից դուրս գալը ոչ ոք հաշվի չէր առնում:

Ըստ Լ.Խելոյանի

530. *Հայկական հեռուստաընկերությունների հաղորդումներ ընտրեցեք, որոնց անվանումները լինեն՝*

ա) որոշիչ-որոշյալ կապակցություններ

բ) հատկացուցիչ-հատկացյալ կապակցություններ

531. *Տրված գոյականները սեռական հոլովով որպես որոշիչ և հատկացուցիչ գործածեցեք 1-ական բառակապակցության մեջ:*

Ձեռք, դեղձ, ձմեռ, ուտք, թեյ, սար, երեխա, ընկույզ, շուն:

532. *Բանաստեղծական խոսքից ետադաս որոշիչ և հատկացուցիչ օրինակներ քաղեցեք:*

533. *Տեքստի որոշ հատվածներ այնպիսի փոփոխությունների ենթարկեցեք, որ բացահայտի բոլոր տեսակներն ունենաք:*

Ֆրանսահայ նշանավոր նկարիչ Էդգար Ծահինը ծնվել է 1874 թ. Վին-նայում, որտեղ ժամանակավորապես գտնվում էին նրա ծնողները (Պետրոս Ծահինը ակնցի էր, Նոյեմզար Սերոբյանը՝ Մոլդավիայի Սուլավա քաղաքից): Այսպես նկարչի մանկությունն անցել է Պոլսում, որտեղ ապրում էին եվրոպական մասի Բերա թաղամասում: 1890-92 թթ. սովորել է Վենետիկի Մուրադ-Ռափայելյան վարժարանում, ապա 1893-ին մեկնել է Փարիզ, հաճախել Ժուլիան ակադեմիա: Առաջին քայլերն սկսել է որպես գեղա-

նկարիչ և առանձնակի ուշադրության չի արժանացել: Այնուհետև սկսել է զբաղվել օֆորտով, և հաջողությունները հաջորդել են իրար:

1900 թ. արժանացել է Փարիզի համաշխարհային ցուցահանդեսի ոսկե մեդալին, 1903 թ. Վենետիկում ոսկե մեծ մրցանակի 20 փորագրությունների համար: Ֆրանսիական կառավարությունը Շահինին շնորհում է Պատվո լեգեոնի ասպետի աստիճան և շքանշան:

Շահինի ստեղծագործությունների հիմնական թեման Փարիզի կյանքն է, այն Փարիզի, որը չի թաքցնում հետնախորշերի ճշմարտությունը և իր տառապյալներին մայում է թախիծով ու քնքշությամբ: Դրանք աղբահավաքներ են, փողոցային աղջիկներ, ծաղկավաճառուհիներ, մուրացիկներ..., որոնց մեջ, Գ. Սուրեյի խոսքերով ասած, «բաբախում է հոգին աշխարհի բոլոր թափառաշրջիկների, երեկվա և վաղվա...»

Այս բոլորը վստահ ձեռքով է արված, որովհետև այս բոլորը տեսնված է անկեղծ աչքով»:

«Ահա մի նկարիչ, որին ավելի հուզում է մարդկային վիշտը, ինչն էլ հիմնականում պատկերում է, քանզի ինքն էլ կռացած է հայրենի տխուր հուշերի, իր երկրում տեսած ողբերգական տեսարանների տպավորության տակ», - գրում է Գ.Սուլիյեն:

Իսկ քննադատ Գ.Քանը գրում է. «Շահինը չի ձգտում գեղեցկացնել պատկերած իրականությունը, սակայն առաջացնում է խղճմտանքի խոր զգացում և թշվառության ու տառապանքի ընդհանրացումից ստեղծում է իր քիբլիական պարզությամբ վեհ մի հոյակապ գեղեցկություն... Նա մեկն է նրանցից, որոնց սև երանգներն ամենից ավելի խորն են, ճերմակները՝ ամենից ավելի այլազան, ամենից ավելի երանգավորված, ամենից տաք, որոնք հաջողում են գույնի տպավորություն ստեղծել գծանկարի ուժով, պարզապես ճերմակի ու սևի խաղերով: Նա կատարելության հասցրեց չոր ասեղի տեխնիկան»:

Շահինն իրեն հայ նկարիչ է համարել և ակտիվորեն մասնակցել հայկական մշակութային և ազգային կյանքին: 1916-ից անդամակցել է Հայ արվեստագետների միությանը (1926-ից՝ նախագահը), 1931-ից՝ Հայ ազատ արվեստագետներու միությանը: Նրա մասին Արշակ Չոպանյանը գրել է. «Տառապանքի բոլոր ձևերին ծանոթ իր ցեղի հոգին էր, որ հզոր մղումով կը հայտնվեր նրա ձգտումի մեջ»:

1936-ին երևանում բացվեց մեծ նկարչի անհատական ցուցահանդեսը, որից հետո ցուցադրված 160-ից ավելի օֆորտները Շահինը նվիրեց Հայաստանին: Հայաստանի ազգային պատկերասրահում այժմ դրանց առանձին ցուցասրահ է տրամադրված:

534 *Թվարկեցեք այն դեպքերը, երբ բուն բացահայտիչը նախադասության մյուս անդամներից չի տրոհվում: Յուրաքանչյուր դեպքի համար մեկական նախադասություն կազմեցեք:*

Ո՛չ մագաղաթ կար, ո՛չ գրիչ, ո՛չ մեկան: Գրելիք ուներ, տեղ չկար: Ուսապարկը դափ-դատարկ էր, գրպանները՝ սրբած մեծ ու մանր դրամից: Տեսածն ու զգացածը տեղավորեց աչքերում, մի մասն էլ պահեց երակներում: «Թող արյան հետ հոսի ու գորանա,-ասում էր մտքում,- երակներն ապահով են, հեռու չարից ու փորձանքից»: Նա քայլեց երակներում տեղադրված Անիի միջով, ծանապարհին կանգ առավ Կաթողիկե եկեղեցում, երեք մոմ վառեց. մեկը՝ իր, մյուսը՝ նշանածի, երրորդը՝ Անիի համար: Սպասեց, մինչև մոմերը հալվեն, վերջնաճ, որպեսզի ցանկությունը կատարվի: Ուզում էր, որ քաղաքը հեռու լիներ չարից ու փորձանքից: Սոսիկից նա նկատեց մի բան, ինչն անհասկանալի է սովորական այցելուին, և ինչի մասին տեղաբնակները շշուկով են խոսում իրար ականջի: Սարդոստայնն էր, որ մեղքի պես փաթաթվել էր քաղաքի պարանոցին: Յուրաքանչյուր բնակիչ իրենից թոթափում է մեղքը՝ տան բակում, փողոցի խաչմերուկում, աչքի ընկնող վայրերում աղոթատեղի կառուցելով, և երկարածում է քաղաքի հոգեվարքը: Դրա համար էլ եկեղեցիները շատ են բնակելի տներից:

Ըստ Ա.Մարտիրոսյանի

ԲԱՅԱԿԱՆ ԱՆՂԱՄԻ ԼՐԱԾՈՒՄՆԵՐ

536 *Գտեք բայական անդամի լրացումները, որոշեցեք նրանց շարահյուսական պաշտոնը, արտահայտման ձևը:*

Բնությունն ասես ինքն է ստեղծել այս վայրը Գառնիի բերդի համար: Եռանկյունաձև բարձր ժայռի երկու կողմերում խոր կիրճն է: Երեք հարյուր մետր խորությամբ կիրճով հոսում է Ազատ գետը: Անմատչելի են կիրճի բազալտե ուղղաբերձ լանջերը: Հրվանդանի հյուսիսային կողմը հարում է հարթավայրին, որտեղից սովորաբար հարձակվում էին թշնամիները: Հենց այդտեղ էլ ստեղծվել է պաշտպանական հզոր համակարգը՝ 14 աշտարակ ունեցող ամուր բերդապարիսպը:

Այն հատվածում, որտեղ բնական արգելքները դժվարացնում էին բերդին մոտենալը, և հակառակորդի հարձակումը հավանաբար կարելի էր կատարել սակավաթիվ ուժերով, աշտարակներ քիչ կան. դրանք միմյանցից 25-32 մետր հեռավորության վրա են: Իսկ այնտեղ, որտեղ թշնամին կարող էր համեմատաբար անարգել մոտենալ պարիսպներին, և, բնականաբար, նրա դեմ պետք էր մեծ ուժեր կենտրոնացնել, աշտարակները խիտ են տեղադրված. միմյանցից 10-13,5 մետր հեռու:

Թշնամուն լավ գնդակոծելու համար հյուսիսային պարսպի միջին մասը զոգավոր էր: Աշտարակներն ուղղանկյուն էին: Այդպես էին կառուցված էրեբունի, Թեյշեբաինի բերդերը...

Գառնիի ինչպես բերդապարիսպները, այնպես էլ աշտարակները կառուցված են տեղի երկնագույն բազալտի խոշոր կտորներով, որոնցից յուրաքանչյուրը 5-8 տոննա կշիռ ունի: Քարերը սրբատաշ են, շարված առանց շաղախի, իրար են միանում երկաթե կեռերով, որոնց միացման անկյուններում կապար է լցված: Քարերի միացման անկյունները ջարդված են, և կապարը դուրս է հանված, ըստ երևույթին փամփուշտ պատրաստելու համար, երբ ասպարեզ է եկել իրազեներ:

Բերդի տարածքի (3,5 հա) ներսում եղել են աշխարհիկ և պաշտամունքային շինություններ՝ հեթանոսական տաճար, խճանկար հատակով բաղնիք, պալատական շենքեր:

Դատելով քարերի շարվածքից՝ Գառնիի բերդապարսպի շինարարության մեջ ակնհայտ են մի քանի շրջաններ. բերդն առնվազն հինգ անգամ վերակառուցվել է:

Բերդ տանող դարպասը միակն է, մուտքը՝ նեղ: Ամմիջապես մուտքի մոտ՝ աջ կողմում, գտնվում է հունարեն գրությամբ մի քար. «Տրդատ Մեծը՝ տերը Մեծ Հայքի... Տիրակալը թագուհու համար կառուցեց տաճարն ու բերդն այս անառիկ իր թագավորության 11-րդ տարում...»: Դա մեր դարաշրջանի 77 թվականն էր:

Ըստ Վ.Սեկոյանի

537 *Լրացրեք տրված աղյուսակը: Արտահայտման բնորոշ ձևի դեպքում + նշեցեք, մյուս դեպքում՝ -*

Արտահայտման ձևը	Տրված իրով	Հայցական իրով	Բացառական իրով	Գործիական իրով	Ներգոյական իրով	Կապակից կառույց
խնդիրներ						
Ուղիղ խնդիր						
Հանգման խնդիր						
Անջատման						
Միջոցի						
Ներգործող						
Վերաբերության						
Մահմանափակման (մասնավորման)						

538 *Այնպիսի նախադասություններ գրեցեք, որոնցում խնդիր լրացումը հնարավոր չի մի արտահայտել շարահյուսական հոմանիշով:*

Եմուշ՝ Փայտերը մեկ-մեկ գցում էր կրակի մեջ և պատմություններ անում անցած-գնացած օրերից, որսից ու անտառից:

Փայտերը մեկ-մեկ գցում էր կրակի մեջ և պատմություններ անում անցած-գնացած օրերի, որսի ու անտառի մասին:

539. *Հետևյալ տեքստի մեջ մատնանշեցե՛ք տեղի, ժամանակի, ձևի, չափի, հիմունքի, միասնության, պատճառի, նպատակի պարագաները: Որոշեցե՛ք նրանց արտահայտման ձևերը:*

ՄԱՇՏՈՑԻ ԱԶԸ

Մանկությանն օրերին մայրս, ծեռքիցս բռնած, ինձ տանում էր մեր գավառական քաղաքի եկեղեցին՝ ժամերգության կամ պատարագի, ծնկաչոք համբուրել տալիս մթաստվեր մի դամբանաքար: Երկյուղածությամբ խաչակնքելով երեսը՝ ինքն էլ էր համբուրում քարը և ամեն անգամ կրկնում նույն հոգեբուխ բառերը.

-Զորությունդ ու լույսդ անպակաս, սուրբ Մեսրոպ:

Մի անգամ հարցրի մորս, թե ո՞վ է սուրբ Մեսրոպը:

-Հայոց Աստվածաշունչը, Մաշտոցը, Նարեկը, մեր բոլոր գրքերը սուրբ Մեսրոպն է՝ գրել: Երբ երանելին խոր ծերության է հասել, հոգին բաժանվել է մարմնից և լույսեր արծակելով համբարձվել երկինք, իսկ մարմինը թաղվել է այստեղ:

Հետո երկրորդ դասարանի գրքում կարդացի, որ Մեսրոպ Մաշտոցը հայոց այբուբենի արարիչն է, հայկական մատենագրության հիմնադիրը, որ նա մահացել է Արարատյան աշխարհում, թաղվել Օշականում: Եվ անգիտության մեջ մեղադրեցի մորս:

Մայրս զննեց իմ ամսեղ, հետաքրքրասեր աչքերը, աղոթքի լսելի խոսքեր շշնջաց, ապա մեղմ ավելացրեց.

-Տղաս, սուրբ Մեսրոպի աջն է թաղված այստեղ: Մեր չարը խափանողը, մեզ լուսավորողն ու փրկողը նրա հովանավոր աջն է:

Մի անգամ աշնանամուտին, սայլերի երկարածիգ քարավանով ուխտի էինք զնացել մի ուրիշ սրբավայր՝ Արմաշ: Այստեղ էլ վանքում, մորս ցուցումով ծնկաչոք համբուրեցի մարմարե փայլուն շիրմաքարը, որի տակ ևս, ինչպես ասացին, Մաշտոցի աջը կար:

Տարիներ անցան: Բռնագաղթի ճանապարհին եղա մի ուրիշ քաղաքի՝ Կոնիստասի ծննդավայր Կուտինայի եկեղեցում: Այստեղ էլ ցույց տվեցին Մեսրոպի շիրմաքարը: Ասացին, թե սրբի հովանավորող աջն է դրված համբույրներից մաշված և գրերն անընթեռնելի դարձած շիրմաքարի տակ, և նա լույս ու արև է պարգևում Կուտինայի հայությանը...

Տարօրինակ բան: Ոչինչ չէի հասկանում: Մի՞թե նման բան կարող էր լինել:

Ես տխրեցի, անակնկալից շփոթ մտքերի մեջ ընկա ու թեքահավատությամբ նայեցի մորս աչքերին: Մայրս քչորոպին շփառել էր...

...Մայր իմ, մանկությանս թեքահավատ տարիներն անցել են արդեն. այժմ ես հավատում եմ, հավատում, որ Մաշտոցի հովանավոր աջն ամեն, ամեն տեղ է, ուր ծխում է հայկական օջախը...

Ըստ Ատ. Կուրտիկյանի

Ուղևորության ընթացքում գրողը պատմական հայրենիքում լուսանկարել էր ուրարտա-հայկական շատ հնություններ, Սասունի բնանկարներ, նաև իր մանկության ամայացած գյուղը, արդեն հողի մեջ սուզվող տապանաքարերը:

Նա ինձ ցույց տվեց նվիրական մասունքներ, հմամենի վանքերի ավերակներ, որտեղ հայ քրիստոնյան վաղուց ի վեր չի աղոթել, կիսաքանդ բերդեր ու ցամաքած աղբյուրներ, որոնց մամռակալած քարերի վրա դեռ ընթերցվում էին մեսրոպյան ջարդոտված տառ ու տարեթիվ:

Մի ժամանակ այստեղ ուխտի էին գնում հացաբույր հայ մամիկներ ու պապիկներ, շինական կանայք ու այրմարդիկ, կարմրաթուշ աղջիկներ ու թուխ-թխահեր տղաներ: Նրանց լեռներում շուրջպար էին բռնում ու երգում պապերի բարձրահնչյուն երգերը: Այժմ չկան նրանք: Դաշտերում ու այգիներում չկան այդ հողաբույր, չարքա՜շ հայ շինականները, սեգ սարերի վրա՝ կտրիճ հովիվները, կուժն ուսին դրած՝ աղբյուրից գյուղամիջյան ճամփաներով տուն դարձող ջահել հարսներն ու աղջիկները: Ամենուրեք հայի հուշն է միայն:

Ջրուցակիցս նկարագրում է տխուր, սարսռո՜ւն մի ամայություն, որ հաջորդում է աշխարհակործան արհավիրքներին...

- Սասուն աշխարհը գոց ակունքով ցամաքած աղբյուր էր, որ լաց էր լինում անարցունք...

Ըստ Ստ. Կուրտիկյանի

542. *ա) Կարդացեք, փոխադրեցեք այնպես, որ ունենաք տեղի պարագայի արտահայտության բոլոր ձևերը (տեղի մակբայներ, գոյականի տարբեր հոլովածներ, դերանուններ, կապային կառույցներ):*

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅՐ

1896-ի կոտորածի ծննդն էր: Մի խումբ փախստականներ Սասունի կողմերից հասան Էջմիածին: Նրանց մեջ էր և Ա. գյուղի ծերունի տեր Սարգիսը:

-Հայրիկի աջը կուզեմ համբուրել,-խնդրեց նա Վեհարանում, ու ներս թողին:

-Բարով, տեր հայր,-աջը մեկնեց Հայրիկը:

Քահանան համբուրեց ու ետ եկավ, կանգնեց դահլիճի մեջտեղը հոգնած, խորտակված:

-Որտեղի՞ց կուգաս:

-Սասունի կողմերեն. ես Ա.-ի տեր Սարգիսն եմ...

-Ա.-ի տեր Սարգի՞սը...

-Այո՛, Հայրիկ:

-Է՛

-Ես քսան հոգուց գերդաստան ունեի, Հայրիկ. տղաներս կոտորեցին, հարսներս տարան, թոռներս կորան, տունս թալանեցին, վառեցին. մնացի

այսպես...

-Է՛, հիմի...

-Ես ոչինչ չեմ ուզում, Հայրիկ: Ես ... այնպես եկել եմ ... եկել եմ Հայրիկին ասեմ... էլ ոչինչ չեմ ուզում...

Ու Հայրիկի առջև կանգնած էր մարդը, որ ամեն ինչ կորցրել էր ու ոչինչ չէր ուզում:

Երկուսն էլ լուռ էին:

-Քանի՞ որդի կորցրիր, տե՛ր Սարգիս, -գլուխը վեր քաշեց կաթողիկոսը:

-Ամենքը միասին քսան, Հայրիկ:

-Դու քսան որդի ես կորցրել, իսկ ես՝ քսան հազար ու քսան... Ո՞ւմն է շատ, տե՛ր Սարգիս...

Քահանան ցնցվեց ու լուռ կանգնած էր:

-Ո՛ւմ վիշտն է մեծ, տե՛ր Սարգիս:

-Հայրիկինը...

-Դե, ե՛կ, տե՛ր Սարգիս, մո՛տ եկ, աջդ դիր գլխիս, աղոթի՛ր, օրհնի՛ր, որ այս վշտին դիմանամ:

Ասավ ու գլուխը խոնարհեց:

Քահանան շտապեց առաջ, աջը դրավ իր Հայրապետի գլխին, սկսավ աղոթք մրմնջալ, ու աչքերը լցվեցին արտասուքով...

Նա օրհնում էր Հայոց կաթողիկոսի՛ն...

Նրա առջև խոնարհած էր Հայոց Հայրիկը...

Հովի. Թումանյան

բ) Հետևյալ ասույթներից ո՞րն է (որո՞նք են) համահունչ նովելի բովանդակությանը:

Արթուն կացեց և աղոթեցեց, որպեսզի փորձության մեջ չընկնեց:

Ավետարան ըստ Մարկոսի

Դժբախտ է մա, ով ոչ մի բանի չի հավատում:

Հյուզո

Վիշտը իմաստունների ուսուցիչն է:

Բայրոն

Վիշտը հարևանությունն է անում ուրախության հետ. չկա ավելի սարսափելի վիճակ աշխարհում, քան ուրախությունների ու վշտերի մեջ մասն չունենալը:

Լոնգֆելլո

Մանր տխրությունները շատախոս են, խորունկ վիշտը՝ անմոռու:

Սենեկա Կրտսեր

Ուր հավատ չկա, ամեն բան խախտւտ է:

Շիլլեր

Մեղավորների պատճառով հաճախ տուժում են և արդարները:

Սերվանտես

Բախտը կույր է թվում լոկ նրանց, ում նկատմամբ անբարեհաճ է:

Լառոշֆուկո

543. *Թվարկեցեք այն դերանունները, որոնք հանդես են գալիս տեղի պարագայի պաշտոնով:*

544. *Կազմեցեք նախադասություններ, որոնցում ժամանակի պարագան ցույց տա՝*

- ա) ներկա, անցյալ և ապառնի ժամանակներ
- բ) գործողության մշտատևություն
- գ) ժամանակային հաջորդություն, կրկնություն
- դ) ժամանակային սկզբնակետ
- ե) ժամանակի վերջնակետ

545. *Դերբայական դարձվածով արտահայտված ժամանակի տրոհվող և չտրոհվող պարագա ունեցող մեկական նախադասություն կազմեցեք:*

546. *Թվարկեցեք այն կապերը (և կապական բառերը), որոնցով ձևավորվում են հիմունքի և գիջման պարագաները:*

547. *Բառակապակցությամբ արտահայտված միասնության տրոհվող և չտրոհվող պարագայով մեկական նախադասություն կազմեցեք:*

548. *Գրեցեք այնպիսի նախադասություններ, որոնցում պարագան հնարավոր լինի արտահայտել շարահյուսական հոմանիշով:*

Նմուշ՝ Եվ հազարավոր նարնջագույն տերևներ տեղացին կայտառ աղջկա ուներին:

Եվ հազարավոր նարնջագույն տերևներ տեղացին կայտառ աղջկա ուների վրա:

549. *Գտեք բազմակի լրացումները և որոշեցեք նրանց շարահյուսական պաշտոնները: Ասացեք, թե ինչպես են դրսևորվել դրանք:*

Ծառերի, բարձրիկ թփերի ճյուղերի մեջ խաղում են մայրամուտի դեղին ցուլքեր՝ ոսկե խազալով զարմացած լույսի ծվեններ: Անտառում և նրա շրջակայքում մութն ընկնում է աննկատելի, աստիճանաբար: Ծառերի ուտերից սև թավիշներ են սահում, և նրանց տակ մարում է արահետի ճերմակը: Չեն շտապում: Ո՞ր շտապեմ, ինչո՞ւ: Անցած օրերի երգն են որոնում այստեղ և Աստղի լույսը:

Աշնան անտառ է՝ աշնան գույներով՝ նարնջի, մալի, ոսկեդեղնիկ, կապույտ, և նորից գույներ՝ սև, կարմիր, նույնիսկ ճերմակ-ճերմակ:

Բուրում է մեծ մառան անտառը գլեռի, վայրի տանձի սուր հոտերով և մոռի բույրով և ճաքած թգի: Պտուղի քաղցրությունից մոշահամի կտուցը կպել է, չի ճեղքվում: Մոշահամվը կտուցը եռանդով քսում է խոնավ մամուռներին:

Սոռացված, հեռու անտառ է: Ծամկա չունի: Վայրի այծյամը, նրբիրան կխտարը չեն խրտնում հրացանի ծայնից կամ մարդկանց գոռում-գոչյունից: Կուշտ մոշ ու տամձ ուտելուց լուսնի դեմ թոնթորում է արջը, դժգոհում է նաև արևից:

Ուտքիս տակ ուլորվում է արջի ու քարայծի ոտնահետքերի նախշերով արահետը, որ երբեմն դեղին ոսկի է, երբեմն կարմիր թավիշ՝ սևահողի սև կարկատաններով: Աշնան արևն անցնում է՝ անտառում թողնելով իր ջերմությունը միայն: Մեկ-մեկ հանգչում են բարձր կատարների մոմերը:

Ըստ Ս. Խանգադյանի

550. *Փոփոխեցեք դերբայական դարձվածի շարադասությունը և որոշեցեք՝ նրա շարահյուսական պաշտոնը: Ուշանդություն դարձրեք կետադրությանը:*

1. Բնությունից գեղեցիկ չլինելով՝ անչափ հմայիչ ու առիմքնող էր այդ կինը: 2. Եվ հողը մեռնում է՝ չկարողանալով ուրիշ կերպ իր վրեժը լուծել մարդկանցից: 3. Ես ամեն ինչ արեցի՝ հոգեկան խռովքս թաքցնելու համար: 4. Բաբելոնում գտնվող պարսիկները, վախենալով իրենց կյանքի համար, չհամարձակվեցին դուրս գալ մակեդոնացիների դեմ: 5. Մահը զգալիս ծեր արծիվները քարանձավներ են որոնում: 6. Աշխարհի բոլոր գրերն արարվել են ճշմարտությունը պաշտպանելու և սուտը մերժելու, ամարդարը կործանելու համար: 7. Ցանկանալով թեթևացնել հայրենիքի նկատմամբ կնոջ կարոտը՝ Բաբելոնի թագավորը նրան նվիրեց կախովի այգիները: 8. Ես շնորհակալություն հայտնեցի նրան՝ գեղեցիկի հետ իմ հանդիպման պատճառ դառնալու համար: 9. Չկա մեծն Սարյանը՝ մարդկանց մխիթարողը, աշխարհին ծաղիկներ, լույս ու տխրություն բերողը: 10. Կարմիր կուժն ուսին դրած այդ չքնաղ աղջիկը աղբյուրից էր վերադառնում:

551. *Որոշեցեք դերբայական դարձվածի բաղադրիչ միավորների շարահյուսական պաշտոնները:*

1. Մի կարճատև պահ արթնացավ պատուհանի կիսաբաց փեղկից փչող սառը քամուց: 2. Միայն հզոր պետականություն և նյութական հզոր հնարավորություն ունեցող ժողովուրդը կարող է իր պատմությունն ու մշակույթը ցուցադրել աշխարհին: 3. Արևը լեռներից կանթեղներ է շինել իր համար՝ գիշերվա մթության մեջ աստղեր վառելու: 4. Ի՞նչ են գզում ձյան փաթիլները՝ սքանչելի օրորումից հետո գետնին դիպչելիս: 5. Ես հետաքրքրվում եմ իմ ժողովրդի անցյալով՝ նրա ներկան ճիշտ գնահատելու համար: 6. Տեսնելով բժշկի զուսպ դեմքն ու սևեռում աչքերի մթին հայաց-

քը՝ նա անմիջապես լրջացավ. ժպիտը սրբվեց դեմքից: 7. Նկարներս ցուցադրելիս կամ դրանց մասին խոսելիս օրերից մի օր երևի կոմիտասյան մեղեդիների նվագակցությունը կօգտագործեն: 8. Հոգու հեռավոր ու ապահով անկյունում այնքան խանդավառամբով պահվող նրա միակ թանկ հուշը հանգուցյալ որդու վերհուշն էր: 9. Ոմանք զանգատվում են ամառանոցում ժամանակի դանդաղ անցնելուց: 10. Երիտասարդ թագավոր Ալեքսանդր Մակեդոնացին, ոգևորված բազմաթանակ թշնամու դեմ տարած փայլուն հաղթանակով, շարժվեց դեպի Բաբելոն:

552. Որոշեցեք տրոհված լրացումների շարահյուսական պաշտոնները:

Հենց որ իջանք ձորը, մեր դիմաց՝ երկնքի կապույտին, երևաց մի թեքված խաչ, ապա խաչակիր, քառասյուն գմբեթ և, օ՜, հրաշք, ժայռե բարձունքի վրա հանդարտ վեհությամբ նիրհող տաճարը՝ Ծիծեռնակաբերդը:

Բազիլիկ տաճար է՝ երկայնաձև, ուղղանկյունի, ներսը երեք մասի բաժանող երկշարք սյուներ՝ ծաղկավոր խարիսխներով, զույգ ավանդատուն՝ արքայաշուք վեհությամբ:

Ձեղունի բարձր քիվին կտուց կտուցի մի զույգ աղավմիներ են ծվարել:

Ընկերներս՝ բանաստեղծն ու ճարտարապետը, որոնք առաջին անգամ են այստեղ, զարմացած են:

-Օ՜, մարդկային ձեռք,-քրմի ցերմեռանդությամբ գոչում է ճարտարապետը՝ աչքերը վեր հառած,-այս ի՞նչ աստվածային գործ ես կատարել:

Բանաստեղծը մատների խաղով շոշափում է քարե խարիսխների քարե ծաղիկները՝ հիշողության մեջ նուրբ նախշերը դաջելու համար: Երևի երկունք է. երգ է ծնվում: Մի ժամանակ էլ, երբ հույն պատանի էի, մի ուրիշ երգ էր ծնվում այստեղ՝ հինավուրց տաճարի կամարների ներքո:

Վաղո՛ւց, շա՛տ վաղուց էր...

Լուսնյակ գիշերով՝ խաղաղ գիշերվա լռության մեջ, երկու աստղ էին պլպլում Ծիծեռնավանքի ծուռ խաչի վրա: Երկու մոմ էլ մարմրում էին ավանդատան ճրագթաթին: Երկու զուլալ գետ իրար էին փարվում հենց տաճարի ոտքերի տակ և ավելի զուլալվում՝ լուսնկայի արծաթ շողերով լուսավորվելիս:

Մի ծաղկած կեռասենի սպիտակ արցունքներ էր կաթկթում համբուրվելուց խեղճացած նրանց ջրերին:

- Դու մեր ձորից չես հեռանա, չէ՞:

Աստղն է շշմելում՝ շրթունքների մեղրով քաղցրացնելով շունչս:

- Չէ՞:

Ձեռունի քարե ծաղիկներից աղավնու մի փետուր է ընկնում ավանդատան արևից ու անծրևից մաշված ու ճաքճաքած սալ քարերին: Ես վերցնում եմ ծիրանագույն տաք փետուրը, հագցնում Աստղի մագերին: Աստղը ծիծաղում է իր անուշ շնչով շոյելով առաջին անգամ ածիլված իմ այտը:

Աստղերից մեկը վայր է ընկնում և զարնվելով ծոված խաչին՝ մարում: Մոտիկ գյուղից անքուն Շողեր մամը կանչում է.

-Է՛յ, այ՛ Աստղ, տուն եկ:

Ըստ Ս.Խանգադյանի

553. *Տրոհվող որոշիչի և հատկացուցչի երկուական օրինակ գրեցեք:*

554. *Տրոհվող ձևի, նպատակի, ժամանակի, պատճառի, հիմունքի և զիջման պարագաների մեկական օրինակ գրեցեք:*

ՆԱԽԱԴԱՍՏՈՒԹՅԱՆԸ ՆԵՐԴՐՎԱԾ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐ

555. *Տրված նախադասություններին համապատասխան կոչականներ ավելացրեք (տարբեր դիրքերում):*

ա) Ցավում եմ, որ սրտիդ չհասավ, այլ ականջիդ,-դառնորեն ավարտեց վանականը:

բ) Նա բարձրածայն հեկեկում էր, աղոթում՝ ասելով. «Մեղա՛, մեղա՛, հիմարություն արեցի, ների՛ր»:

գ) - Հայի փրկությունը հայի ձեռքով պիտի լինի,-խրոխտ ծայնով ամփոփեց գեներալ-մայոր Անդրանիկը:

դ) «Ի՞նչ է քեզ պակասում,-ասաց նա ինքն իրեն,-վերցրո՛ւ մի կապ մագաղաթ, թանաք և գրիչ, նստի՛ր բարձունքին և գրի՛ր հիշատակարանդ՝ մտաբերելով քաղաքի կյանքի բոլոր մանրամասները»:

ե) - Մի՛ փորձիր վերժանել Աստծու գաղտնիքը,-ասաց Ավետիքը,-միևնույն է, դա հասկանալուց հետո ուրիշը կծնվի անակնկալ. դեպի Աստված տանող սանդուղքն անվերջ է, հաղթահարելը՝ անհնար:

556. *Մեկական նախադասություն կազմեցեք՝ իբրև կոչական գործածելով հետևյալ բառերն ու բառակապակցությունները:*

ա) օրիորդ
բ) արև

գ) ծյուն
դ) Վահան Տերյան

ե) հարգարժան պարոն
զ) Հայաստան աշխարհ

557. *Բանաստեղծական տողեր հիշեցեք, որոնցում կոչականներ կան:*

558. *Փակագծերում խոսողի վերաբերմունքը կամ լրացուցիչ տեղեկություն արտահայտող միտք ավելացրեք:*

ա) Զվարթնոցը (.....) ամեն օր դեպի իրեն է ձգում հազարավոր մարդկանց:

բ) Մինչ Զավենը գլուխը կախ նորից իր նախկին գործին էր (.....), Արմեն Գասպարյանն ամբողջովին զբաղված էր նրա բնակարանի հարցով:

գ) Հաջորդեց երկարատև լռություն (.....), բայց Աստղիկը դժգոհ մնաց իր կոպիտ պատասխանից:

դ) Հովվերգական, անդորրավետ պատկերներից հետո (.....) դժվար էր մոտալուտ աղետ կանխատեսել:

ե) Երեկ՝ ուշ երեկոյան, դուռը թակեց հայրենադարձ Սարգիսը (.....) և ներս մտավ՝ ձեռքին պտուղներով լի զամբյուղը:

զ) Այդ ժամանակ Հայոց աշխարհի Բզնունյաց ծովում (.....) դեռ ոչ մի կղզի չկար:

559. *Հետևյալ բառակապակցություններն ու նախադասությունները գործածեցեք իբրև ներդրյալ կառույցներ:*

ա) երկրաբանները հաստատում են, որ Մեծ Մասիսը 3,5 միլիոն տարեկան է

բ) նախկին անունը՝ Ալեքսանդրապոլ

գ) 8-րդ դարի հայ պատմիչ

դ) ա՛խ, երանի ետ բերեի այդ օրերը

ե) այստեղ պահվել է մի մասունք այն գեղարդից, որով խոցել են Հիսուսին

560. *Կետադրեցեք և տեքստին համապատասխան 3-4 ներդրյալ բառակապակցություն կամ նախադասություն ավելացրեք:*

Հին ժամանակների մի փաստ պատմում է թե պարսից Շապուհ արքան ներխուժելով Հայաստան շուրջը մահ ու ավեր սփռելով հասնում է Արտազես ամրոցին որտեղ պատսպարվել էր հայոց Փառանձեմ թագուհին: Գրավելով ամրոցը Շապուհը ոչ միայն արքային այլև առհասարակ տղամարդուն անվայել ձևով է վարվում Փառանձեմի հետ նա մերկացնում է թագուհուն և կախում ամրոցի աշտարակից:

Բայց ահա հայոց սպարապետ Մուշեղ Մամիկոնյանն իր բազմահազարանոց բանակով ելնում է Շապուհի դեմ և ահեղ ճակատամարտում մի այնպիսի ջարդ է տալիս որ պարսից թագավորը հազվիհազ կարողանում է մի ձիով ճողոպրել մարտի դաշտից անտեր թողնելով իր ջարդված բանակի մնացորդները և իր կանանոցը որ միշտ իր հետ էր տանում...

Շապուհի կանանոցը... Աշխարհի տարբեր երկրներից գերված կամ զնված հարյուրավոր գեղեցկագույն կանայք...

Մուշեղ սպարապետի զորականներն ու զինվորները Փառանձեմ թագուհու անարգման վրեժից կուրացած ուզում են նույն ձևով վարվել Շապուհի կանանց հետ բայց սպարապետը ոչ միայն սաստում ու զսպում է նրանց թույլ չտալով մատով անգամ դիպչելու որևէ մեկին այլև հրամայում է բոլորի համար հատուկ զահավորակներ պատրաստել և ապահով ու անվնաս հասցնել Շապուհ թագավորին:

Պատմիչն այնուհետև նշում է թե Շապուհն այնքան է զարմացել Մուշեղ սպարապետի այդ վեհասրտության ազնվության և առաքինության վրա որ սեփական հոգում էլ մարդկայնության մի նշույլ է արթնացել: Նա հրամայել է իր զինու զավաթի վրա նկարել սպիտակ մույգ հեծած Մուշեղ Մամիկոնյանի պատկերը և ամեն անգամ խնջույքի նստելիս միայն այդ զավաթով է խմել ու միշտ նույնը կրկնել թող սպիտակ ծիավորը զինի վայելի ...

Ըստ Վ. Դավթյանի

561 *Ցույց տվեք և անվանեցեք այն լեզվական միավորները, որոնք նախադասության անդամ չեն համարվում:*

Պատահե՞լ է, որ հանգչող մշեցի, սասունցի կամ ասենք ալաշկերտցի պապի աչքերը փակեք նրանց հոգեվարքի ժամանակ: Գիտե՞ք, թե ինչ է նշանակում փակել այն աչքերը, որ տասնամյակներ շարունակ նայել են երկիր տանող ու բերող կածաններին, նայել են երկրի փեշերը ծածկող լեռներին, նայել են երկնքի կապույտ հորիզոններին. Տե՛ր Աստված, մի հավք չի՞ գա երկրից, որ գոնե կարոտը նրանից առնեն: Երանի՜ գար...

Երբ մարդն իր ձեռքը դնում ու հավերժորեն փակում է այդ կարոտատենչ աչքերը, իր աչքերն է դարձնում կարոտատենչ, իր հոգու մեջ են լցվում հանգչողի հույզերն ու զգացմունքները, սպասումներն ու տենչերը: Լցվում են մի ակնթաթթում և «տոննամներով»: Այդ պահին ո՛չ գիտակցական հրամայականով, այլ արյան կանչով ինքն է դառնում նրա ցավակիրն ու տառապողը և, բնականաբար, իր մեջ է ամբարում հազար տարվա ցավն ու տառապանքը (տեսնես երբևէ պիտի ազատվե՞նք այդ մորմոքից):

Պատահե՞լ է, որ հունվար ամսին հենց գյուղամիջուժ, ո՛վ զարմանք, հանդիպեք սպիտակ շապիկով, վարտիքով ու բորիկ սասունցի պապի: Երկրի կարոտից խելագարված պապի չգիտես ինչու, քրով լի դուլը ձեռքին: «Ծովասար կերթամ, ծաղիկ կտանիմ իմ նահատուկներու ոսկորներին»,- ասի ու լայն բացած աչքերով նայի Ձեզ: Առեք նրան Ձեր թևերին ու ասեք. «Քեզ համար դժվար է, պա՛պ, դու պառկիր իմ թևերին, իմ պարանոցը գրկիր, որ չընկնես, ու ես քեզ Ծովասար կտանեմ»: Քայլե՛ք ու քայլե՛ք: Ի՛նչ խոսք, դուրս գաք գյուղից ու բարձրանաք սարը: Ծովասար տանելու պատրանքը ստեղծեք:

- Ո՛ւր հասանք, լա՛ո,-հարցնի:

- Ահա Ծովասարն ենք բարձրանում, պա՛պ, ի՛նչ խորոտիկ սար է,- խաբեք նրան:

Նրա աչքին, հավանաբար, Ծովասարի պատկերները կբացվեն, ու նա տեսիլքների մեջ կսկսի. «Եկա, տեսա, մեր սարերու կարոտն առա», -ու լեռան կատարին հոգին ավանդի աչքերդ նրա աչքերի մեջ: Մի պահ կանգնեք, ազատություն տաք արցունքներիդ և տուն բերեք նրան: Գյուղի ծայրին ողջ գյուղը ընդառաջ գա՛ իր սրբի մարմինն ընդունելու:

Պատահե՞լ է... Օ՛, գիտեմ, որ Ձեզ հետ չի պատահել...

Ըստ Գ. Ֆակորյանի

ԲԱՐԴ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԴ ՀԱՄԱԴԱՍԱԿԱՆ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

562 Երկուական բարդ համադասական նախադասություն կազմեցե՛ք որոնց բաղադրիչները կապակցված լինեն՝

ա) շաղկապով

բ) շարահարությամբ

563 Ընդհանուր ենթակայով (միավորյալ) նախադասություններ օրինակներ քաղեցե՛ք օրվա մամուլից՝

564 Բարդ համադասական նախադասություններ կազմեցե՛ք բաղադրիչների հետևյալ հարաբերություններով՝

ա) միավորական

գ) հավելական

բ) ներհակական

դ) տրոհական

565 Գտե՛ք բարդ համադասական նախադասությունները և որոշեցե՛ք թե ինչպիսի հարաբերություններ են առկա համազոր բաղադրիչների միջև

Մեծ, շատ մեծ է տարբերությունը գիտության և, ասենք, գրականության կամ արվեստի ընթացքի, երբ յուրաքանչյուրում ասպարեզ է իջնում հերթական մեծությունը համեմար: Ենթապիրից և Տոլստոյից հետո ոչ ոք չի գնում նրանց ճանապարհով, ոչ ոք չի գրում նրանց պես, և դա միանգամայն հասկանալի է: Եթե գրի էլ, ապա կլինի կեղծ, շինծու. մարդիկ կժպտան:

Ռաֆայելը երիտասարդ հասակում տարվեց Միքելանջելոյով, և Ռաֆայելի վաղ շրջանի մարդկային մարմինները՝ խիստ մկանուտ, զորեղ, չէին տարբերվում Միքելանջելոյի կերպարներից: Դրանք ոչ միայն փառք չբերեցին նրան, այլև առհասարակ ուշադրության չարժանացան: Ռաֆայելը Ռաֆայել դարձավ, երբ գտավ, ստեղծեց իր ոճը, իր մտածելակերպը: Ստեղծեց գեղեցկության իր հասկացողությունը, ստեղծեց քնքշամբը: Նրա համեմարի գազաթնակետը՝ «Աթենական դպրոցը»՝ ստեղծված քսանյոթ տարեկանում, ընդհանուր ոչինչ չունի Միքելանջելոյի արվեստի հետ:

Շատ հետո աշխարհ կգա Վան Գոգը, և նույնը կկատարվի նրա հետ: Նրանից առաջ մեծ համեմարներ կային, մինչդեռ նա չկրկնեց ոչ մեկին: Վան Գոգն այլ կերպ էր տեսնում գույնը, այլ կերպ էր այդ գույնը դնում կտավին, և դա բոլորովին նոր խոսք էր արվեստում: Նա բաց արեց մի ամբողջ աշխարհ, բայց հիմա նրան տառացիորեն հետևելն անիմաստ է: Արվեստում քո խոսքը կամ պիտի նոր լինի ու թարմ շունչ բերի, կամ պիտի լռես:

Բոլորովին այլ է գիտության պարագայում. մի համեմարի ասպարեզ գալը կանխորոշում է գիտության հետագա ողջ ընթացքը, այն էլ՝ երկար

ժամանակով: Ի տարբերություն արվեստի՝ այստեղ գործում է կուտակման սկզբունքը: Նմանությունը մեկն է. այստեղ էլ սկիզբը ցնցումն է լինում:

Առաջին ցնցումը եկավ Արքիմեդից: 2200 տարի առաջ նա դրեց հիմքը այն գիտության, որ հետո պիտի կոչվեր ստատիկա: Նա ստեղծեց լծակի գաղափարը և գտավ ուժը մեծացնելու կերպը: Արքիմեդով է սկսվում հսկա գիտությունը՝ հիդրոստատիկան. նա գտավ մավի լողալու գաղտնիքը:

Եթե արվեստը դարերի խորքից եկող բազում մնայուն արժեքներ ունի, ապա գիտության ոլորտում այդպիսիք շատ չեն, սակայն մավը ջրի երեսին մնալու օրենքը բացարձակ անփոփոխ մնաց ծնվելու պահից ի վեր...

Երկրորդ մեծ ցնցումը տեղի ունեցավ Արքիմեդից 1800 տարի հետո: Վերածննդի դարաշրջանի Իտալիայում Գալիլեյը հասկացավ շարժման բնույթը և հիմք դրեց բոլորովին նոր գիտության՝ դինամիկայի: Նա գալիք ժամանակների ֆիզիկայի դարպասները բաց արեց, ոչ թե պարզապես հերթական մի գյուտ արեց: Գալիլեյը ստեղծեց տեխնոլոգիան, ու բացվեց տեխնոլոգային աստղագիտության դարաշրջանը...

Գալիլեյի մահվան տարում ծնվեց Նյուտոնը: Նա ստեղծեց բոլորովին նոր մաթեմատիկա: Դալամբերի բնութագրմամբ՝ «Նյուտոնի ստեղծած մաթեմատիկան ուղիղ կեսն էր իրեն մախորդող երկու հազար տարվա ընթացքում ստեղծված մաթեմատիկայի...»: Նյուտոնը հայտնագործեց տիեզերական ծգողության օրենքը, ստեղծեց նոր, զուտ մաթեմատիկական գիտություն՝ երկնային մեխանիկան, հիմք դրեց բոլորովին նոր փորձառական գիտության՝ ալիքային օպտիկայի...

Ինքը Նյուտոնը, այսպես է բնութագրել իր արածը. «Եթե ես տեսել եմ ավելի հեռուն, ապա շնորհիվ այն բանի, որ կանգնած եմ եղել հսկաների ուսերին...»:

Ըստ Գր. Գուրզադյանի

566 Առանձնացրեք համադասական մախադասությունները:

1. Եթե Սայաթ-Նովայից մնացած լինեին միայն նրա սիրո երգերը, դրանք բավական կլինեին նրան աշխարհի լավագույն բանաստեղծներից մեկը համարելու համար: 2. Եթե ճարտարապետությունը քարացած երաժշտություն է, ապա այդ հուշարձանները մեր ինքնության երգերն են...: 3. Եթե Հայաստանում շատ ու շատ բաներ առաջին անգամ ստեղծվել են մեր կյանքի վերջին տասնամյակներում կամ վարար գետ են դարձել մեր անցյալից մեզ հասած բարակ առուներից, ապա գրականությունն ու մշակույթը մեզ են հասել որպես վարար գետ, որպես հոգևոր գանձերի մի ճոխ շտեմարան: 4. Եթե մինչ այդ սիրո երգերի հերոսը, զղջալով իր գործած «աշխարհիկ մեղքը» տառապում էր ներքին հակասություններից, ապա հայրեններում չկա այդ կռիվը...: 5. Եթե հիշենք, որ միջնադարյան տաղերգուները ապրում ու ստեղծագործում էին վանքերում, ապա ավելի հասկանալի կդառնա Հովհաննես Թլկուրանցու հանդգնության չափը:

567 *Որոշեցեք բարդ ստորադասական նախադասությունները և կազմեցեք նրանցից 1-2-ի գծապատկերները:*

Հետո ուսուցիչը մանրամասնորեն պատմեց, թե ինչպես Դրաստամատը երկար տարիներ ծառայեց պարսից արքունիքում, քուշանների դեմ ճակատամարտում փրկեց Շապուհի կյանքը, և Շապուհը նրան ասաց. «Խնդրիր ինձնից ինչ ուզում ես»: Եվ Դրաստամատը խնդրեց, որ իրեն թույլ տան տեսնել Անհուշ բերդում կալանված Արշակ թագավորին, թույլ տան, որ ինքը մի օրով, զոնե մի օրով կապանքներից արծակի տիրոջը, լվանա նրա գլուխը, օծի, արքայավայել պատիվներ տա: «Դժվար բան խնդրեցիր,-ասաց Շապուհը,-որովհետև այն ժամանակից ի վեր, որ բերդը կոչվել է Անհուշ, չի եղել մեկը, որ համարձակված լիներ հիշեցնել թագավորներին, թե բանտարկյալ կա այդ բերդում»:

Բացառության կարգով Շապուհը Դրաստամատին թույլ է տալիս մտնել Անհուշ: Եվ Դրաստամատը արքայավայել ընթրիք է պատրաստում, գինի է տալիս Արշակին և ուրախացնում է նվազարաններով: Արշակը խմում է, գինովանում, միտքն է գալիս երբեմնի իր հայրոց փառքը, և զարկում է ծնկներին. «Վա՛յ ինձ, Արշակիս,-հառաչում է,-որտեղից ուր ընկա և ինչ օրի հասա»:

Եվ մինչ ուշքի կգար ներքինի Դրաստամատը, Արշակը վերցնում է խնձոր կծալելու դանակը, սիրտն է խրում: Նույն դանակով ինքն իրեն սպանում է նաև Դրաստամատը:

«Ստրուկի հոգեբանություն»,- որակեց աշակերտը:

«Ստրուկի»,- իր պատմությունից հուզված նա բառեր չէր գտնում, որ պատասխանի աշակերտին: Ինչո՞ւ, ինչպե՞ս են աղավաղվում հասկացությունները, երևույթները. հերոսությունը ինչո՞ւ է երբեմն համարվում հիմարություն, ազնվությունը՝ միանտություն, անձնագոհությունը՝ ստրկամտություն:

Ըստ Ռ. Դովսեկյանի

568 *Տրված նախադասություններն ամբողջացրեք՝ ավելացնելով՝*

- ♦ *ենթակա երկրորդական նախադասություն*
 ա) Եվ վերջապես ո՞ւմ հայտնի չէ....
 բ) Մեսրոպ Մաշտոցն էր, որ....
- ♦ *ստորոգծելիական վերադիր երկրորդական նախադասություն*
 ա) Իմ կարծիքով, գրողի կոչումն այն է....
 բ) Նկարի վրա պատկերված Արարատն այնպիսին էր....

565 *Տրված նախադասություններն ամբողջացրե՛ք՝ ավելացնելով՝*

- ♦ *որոշիչ երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Կան մասնագիտություններ....
 - բ) Հայ միջնադարյան բանաստեղծության մասին խոսելիս անհնար է չխոսել մեր անմահ հայրենների մասին....
- ♦ *հատկացուցիչ երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Ա. Խաչատրյանի, Մ.Սարյանի և Ե.Քոչարի արվեստը վառ օրինակ է նրա....
 - բ) Հեռու հորիզոնում չարագուշակ գորշ ամպերի կուտակվելը նշան էր....
- ♦ *բացահայտիչ երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Կոմիտասը մեզ՝ հայերիս ցույց տվեց մեր երաժշտությունը՝ հավաքելով, զտելով ու մաքրելով եղածը:
 - բ) Մեր ժողովրդի համար «ազնվագարմության վկայական» են եղել շատերը, նրանց թվում՝ Վիկտոր Համբարձումյանը....

570 *Տրված նախադասություններն ամբողջացրե՛ք՝ ավելացնելով՝*

- ♦ *ուղիղ խնդիր երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Կարո՞ղ էր Աբովյանը կամ մի ուրիշ հայ լուսավորիչ պատկերացնել....
 - բ) Երևանի շենքերին ու կոթողներին նայող անծանոթն իսկույն զգում է....
- ♦ *հանգման անուղղակի խնդիր երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Աֆրիկա ընկած պանդուխտ մի հայ թերթում տպագրած իր հայտարարության մեջ մեծ գումար է խոստանում....
 - բ) Ասում են, թե այդ հայտարարությունն օգնում է....
- ♦ *վերաբերության անուղղակի խնդիր երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Կցկտուր լուրեր էին պտտվում....
 - բ) Ամբողջ գիշեր պատմում էր....
- ♦ *անշատման անուղղակի խնդիր երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Զգուշացե՛ք....
 - բ) Մի՛ վախենա՛ք....
- ♦ *միջոցի անուղղակի խնդիր երկրորդական նախադասություն*
 - ա) Հայերը սիրում են հպարտանալ....
 - բ) Թշնամին սպառնաց....

571. Տրված նախադասություններն ամբողջացրե՛ք՝ ավելացնելով՝

- ◆ **Ժամանակի պարագա երկրորդական նախադասություն**
 - ա) դահլիճում ամպրոպի պես ճայթեցին ծափերն ու բացականջությունները:
 - բ) Այդ տխուր զգացումը մարդ ունենում է....
- ◆ **պատճառի պարագա երկրորդական նախադասություն**
 - ա) Դժվար է հարուստ ավանդներ ու գանձեր ունեցող մի գրականության ժառանգորդ լինելը....
 - բ) Հսկա չէին կարող լինել մեր ճարտարապետական կոթողները....
- ◆ **պայմանի պարագա երկրորդական նախադասություն**
 - ա) Դարեր շարունակ պատերազմներից ու աղետներից տառապած մեր ժողովուրդը դժվար թե դիմանար ու հարատևեր....
 - բ) ձեռագրատան խորհրդավոր սրահները կլցվեին աղոթքներով, եկեղեցու զանգերով, զենքի շայունով, Նարեկացու մրմունջով և սիրո գողտրիկ երգերով:
- ◆ **ձևի պարագա երկրորդական նախադասություն**
 - ա) Երիտասարդ արծակագիրը ճիշտ այնպես է գրում....
 - բ) Երեխաների նկարները միշտ անկեղծ են ու ճշմարիտ, որովհետև նրանք աշխարհը պատկերում են....
- ◆ **չափի պարագա երկրորդական նախադասություն**
 - ա) Այնքան զորավոր էր այդ մեղեդին
 - բ) Դարեր շարունակ «Կռունկն» այնքան շատ է երգվել Հայաստանում....

572. Ամբողջացրե՛ք՝ կազմելով բարդ ստորադասական նախադասություն, և որոշեցե՛ք երկրորդական նախադասությունների շարահյուսական պաշտոնը:

- ա) Հովնաթանյան տոհմի ամենից փայլուն ներկայացուցիչը, անկասկած, Հակոբ Հովնաթանյանն է....
- բ) Տերյանին ու Վարուժանին կարելի է Իսահակյանից ավելի շատ սիրել, սակայն Տերյանի և Վարուժանի մուտքը հայ գրականություն ամեննին էլ չի նշանակում....
- գ) Շատ երիտասարդ էր Պետրոս Դուրյանը....
- դ) Հայ գրիչները գրքի մասին մտածել ու գրել են....
- ե) Նարեկացու «Սատյանը» սեղմված զսպանակ է, որը կարող է բացվել....

573. Բարդ նախադասություններ կազմեցե՛ք՝ ստորադաս նախադասությունը գերադասին շաղկապելով **որտեղ և ուր** հարաբերականներով: Բացատրեցե՛ք նրանցից յուրաքանչյուրի գործածության առանձնահատկությունը:

574. Նախադասություններ կազմեցե՛ք ժամանակի ստորադասական շաղկապներով և բացատրեցե՛ք, թե ժամանակային ինչպիսի փոխհարաբերություններ կան գերադաս և ստորադաս նախադասությունների միջև:

ա) մինչ, մինչև

գ) երբ որ

բ) հենց, հենց որ, թե չէ

դ) քանի

575. Բարդ նախադասություններ կազմեցե՛ք այնպես, որ տրված շաղկապներով կապակցված երկրորդական նախադասությունները շարահյուսական տարբեր պաշտոններ ունենան:

ա) որովհետև

գ) որ

բ) մինչև

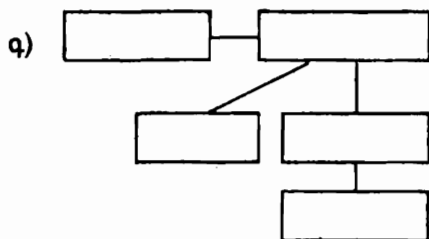
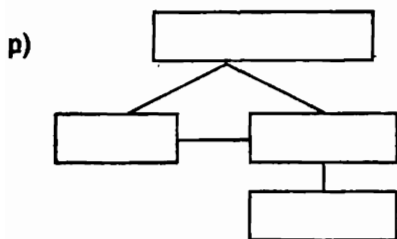
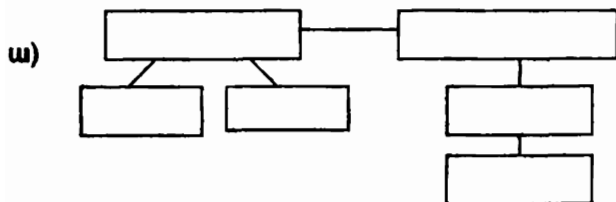
դ) թե

576. *Գծեցե՛ք տրված նախադասությունների գծապատկերները և որոշեցե՛ք նրանց կառուցվածքային տեսակը:*

1. Ինձ թվում է, թե մայրենի լեզվի նկատմամբ սերը մի անբացատրելի զգացում է, բնագանցական մի երևույթ, որը կարող է և հրաշքներ է գործում: 2. Թուսանյանը նման է աշնանային այն խաղաղ ջրերին, որոնց հատակը շատ պարզ է երևում, սակայն միայն միամիտը կարող է չհասկանալ, որ դա ծանծաղությունից չէ, այլ ջրի հստակությունից ու մաքրությունից: 3. Նարեկացին ահեղ համամվազ է, որը Բախի արիայի պես հնչում է ջութակի միայն մի լարի վրա, և մոնոդիկ մի նվագ է կամ մեղեդի՝ աշխարհի ամբողջ բազմաձայնության հնչեղությամբ: 4. Թվաբանությունը ստեղծել են փյունիկեցիները, որովհետև վաճառական լինելով՝ պիտի պահեին առուծախի հաշիվը, իսկ աստղագիտությամբ առաջինը զբաղվել են քաղղեացի մավազները, որպեսզի աստղերի օգնությամբ ճշտեին մավի ճանապարհը: 5. Մեր ունեցած ամենաթանկ գանձերից մեկը հայ ժողովրդական երգերի այն ամսահական աղբյուրն է, որը դարերի փոշուց, օտար պղտորությունից ու տիղմից մաքրվեց Կոմիտասի տաղանդով, և որից այսօր էլ լիաբուռ ջուր են խմում հայ և այլազգի երաժիշտներից շատերը: 6. Թեև Վիլյամ Սարոյանը ծնունդով ամերիկացի է և անգլերեն է գրում, բայց հայ գրող է, որովհետև գրվածքների ոգին հայկական է:

577. Տրված գծապատկերներով բարդ նախադասություններ կազմեցե՞ք և նշեցե՞ք երկրորդական նախադասությունների բնույթը:

578. Հետևյալ տեքստի նախադասություններին տարբեր բնույթի առնվազն 5 երկրորդական նախադասություններ ավելացրե՞ք: Նշեցե՞ք նրանց շարահյուսական պաշտոնը, շարադասությունը, կապակցման միջոցը:

Արեգակն արթնանում էր ամենամանհանգիստ աշխատավորից էլ վաղ: Եվ այգիներում վերսկսում էին միջատների միալար շշուկները: Բուրումներից հարբած թիթեռները օդում գտնում ու կորցնում էին իրար: Ցանկապատների մոտ մողեսները, խոտերը խշխշացնելով, հետապնդում էին միմյանց, մտնում քարերի տակ ու ելնում, անցնում իրար կողքով ու չէին նկատում, վազում էին մեկմեկու հետևից ու չէին հասնում:

Խաղողի բուռն հասունացման շրջանն էր: Վազին հարկավոր էր ավելի շատ արև և ավելի շատ ջուր, որպեսզի այդ երկուսն իրար շաղախելով՝ անսպառ քանակի մեղր ամբարեն ողկույզների մեջ:

Ջրի ճանապարհը երկար էր, ու ընթացքը՝ դանդաղ: Նա մինչև չանցներ մի առվի միջով, ճանապարհի չէր ստանում դեպի մյուսը գնալու համար: Իսկ երկնքից կրակ էր տեղում բոլոր այգիների վրա:

Արևը գնալով երկյուղալի էր դառնում սիրտ վարարման պահին գրկի մեջ մանկանը խեղդող մոր պես:

Այգիներում, ճանապարհների ու դաշտերի վրա տոթն օր օրի կապառի ծանրություն էր առնում: Բնությունը կաթվածահար էր լինում մարդ-

կանց աչքի առաջ: Չէր շնկշնկում հովը, թռչունները չէին ճովողում, չէին տարուբերվում ծառերի կատարները, չէին ծածանվում խոտերն ու արտե-րը: Հասկերը նման էին տենդով հիվանդների:
Երաշտ էր սկսվում...

Ըստ Ա.Սահինյանի

579. *Կարդացե՛ք՝ պարզ նախադասություններից ձևավորելով բարդ (համադասական կամ ստորադասական) նախադասություններ: Օգտա-գործե՛ք կապակցման տարրեր եղանակներ:*

Երկար ժամանակ Դեդալոսն ապրում էր Կրետեում: Մինոս թագավորը գերության մեջ էր պահում նրան: Դեդալոսը հաճախ էր նստում ծովի ափին: Նայելով իր հայրենի երկրի կողմը՝ կարոտով հիշում էր իր հարազատ քաղաքը: Շատ տարիներ էին անցել: Երևի արդեն ոչ ոք չէր հիշում նրա հանցանքը: Դեդալոսը կուզեր վերադառնալ: Ի՞նչ կարող էր անել: Ինչպե՞ս կարող էր հեռանալ կղզուց: Կրետեից դուրս եկող ոչ մի նավ չէր համարձակվի վերցնել նրան՝ վախենալով Մինոսի հետապնդումից: Կարոտը տանջում էր Դեդալոսին: Նա անընդհատ մտածում էր տուն վերադառնալու մասին: Ծովով նա չէր կարող վերադառնալ: Բայց ո՞վ կարող էր խանգարել նրան երկնքում: Թռչուններն իրենց թևերով հատում են երկինքը: Ինչո՞վ է մարդը թռչունից վատ: Գերությունից ազատվելու համար Դեդալոսը որոշեց իր համար թևեր պատրաստել: Նա սկսեց մեծ թռչունների փետուրներ հավաքել: Հետո վուշի ամուր թելերով դրանք իրար կապելով՝ ամրացրեց մոմով: Շուտով չորս թև պատրաստեց: Երկու թևը իր համար էր: Մյուս երկու թևը՝ որդու՝ Իկարոսի համար: Նա հոր հետ ապրում էր Կրետեում:

Հասավ թևերը փորձարկելու օրը: Դեդալոսը դրանք խաչաձև ամրաց-րեց իր կրծքին ու բազուկներին: Չեռքերը համաչափ թափահարելով՝ վեր բարձրացավ: Թևերը նրան պահում էին օդում: Թռչում էր ցանկացած ուղղությամբ: Ցած իջնելով՝ թևերը հագցրեց նաև որդուն: Նա սկսեց որդուն թռչել սովորեցնել:

Հանգիստ և համաչափ թափահարի թևերդ: Շատ ցած մի՛ իջիր: Ծովի ալիքները կարող են թռչել թևերդ: Շատ մի՛ բարձրանա: Արևի ճառագայթ-ները կայրեն քեզ:

Հաջորդ օրը՝ վաղ առավոտյան, թևերն ամրացնելով, հայր ու որդի թռան-հեռացան կղզուց: Նրանց տեսան միայն ձկնորսներն ու հովիվները: Դեդալոսն ու որդին թևավոր աստվածներ թվացին նրանց: Շուտով ժայռոտ կղզին մնաց հեռվում: Ներքում միայն լայնարձակ ծովն էր երևում: Օրը տաքացավ: Արևի ճառագայթները գնալով սկսեցին ավելի ուժեղ այրել: Դեդալոսը շատ զգույշ էր թռչում: Նա վախով հաճախ նայում էր ետ՝ որդուն: Իկարոսին դուր էր գալիս ազատ թռիչքը: Նա շատ ավելի արագ էր հատում օդը: Իկարոսն ավելի ու ավելի վեր էր բարձրանում՝ մոտենալով արևին: Շուտով նա շատ մոտեցավ արևին: Կիզիչ ճառագայթներից հավիք փետուրների մոմը: Փետուրները պոկվեցին: Նրանք շաղ եկան օդում: Իզուր

էր Իկարոսը թափահարում ձեռքերը: Նրան արդեն ոչինչ օդում պահել չէր կարող: Նա արագորեն ցած էր ընկնում: Քիչ հետո ջրի ճողվիյուն լսվեց: Ալիքները կուլ տվեցին նրան...

Դեդալոսը ետ մայեց: Նա լուրթ երկնքում չտեսավ որդուն: Բայց մայելով ծովին՝ տեսավ ալիքների վրա լողացող ճերմակ փետուրները...

Դեդալոսը հուսահատված իջավ առաջին իսկ պատահած կղզին: Նա ջարդեց իր պատրաստած թևերը: Դեդալոսն անիծեց այդ արվեստը: Այն կործանեց իր որդուն:

Բայց մարդիկ հիշեցին այս առաջին թռիչքը: Այդ օրվանից մարդկանց հոգում ապրում էր լայնարձակ երկինքը նվաճելու երազանքը:

580. *Բարդ մախադասությունները դարձրեք դերբայական դարձվածով պարզ մախադասություններ:*

1. Նա չէր կարողանում որևէ կերպ իրենից վանել այն թախիծը, որ կապարի պես ծանրացել էր կրծքին: 2. Ես Բյուրականի աստղադիտարանից վերադառնում եմ հաստատ որոշումով, որ չեմ գրելու մեծ գիտնականի կոչումների ու տիտղոսների մասին: 3. Այն, ինչ ոգու հետ կապ չունի, չունի սկիզբ ու վերջ, ունի միայն ընթացք: 4. Մարդիկ ուզում էին ըմբռնվել աշնանային հոգնած արևի շողերը, որոնք երկնքից ասես քամվում ու ներքև էին ծորում: 5. Բանաստեղծը նման է ջրադացպանի, որ աղունը ժողովրդից առնում ու նրան ալյուր է տալիս: 6. Լույսն ավելի ցանկալի է դառնում, երբ պարուրվում է խավարով: 7. Ով չգիտի իր երկրի պատմությունը, ներկան էլ չի հասկանա: 8. Նոր միայն զգաց, որ այդ աղմկահույզ աշխարհում ինքը միայնակ է: 9. Ես պետք է լայն բացեի պատուհանները, որպեսզի ցրեի սենյակներում խտացած միայնությունն ու ծանծրույթը: 10. Մաշտոցը տառերը երկնեց նրա համար, որ այդ գրերով հայրենի հողը պաշտպանեն: 11. Այդ ժամին ծառերի սովերներն այնքան էին երկարած լինում, որ խառնվում էին գետից բարձրացող մութի թևերին: 12. Եթե իր սեփական արտը ցաներ, իրեն երբեք թույլ չէր տա սերմը կիսատ բռնել շաղ տալ: 13. Մարդը ծնվում է, որպեսզի կյանքում ինչ-որ լավ բան անի: 14. Հենց քաշեցի հրացանի ձգանը, գլխովս կայծակի արագությամբ մի միտք անցավ:

581. *Դերբայական դարձվածով մախադասությունները դարձրեք բարդ ստորադասական մախադասություններ:*

1. Տանը միայնակ չմնալու համար մա հաճախ արտաժամյա պարապմունքներից հետո էլ իր համար որևէ զբաղմունք էր որոնում: 2. Մեզ համար միակ տրամաբանական և ճիշտ ուղին Հայաստան

վերադառնալն ու մեր ստեղծագործական կորովը հայ ժողովրդին ծառայեցնելն է: 3. Հաջորդ օրն իսկ մեկնեցի Սթրադֆորդ Շեքսպիրի ծննդավայրը՝ խոնարհվելու հանճարեղ գրողի աճյունին: 4. Ամպ նկարելիս երիզը արևի շողքով պիտի լուսավորես: 5. Հանճարեղ Սարյան, չեմ կարող հրաժեշտի խոսք ասել քեզ՝ մեր պատմության ու գալիքի դիմանկարը ստեղծողիդ: 6. Սարյանի նկարներում մեզ դարերի խորքը տանող հին ոտնահետքեր կան: 7. Ռումբ գցողը մի փոս սրտի մեջ է անում, հետո հողի վրա: 8. Վիլյամ Սարոյանն իր գրքերը համարում է աշխարհին ու մարդկանց ուղղված նամակներ: 9. Դաշտենցի «Խոդեդանն» ու «Ռանչպարների կանչը» աշխարհի բոլոր լեզուներով թարգմանվելու դեպքում էլ միայն հայերիս են ուղղված լինելու: 10. Դերենիկ Դեմիրճյանը չէր մտածում մարդկանց միտք ու խոսք հասցնելու մասին, այլ սուզվում էր նրանց արյան մեջ, փոխանցում ոգին: 11. Տղան նայում էր առավոտվա կապույտով շղարշված գյուղին, և աշխարհի գեղեցկությունն ակնկոծվում էր հոգում: 12. Ուրքը շեմից դուրս դնելուն պես ասես ջրվեժ խշշաց ականցներում: 13. Հիվանդ մարդիկ սարերն են գնում իրենց ցավը հովերին տալու: 14. Գունատ դեմքը շփելու փոխարեն Ջեռի Թորոսը ընկուզենու բունն էր շփում: 15. Դե հիմա հարցրու քեզ մոտ գալուս պատճառը: 16. Գիշերը կամաց-կամաց դառնում է կապույտ ու արծաթ թելերով հյուսված մի անհուն շղարշ: 17. Սարալանջերի արտերն ու մարգագետինները միշտ էլ իրենց ուժերի ներածին չափ բերք են տալիս:

582 *Առանձնացրեք բարդ նախադասությունները և դրանք ենթարկեցե՛ք կառուցվածքային վերլուծության, որոշեցե՛ք բաղադրիչ նախադասությունների միջև եղած շարահյուսական հարաբերությունները:*

Երջանիկ էի այն օրը, երբ մայիսն իր գարնանային ջերմ շողերը ափռեց մերմակ մարմարի հսկա այն բեկորին, որը մարմնավորում էր հայ գունանկարչության նախապետ Մարտիրոս Սարյանի կերպարը:

Հետագայում Աղասի Այվազյանը «Գարուն» ամսագրում պիտի գրեր, «Ժմ քաղաքին պակասում էր սպիտակ գույնը: Սարյանն իր ողջ գիտակցական կյանքում փնտրել է սպիտակը, և ահա վեր է խոյացել մերմակագույն այս հրաշք կոթողը, որը հայ ժողովրդի վերածնության մի նոր վկայությունն է»: Մինչ երևանյան Սարյանի տեղադրումը ես երկար ժամանակ աշխատում էի Դոնի Ռոստովում (Նոր Նախիջևան) կանգնեցված Սարյանի հուշարձանի վրա, որը մեր հանրապետության նվերն էր այն քաղաքին, որտեղ ծնվել է մեծ նկարիչը: Պատասխանատվությունը մեծ էր: Իսկ ինչպե՞սի՞ն պետք է լինի երևանյան Սարյանը: Ես հաճախ էի գալիս այն պուրակը, որտեղ դրվելու էր արձանը, նստում էի նստարանին և երկար

մտորում: Չէ՞ որ սիրելի նկարիչը նույնպես քանի՜-քանի՜ անգամ անցել է այս պուրակով, մատել, զրուցել իր ծանոթների և անծանոթների հետ, ուրեմն հավերժության մեջ նրա անմահությունն ինչպիսի՞ն պիտի լիներ: Իհարկե, աշխատելիս, արարման պահին, ինչպիսին որ նրա դիմանկարներն են: Սուր հայացք, անխոնջ մշակի հագուստ, ինքնամոռաց ստեղծագործելիս:

Երկար աշխատեցի այդ քանդակի վրա. չէ՞ որ պետք է ստեղծեի բնավորություն, կամք:

Վահագն Դավթյանը ոգևորված գրեց. «Քնքուշ նյութ է մարմարը, թոք-մաջյանը սարյանական հզորություն տվեց նրան»: Անչափ զգացված՝ ոգևորության բազում դասեր ստացա իմ շրջապատից: Սակայն շրջապատին մի հարց շատ էր հետաքրքրում, այն է՝ ինչո՞ւ Սարյանի քանդակը ոտաբորիկ է: «Ի՞նչ լավ է,-մտածում էի ես,- ամեն ինչ հասկանալի է և ընդունելի, բացի ոտքերի լուծումից»: Հուշարձաններում հեղինակները կերպար ստեղծելիս չեշտը սովորաբար դնում են դեմքի և ձեռքերի վրա՝ ստեղծելով երկու խոսուն ծավալներ: Ինչպես, օրինակ, Ալ. Թամանյանի հուշարձանը Երևանում: Կամ Արմեն Տիգրանյանի, Հովհ. Թումանյանի, Ալ.Սպենդիարյանի, Կոմիտասի հուշարձանները: Ես իմ հուշարձանում ավելացրի ևս մի ծավալ՝ ոտքերը, որպեսզի է՛լ ավելի խոսուն ու արտահայտիչ լինի: Նախ՝ գեղեցիկ է այնպես, ինչպես հույներն ու իտալացիներն են իրենց աստվածներին պատկերել: Երկրորդը՝ դրանով չեշտել են մեծ նկարչի ամուր կապը մայր բնության հետ, նրանից ծնվող, նրանից դուրս եկող սարյանական գույների ռիթմը: Եվ որ ամենակարևորն է, պլաստիկայի իմաստով այն ներդաշնակ է: Կոմպոզիցիան սկսվում է պատվանդանից, թևերի շրջապատույտ շարժումով դեպի գլուխը:

Իհարկե, սպիտակ գույնը սկզբում խորթ էր երևանցիների համար, որոնք միշտ տեսել էին բազալտե և բրոնզե հուշարձաններ: Այժմ այն կարծես թե ներդաշնակվել է կանաչ տարածության հետ և լուսարձակի նման ակտիվ մի բեկոր դարձել: Իսկ ամենաուրախալին այն է, որ շուրջը միշտ երիտասարդ նկարիչներ են, ասես դասեր են առնում մեծ վարպետից:

Ըստ Լ.Թոքմաջյանի

ՄԵԶԲԵՐՎՈՂ ԽՈՍՔ

583. *Կետադրեցեք հետևյալ նախադասությունները և բացատրեցեք մեջբերվող խոսքի կետադրությունը:*

1. Մի օր Սիմաս Ավետիսյանն ասաց Վախենուն եմ ոչ թե մեռնելուց այլ քիչ ապրելուց որովհետև ասելու շատ բան ունեմ գույնի վերածելու շատ մտքեր:

2. Հոչակավոր դերասան Վահրամ Փափազյանը գրում է իմ կարդացած բոլոր գրքերի մեջ ինձ ամենից ավելի հարազատը Օթելլոն է եղել:

3. Օ հարազատներս դուք չարաչար սխալվում եք եթե կարծում եք թե հիվանդ եմ դեմքին հեզմական ժպիտ խաղացնելով ասաց Ստեփանը:

4. Ես ականատես էի թե ինչպես է մեռնում հայ ժողովուրդը հետազայում գրել է Լեոն Մեզ նույնիսկ վտարել էին մարդկության շարքերից:

5. Հիմա ասաց Նիկոլը երբ անցել է քսանհինգ տարի Դուք ինձ հիշեցնում եք մի ծանոթ նայվածք:

6. Ծերունի Սողոմոնը մտովի հարցնում էր իր կրտսեր որդուն Ախ ինչու հորդ ջքաշեցիր ինչու երես դարձրիր հողից:

7. Ստանալով հոչակավոր գրողի մահվան լուրը Վերդին որոշեց Քաջությունս չի բավականացնի մերկա լինելու նրա հուղարկավորությանը ուստի ես հետո միայնակ այցի կգնամ նրա գերեզմանին որպեսզի ինձ ոչ ոք չտեսնի:

8. Ես գիտեմ որ Աստված ինձ ավելի մոտ է քան ուրիշներին և մեզ կապող օղակն իմ արվեստն է հպարտորեն հայտարարեց Բեթիովենը:

9. Բնությունն իմ աշխարհն է և ես մտնում եմ այդ աշխարհը ինչպես իմ սեփական տունը ասում էր Մարտիրոս Սարյանը:

584. *Փոխեցեք ուղղակի խոսքի շարադասությունը (մեկ կամ երկու ձևով)՝ ըստ նպատակահարմարության:*

1. Մի անգամ Մարտիրոս Սարյանը խոստովանեց.

- Կոմիտաս լսելիս փակում եմ աչքերս, և նկարչի իմ հայացքի առջև մի աշխարհ է ծնվում, որը ես չեմ համարում իրականին, քանի որ այն կատարյալ է, անսահման մաքուր ու պարզ:

2. Ճարտարապետը, որ կանգնած էր իր կառուցած շենքի դիմաց, ասաց.

-Մեկ-մեկ գալիս եմ, որ կարոտս առնեմ այս շենքից, որի նկատմամբ ես այն զգացումն ունեմ, ինչ ծնողներն ունենում են անդրանիկ զավակի

նկատմամբ:

3. - Վախենում էի, թե Հայաստանում կհանդիպեմ մի հինավուրց երկրի ծերացած ժողովրդի, բայց օր օրի համոզվում եմ, որ այս հնադարյան հողի վրա ապրում է մի կենսունակ ժողովուրդ,- խոստովանեց օտարազգի գիտնականը:

4. Նրա կրակոտ աչքերի մեջ ասես գրված էր. «Ես չեմ հնազանդվի ճակատագրին, չեմ հանձնվի, թեև լինում եմ պահեր, երբ ես ինձ ամենադժբախտն եմ զգում Աստծու ստեղծած արարածների մեջ»:

5. «Եթե ես հայ լինեի, ինձ երջանիկ չէի համարի մինչև այն պահը, քանի դեռ իմ ազգի թափառական քարավանները չեն հավաքվել իրենց պապենական հողի վրա», - մի առիթով ասել է անգլիացի գրող Ջեյմս Օլդրիջը:

6. Դիմելով Ջոն Սթայնբեքին՝ Սարյանն ասաց.

- Ձեր աչքերը խորն են տեսնում, ուստի ես հենց այդ աչքերը կնկարեմ:

7. Հարցին Վիկտոր Համբարձումյանն այսպես պատասխանեց.

- Երբ կարոտում եմ երկինքը, գալիս եմ Բյուրական, բայց ոչ թե աստղադիտակից եմ նայում, այլ նստում եմ տանս առջև ու հիանում երկնքով:

8. - Երբ հանդիսատեսն ինձնից խլեց Օթելլոյին և Դեզդեմոնային, իմ հոգում մնացին լոկ հուշեր մեր գաղտնի գրույցների ու զվարթ մտերմության մասին,- տխուր ասաց Ջուզեպպե Վերդին:

9. Ավետիք Իսահակյանը գրել է. «Մայրենի լեզվի բառերը մենք զգում ենք, ապրում, իսկ օտար լեզվինը՝ հասկանում, սովորում, հիշում»:

585. Շարունակեցե՛ք՝ ուշադրություն դարձնելով կետադրությանը:

ա) Արարատ բառը «որևէ բանի բարձրակետ, գագաթ» նշանակությամբ գործածել է Եղ. Չարենցը հետևյալ տողերում.....

բ) Սիրում եմ Ա.Բակունցի «Միրհավ» պատմվածքի այս պատկերը.....

գ) Հայոց լեզվի մասին ասել է.....

դ) Աշխատասիրության մասին հայկական այսպիսի առածներ կան.....

ե)Հայաստանի մասին ասել է օտարներից մեկը.....

586 Մեքերովող խոսքով նախադասություններ կազմեցեք, որտեղ հեղինակային նախադասության ստորոգյալն արտահայտված լինի՝

ա) ասացական բայով

բ) մտածական բայով

գ) մեքերովող միտքը կամ այդ միտքն արտահայտողին բնութագրող բառերով, ոչ ասացական (մտածական) բայով:

587 Որևէ լրագիր վերցրեք և հետևեցեք, թե արդյոք ծիշտ են կետադրված մեքերովող խոսք պարունակող նախադասությունները: Մատնանշեցեք հայտնաբերված սխալները:

588 Բացատրեցեք մեքերովող խոսքի մեջ կախման կետերի և բազմակետերի գործածությունը:

1. Ֆրանսիացի հայագետ Անտուան Մեյեն գրել է. «Բ.հ. հինգերորդ դարից սկսած՝ գոյություն է ունեցել հայ գրականություն՝ ինքնուրույն, ամեն տեսակետից հետաքրքրական երկերով: Այն ժամանակ, երբ Ֆրանսիա անունը նույնիսկ գոյություն չուներ, Հայաստանը մեծ դեր է խաղացել պատմության մեջ. այն ժամանակներում, երբ ֆրանսերենը դեռևս չէր տարբերվում լատիներենից, գոյություն ուներ հայերեն կարևոր գրականություն»:

2. Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանության 1500-ամյա հոբելյանին Մեյեն գրել է, որ «....հայերեն այբուբենի համակարգը գլուխգործոց է: Հայերենի հնչյունական համակարգի ամեն մի հնչույթ նշված է հատուկ տառանշանով, և համակարգն այնքան լավ է հաստատված, որ նա հայ ազգին տվել է հնչյունական համակարգի վերջնական արտահայտություն, մի արտահայտություն, որ մինչև օրս պահպանվել է առանց որևէ փոփոխություն կրելու, առանց բարելավման կարիք զգալու, որովհետև նա սկզբից ևեթ կատարյալ էր»:

3. Հայաստանից ուղարկված նամակներից մեկում Մեյեն մեծ գովեստով է խոսում հայուհիների մասին. «Հայուհիները շատ զուսպ են... հեզ են, շատ համեստ, որքան կարելի է քիչ պչրասեր... խելացի են և դեմքի ջերմ արտահայտություն ունեն, որով ես շատ եմ համակրում նրանց.....»:

4. Մեյեի մասին Ա.Զոպանյանը գրել է.«Մեր ցավի օրերուն իր սիրտը արյունեցավ մեզի հետ.....»:

Լեզվաբանության մեջ ընդունված է ցեղակից լեզուների ամբողջությունը կոչել լեզվաընտանիք: Մեկ լեզվաընտանիքի պատկանող լեզուները ծագում են միևնույն նախալեզվից կամ, ինչպես ոմանք են ասում, հիմք-լեզվից (հիմնալեզվից): Աշխարհում տարբերում են մեծ քանակությամբ լեզվաընտանիքներ: Տարբեր է առանձին լեզվաընտանիքներ կազմող լեզուների թիվը: Կան միայնակ կանգնած, ցեղակիցներ չունեցող լեզուներ, ինչպես ծապոներենը և կորեերենը: Կան երկու կամ երեք անդամ ունեցող լեզվաընտանիքներ, ինչպես խուռաուրարտականը, որ բաղկացած է խուռերենից, ուրարտերենից և, թերև, Կիպրոս կղզում մեր թվագրությունից առաջ 1-ին հազարամյակում արձանագրություններ թողած էտեոկիպրերենից: Բազմանդամ չէ քարթվելական լեզվաընտանիքը, որ բաղկացած է վրացերենից, գաներենից և սվաներենից: Միայն կողքին կան բազմանդամ այնպիսի լեզվաընտանիքներ, ինչպիսիք են հնդեվրոպականը, սեմականը, թուրքականը, ֆիննաուգրականը և այլն: Լեզվաընտանիքներից ամենից շատ խոսողներ ունեցողը հնդեվրոպականն է, որի լեզուներով խոսում է մարդկության մոտավորապես կեսը: Մարդկության գրեթե մեկ քառորդը խոսում է չին-տիբեթական լեզուներով: Մյուս լեզվաընտանիքների լեզուներով խոսում է մարդկության մնացած մեկ քառորդը:

Ժամանակին լեզվաբանները նկատել են, որ տարբեր լեզվաընտանիքների միջև երբեմն զգալի նմանություններ կան: Մասնավորապես շատ է խոսվել հնդեվրոպական և սեմական, հնդեվրոպական և ֆիննաուգրական լեզվաընտանիքների նմանությունների մասին: Դանիացի գիտնական Յ.Պեդերսենը հարց դրեց. հնարավոր չէ՞ խոսել այս լեզվաընտանիքների մեջ մտնող լեզուների ցեղակցության մասին, այսինքն՝ ընդունել լեզվաընտանիքների մեջ մտնող լեզուների մերձավոր ցեղակցության հետ մաս տարբեր լեզվաընտանիքների մեջ մտնող լեզուների հեռավոր ցեղակցություն: Նա խոսեց հնդեվրոպական, սեմական, ֆիննաուգրական լեզուների հեռավոր ցեղակցության մասին՝ այդ լեզուների ընդհանրությունը պայմանականորեն կոչելով նոստրատիկ (լատիներեն nostra «մեր» բառից, այսինքն՝ «մերային»): Ռուս երիտասարդ լեզվաբան Վ.Մ. Իլիչ-Սվիտիչը (1934-1966) հետազայում փորձ արեց կազմելու նոստրատիկ լեզուների բառարանը՝ ընդգրկելով հնդեվրոպական, սեմական, ֆիննաուգրական, քարթվելական, թուրքական և դրավիդյան լեզվաընտանիքները:

Վ.Մ.Իլիչ-Սվիտիչը ծանոթացել է տողերիս հեղինակի «Ուրարտերենը և հնդեվրոպական լեզուները» (1963) գրքին, որտեղ փորձ էր արվել ցույց տալու խուռաուրարտական և հնդեվրոպական լեզուների հեռավոր կամ այլ կերպ ասած՝ կողմնական ցեղակցությունը, և որոշել խուռաուրարտական լեզուները ևս մտցնել նոստրատիկ գերընտանիքի մեջ, բայց վաղաժամ մահը նրան հնարավորություն չտվեց. նրա հետմահու հրատարակված եռահատոր բառարանն այդ նյութը չի ընդգրկում:

Ըստ Գ.Ջահուկյանի

1. Երբ ավարտվեց «Օթելլոյի» առաջին ներկայացումը, Վերդին ասաց.

-Ես սիրում էի առանձնանալ իմ Օթելլոյի և Դեզդեմոնայի հետ, իսկ հանդիսատեսը նրանց խլեց ինձանից:

2. Մարիին ուղղված նամակում Դյուման գրում էր.«Ապարդյուն կլինի պատմել Ձեզ, թե որքան տխուր եմ, որովհետև Դուք էլ գիտեք այդ անկեղծ սիրո պատմությունը»:

3. -Է՛հ, տիկին Սոնա,-տխուր ասաց օրիորդը,-ես արդեն սկսել եմ հաշտվել այն մտքի հետ, որ մեր զբաղեցրած այդ մութ ու խոնավ սենյակից հեռու չենք գնա:

4. Նագիաթը տխուր ասաց.

-Ես սիրում եմ քո տխրությունը, ո՛վ Սաադի, որովհետև իմաստուն է քո թախծը:

5. Բժիշկն ասաց տիկնոջը.

Դուք Ձեզ կործանել եք անհիմն կասկածանքներով, տակնուվրա եք արել Ձեր նյարդերը:

6. Ներկաներից մեկը երիտասարդ ճարտարապետին խորհուրդ տվեց.

- Ուշադիր լսիր Զովսեփ Օրբելուն, որի ամեն մի խոսքը դաս է մեզանից յուրաքանչյուրի համար:

7. Զոգևոր հայրեր, պետք է դուրս գանք մեր խցերից,-ասաց Վեհափառը,-դրանք տրամադրենք որբերին ու անտուն երեխաներին և ուտելիք հաթաթենք նրանց համար:

8. Ընկերս ինձ ասաց.

Երբ առողջանաս, միասին կգնանք իմ հայրենի գյուղը, դու կխմես լեռնային աղբյուրների ջուրը, և սիրտդ կփառավորվի:

9. -Թանկագին վարժապետ, ինչո՞ւ մարդիկ այստեղ դժբախտ են, ի՞նչն է խոչընդոտում նրանց բախտավորությանը,-հարցրեց նա՝ արտասուքը կուլ տալով:

1. Մի օր Մարտիրոս Սարյանը խոստովանեց, որ եթե տարիներ առաջ իրեն բախտ վիճակվեր հանդիպելու Կոմիտասին, ինքը ծնկի կիջներ, կհամբուրեր աջն ու կասեր, որ իր պապերն անգամ նրա երգերն են երգել:

2. Իսկ Կոմիտասը կզարմանար ու կասեր Մարտիրոսին, որ ինքը նրանից ընդամենը տասը տարով է մեծ, կարող էր մեծ եղբայր լինել, այդ ինչպե՞ս է, որ նրա պապերն իր երգերն են երգել:

3. Սարյանը կպատասխաներ Կոմիտասին, որ նա Նոյի տապալանից իջած առաջին երգահանն է, որ ջրհեղեղից հետո առաջին եղեգը կտրեց այս հողագնդի վրա, սրինգ պատրաստեց ու հայ երգեր նվագեց:

4. Երբ Սարյանը նկարում էր Ջոն Աթայնբեքին, գրողն ասաց, որ նրա ձեռքի շարժումներն իր մեջ երաժշտություն են ծնում, ինքը երաժշտություն է լսում, կոմիտասյան ու բեթհովենյան երաժշտություն:

5. Մի օր Սարյանն ասաց իր երիտասարդ բարեկամին, որ եթե նա լսի իր մահվան լուրը, չհավատա, այլ գնա Հայաստանով մեկ շրջագայելու և ամենուր կտեսնի իրեն:

6. Մի անգամ Մարտիրոս Սարյանն ասաց, որ եթե իր նկարների Հայաստանները գումարեն, հայ ժողովուրդը նորից տեր կդառնա այնքան հողի, որքան պետք է հայոց հին մայրաքաղաքները մայր հողի գիրկն առնելու համար:

7. Ցուցահանդեսում նկարներից մեկի առջև երկար կանգնելուց հետո Սարյանն ասաց Մինասին, որ նա ճիշտ է վարվել, որ չի լսել իր խորհուրդն ու չի փոխել նկարի գունային լուծումը:

8. Անգլիացի գրող Ջեյմս Օլդրիջն ասում էր, որ ինքը եղել է Հայաստանում ու միշտ մտածել, թե ինքն ինչ կաներ, եթե հայ լիներ, ինչ կաներ, որ մնար իր լեզուն, իր դավանանքը:

592. *Ստեղծագործաբար փոխադրեցեք հետևյալ ավանդազրույցի բովանդակությունը այն հարստացնելով մեջբերվող խոսքով և երկխոսություններով: Վերնագրեցեք պատումը:*

Աշխարհակործան ջրհեղեղի ժամանակ Նոյի տապանի առաջին հարկում կենդանիներն էին, երկրորդ հարկում՝ մարդիկ, իսկ երրորդում՝ թռչունները:

Մի անգամ տապանում լուր տարածվեց, թե արջը մրսում-դողացնում է: Այդ ժամանակվա արջն ուներ նույնպիսի բարակ կաշի, ինչպիսին ունեին կովն ու ձին: Բայց ի՞նչ կարող ես անել, որ արջի հարևանները՝ կովն ու ձին չէին մրսում, իսկ արջը մրսում էր: Եվ ահա մարդիկ այստեղից ու այնտեղից լաթեր գտան և սկսեցին դրանցով ծածկել արջի մարմինը: Սակայն դողերոցքը չէր անցնում: Այդ ժամանակ Նոյեմզարը՝ Նոյ նահապետի կինը, սկսեց մի քուրք գործել արջի համար: Գեղեցիկ մի հանդերձ ստացվեց: Բուրքը հագցրին թե չէ,

ողողն անցավ: Բայց քուրքն այլևս չհանեցին. այն մշտապես մնաց արջի հագին:

Ասում են՝ թե Նոյեմզարի գործած քուրքն արջի մարմնին է կպել հենց Նոյի ժամանակներից: Դրա համար էլ արջը մինչև հիմա բրդոտ է մնացել:

Ըստ Դ. Խաչատրյանի

593. Փոխակերպեցեք հետևյալ նախադասությունները:

ա) Կրավորական կառուցվածքը՝ ներգործականի:

1. Շուտով գիշերային ճնշող լռությունը կփոխարինվի ցերեկային աշխատանքի հեքով ու աշխուժ աղմուկով: 2. Նա ստեղծեց մի Հայաստան, որ կարողանում ենք տեղից տեղ փոխադրել, ցույց տալ աշխարհին, և աշխարհը ողողվում է սարյանական արևով, և աշխարհը լցվում է սարյանական բարությամբ: 3. Ս.թ.ա. II կամ I դարի նշանավոր գյուտարար Դերոն Ալեքսանդրացին հրապուրվում էր տարբեր ավտոմատ մեխանիզմներ ստեղծելու գործով: 4. Հիմա ես հասկանում եմ, թե մեծ նկարչի վրձնով ինչպես են բացվում անցյալի փակ դարպասները, և ներկայանալի գույներով՝ քանդվում պատմության կծիկը: 5. Երբ լսեցի այդ մարդու մահվան լուրը, ինձ այնպես զգացի, ասես կողոպտված եմ, ասես կտրվեց ծառի այն ճյուղը, որ միշտ դեպի ինձ էր պարզված, ասես ավերվեց փողոցի այն անկյունը, որտեղ միշտ հանդիպում էի նրան:

բ) Ներգործական կառուցվածքը՝ կրավորականի:

1. Հայտնի է, որ Սիրակուզայի պաշտպանության ժամանակ նշանավոր մաթեմատիկոս Արքիմեդը կիրառեց հռոմեացիների նավերը խորտակող չտեսնված ռազմական մեքենա: 2. Ոչ մի բան չի կարող աղճատել, խաթարել այն համակրանքն ու հարգանքը, որ տածում են նրա նկատմամբ: 3. *Իքերանա* հասկացությունն արտացոլում է ճապոնական սովորույթների այնպիսի նրբերանգներ, որոնք տարբերվում են ծաղիկների՝ արևուտքում ընդունված վերադաշնակունից կամ ռուսների՝ ծաղկեփունջ կապելու արվեստից: 4. Ավելի շատ ակնարկելու, քան հայտարարելու, ուրիշներին իրենց ներաշխարհին համամասնակից չդարձնելու ճապոնացիների բնավորության բնորոշ գիծը օտարագիները հաճախ մեկնաբանում են որպես նենգության արտահայտություն: 5. Այսօր Տոկիոն գոտեկորում են մի քանի գլխավոր պողոտաներ, որոնք միափակվում են փողը ու նեղ փողոցներով, բազմաթիվ նրբանցքներով:

594. Ճապոնական հետևյալ առածներում ցույց տվեք ժխտման քերականական միջոցները:

Ապրելով խաղաղության մեջ՝ պատերազմի մասին մի՛ մոռացիր:
Մխալն ուղղելն ամոթ չէ:

Մինչև չկռանաս, չես ուղղվի:

Ո՛չ թույն է, ո՛չ դեղ:

Շատերն են լավ սկսում, բայց ո՛չ բոլորն են լավ վերջացնում:

Ոչ թե ծառն է թռչուն որոնում, այլ թռչունը՝ ծառ:

Ներքի ուրիշին, բայց ոչ քեզ:

Մի՛ նախանձիր քեզանից բարձրին, մի՛ արհամարհիր քեզանից ցածրին:

Վիճաբանության մեջ նա չէ հաղթողը, ով բարձր է բղավում:

Սարը շատ բարձր է, բայց ոչ ոք նրա առջև գլխարկ չի հանում:

595 *Լրացրեք բաց թողնված տեղերը և բացատրեցեք, թե ինչ տեսակի են ժխտական մախադասությունները, որոնք են ժխտման քերականական միջոցները:*

Չլինեք, չի եղել, չէ, ձե՛....ոչ, չկա, չի լինի, մի՛ թեթևացրու, մի՛ գցիր, չի բերի, ոչ:

Ամեն անգամ գետը գերան

Բարին որ, չարն աշխարհը կքանդեր:

Գառին ասացին՝ գայլ որ տեսնես, թքի երեսին. ասաց՝.... տեսնեմ,

.... թքեմ:

Միսն առանց ոսկորի

Գիշեր, որ չի լուսացել:

Ով ալարի, դալարի:

Ամեն բարև տվող բարեկամ

Բերան կա, հաց, հաց կա, բերան.....:

Շան հետ ընկերացիր, փայտը ձեռքիցդ

Ծանր տեղդ

596 *Տեքստում փորձեք ըստ անհրաժեշտության գործածել բառային, ձևաբանական և շարահյուսական հոմանիշներ:*

Րաֆֆին շատ էր սիրում խոսել հայերի անհատական քաջության մասին: Նա ասում էր, որ եթե այդ անհատական քաջությունը ընկերային լիներ, հայերը կարող էին աշխարհի երեսին մի գորեղ ազգ լինել:

- Ամեն մի հայ, առանձին վերցրած, առյուծ է, ինչպես և խելքով ու դատողությամբ՝ հսկա: Բայց ընկերային ոգու բացակայությունը, խմբովին գործելիս, ջլատում է նրա ուժերը: Հային մենակ ձգեցեք վտանգների փոթորկի մեջ, նա արժանավորապես կպաշտպանի յուր գլուխը: Բայց խմբեցեք մի քանի հայեր միասին, և նրանք պաշտպանվելու կամ հարձակվելու փոխարեն կսկսեն խորհել, մտածել, հակաճառել և, վերջապես, թշնամուն թողած՝ միմյանց միսը ուտել: Այո՛, անհատականությունը հայի գլխավոր թշնամին է, և նա տարածված է մեր բոլոր դասակարգերի և բոլոր գործերի մեջ: Արդյոք մեր ազգի

մտավոր առաջնորդները կկարողանա՞ն մի փոքր հիմարացնել *անհատ հային* և խելջրացնել *ընկերային հային*։ Եթե այդ եղավ, մենք կարող ենք ապագա ունենալ, եթե ոչ մենք կորած ենք, կամ կապրենք այնպիսի ամոթալի կյանքով, ինչպես ապրել ենք մինչև այսօր։

Ըստ Ալ. Շիրվանզադեի

597 *Տրված տեքստից ընտրեցեք 1-2 նախադասություն և դրանք ենթարկեցեք հնչյունաբանական, բառագիտական, ծնաբանական և շարահյուսական վերլուծության։*

Պիտի խոստովանեմ, որ Երևանում ինձ համար ավելի սիրելի բան չկա, քան Արծվյան փողոցը. սիրում եմ նրա անվերջ շարժումը, նրա եռուն աղմուկը և նրա սլացիկ ընթացքը դեպի վեր դեպի բարձունքը, դեպի կապույտ հորիզոնը... Սիրում եմ նրա զվարթածայն առուները, որ փողոցի երկու կողմով շտապում են վար, ասես գրագ եկած ուղևորներ, թե ո՛վ շուտ կհասնի։ Սիրում եմ Արծվյանի ծառերը, որ օրեցօր երկինք են պարզում իրենց ջահել կատարները։

Սիրում եմ Արծվյանը և նրա համար, որ նա մեր Բուլվար Միշելն է, մեր Դայդ Պարկը, մեր Ֆորումը, մեր ուրախությունը... Բայց Արծվյանը սիրում եմ առավելապես նրա համար, որ նրանից ավելի շահագործվող փողոց չկա Երևանում։ Ո՞ր փողոցն է այնքան քանդվում, տրորվում, այնքան զրույց ու բամբասանք լսում, որքան Արծվյանը։

Տանջված Արծվյան փողոց։

Բայց չնայած դրան՝ այսուամենայնիվ Արծվյանը սիրտն ու զարկերակն է Երևանի։ Կամ, ուրիշ կերպ ասած, նա այն մեծ գետն է, որին իրենց ջրերն են խառնում բոլոր վտակները։ Ամեն օր, ամեն ժամ, մանավանդ երեկոները, քաղաքի բոլոր թաղերից՝ Կոնդից, Չորագյուղից, Նորքից, Շենգավիթից ու համալսարանից այցի են գալիս Արծվյանին՝ մեծ ու փոքր խմբերով ծառայողներ, բանվոր, արհեստավոր, ուսուցիչ, ուսանող և ամեն մասնագիտության մարդ, ուստի կյանքի և մարդու առատությունը թույլ չի տալիս, որ կարգ հաստատվի Արծվյանում։

Ինչպես հորդացած գետը չի ընդունում պատ ու պատնեշ, այնպես էլ մարդկանց հոսքը այստեղ լցնում է մայթ ու փողոց...

Քայլում են ինչպես դաշտում... Սիրում են շրջել *թևանցուկ*, *քառյակներով*, *հաճախ նաև խմբերով*... Սիրում են խոկալ ու խորհել քարձրածայն և խոսե՛լ, խոսե՛լ... Բացօթյա պառլամենտ է Արծվյանը։

Իսկ ի՞նչ է զրույցների նյութը. ինչ ուզե՞ք՝ սեր, վիշտ, տրտման, զանգատ, բամբասանք, վեճ, առևտուր, որոնց աղմուկից երբեմն խանդավառվում, իսկ հաճախ տխրում է ու տնջում Արծվյանը։

Օ՛, մեծ է Արծվյանի մագնիսական ուժը։ Թովիչ զորություն ունի Արծվյանը։

Ըստ Առ. Չորյանի

598 ա) Համառոտեցնք պատումը:

ՄԵԾ ՃԵՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ժամանակով մի մեծահարուստ մարդ է լինում: Այդ հարուստը որոշում է մի մեծ շենք կառուցել: Բազմաթիվ վարպետ ու բանվոր է վարձում: Ինքը առավոտ վաղ աշխատավորներից առաջ, ոտքի է կանգնում՝ աշխատանքը հսկելու, և երեկոյան միայն գնում է հանգստանալու:

Վարպետ ու բանվոր աշխատում են բարեխղճորեն, և օրեցօր բարձրանում է շենքը: Բայց հարուստ մարդուն թվում է, թե գործը շատ դանդաղ է առաջ գնում, շենքը դանդաղ է բարձրանում: Նրան այնպես է թվում, թե օրը շատ կարճ է, սովորական օրերից շատ կարճ, որովհետև հազիվ լուսացած կեսօր է դառնում՝ բանվորների ճաշի հանգստաժամը, և հանկարծ երեկոյի զանգերն են հնչում, արևն էլ շտապ մայր է մտնում:

Սարսափելի է, գործը գրեթե դեռ չտեսած՝ հասնում է օրավարձի դառն վայրկյանը: Ի՞նչ է մշանակում այս: Մի՞թե իր դեմ դավադրություն կա: Չէ՞ որ եկեղեցին կարծես դիտմամբ առավոտյան այնպես ուշ է զանգերը տալիս, իսկ երեկոյան այնպես շուտ, չափազանց շուտ: Բայց արև՞ը. արևն անկաշառ է անշուշտ, սակայն ինչու՞ է նա այնպես շտապ կտրում իր երկար ուղին արևելքից արևմուտք: Եվ սրտնեղում է հարուստ մարդը, խիստ հրամաններ է արձակում, որ եռանդուն աշխատեն, արագաշարժ լինեն, չդանդաղեն, չժուլանան: Բարկանում, աջ ու ձախ զայրանում է ամեն բանվորի վրա, սպառնում է զրկել օրավարձից, սպառնում է հանել գործից:

Անշեղ կատարվում է հրամանը, բայց կրկին նրա աչքին շենքը դանդաղ է բարձրանում, մինչդեռ երեկոն իսկույն վրա է հասնում, և նա դժկամությամբ բացում է քսակի բերանը և սրտի ցավով վճարում յուրաքանչյուրի օրավարձը՝ իր ձեռնարկումը անմիտ գործ համարելով, ծախսված փողը՝ ջուրն ընկած:

Այնպես եղավ, որ տարիներ հետո թշնամին խուժեց այդ քաղաքը, ուր ապրում էր մեծահարուստ մարդը, կողոպտեց քաղաքացիներին մինչև վերջին թելը, ավերեց և հրդեհեց ամբողջ քաղաքը, բնակիչներից շատերին կոտորեց, շատերին գերի տարավ, ոմանք էլ փախան՝ հազիվ ազատված սրից ու հրից:

Հին հարուստը՝ հիմա կողոպտված ու աղքատ, գնաց մի ուրիշ երկիր՝ շեն ու օտար մի ուրիշ քաղաք:

Ընտանիքի օրվա հացը վատակելու համար ստիպված եղավ մի մեծ շենքի կառուցման վրա աշխատելու:

Արևի հետ ելնում էր աշխատանքի և արևի մայր մտնելու հետ գնում էր հանգստանալու: Բայց ինչքա՞ն, ինչքա՞ն երկար է օրը՝ ծանր, դժվարին: Քարացել է ժամանակը և չի շարժվում: Այդ ե՞րբ էր, որ լույսը ծագեց. շատ վաղուց էր այդ, բայց տակավին կեսօր չկա, իսկ արևն իր կրակն է թափում

վերևից: Ինչքա՛ն, ինչքա՛ն հոգնած է, քաղցած, ծարավ. ծնկները ծալվում են, այնինչ օրը դեռ չի թեքվել, իսկ շենքն ի՛նչ արագ է աճում, աճում է ժամառժամ:

Ե՛րբ պիտի եկեղեցու երեկոյան զանգերը հնչեն, որ օրավարձն ստանա ու չարչարված ոտքերին համգստություն տա:

Մի՞թե իր դեմ դավադրություն կա կազմակերպված, որ եկեղեցու առավոտյան զանգերը այսպես վաղ հնչեն ու այսպես ուշ ավետեն երեկոյի ժամը: Բայց արև՞ը... արևն անկաշառ է անշուշտ, սակայն ինչու՞ մա էլ կրիայի պես հագիվ է տեղից շարժվում. մա ե՛րբ պիտի կտրի-անցնի այդ անվերջանալի ուղին արևելքից արևմուտք:

Եվ երբ մի օր ուժասպառ ու հոգնած ընկավ գետին և երբ լսեց իր գլխավերևում կանգնած անսիրտ գործատիրոջ հայիտյանքն ու զայրույթը, այն ժամանակ միայն տեսավ իրամայրողների ու վայելողների անխղճությունը և աշխատավորների ու տանջվողների դառնագին վիճակը: Այն ժամանակ միայն հասկացավ և զգաց կյանքի մեծ ճշմարտությունը:

Ըստ Ավ. Իսահակյանի

բ) Կյանքի մեծ ճշմարտությունը ձևակերպեցեք որևէ թևավոր խոսքի, ասացվածքի կամ առածի միջոցով:

599 ա) *Համառոտեցեք պատումը:*

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ

Խոշորագույն իրադարձությունները շահած ճակատամարտեր են: Բոլոր ասպարեզներում: Ճակատամարտ ռազմադաշտում, դեմ առ դեմ ընթացող կռվում, ճակատամարտ հակառակորդի դեմ, իր դարն ապրած գիտության դեմ, հնացած, անպտուղ գործելակերպի դեմ, լճացած, ճկունությունից զուրկ կառավարման համակարգի դեմ:

Ճակատամարտը շահելու մի ձև, մի միջոց կա միայն՝ արագ վճիռ կայացնելը: Ալեքսանդր Մակեդոնացին չի սխալվել ոչ մի անգամ, տանուլ չի տվել ոչ մի ճակատամարտ. մա վճիռները կայացրել է արագ ու գործել կտրուկ: Ի տարբերություն շատ զորավարների, մա ամփոփական մասնակցություն է ունեցել բոլոր կռիվներին, բոլոր ճակատամարտերում միշտ եղել է ամենաթեժ կետում, սուրը ձեռքին, ոսոխներով շրջապատված: Նրա վրա հարծակվել են բոլոր կողմերից, նրա վրա են նետվել անթիվ-անհամար նետեր, և ամեն անգամ մարտից հաղթող է դուրս եկել, ողջ մնացել. մա ոչ մի անգամ չի սխալվել, վճիռները կայացրել է կայծակնային արագությամբ: Ու միշտ՝ ճիշտ, անսխալ:

Ալեքսանդր Մակեդոնացուց երկու հազար տարի առաջ եղել է Ռամզես Երկրորդ՝ բոլոր ժամանակների այդ լեգենդար, անընթերցի երևույթը: Նա երկար է ապրել՝ 90 տարի, որից 67 տարին՝ որպես փարավոն: Հագիվ թե մի զորավար գտնվի, որն իր շահած ճակատամարտերի թվով համեմատվի նրա հետ: Անվերջ կռիվներում, անհաշիվ ճակատամարտերում հաղթելուց հետո

Մա եգիպտոսից հասավ Շումերի երկիրը, դուրս եկավ Պարսից ծոց՝ իրար հետևից նվաճելով Միջագետքի այդ տարածքում ընկած բոլոր երկրները: Ռամզես II-ը մարտնչել է սուրը ձեռքին, վճիռները կայացրել արագ և ոչ մի անգամ չի սխալվել: Եվ ոչ միայն ճակատամարտերը վարելու հարցում: Բացառիկ են եղել նաև նրա եռանդն ու գործելու ունակությունը նաև երկիրը երկիր դարձնելու հարցում. թիվ ու հաշիվ չկա նրա օրոք ստեղծված տաճարներին ու վիթխարի կառույցներին փռված Նեղոսի ողջ երկարությամբ:

Նապոլեոնն Աուստրիացի մոտ կայծակնային արագությամբ վճիռ է ընդունում. պիտի ամեն ինչ անել, որ ճակատամարտը տեղի ունենա: Եվ այն տեղի ունեցավ... Ու մա շահեց, շահեց պատմության մեջ մտած այդ նշանավոր իրադարձությունը: Որպես ստրատեգ՝ Նապոլեոնը սխալվել է մեկ անգամ. մա փոքր-ինչ հապաղեց Վաթելոյում. մարշալ Նեյի հեծելազորը տեղ հասավ կես ժամ ուշացումով, ու մա՝ Նապոլեոնը, մի ակնթարթում կորցրեց ամեն ինչ: Մի ամիս անց մա Սուրբ Դեղինեի կղզում էր՝ Աուլանտյանի կենտրոնում:

Հիտլերը, ի բարեբախտություն համայն մարդկության, չի հասկացել, թե ի՞նչ է գիտությունը և ի՞նչ դեր կարող է խաղալ երկրի հզորությունն ստեղծելու հարցում: Բայց մի անգամ մա անսպասելի խորաթափանցություն է ցուցաբերել. իր մոտ է հրավիրել Վերմախտի բարձրագույն հրամանատարությանը ու գեներալներին ուղբի վրա հարցաքննել, թե նրանք ի՞նչ գիտեն հրթիռների մասին: Երկու թուպեի ընթացքում պարզել է, որ նրանք բացարձակապես չգիտեն, թե ի՞նչ է հրթիռը: Զայրույթով դուրս է հանել բոլորին ու ներս հրավիրել Ֆոն Բրաունին: Երեսուն թուպե զրուցելուց հետո Հիտլերը տեղնուտեղը հրաման է գրել հրթիռների գործն սկսելու մասին: Մեկուկես տարի անց «Ֆաու – 2» հրթիռները թռչում էին Լոնդոնի վրա: Հիտլերի արագ վճիռը հրթիռների դարաշրջանի սկիզբը դրեց:

Բայց մի հարցում Հիտլերը սխալվեց, չարաչար սխալվեց: Դարձյալ չհասկանալով գիտության կարևորությունը և միևնույն ժամանակ հակահրեական մոլուցքից կատաղած՝ մա հասավ այն բանին, որ ազգությամբ հրեա բոլոր ֆիզիկոսները հեռացան կամ աքսորվեցին Գերմանիայից, այդ թվում՝ էյնշտեյնն ու Հանս Բերեն: Իտալիայից Ամերիկա ճողոպրեց Ֆերմին, Գունզարիայից՝ Սցիլարդն ու Թելլերը. սրանք էլ, - ահա բախտի հեգնանքը, - այնտեղ՝ Ամերիկայում, ստեղծեցին ատոմային ռումբը, իսկ հետո՝ ջրածնա-իներ:

Գերմանիայում մնացած խոշորագույն ֆիզիկոսները կարող էին ստեղծել ատոմային ռումբը, բայց դա չեղավ, որովհետև չեղավ այդ գործի պետական ընթրոնը: Երբ Հիտլերը դա հասկացավ, արդեն ուշ էր. ռուսական տանկերը ներխուժել էին Բեռլին:

Ստալինը երբ լսում է գերմանական հրթիռների մասին, մտաբերում է, որ երկրում եղել է ոմն Կորոլյով, որ պատերազմից շատ առաջ՝ 1936-ին, ստեղծել էր հրթիռ, որն առաջին իսկ արձակման ժամանակ բարձրացել էր 150 մետր: Պարզվում է, որ Կորոլյովը 1937-ին աքսորված է եղել Միֆիդ: Արդեն ուշ էր: Եթե Կորոլյովին թույլ տային շարունակել իր այնքա՛ն հաջո-

դությանը սկսած գործը, այս երկիրն առաջինը հրթիռ կունենար, ու,-կարելի է բնավ չկասկածել,- պատերազմը չէր էլ սկսվի:

Ռուզվելտն ատոմային ռումբի ստեղծման հետ կապված առաջին հանձնարարությունը տալիս է 10 րոպե անց այն պահից, երբ նրա խելացի և հեռատես օգնականը՝ Ալեքսանդր Սաքսը, նրան է հանձնում էյնշտեյնի մամակը, որի մեջ գիտնականը տազնապ է հայտնում, որ գերմանացիները կարող են առաջինը ստեղծել ատոմային ռումբը, և հարկ է, որ Ամերիկան չտապի: Ռուզվելտն այդ մամակը հանձնում է սպառազինության գծով իր օգնականին՝ ծովակալ Քինգին ասելով ընդամենը մեկ նախադասություն. «Սը՛ր, այս մամակը կարիք ունի ուշադրության...»:

Ծովակալը նույն օրն ստեղծում է ատոմային հանձնաժողովը, իսկ երեկոյան ստորագրում առաջին հատկացումը՝ երկու միլիոն դոլար...

... Իհարկե, արագ ու անսխալ վճիռ կայացնելը հեշտ բան չէ. ոչ բոլորին է տրված այդ հատկությունը: Այդպիսիք էլ դառնում են պատմություն կերտողները...

Ընդունված է կարծել, որ չտապելը ճակատագրական է. ո՛չ, հապաղելն է ճակատագրական:

Ըստ Գր.Գուրզադյանի

բ) Հաղորդում պատրաստեցեք հայ ժողովրդի պատմության ճակատագրական որևէ պահի մասին:

600. *Փոխադրեցեք հետևյալ բնագրի բովանդակությունը: Ուրիշ վերնագիր առաջարկեցեք:*

Ս Պ Ա Ս Ո Ւ Մ

Կոմիտասը դուրս եկավ հյուրանոցից, վերարևոլի օծիքը բարձրացրեց և արագ քայլեց: Դեկտեմբերի կեսն էր. Փարիզի փողոցներում վնգստում էր ցուրտը: Առավոտ շուտ չէր, արևն իր օրվա ճամփից մի երկու պարան անցած պետք է լիներ, բայց չկար. չքացել էր քաղաքի գորշ երկնքում, մի ծխնելույզից պոկված քուլայի պես հալվել-կորել էր: Հատուկենտ էին անցորդները: Թվում էր, թե պաղը երկնքի հետ կապ չունի, ամեն մեկի համար ոտատակից է ելնում ցուրտը, փակ դուռ ու լուսամուտներից և ծխնելույզի շուրթերից դժկամորեն անջատվող ծխի քուլաներից:

Փողոցի շրջադարձում Կոմիտասը մի դրամապանակ նկատեց: Հնամաշ էր, պարունակությամբ աղքատ՝ եղած-չեղածը տասը ֆրանկ: «Խեղճ ու կրակ մեկն է կորցրել,-տխուր մտածեց նա և նայեց շուրջբոլորը,- ա՛խ, այս ցուրտ օրվա ապրուստն է կորցրել. կփնտրի, հետ կգա... Հիմա կգա»: Այսպես համոզեց ինքն իրեն ու նայեց ժամացույցին. 12-ին քառորդ էր պակաս, իսկ 12-ին Սարգսիտի մոտ ճաշի էր հրավիրված:

«Մի քիչ սպասեն», -որոշեց ու հանդարտ սկսեց քայլել մինչև փողոցի շրջադարձն ու հետ, շրջադարձն ու հետ՝ ուշադիր նայելով փողոցով անցնող

հատուկներտ անցորդներին: Եվ համոզված էր, որ կգա նա, ու ինքն անմիջապես կճանաչի նրան:

«Տխուր բան է օրվա ապրուստ չունենալը, մտածեց Կոմիտասը, դա մարդու ծնունդի դեմ, բնության դեմ բան է: Ամեն մարդ հանապազօրյա հաց պետք է ունենա՝ օդ չնչելու բնական իրավունքով, հագուստ ու կապուստ պետք է ունենա՝ իր մորթու գոյության բնական իրավունքով: Եվ հացի, հագուստ-կապուստի համար չէ որ մարդիկ աշխարհ են գալիս... Իսկ եթե չունեն այդ, ուրեմն մեծ ոճրագործություն է կատարվել բնության դեմ...»:

Եվ մեկեն ծնված այդ միտքը շնչավորեց տասը տարվա տխուր մի հիշողություն: 1896 թվականին էր: Բեռլինի բարձրագույն երաժշտանոցում ուսանելու առաջին ծնունդ էր... Բարերարի ուղարկած ամսական թոշակը վերջացել էր, սպասում էր հաջորդին, բայց չկար: Դուրս էր եկել մի ծանոթից պարտք խնդրելու, բայց ինքնասիրությունը թույլ չէր տալիս բախել դուռը՝ հացի համար դրամ խնդրելու, ու սոված չափչփում էր Բեռլինի փողոցները: Հանկարծ ոտքերի մոտ նշմարեց կես մարկ, վերցրեց ու ավելի շվարեց. ի՞նչ անի. կես մարկով ո՛չ կարող է պանդոկ մտնել, ո՛չ խանութ:

«Ես կեսմարկանոց վիճակախաղի տոմս գնեցի, իսկ հաջորդ օրը շահեցի հարյուր մարկ, -հիշեց Կոմիտասը: Երկու օր քաղցած մտածեցի միայն ուտելու մասին, դրամի մասին, գտածս կես մարկով դարձա բախտ փորձող վաճառական և շահեցի հարյուր մարկ: Բայց ես կարող էի կուշտ լինել և այդ երկու օրը մարմնոք ապրելու փոխարեն ապրելի հոգով, ինչի համար ծնվել եմ...»:

Հետո նա հիշեց քաղցած ու կիսաքաղց անցկացրած էլի օրեր, դրանք թուրքը համարեց ունայն ու էլի տխրեց, որ գալիք օրերից ոչ մեկը, բոլոր օրերը միասին այդ փուչ օրերից ոչ մեկի պարապությունը լցնել չեն կարող:

Նայեց ժամացույցին. ժամից ավելի սպասում էր:

«Ուշացավ», -ասաց այնպիսի տոնով, կարծես պատահական ու անծանոթ մեկի չէր սպասում, այլ բարեկամի, որի հետ նախապես պայմանավորվածություն ուներ հանդիպելու հենց այդտեղ, հենց այդ ժամին, միայն թե նա, չգիտես ինչու, ուշանում է: Բայց անպայման կգա, պարտավոր է:

Հետո աչքերում շողաց մի կարևոր միտք, և նա ուրախացավ, որ դրամապանակի տերը դեռ չի եկել, թե չէ ուշ կլիներ, շատ ուշ: Նա գրպանից հանեց հարյուր ֆրանկ, շտապ բացեց դրամապանակը և հարյուրանոցը դրեց դրամապանակի մեջ՝ տասը ֆրանկի տակ: Ապա ժպտաց, ձեռքերը շփեց, խոր շունչ քաշեց հին ու ծանր պարտքերից ազատվողի պես: Ու հանկարծ հասկացավ, որ տասը տարի առաջ վիճակախաղով շահած հարյուր մարկը հոգու խորքում, իրենից էլ ծածուկ, պարտք է համարել: Փորձեց հասկանալ ինչու: «Որովհետև հարյուր մարդ այդ վիճակախաղում հուսախաբ եղավ, իսկ ես շահեցի, սեփականացրի հարյուր մարդու հարյուր մարկը»:

Հետո ձեռքերը տաքացրեց շնչով, հետ ու առաջ նայեց մայթերի երկարությամբ և շարունակեց քայլել մինչև փողոցի շրջադարձն ու հետ, շրջադարձն ու հետ...

Հիմա նա այնպես բժախնդիր չէր նայում անցորդներին, չէր որոնում դրամապանակի տիրոջը. երկժամյա ճամփապահումը ստեղծել էր պատ-

րանք, թե ծանոթի է սպասում, որը եթե գա, և իմքը չմկատի, կմոտեմա, կբարևի և կմեկնի ձեռքը:

Զմռան այդ օրը աշխարհում միլիոն ու մեկը կողոպուտ էր անում, միլիոն ու մեկը կողոպտվում էր, միլիոն ու մեկ մարդ կորցրել էր դրամապանակը՝ մաշված ու նոր, լիքն ու դատարկ, միլիոն մարդ դրամապանակ էր գտել, գրպանել ու գնացել էր: Զմռան այդ օր ու ժամին աշխարհում մի մարդ, մեկը միայն ժամադիր էր կորած դրամապանակի տիրոջ հետ...

Ու եկավ նա...

Դեռատի կին էր, որի աչքերում բողոք կար, իսկ հույսը լացի պես կախվել էր շուրթերից ու դողում էր: Նա քայլում էր տրտում ու անվստահ, և ոտքերը հայացքի հետքով կանուկաց շարժվում էին, հայացքի հետ դողում, աչքաթարթումի հետ կանգնում, մտածում աջ ու ձախ թեքվելու, հետ դառնալու մասին:

Կնոջ քափառիկ հայացքը հանդիպեց Կոմիտասի հայացքին, հետո նորից կուչ եկավ ոտքերի մոտ, և նա շարունակեց գաղտուկ հայացքով փնտրել կորածը: Ու հանկարծ զգաց, որ հիմա դրամապանակ չի որոնում, այլ ճիգով պահում է հենց նոր իրեն հանդիպած հայացքը, ուզում է հասկանալ դրա իմաստը, որովհետև այդ աչքերն իրեն ուղղված խոսք ունեին:

—Օրի՜րդ, դուք որևէ բա՞ն եք կորցրել:

Կինը ցնցվեց: Ամեն քայլի հետ սպասում էր, որ ուր որ է կսկի այդ ծախը:

—Այո՛, դրամապանակս եմ կորցրել, — ասաց ցածրաձայն:

Կոմիտասը ձեռքը տարավ գրպանը:

—Ահավասի՛կ, վերցրե՛ք: Իսկ ինչու՞ ուշացաք, — տխուր ժպտաց նա:

Աղջիկը թույլ մեկնեց ձեռքը, դրամապանակն առավ ու դողացող մատներով փորձեց բացել: Դա ակամա մղում էր: Կոմիտասը ափերի մեջ առավ նրա ձեռքերն ու ասաց.

—Օ՛ր բացել պետք չէ, ցուրտ է...:

Ապա գլուխ տվեց ու գնաց:

Աղջիկը մոլոր հայացքով հետևում էր նրան, և մատները դրամապանակն էին շոշափում, իսկ Կոմիտասը հեռանում էր՝ հոգում տխուր ու ծանր մի խաղաղություն:

Ըստ Մ. Գալշոյանի

Փոխադրեցե՛ք հետևյալ նյութի բովանդակությունը:

ՀԱՅԸ

Արդյո՞ք մի քան հասկանու՞մ եք հայից: Որքա՞ն տարօրինակ, հանելուկային արարած, որքա՞ն խաբուսիկ: Երևու՞յթը, ո՞չ ինքը: Բայց և ի՞նչ է ինքը, ի՞ր նկարագիրը: Զուտ աշխատանք: Որո՞նում ես իր ինքնությունը, գտնում, բայց և իսկույն տեսնում ես, որ դա էլ նորից երևույթ է: Անհանգիստ դեմք ունի, չի թողնում նկարես: Թվով գրեթե ամենափոքրն է, տառապանքով՝ ամենամեծը: Ժամանակով ամենահինն է, վիճակով՝ ամենից անփոփոխը:

Ամենից աննպաստն ի՞ր երկրի դիրքն է, ինքը ամենի՛ց համառ կառչեց նրան: Որքա՛ն անհույս է թվում իր ապագան, բայց և որքա՛ն հուսացող է նա: Իր կյանքում նա երկու բան չտեսավ. մեկ՝ բախտ, մեկ էլ՝ հուսահատություն: Ինչպե՛ս ճանաչես նրան, ինչպե՛ս չափես: Իր չափը չափազանցն է. գարնանայի՜ հավասարակշռություն, որ ծայրահեղության մեջ է:

Ահա նայի՛ր այս բեռնակրին: Ի՞նչ է սա: Մեջքին մի սար բեռ՝ ճկվում է, մեջքը կոտրում: Որքա՛ն ուժ, որքա՛ն աշխատասիրություն: Ինչ է թե մի փոքրիկ գումար հավաքի, գնա, խանութ բաց անի: Մարդն իր հացի և իր գործի տերն է ուզում լինել և ոչ թե սրա-նրա ծառան: Եվ արդեն հայ՝ նշանակում է տեր:

Տեսե՛լ եք նրա բնակարանը. խլուրդի ծակուռ: Բայց անցի՛ր նրա երկրով... Ի՞նչ հիասքանչ վանքեր, հոյակապ աշտարակներ, գողտրիկ խաչքարեր: Հավատալ կարելի՞ է, թե ինքն է շինել այդ բոլորը: Լցրել է իր երկիրը եկեղեցիներով, բայց տարին մի անգամ չի մտնում աղոթելու, աղոթք չի անում առօրյա կյանքում, բայց այս չաղոթող ցեղի Նարեկացու շուրթերի՛ց թռավ աղոթքի ամենաբարձր թռիչքն առ Աստված...

Տանել չի կարողանում ծես, ձև, աստիճան, քաղաքավարություն: Ռա՛միկ է գերազանցապես: Քաղաքականության մեջ մի բանում է շատ հոգածու՝ անկեղծ լինել: Այնքա՛ն անկեղծ է ու միամիտ, որ անկասկածելի խորամանկի և կեղծավորի տպավորություն է թողնում:

Խենթ ու խոնարհ է իր Սասունցի Դավթի մման և նրա պես անսպասելի ըմբոստ, հարվածող: Երբ վրա է հասնում գերագույն վտանգը, հերոսանում է հանկարծ և ծառանում վիշապի մման: Բարի է առհասարակ, շոյի՛ր, և կկողոպտվի, բայց և առհասարակ ինքն է բարեկամ քեզ, իսկ քո բարեկամությունը վանում է: Տաղանդ է իր դեմ ատելություն ստեղծելու: Ուրիշի հաջողության մեջ նախանձուտ է: Եթե գծտվեց մեկի հետ, ոխակալ է, ինչպես ուղտ: Ամեն հայ մի հայ ունի, որի հետ թշնամի է մինչև մահ: Սա նրա անհրաժեշտությունն է: Անկարգ է և անհիշխանական թե՛ հասարակության, թե՛ պետության, թե՛ գաղափարների մեջ:

Ուր հեղափոխություն, այնտեղ՝ հայություն: Ծայրահեղական է: Կոտորածներից ամենազարհուրելին ինքը տեսավ, բայց չխրատվեց:

Հայի ամենամեծ առաքինություն՝ նն ես ուզում. ամենաներողամիտ ցեղը աշխարհիս վրա: Հի ուզում, որ իրեն դիպչեն, մոտենան, սիրեն թեկուզ: Նա մեկուսի է, բարի և ազատասեր:

Ինձ թվում է, թե մի շատ մեծ վիրավորանք կա հայի սրտի խորքում թաքնված, և դա այն արծվի վիրավորանքն է, որին ցած են բերել բարձր լեռներից: Թպրտում է, ընկնում քարի, աղբի մեջ, կեղտոտվում, թևերը կոտրում: Կերակուր ես մեկնում՝ չի ուզում: Հի սիրում ո՛չ ստրկություն, ո՛չ երջանկություն, գերադասում է տառապանք և ազատություն: Մաղձուտ է, բայց չունի գծուծ ատելություն, որ բարձր լեռներին անծանոթ զգացում է: Գերի արծվի խոր վիշտն է իր սրտի մեջ: Սա Հայկն է, որին զոկել են իր կյանքի միակ պայմանից՝ ազատությունից:

«Ոչինչ չեմ ուզում ծեզմից,-ասում է նա իր նեղիչներին,-ծեզ լինի ձեր լուծը, ծեզ լինի ձեր երջանկությունը, գնացե՛ք, ապրեցե՛ք խաղաղ և երջանիկ: Եթե դուք սիրում եք կյանքը, ես սիրում եմ կյանքից ավելի բանկ բանը՝ Ազատությունը»:

Ըստ Դ.Դեմիրճյանի

602. ա) *Փոխադրեցեք աստվածաշնչային հետևյալ առակների բովանդակությունը և ընդհանուր վերնագիր առաջարկեցեք:*

Երկնքի արքայությունը նմանվում է մի թագավորի, որ կամեցավ իր ծառաների հաշիվները կարգադրել: Երբ սկսեց հաշիվն ընդունել, նրա մոտ բեռեցին տասը հազար քանքարի պարտք ունեցող մի պարտապանի: Քանի որ վճարելու կարողություն չուներ, նրա տերը հրամայեց վաճառել նրա կնոջը, որդիներին և ունեցվածքը և պարտքը հատուցել: Ծառան, նրա առաջ գետին ընկնելով, երկրպագում և աղերսում էր. «Համբերո՛ղ եղիր իմ հանդեպ, և բուլորը կվճարեմ քեզ»: Այդ ծառայի տերը գթալով արծակեց նրան և ամբողջ պարտքը շնորհեց նրան: Իսկ ծառան դուրս ելնելով գտավ իր ծառայակիցներից մեկին, որ իրեն հարյուր դահեկան պարտք էր: Եվ նրան բռնելով՝ խեղդում էր և ասում. «Վճարի՛ր ինձ, ինչ որ պարտք ես»: Իսկ ծառայակիցը, ընկնելով նրա ոտքերը, աղաչում էր նրան և ասում. «Համբերո՛ղ եղիր իմ հանդեպ, և կվճարեմ քեզ»: Իսկ սա չէր կամենում, ու գնաց, նրան բանտարկել տվեց, մինչև պարտքը վճարեր: Ծառայակիցները, տեսնելով պատահածը, շատ վրդովվեցին և եկան ու իրենց տիրոջը պատմեցին այն ամենը, ինչ եղել էր: Այդ ժամանակ տերը կանչեց նրան ու ասաց. «Զա՛ր ծառա, քո ամբողջ պարտքը ես քեզ շնորհեցի նրա համար, որ աղաչեցիր ինձ: Իսկ դու չպե՛տք է ողորմեիր քո ծառայակցին, ինչպես ես քեզ ողորմեցի»: Եվ նրա տերը բարկանալով նրան հանձնեց դահիճներին, մինչև որ հառուցեր բոլոր պարտքերը:

Ըստ Սատթեսի Ավետարանի

Սի մարդ երկու որդի ուներ:

Կրտսեր որդին հորն ասաց. «Հա՛յր, տո՛ւր քո ունեցվածքից ինձ հասնող բաժինը»: Եվ հայրը ունեցվածքը բաժանեց նրանց միջև:

Շատ չանցած՝ կրտսեր որդին, փողի վերածելով ամեն ինչ, հեռու երկիր գնաց ու այնտեղ վատնեց իր ունեցվածքը: Եվ երբ ամեն ինչ սպառեց, այդ երկրում սաստիկ սով եղավ, ու տղան չքավորության մատնվեց: Եվ նա գնաց մի ունևոր մարդու մոտ, և սա նրան ուղարկեց իր ագարակը՝ խոզեր արածեցնելու: Եվ նա ցանկանում էր իր փորը լցնել եղջերենու պտղով, որ խոզերն էին ուտում, բայց ոչ ոք նրան չէր տալիս:

Ապա ուշքի եկավ և ասաց. «Քանի՜ վարձու աշխատող ունի իմ հայրը, և նրանք առատ հաց ունեն, իսկ ես այստեղ սովամահ եմ լինում: Վեր կենամ գնամ հորս մոտ ու ասեմ. “Հա՛յր, մեղանջեցի երկնքի դեմ ու քո առաջ և այլևս արժանի չեմ քո որդին կոչվելու: Վերցրու՛ ինձ իբրև քո վարձու աշխատողներից մեկը”»:

Եվ վեր կացավ ու եկավ իր հոր մոտ:

Նա դեռ հեռու էր, երբ հայրը տեսավ նրան ու խղճաց, վազեց նրան ընդառաջ, վզովն ընկավ ու համբուրեց: Եվ որդին ասաց նրան. «Հայր, մեղանչեցի Երկնքի և քո առաջ. ես այլևս արժանի չեմ քո որդին կոչվելու»: Հայրը իր ծառաներին ասաց. «Անմիջապես հանեցե՛ք նրա նախկին պատմունճանը և հագցրե՛ք նրան, մատանին նրա մաշկը դրե՛ք և նոր կոշիկներ տվե՛ք նրան: Եվ մսացու եզը բերե՛ք ու մորթեցե՛ք. ուտենք և ուրախ լինենք, որովհետև իմ այս որդին մեռած էր և կենդանացավ, կորած էր և գտնվեց»: Եվ սկսեցին զվարճանալ:

Նրա մեծ որդին հանդում էր: Եվ երբ եկավ ու տանը մոտեցավ, երգերի և պարի ծայրը լսեց: Եվ ծառաներից մեկին կանչեց իր մոտ ու հարցրեց, թե ի՞նչ է տեղի ունենում: Ծառան էլ նրան ասաց. «Եղբայրդ եկել է, և հայրդ նրա համար մսացու եզը մորթեց, որովհետև ողջ և առողջ գտավ նրան»: Նա բարկացավ և չէր ուզում ներս մտնել, բայց հայրը դուրս եկավ և աղաչեց նրան: Նա էլ պատասխանեց ու ասաց հորը. «Այս քանի տարի է՝ ծառայում եմ քեզ և քո պատվիրաններից երբեք դուրս չեմ եկել, բայց ինձ երբեք մի ուլ իսկ չտվեցիր, որ իմ բարեկամների հետ ուրախանայի: Իսկ երբ քո այս որդին եկավ, որ քո ունեցվածքը անառակների հետ կերավ, մսացու եզը մորթեցիր նրա համար»:

Հայրը նրան ասաց. «Որոյա՛կ իմ, դու միշտ ինձ հետ ես, և ինչ որ ունեմ, քոնն է: Իսկ հիմա պետք է ուրախ լինել ու խնդալ, որովհետև քո այս եղբայրը մեռած էր և կենդանացավ, կորած էր և գտնվեց»:

Ըստ Դուկասի Ավետարանի

p) Աստվածաշնչային ուրիշ առակներ պատմեցեք:

603. Շարադրեցեք շարունակությունը:

Ա. Իմ լայն լուսամուտից երևում է ձմեռային թովիչ տեսարանը: Արևի լույսի տակ ձյունը պսպղում է. կարծես մի անտես ձեռքով անհամար ադամանդներ են փշրվել ու ցանվել համատարած ճերմակության վրա: Ես փակում եմ աչքերս և հեռացնելով արևոտ ձմռան տեսարանը՝ տեսնում եմ գույներ, որ վաղուց չքացել են, լսում եմ ձայներ, որ լռել են, բայց որոնց արծազանքը դեռ հնչում է իմ հոգու մի հիմն մեղեդու նման, հնչում է անդադար՝ բացելով հարազատ հուշերի ժապավենը:

Բ. Պահի՛ր նամակները: Նամակի հետ ժամանակն ես ծրարում, հուշեր, դեմքեր: Պահի՛ր. մի օր ցանկություն կունենաս ընթերցելու, վերապրելու ապրածո: Կամ թե պատահականորեն կընկնի ձեռքդ, և այնպես կսեղմվի սիրտդ, որից և՛ ցավ կզգաս, և՛ ուրախություն:

Գ. Մեղեդու մի ծվեն անցած-զնացած նվիրական անծրկի բուրմունք է բերում, հետո պատանեկան սիրով լեցուն մի երեկոյի զովութիւն դիպչում է դեմքիս, ու հիշում եմ

Դ. Հանկարծ Սեդան կանգ առավ և ուղիղ նայեց տղայի աչքերին.
- Այն օրն ի՞նչ էր պատահել քեզ:

604 *Շարադրեցեք սկիզբը:*

Ա. Դուրս եմ գալիս, երկնքում ինքնաբերաբար լուսնի պատկերն եմ որոնում: Ու մեկ էլ, չգիտեմ ինչպես, հանկարծ գլխի եմ ընկնում, որ այդքան սպիտակ, թափանցիկ լուսինն էլ ստվեր ունի, այն էլ սև: Եվ այդ օրվա ամենահիրական ընկալումը երևի դա էր:

Բ. Վերջապես նրանք հասան ափին և թերանքսիվայր պառկեցին ավազին: Լսվում էր միայն քամուց ծածանվող առագաստների ծայնն ու նավակներին զարկվող ալիքների շառաչումը:

Գ. Այժմ նրանք կանգնել էին դեմ դիմաց, և երկուսն էլ միանման հայացք ունեին՝ զննող և միաժամանակ լարված:

Դ. Աննան զարմացավ՝ պարզելով, որ այն օրից ի վեր, ինչ դադարեց Արմանին սիրելուց, մի տարօրինակ կարեկցանք է զգում նրա հանդեպ:

Ե. Առերևույթ անկարևոր թվացող այդ միջադեպը, սակայն, տրտմութեամբ մի բարակ շերտ թողեց Անիի հոգում, ինչպես թեժ կրակի վրա սփռվում է մոխրի թափանցիկ շերտը:

605 *Ամբողջացրեք պատումը՝ գրելով սկիզբը և շարունակությունը:*

Ա. Լուսինը խանդից հալվել, մի պատառ էր դարձել: Հալվել էր, թափվել ծիրանենու սաղարթին, կաթկթել ծառի տակ՝ ծիրանենու դողողացող ստվերի վրա: Շուրջը լռություն էր, և այդ լռության մեջ մի ճիչ կար՝ լսելի միայն երկուսին, որ մի քանի րոպե հետո պիտի բաժանվեին:

Բ. Չնծաղիկ հավաքելիս հանկարծ ոտքիս տակի քարն ընկավ, ու ես մնացի օդում կախված: Մատներս խրել էի ժայռի վրայի թաց հողի մեջ, թափահարում էի ոտքերս: Եթե քաց թողնեի ձեռքերս, անպայման կզլորվեի անդունդը:

Գ. Ես նրան հրաժեշտ տվեցի ու շտապ վերադարձա: Ճանապարհին չէի փորձում մտքում դասավորել ասելիքս. չեմ սիրում շինծու նախաբաններով խոսել: Տուն մտա և ...

Դ. Հաջորդ առավոտյան, երբ Մարիան արթնացավ, արդեն տասնմեկն անց էր: Նամակների մեջ կար մեկը, որը փոստով չէր ստացվել: Ծրարի վրա նա ճանաչեց Ռուբենի կանոնավոր, դյուրընթեռնելի ձեռագիրը և բացեց այն:

Ե. Միքայելը նոր միայն գլխի ընկավ ու այնքան զարմացավ, որ դանդաղեցրեց մեքենայի ընթացքը: Մի՞թե Ռուզանի ենթադրությունը ճիշտ է: Համենայն դեպս, ինքը ոչ մի ձևով ցույց չի տվել, թե նա որևէ հույս կարող է ունենալ:

606 *Ինչպիսի՞ ավարտ եք առաջարկում (1-2 նախադասությամբ):*

Ա. Նյու Յորքի երկաթուղային կայարաններից մեկում էլեկտրոնային ուղեղով ռոբոտ էր տեղադրված: Նրա կողքին կախված հրահանգում ասված էր. «Դրամի համար նախատեսված անցքի մեջ 5 ցեմտ գցելու դեպքում կարող եք տեղեկություններ ստանալ Ձեր մասին»:

Մի ուղևոր հետաքրքրվեց այդ ռոբոտով: Նա հինգցեմտանոցը գցեց անցքը, և ավտոմատից մի գրություն ընկավ: Այնտեղ գրված էր ...

Բ. Զիկագոյի փողոցներից մեկում կարի երեք արհեստանոց կար: Մրցակիցներից առաջ անցնելու նպատակով արհեստանոցներից մեկի տերը այսպիսի ցուցանակ կախեց. «Զիկագոյի լավագույն դերձակը»: Երկրորդ արհեստանոցի տերն ավելի աչքի ընկնող մի ցուցանակ պատվիրեց՝ հետևյալ մակագրությամբ. «Աշխարհի լավագույն դերձակը»: Թվում էր, թե երրորդն արդեն որևէ բան հնարել չի կարող: Բայց նա անձնատուր չեղավ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Դիմումի մմուշ

Երևանի Վ.Բոյունովի անվ. լեզվաբանական համալսարանի օտար լեզուների ֆակուլտետի դեկան պրոֆ. Վ. Երեմյանին
Թարգմանչական բաժնի 1-ին կուրսի
2-րդ խմբի ուսանող Գող Արամյանից

Դիմում

Դուքիսի 2-ին մեկնելու եմ Ֆինլանդիա՝ մասնագիտությամբ
շախմատի միջազգային մրցաշարի:
Խնդրում եմ թույլատրել վաղաժամկետ հանձնելու
երկրորդ կիսամյակի քննությունները:
Կից ներկայացնում եմ հրավերի պատճենը:

Դիմող՝ [ստորագրություն] Վ.Արամյան

03.04.2002 թ.

Լիազորագրի նմուշ

Լիազորագիր

Ես՝ դասական բանասիրության ֆակուլտետի հունարենի բաժնի 2-րդ կուրսի ավագ Աստղիկ Գեղամի Հովհաննիսյանս, լիազորում եմ նույն կուրսի ուսանողուհի Աշխեն Դավթյանին՝ ինստիտուտի գանձարկղից ստանալու նոյեմբեր ամսվա կրթաթոշակը:

[ստորագրություն] Աստղիկ Հովհաննիսյան

12.10.02 թ.

*Ստորագրությունը պետք է հաստատվի դեկանատի կամ կադրերի բաժնի կողմից:

Ստացականի նմուշ

Ստացական

Ես՝ Գուրգեն Ավետիքի Հարությունյանս (անձնագրի տվյալները՝ ԱԲ 05716681), «Շուշան» գրախանութի աշխատակից Արմեն Կարապետի Սիմոնյանից ստացա վաճառված դասագրքերի գումարը՝ 150.000 դրամ (հարյուր հիսուն հազար դրամ):

[ստորագրություն] Գուրգեն Ավետիքի Հարությունյան

11.09.2002 թ.

607. Մեկական դիմում, լիազորագիր և ստացական գրեցեք:

Ինքնակենսագրություն

Ես՝ Վահան Տիգրանի Գեղամյանս, ծնվել եմ 1974 թ. օգոստոսի 26-ին Էջմիածին քաղաքում մտավորականի ընտանիքում:

1981-91 թթ. սովորել եմ Էջմիածնի հ.2 միջն. դպրոցում, որն ավարտել եմ ոսկե մեդալով:

1991 թ. ընդունվել եմ Երևանի պետական համալսարանի հայկական բանասիրության ֆակուլտետը և 1996 թ. այն ավարտել ուսման բարձր առաջադիմությամբ:

Ուսումնառության ընթացքում թղթակցել եմ հանրապետական մամուլին, 1995 թ. արժանացել եմ «Լավագույն ուսանող թղթակից» մրցույթի հաղթողի կոչմանը:

Համալսարանն ավարտելուց հետո 2 տարի ծառայել եմ հայկական բանակում:

1998 թ. սեպտեմբերից աշխատանքի եմ անցել Արմավիրի մարզի Ձվարթնոց գյուղի միջնակարգ դպրոցում որպես հայոց լեզվի և գրականության ուսուցիչ:

2002 թ. դպրոցի փոխտնօրենն եմ:

Շարունակում եմ լրագրողական աշխատանքս:

Ազատ տիրապետում եմ ռուսերենին և գերմաներենին: Կատարում եմ բժշկական տեքստերի թարգմանություններ:

Այժմ ուսումնս շարունակում եմ ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվաբանության ինստիտուտի հեռակա ասպիրանտուրայում՝ թարգմանության տեսություն մասնագիտությամբ:

Ամուսնացած եմ, ունեմ 2 դուստր:

[ստորագրություն] Վ.Տ.Գեղամյան

3.09.2002

602 *Գրեցեք Ձեր ինքնակենսագրությունը:*

Բնութագրի նմուշ

Բնութագիր

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու Մարիամ Նիկողյանը 1990 թվականից աշխատում է Շուշիի Մուրացանի անվան համալսարանի հայագիտության ամբիոնում նախ որպես դասախոս, իսկ 2001 թվականից՝ դոցենտ:

Մ.Նիկողյանն իր դասախոսություններն ու գործնական պարապմունքներն անցկացնում է գիտական և մանկավարժական պատշաճ մակարդակով՝ օգտագործելով լեզվաբանության, մասնավորապես հայագիտության նորագույն նվաճումները:

Մ.Նիկողյանը մշտապես աշխատում է իր գիտամանկավարժական մակարդակի բարձրացման ուղղությամբ: Տարիներ շարունակ զբաղվում է հայերենի տերմինաբանության հարցերի ուսումնասիրությամբ, որի արդյունքներն ամփոփված են «Փոխառությունը որպես հայերենի տերմինաբանության համալրման միջոց» թեկնածուականատենախոսության մեջ: Տարբեր գիտաժողովներում բազմիցս հանդես է եկել զեկուցումներով, հեղինակ է գիտական մի շարք հոդվածների, ուսումնական երկու ձեռնարկի:

Մ.Նիկողյանը պարտաճանաչ, կարգապահ և սկզբունքային դասախոս է: Ստանձնած պարտականությունները կատարում է բարեխղճորեն, խստապահանջ է իր նկատմամբ:

Ազնիվ, լավ ընկեր է, սրտացավ բարեկամ, հմուտ դասախոս և վայելում է ուսանողների ու գործընկերների հարգանքն ու անկեղծ համակրանքը:

Համալսարանի ռեկտոր [ստորագրություն] Դ. Ավագյան

Հայագիտության ամբիոնի

վարիչ

[ստորագրություն] Դ.Գրիգորյան

01.10.2002

* Գրությունը պետք է կնքվի հաստատության կլոր կնիքով:

609 Գրեցեք Ձեր համակուրսեցու բնութագիրը կամ բնութագրական շարադրություն Ձեր դասախոսներից մեկի մասին:

Ակտի նմուշ

Ակտ

Մենք՝ ներքոստորագրյալներս, հաստատում ենք, որ 2002թ. մայիսի 16-ին համակարգչային բաժնի նախկին վարիչ Գևորգ Պողոսյանը ներկայիս վարիչ Սևակ Ավետիսյանին է հանձնել բաժնի հետևյալ գույքը.

1. Pentium III-800 համակարգիչ՝ ամբողջ լրակազմով – 5 հատ
2. Տպիչ HP 1200 – 2 հատ
3. Պատճենահանող սարք Canon – 1 հատ
4. Գրապահարան – 2 հատ
5. Չիրկիզվող պահարան – 1 հատ
6. Սեղան – 7 հատ
7. Աթոռ – 10 հատ
8. Դեռուստացույց Samsung – 1 հատ

Հանձնող [ստորագրություն]
Ընդունող [ստորագրություն]

Գ. Պողոսյան
Ս. Ավետիսյան

Հանձնաժողովի անդամներ

[ստորագրություններ]

Ա. Մելոյան
Հ. Ադամյան
Լ. Մանուկյան

16.05.2002

610. Փորձեք որևէ ակտ գրել:

611. Ինքնուրույն գրեցե՛ք՝

- ա) որևէ արձանագրություն և քաղվածք այդ արձանագրությունից
- բ) տեղեկանք
- գ) հայտարարություն
- դ) հրավիրատոմս

Չարլի Չապլինի նամակը դատերը
(կրճատումներով)

Դատի՛ր՛կս,

Չիմա գիշեր է: Ծննդյան գիշեր: Իմ փոքրիկ ամրոցի բոլոր անգնն պահպանները քնել են: Քնած են և եղբայրդ ու քույրդ: Նույնիսկ մայրդ արդեն քնել է: Ես քիչ մնաց արթնացների այդ նիրհող թռչնակներին, մինչև կհասնեի իմ այս աղոտ լուսավորված սենյակը:

Ինչքան հեռու եմ քեզանից, բայց թող կուրաման այքերս, թե քո պատկերը թեկուզ մի ակնթաթ հեռանում է այքիս առաջից: Նա այնտեղ է՝ իմ սեղանին, այստեղ՝ սրտիս մեջ: Այդտեղ՝ հեքիաթային Փարիզում, դու պարում ես փառահեղ թատրոնի բեմահարթակի վրա.... Գեղեցկուհի՛ եղիր և պարի՛ր, ա՛ստղ եղիր ու փայլի՛ր, բայց եթե հանդիսատեսի ցնծությունն ու շնորհակալության խոսքերն արթեցնեն քեզ, եթե գլուխդ պտույտ գա քեզ ընծայված ծաղիկների բույրից, ապա քաշվի՛ր մի անկյուն և կարդա՛ իմ նամակը, ունկնդի՛ր եղիր հորդ ծայնին:

Գիտե՛ս, թե քանի գիշեր եմ անցկացրել քո մահճակալի մոտ, երբ դու փոքր էիր, քեզ հեքիաթներ էի պատմում և՛ քնած գեղեցկուհու, և՛ մշտաբարձուն վիշապի մասին.... Ես տեսնում էի քո երազանքները, Ջերալդի՛նա, տեսնում էի քո ապագան, քո այսօրը, ես տեսնում էի բեմահարթակի վրա խաղաղող մի աղջկա, երկնքում ճախրող մի փերու:

Պարի՛ր: Այդ պարերն ու ծափահարությունների որոտը քեզ երկինք կհանեն: Բարձրացի՛ր: Բարձրացի՛ր այնտեղ, աղջի՛կս, բայց և վերադարձի՛ր երկիր. դու պետք է տեսնես՝ ինչպես են ապրում մարդիկ, ինչպես են ապրում այն ծայրամասերի փողոցի պարուհիները. նրանք ապրում են ցրտից և սովից դողալով: Ես այնպիսին եմ եղել, ինչպիսին նրանք են, Ջերալդի՛նա:Ես շատ հեքիաթներ եմ պատմել քեզ այն երկար գիշերներին, բայց իմը՝ իմ հեքիաթը, չեմ պատմել: Իսկ դա նույնպես հետաքրքիր է: Յեքիաթ՝ քաղցած ծաղրածուի մասին, որ պարում ու երգում էր Լոնդոնի աղքատ թաղամասերում, իսկ ապա... ողորմածություն հայցում...

Ահա նա՛ իմ հեքիաթը: Ես գիտեմ՝ ինչ բան է սովը, ինչ է անօթևան լինելը: Դեռ ավելին, ես ճաշակել եմ ստորացնող մորմոքը այն թափառական ծաղրածուի, որի կրծքի տակ փոքրկում էր հպարտության մի ամբողջ օվկիանոս, և այդ հպարտությունը մեռցնում էին նետած դրամները....

Ավելի լավ է խոսենք քո մասին:

Քո անվանը, Ջերալդի՛նա, հետևում է իմը՝ Չապլին: Այդ անունով ես ավելի քան քառասուն տարի ծիծաղեցրել եմ մարդկանց: Բայց ես ավելի լաց եմ եղել, քան նրանք ծիծաղել են: Ջերալդի՛նա, այն աշխարհում, որտեղ ապրում ես դու, միայն պարերն ու երաժշտությունը չէ որ գոյություն ունեն... Կեսգիշերին, երբ դու դուրս ես գալիս մեծ դահլիճից, կարող ես մոռանալ քո հարուստ երկրպագուներին, բայց մի՛ մոռանա այն տաքսու վարորդին, որը

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- ԱԲ - Ակսել Բակունց
- ԱԻ - Ավետիք Իսահակյան
- ԳԲ - Գարեգին Բեա
- ԽԱ - Խաչատուր Աբովյան
- ՀԹ - Հովհաննես Թումանյան
- ՀՀ - Հովհաննես Հովհաննիսյան
- ՀՄ - Հրանտ Մաթևոսյան
- ՀՇ - Հովհաննես Շիրազ
- ՀՍ - Համո Սահյան
- Ս - Մուրացան
- ՍՍ - Սարո Մարգարյան
- Շ - Շիրվանզադե
- ՊՍ - Պարույր Սևակ
- ՌԶ - Ռուբեն Զարյան
- ՍԽ - Սերո Խանզադյան
- ՍԿ - Սիլվա Կապուտիկյան
- ՎԱ - Վախթանգ Անանյան
- ՎԹ - Վահան Թորոպենց
- ՎՓ - Վահրամ Փափազյան
- Ր - Րաֆֆի

12 մայիսի 1834 թ.

Ո՛չ, սիրելի՛ս, այս վերջին նամակը մի՛ համարիր վերջին ձեռքսեղմումը քեզ սիրող կնոջ. դա քո քրոջ ողջագուրանքն է: Այդ զգացումը այնքան մաքուր է, այնքան գեղեցիկ, այնքան քնքուշ, որ երբևէ չէի ուզեմս կորցնել: Թող հիշողություններն իմ մասին երբեք չխամրեցնեն քո ուրախությունը: Սիրված ու երջանի՛կ եղիր: Սրտիդ գաղտնարանում պահի՛ր իմ սերը, տխուր օրերին հիշի՛ր, որ մխիթարվես:

Մնաս բարով, չեմ ուզում լքել քեզ ու չեմ ուզում նորից քեզ հետ լինել: Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ չեմ ուզում: Հիմա ծնկաչոք եմ, բոլորովին ջարդված. թող այլևս ինձ ոչինչ չասեն: Ուզում եմ գրկել հողն ու արտասվել: Չեմ սիրում քեզ այլևս ու սիրում եմ հավերժ: Այլևս քեզ չեմ ուզում, բայց և առանց քեզ չեմ կարող: Թվում է, թե միայն երկնային ամպրոպը կամոքի ինձ՝ ոչնչացնելով...

Մնաս բարով, մեկնի՛ր կամ մնա՛, միայն թե մի՛ ասա, որ չես տա՛նապում: Միայն դա բավական է, որ ավելի տառապեմ...

Գործնական նամակ

1915, 7 - 21 Պետերբուրգ*

Մեծարգո՛ Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ,

Մոտ օրերս պատրաստ կլինի Սունդուկյանի «Պեպոյի» թարգմանությունը: Բարի եղեք հայտնել ինձ, թե ինչպես վարվեմ: Թարգմանությունն ուղարկեմ Ձե՞զ, թե՞ գամ (ինչպես պայմանավորվել էինք, եթե չեք մոռացել այդ): Դուք մտադիր եք այժմ ևե՞թ ձեռնամուխ լինել թարգմանությանը: Եթե իմ ներկայությունն անհրաժեշտ համարեք, ես կարող եմ գալ շաբաթ օրը՝ հետս բերելով արդեն պատրաստ ձեռագիրը («Պեպոյի» բառացի թարգմանության): Բանաստեղծներից մնում է թարգմանել մի քանի գործեր, որոնք չեն մտել նրանց բանաստեղծությունների զրքերի մեջ և ցրված են զանազան պարբերական հրատարակություններում: Այդ գործերը կընտրեմ և կներկայացնեմ թարգմանիչներին:

Ժողովածուի վերաբերյալ մնացած բոլոր հարցերի մասին անձամբ կհայտնեմ Ձեզ:

Վահան Տերյան

*Տրվում է որոշ կրճատումներով և խմբագրումով:

612. *Անձնական և գործնական (պաշտոնական) նամակներ գրեցեք:*

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- ԱԲ - Ակսել Բակունց
- ԱԻ - Ավետիք Իսահակյան
- ԳԲ - Գարեգին Բես
- ԽԱ - Խաչատուր Աբովյան
- ՀԹ - Հովհաննես Թումանյան
- ՀՀ - Հովհաննես Հովհաննիսյան
- ՀՄ - Հրանտ Մաթևոսյան
- ՀՇ - Հովհաննես Շիրազ
- ՀՍ - Համո Սահյան
- Մ - Մուրացան
- ՍՍ - Մարո Մարգարյան
- Շ - Շիրվանզադե
- ՊՍ - Պարույր Սևակ
- ՌԶ - Ռուբեն Զարյան
- ՍԽ - Սերո Խանզադյան
- ՍԿ - Սիլվա Կապուտիկյան
- ՎԱ - Վախթանգ Անանյան
- ՎԹ - Վահան Թոթովենց
- ՎՓ - Վահրամ Փափազյան
- Ր - Րաֆֆի

Ա Ռ Ա Ր Կ Ա Յ Ա Յ Ա Ն Կ
(*Նշվում են առաջադրանքների համարները*)

ՀնՋՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հնչյուն և առաջ 2
2. Ձայնավոր հնչյուններ 3, 4
3. Բաղաձայն հնչյուններ 5, 6
4. Հնչյունային (հնչյունաբանական) վերլուծություն 1, 7, 597
5. Երկհնչյուններ 8, 9
6. Հնչյունափոխություն
◦ պատմական և փոխադրեցական հնչյունափոխություն 10-12
◦ ձայնավորների և երկհնչյունների հնչյունափոխությունը 13-27, 151, 162
7. Ենչյուն 28-32, 74
8. Վանկ 29, 33, 34

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՈՒՂՂԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հայերենի գրառանակները 35
2. Ուղղագրության սկզբունքները 36
3. Ուղղագրության պատմություն 37, 38
4. Ձայնավորների ուղղագրությունը 488
5. Բաղաձայնների ուղղագրությունը 39, 40, 42, 49, 50
6. Կրկնակ բաղաձայնների և ձայնավորների ուղղագրությունը 45-48
7. Երկհնչյունների ուղղագրությունը 41, 43
8. Բառերի գծիկով, միասին կամ անջատ գրությունը 51-56, 142, 143, 146-148, 189, 195, 240, 329, 488
9. Մեծատառի գործածությունը 57, 58, 59-65, 178-180, 241
10. Թվականների ուղղագրությունը 262
11. Տողադարձ 66, 67
12. Ուղղահոսություն 44, 69-75
13. Տառադարձություն 75
14. Գրաբարի արտասանական կանոններ 78

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

1. Բառիմաստ 40, 49, 57, 97, 99, 104, 105, 109, 122, 123, 296, 361, 364
2. Մենիմաստ և բազմիմաստ բառեր 74-79, 81, 82, 104
3. Փոխաբերական իմաստ և փոխանունություն 80
4. Հոմանիշներ 39, 81-88, 92, 93, 125, 126, 133, 138, 139, 147, 148, 186, 213, 217, 236, 255, 324, 322, 324, 325, 398, 414, 430, 454, 464, 596
5. Հականիշներ 89-94, 137, 147, 148, 253, 448
6. Համանուններ 95, 96, 471
7. Հարանուններ 97-99, 139, 140, 215, 399
8. Բառաիմաստային խմբեր 100-103, 105, 106, 168, 170, 238
9. Հնարանություններ 119, 120
10. Նորաբանություններ 117, 118
11. Փոխառություններ և օտարաբանություններ 112-116
12. Տերմիններ 105-111
13. Արևմտահայերեն բառեր 121-123
14. Դարձվածքներ 124-132, 214, 273, 395, 448, 481,

ԲԱՌԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ձևություն 134, 157-159
2. Անանցադար բառեր 111, 135-141, 166-174, 306, 367, 371

4. Կապերի հարաբերակցությունն այլ խումբի մասերի հետ 432

5. Կապերի գործածությունը խումբի մեջ 392, 445, 447, 546

6. Կապերի կապ մուկությունը 438

7. Զեպրանական տարաբանություն 435-437, 488

Շաղկապ

1. Շաղկապ, տեսակները 450, 455, 484, 488

♦ Համադասական շաղկապներ 451, 452

♦ ստորադասական շաղկապներ 453

2. Շաղկապների խմատները 451-455, 458, 484, 574

3. Շաղկապների կապ մուկությունը 452, 459-463

4. Շաղկապների գործածությունը խումբի մեջ 454, 455, 461, 462, 464-468, 467բ, 574

5. Զեպրանական տարաբանություն 456, 457

Վերաբերական

1. Վերաբերական, տեսակները 469, 470, 485

2. Վերաբերականների կապ մուկությունը և ծագումը 474, 478

3. Վերաբերականների խմատները 472

4. Վերաբերականի գործածությունը խումբի մեջ 471, 473, 478-484

5. Զեպրանական տարաբանություն 476, 477

Զայնարկություն

1. Զայնարկություն, տեսակները 486ա

2. Զայնարկությունների խմատները 486ա, 487, 489, 490

3. Զայնարկության գործածությունը խումբի մեջ 486բ, 489, 490, 492-494

Զեպրանական վերաբերություն 212, 216, 275աբ, 320, 400, 587

ՇԱՐԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

I. Բառակապակցություն 61, 82, 87, 140, 146, 200, 206, 228, 229, 239, 242-244, 280, 308, 309, 371, 390, 392, 396, 397, 409, 410, 413, 426, 434, 435, 437, 441, 442, 446

II. Նախադասության հաղորդակցական տեսակները (տեսակներն ըստ հնչեղանքի) 495, 496, 507, 509, 510

♦ Հարցական նախադասություն 297, 497-503, 515

♦ Հրամայական նախադասություն 504-506

♦ բացականչական նախադասություն 297, 503, 507, 508

♦ պատմողական նախադասություն 511

III. Պարզ նախադասություն

1. Շարահյուսական կապակցությունը եղանակներն ու միջոցները 336, 396-392, 519-521, 579

2. Միակապ մ. նախադասություններ 512-517

3. Զեղչված անդամով նախադասություններ 512, 516ա

4. Նախադասության գլխավոր անդամներ

♦ ենթակա 207, 522ա-524

♦ ստորոցյալ 525

♦ Գոյականական անդամի լրացումներ 526-535, 583

6. Բայական անդամի լրացումներ

♦ խնդիրներ 207, 536-538

♦ պարագաներ 208, 536, 539-542ա, 543-548, 554

7. Բաղմասի լրացումներ 549

8. Դերբայական դարձված, արահած լրացումներ 546, 589, 551-554

9. Նախադասությանը ներդրված միավորներ

♦ կոչական 555-557

♦ ներդրյալ և միջանկյալ լեզվական միավորներ 558-581

- ♦ ժխտական 311
- 2. Դերանունների Հոլովումը 279, 280, 288, 293, 302, 307, 313-316
- 3. Դերանվան թիվը 312
- 4. Դերանվան Հարադրականությունն այլ խոսքի մասերի հետ 291, 416
- 5. Դերանունների կազմությունը 317
- 6. Դերանունների գործածությունը խոսքի մեջ 290-294, 297, 289, 295, 303, 308-310, 543
- 7. Հոգիք 196-198

Բայ

- 1. Է և Ա խոնարհման բայեր 324
- 2. Բայի կազմությունը 351
- ♦ Համադրական և Հարադրական 325-329, 423
- ♦ ածանցավոր բայեր 330-335
- 3. Բայի սեռը 337, 340, 346, 347, 351
- ♦ ներգործական 336, 338, 345
- ♦ կրավորական 339, 341, 345
- ♦ չեղոք և կրավորական չեղոք 340, 342, 344
- ♦ կրկնատես բայեր 342, 343
- 4. Բայի հիմքերը 348-350
- 5. Դերբայներ
- ա) Անկախ դերբայներ 353, 354
- ♦ անորոշ 355-358, 368
- ♦ ենթակայական 360, 361, 365, 369, 372
- ♦ Հարակատար 362-365, 367, 372
- ♦ Համակատար 359
- բ) Կախյալ դերբայներ 354, 356, 372, 373
- 6. Զևարանական տարաբեբություն 360, 363-365, 477
- 7. Բայի եղանակաժամանակային ձևերը 374-378
- ♦ Վերլուծական և պարզ ժամանակային ձևեր 362, 381, 383-386
- 8. Ժամանակային ձևերի արտահայտած իմաստները 379, 380, 382, 385
- 9. Անկանոն և պակասավոր բայեր 387-389
- 10. Բայի հնազանդությունական ձևեր 393
- 11. Բայի գործածությունը խոսքի մեջ 336, 338, 341, 343, 345, 347, 398, 399, 365, 379, 380, 390-392, 394

Մակբայ

- 1. Մակբայ, անասկները 401, 402, 410-412, 416, 426
- ♦ անդի 408, 419, 423
- ♦ ժամանակի 403, 404, 406
- ♦ ձևի 405, 408, 420
- ♦ չափի 406, 408
- 2. Մակբայի Հարադրականությունն այլ խոսքի մասերի հետ 415, 416
- 3. Մակբայների իմաստները 403, 405-407, 411
- 4. Մակբայների կազմությունը 417-422, 424
- 5. Մակբայների գործածությունը խոսքի մեջ 404, 408-413
- 6. Զևարանական տարաբեբություն 476

Կապ

- 1. Կապ, անասկները 428, 440
- ♦ ըստ չարադասության 427-430
- ♦ ըստ կապ մասերի անասկանություն 431, 432
- ♦ ըստ արտահայտած Հարադրությունների և իմաստների 433, 434
- 2. Կապերի Հոլովումը 280, 439-442
- 3. Կապ - Հոլով Հարադրությունը 443, 444

4. Կապերի հարաբերակցությունն այլ խումբի մասերի հետ 432

5. Կապերի գործածությունը խումբի մեջ 392, 445, 447, 546

6. Կապերի կազմությունը 438

7. Զեպրանական տարաբեքություն 435-437, 486

Շաղկապ

1. Շաղկապ, տեսակները 450, 455, 464, 468

♦ Համադասական շաղկապներ 451, 452

♦ Ասորադասական շաղկապներ 453

2. Շաղկապների խմատները 451-455, 458, 464, 574

3. Շաղկապների կազմությունը 452, 459-463

4. Շաղկապների գործածությունը խումբի մեջ 454, 456, 461, 462, 464-466, 467բ, 574

5. Զեպրանական տարաբեքություն 456, 457

Վերաբերակ

1. Վերաբերակ, տեսակները 469, 470, 485

2. Վերաբերականների կազմությունը և ծագումը 474, 478

3. Վերաբերականների խմատները 472

4. Վերաբերականի գործածությունը խումբի մեջ 471, 473, 478-484

5. Զեպրանական տարաբեքություն 476, 477

Զայնարկություն

1. Զայնարկություն, տեսակները 486ա

2. Զայնարկությունների խմատները 486ա, 487, 489, 490

3. Զայնարկություն գործածությունը խումբի մեջ 486բ, 489, 490, 492-494

Զեպրանական վերաբերություն 212, 216, 276բ, 320, 400, 507

ՇԱՐԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

I. Բառակապակցություն 61, 82, 87, 140, 146, 200, 206, 228, 229, 239, 242-244, 280, 308, 309, 371, 390, 392, 396, 397, 409, 410, 413, 428, 434, 435, 437, 441, 442, 446

II. Նախադասություն հաղորդակցական տեսակները (տեսակներն ըստ հնչերանգի) 495, 496, 501, 509, 510

♦ Հարցական նախադասություն 297, 497-503, 515

♦ Հրամայական նախադասություն 504-506

♦ Եռանկանչական նախադասություն 297, 503, 507, 508

♦ պատմողական նախադասություն 511

III. Պարզ նախադասություն

1. Շարահյուսական կապակցության եղանակներն ու միջոցները 336, 390-392, 519-521, 579

2. Միակազմ նախադասություններ 512-517

3. Զեղչված անդամով նախադասություններ 512, 518ա

4. Նախադասության դիտարկած անդամներ

♦ ենթակա 207, 522ա-524

♦ ասորադաս 525

5. Գոյականական անդամի լրացումներ 526-536, 563

6. Բայական անդամի լրացումներ

♦ խնդիրներ 207, 536-538

♦ պարզականներ 208, 536, 539-542ա, 543-548, 564

7. Բայական լրացումներ 549

8. Դերբայական անդամի պարզ և բարդ լրացումներ 546, 588, 591-594

9. Նախադասությունների ներդրված միավորներ

♦ կոչական 555-557

♦ ներդրվող և միջանկյալ լեզվական միավորներ 568-591

IV. Բարդ նախադասություն

1. Բարդ Համադասական նախադասություն 562-566, 579, 582

2. Բարդ ստորադասական նախադասություն 566-579, 582

V. Փոխակերպումներ 345, 467, 580, 581, 590, 591, 593

VI. Մեջբերվող խոսք 467, 482, 483, 583-592

VII. Ժխտման բերականական միջոցները 594, 595

VIII. Պարբերություն 177, 274

IX. Շարահյուսական Համանիշներ 429, 538, 548, 596

X. Շարահյուսական միջուկներ, դժբաղասկերներ 536, 549-552, 567, 572, 576-578, 582, 597

XI. Նախադասություն կազմել 63, 68, 79, 88, 95-98, 129, 192, 193, 196-199, 206, 207, 215, 228, 240, 250, 269, 273, 281, 287, 289, 297, 298, 303, 310, 318, 338, 341, 343, 347, 356, 359, 365, 381, 391, 399, 411, 436, 447, 456, 457, 471, 476, 477, 489, 490, 497-501, 503-506, 508, 523, 527, 528, 531, 534, 538, 544, 545, 547, 553, 554, 556, 559, 562, 564, 568-576, 577-579, 585, 586

ԿԵՏԱ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Համը բնագրի կենտրոնում (այլ առարկայանքների հետ) 32, 133, 165, 216, 255, 319, 400, 425, 449, 468, 485, 560

2. Կենտրոնական առարկայանքներ 68, 534, 545, 547, 550, 553, 554, 583, 585, 587-589

ԽՈՒԲԻ ՊԱՏՄԱՍՏԻ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐ

1. Առաններ, ստացվածքներ 247, 251-253, 271, 323, 382, 514, 594, 595, 596

2. Թեևովոր խոսքեր, ասություններ 131, 237, 467, 542, 596

3. Շրջանություններ 254

ԳՐԱՎՈՐ ԽՈՒԲ

1. Փոխադրություն 181, 462, 482, 493, 513, 522, 542, 592, 600-602

2. Շարահյուսություն 105, 132, 275, 299, 352, 467, 492, 516, 517

♦ գրել չարունակությունը 603, 606

♦ գրել սկիզբը 604

♦ գրել սկիզբը և չարունակությունը 605

3. Տեքստի Հարստացում 181, 245, 462, 502, 529, 535, 590

4. Տեքստի Համառոտում 589, 598, 599

5. Տեքստի Ժապարհ 465

6. Օրվախոսություն 482, 483, 494, 515, 516, 592

7. Գործնական գրություններ

♦ գրում, լրաց դրապիր, ստացական 607

♦ ինքնակենսագրություն 608

♦ բնութագիր 609

♦ ակա 610

♦ նամակ, երկատյ 283, 612

♦ ալ գրություններ 611

ԲԱՆԱՎՈՐ ԽՈՒԲ

Հաղորդում, ակնարկ 59, 180, 389, 599, 603

ԲՈՎ ԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երկու խումբ	3
Մուտք	5
Հնչյունաբանություն	7
Ուղղագրություն և ուղղախոսություն	17
Բառագիտություն	30
Բառակազմություն	46
Զեարանություն	
Գոյական	55
Ածական	70
Թվական	81
Դերանուն	90
Բայ	100
Մակբայ	126
Կապ	133
Շաղկապ	140
Վերաբերական	147
Զայնարկություն	154
Շարահյուսություն	
Նախադասության հաղորդակցական տեսակները	157
Պարզ նախադասություն	163
Բարդ նախադասություն	186
Մեջբերվող խումբ	197
Տեքստային աշխատանքներ	206
Գործնական գրություններ	217
Համառոտագրություններ	225
Առարկայացանկ	226